

72587

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

CEMÂLEDDİN UŞŞÂKİ DİVÂNI
(METİN İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

Hazırlayan
Kemal ÜÇÜNCÜ

Çanakkale - 1998

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Kemal ÜÇÜNCÜ'ye ait Cemalreddin UŞŞAKİ DİVANI adlı çalışma jürimiz tarafından başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof.Dr.Abdurrahman GÜZEL

Abd. güzel

Üye

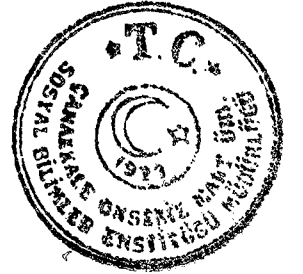
Prof.Dr.Kemal YÜCE

K. Yüce

Üye

Yard.Doç.Dr. Yusuf AVCI

Y. Avcı

K. Yüce

Prof. Dr. Kemal YÜCE
Enstitü Müdürü

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖZET

Bu tezin amacı, XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatının meçhul simalarından biri olan Cemâleddin Uşşâki'nin hayatını ve divanını incelemektir.

Cemâleddin Uşşâki XVII. Yüzyılın sonlarında 1690 yılında Edirne'de doğmuştur. Burada Şeyh Hamdi Bağdâdi ve Sezai'den ders almıştır. Daha sonra İstanbul'a gelerek Eğrikapı Savaklar'daki Hırami Ahmet Paşa Medresesinde şeyh olmuştur. Bir erkek çocuğu vardır. Adı Nizamettin Efendidir. Ölümünden sonra yerine geçmiştir.

Cemâleddin Uşşâki Divanının incelenmesinde Şeyh Hamdi Bağdâdi ve Sezai'den etkilendiği görülmektedir. Sanatlı bir dil kullanmamıştır. Şiirleri eğitici, öğretici mahiyettedir.

Yüzyılın diğer önemli şairleri şunlardır: Mahvi, Mehdi, Bursalı İsmail Hakkı, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Hasan Senai, Süleyman Zati, Mehmet Salih, Kul.Şükrü, vb.

Bazı şiirleri Nesimi ve Hallac-ı Mansur etkisini hissettirir. Dikkati çeken diğer bir husus ehl-i beyt ve Hz. Ali sevgisidir. Vahdet-i vücud felsefesini başarı ile işlemiştir. Sonuç olarak Cemâleddin Uşşâkinin eseri ile XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatının önemli bir siması olduğunu söyleyebiliriz.

SUMMARY

The goal of this study is to examine Cemâleddin Uşşâki and his divan which is one of the unknown fare in 18th. Century-Turkish literature.

Cemâleddin Uşşâki was born in Edirne in 1690. His scholar at Edirne were Şeheik Hamdi Bağdâdi and Sezai.

After That he traveled to İstanbul and bcome a sheikh at Hiramî Ahmed Paşa's Medrese in Edirnekapı.

Examination of Cemâleddin Uşşâki's divan, showed that he effected much from Şeheik Hamdi Bağdâdi an Sezai. He didn't use an artistic language. He attempted to educate poeple in his poems.

Ather most important poest of that century are: Mâhvi, Mehdi, Bursalı İsmail Hakkı, Erzurumlu İbrahimHakkı, Hasan Sezai, Süleyman Zati, Mehmet Salih, Kul Şükrü etc.

Poems of Cemâleddin Uşşâki are like of Nesimi and Hallacı Mansur. Another feature in his poems is deep pespect and love to Ehl-i Beyt and Hz. Ali. He also succesfully emphasized vahdet-i vücud philosophy.

To conclude, we can claim that Cemâleddin Uşşâki with his works is one of the important faces in 18. Centruy Turkish literature.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	II
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VI
ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ	1
A. XVIII. YÜZYILDA ANADOLU'NUN SİYASİ KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL YAPISINA GENEL BİR BAKIŞ	1
a) Siyasi Durum	1
b) Sosyal Durum	4
c) Kültürel Durum	5
B. XVIII. ASIRDA İSTANBUL	7
BİRİNCİ BÖLÜM	9
CEMALEDDİN UŞŞÂKİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ	9
A. HAYATI	9
a) Doğumu, Ailesi ve Tahsili	9
b) Vefâtı ve Mezarı	10
c) Çocukları Ve Torunları	10
d) Tarikati ve Halifeleri	10
e) Kerâmetleri	11
B. ESERLERİ	12
İKİNCİ BÖLÜM	13
CEMÂLEDDİN UŞŞÂKİ'NİN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL VE ÜSLUP YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	13
I. VEZİN	13
II. KAFİYE	14
III. NAZİM ŞEKİLLERİ	15
IV. DİL VE ÜSLÛP	15

A. Kelime Hazinesi ve Günümüze Göre Arkaik Kelimeler	15
B: Anlatım Şekilleri.....	16
C: Diğer Üslup Hususiyetleri.....	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
CEMÂLEDDİN UŞŞÂKİ'NİN ŞİİRLERİNDE DİN VE TASAVVUF	23
1. DİN	23
A. İTİKAT	23
B. İBADET	32
C. DİNİ, TASAVVUFİ, EFSANEVİ ŞAHISLAR VE ÇOĞRAFI	
- MEKÂNLAR	33
II.TASAVVUF	43
A. VAHDET-İ VÜCUD VE TEVHİD	43
B. BEZM-İ ELEST	47
C. ÂLEMLER	47
Ç. DÖRT KAPI KIRK MAKAM	49
D. SONUÇ	57
E.KAYNAKÇA	59
METİN	62-352

KISALTMALAR

A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
Ank	: Ankara
Ans	: Ansiklopedisi
a.g.e.	: adı geçen eser
bsk.	: baskı
C	: Cilt
İst	: İstanbul
Hz.	: Hazreti
Nu.	: Numara
Mad.	: Maddesi
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
T.D.V.İ.Ans.	: Türk Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
T.G.E.Ans.	: Türkiye Gazetesi Evliyâlar Ansiklopedisi
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
T.D.A.Y.	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
v.b.	: ve benzeri
v.d.	: ve diğeri
v.s.	: ve saire
yay.	: yayınları

ÖNSÖZ

Türk Edebiyatı Tarihi üzerinde yapılan çalışmalar henüz bütünü tamamiyle görebilmemizi sağlayabilecek bir noktaya maalesef ulaşamamıştır. Bu genel durum çerçevesinde Fuad Köprülü'nün "Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar adlı abidevi eserinin giriş kısmında da belirttiği gibi Tekke Edebiyatı da dediğimiz, Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı alanındaki inceleme ve araştırmalar daha da geri bir noktadadır."

Bu çalışmamızda XVIII.yüzyıl Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatının meçhul bir simâsı olan Cemâleddin Uşşâki'yi ve onun esri olan divânını incelemeye çalıştık. Eserin müellif hattıyla yazılmış tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesindeki.

Müellifin hayatı hakkında müstakil çalışma ve yayınların olmayışı bazı zorluklar getirmiştir. Hayatı ve yetişmesi hakkındaki incelememizde çağdaş kaynaklarda pek fazla bir malumata rastlayamadık. Ancak ölümünden sonraki yüzyıllarda yazılmış Sefine-i Evliyâ ve Osmanlı Müellifleri gibi eserlerden ihtiyatlı ve dikkatli bir şekilde yararlanılmıştır.

Eserin incelenmesi kısmında divânın tek nüshası olan Süleymaniye Kütüphanesi nüshası kullanılmıştır. Eser şekil, din ve tasavuf olmak üzere üç ana bölümde incelenmiştir.

Bu çalışmam esnasında yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. A. Hilmi İmamoğlu'na ve Doç. Dr. Ali Çelik'e, hususen sahadaki öncü çalışmaları, zengin birikim ve tecrübesiyle her aşamada yardımlarını esirgemeyen ve yol gösteren danışmanım ve hocam Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü, Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale 1998
Kemal ÜÇÜNCÜ

GİRİŞ

A. XVIII.YÜZYILDA ANADOLU'NUN SİYASİ KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL YAPISINA GENEL BİR BAKIŞ

a) Siyasi Durum

Osmanlı Devleti, kuruluşundan (1299) XVI. yüzyıla kadar olan süreç içerisinde her alanda büyük bir gelişme göstermiş ve Kanuni Sultân Süleyman devrinde zirveye ulaşmıştır. Bu süreç içerisinde Osmanlı Devleti bölgesinde bir istikrar unsuru olarak adalet ve hukukun teminatı olmuştur. Egemenliği altında yaşayan çok farklı din dil ve mezhepten insanı, büyük bir hoşgörü ve eşitlikle mükemmel bir ahenk içerisinde yaşatmayı becermiştir. Fakat bu asırdan itibaren özellikle batı dünyasında büyük bir ekonomik ve toplumsal dönüşüm başlamıştır.

XVII.yüzyılda duraklama temayülü yavaş yavaş yerini gerilemeye bırakmaktadır. Kanuni'den sonra gelen üç padişah döneminde Osmanlı devletinin kuvvet ve kudreti azaldı,devlet teşkilâtının ve iktisadi durumun bozuk olduğu ortaya çıktı. Osmanlı Devletinin temel nizamlarından biri olan tımar usulü ve ona bağlı olan toprak düzeni bozuldu.

Merkez idaresi, kapıkulu askerleriyle tımarlı askerler arasında toprak gelirleri üstünde bir mücadele başladı. Tımarlı askerler, Anadolu'da ayaklandılar (celâli isyanları). Otoritenin sarsılmasıyla içte ve dışarda büyük karışıklıklar başgösterdi. Bu durum Köprülü Mehmet Paşa'nın 1656 yılında sadrazam oluşuna kadar devam etti. Köprülü bu kötü gidişi dersine çevirmeye uğraştı ve büyük başarılar kazandı. Girit'i venediklilerden kurtardı, asileri temizledi ve merkezi otoriteyi yeniden tesis etti.¹ Köprülüler tarafından kurulan düzen asrın sonuna doğru yeniden sarsıldı. Osmanlı Devleti, 1699 Karlofça antlaşmasıyla ilk büyük ve ciddi toprak kaybına uğramıştır. Tahtta

(1) Mérydan Lorousse Ans. 'Osmanlı Devleti' mad.,C.9.s.647

artık II.Mustafa vardır.

XVIII. asra yeniçerilerin b'aşkaldırması sonucunda II.Mustafa'nın tahttan indirilmesi ve III. Ahmet'in tahta çıkması hadisesiyle girilir.Bu asrın diğer padişahları sırasıyla; III. Ahmet (17031730), I. Mahmut (17301753), III. Osman (17531757), III. Mustafa (1757-1774), I. Abdülhamid (17741789), III. Selim (1789-!807) dir.²

II. Ahmet bozulan siyasi otoriteyi yeniden kurmaya çalışırken dış siyasette de barışçı bir yol izler.³ XVIII. asır Osmanlı tarihinde ilişkilerin ve siyasi hadiselerin çok ayrıntılı ve karmaşık olduğu bir dönemdir.Bu asrın önemli siyasi hadise ve münasebetlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

Rusya: Osmanlı Devleti XVIII. yüzyıla Rusya ile yaptığı İstanbul antlaşması ile girmişti (1700). Fakat Çar Petronun sıcak denizlere inme hayali hiç bitmiyordu. Bu defa Akdenize inme hayalini Kardeniz ve İstanbul boğazı yolu ile tahakkuk ettiremeyeceğini anlayınca Baltık Denizine yöneldi. Fakat Baltık denizinin doğusu tamamen İsveç'e aitti. Petro buradan kendisine bir geçiş yolu açmak istedi. Ordusuyla Demirbaş Şarl'ın üzerine yürüdü. Şarl Poltava muharabesinden sonra Osmanlı Devletine iltica etti. Rusya onu takip için Osmanlı topraklarını ihlâl etti,ayrıca balkanlardaki slavları isyana teşvik etti. Demirbaş Şarl'ın Osmanlı topraklarını terk etmesini aksi takdirde savaş açacaklarını bildirdiler.⁴ Osmanlı Devleti de Rusya'yâ savaş açtı (1710). Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu Prut'da Rus ordusunu kesin olarak yok edemedi; fakat yapılan Prut antlaşmasıyla Ruslara verilmiş yerler geri alındı.⁵

Avrupa:1714 yılında Osmanlı devleti Venedik'e savaş açtı. Venedik'e

(2) UZUNÇARŞILI,Ord.Prof.İ.Hakkı:Osmanlı Tarihi.C.4. Ank.-1995.s.625

(3) AKŞİN,Sina:Türkiye Tarihi.C.III.İst.-1995.s.48

(4) UZUNÇARŞILI,Ord.Prof.İ.Hakkı:Osmanlı Tarihi.C.IV'.Ank.-1995.s.178

(5)Meydan Larousse .Ans. 'Osmanlı Devleti ' mad.C.IX.s.647

geçmiş olan Mora ve öteki adalar geri alındı (1715). Osmanlı-Venedik savaşı devam ederken, Avusturya'nın Osmanlı Devletine bir nota vererek Venedik ile derhal barış yapılmasını ve Venedik'ten alınan yerlerin geri verilmesini istemesi üzerine Sadrazam Damad Ali Paşa'nın ısrarıyla Avusturya'yâ da savaş açıldı (1716). Sadrazam Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu Varadin'de Prens Eugène'nin yönettiği Avusturya ordusuna yenildi. (1716).Avusturyalılar Macaristan'da son Türk eyaleti olan Temeşvar'ı ve Belgrad'ı ele geçirdiler (1717). Pasarofça antlaşmasıyla savaflara son verildi.⁶

Osmanlı Devleti, iç karışıklıklar ve İran'la savaştığı bir sırada bu durumdan istifade etmek isteyen Rusya ve Avusturya Osmanlı Devleti aleyhine anlaştılar (1733). Rusya'nın Azak kalesi ve Kırım'a saldırmasıyla savaş başladı (1736). Azak kalesini alan Ruslar, Kırım'ı da istila ettiler. Avusturya önce her iki devletin arasını bu mak için görüşmeler düzenledi; fakat savaş hazırlıklarını tamamlayınca o da Osmanlı Devletine savaş açtı. Ordunun büyük bir kısmı Avusturya cephesine gönderildi. Burada Avusturyalılar çeşitli savaflarda yenildi, Pasarofca antlaşmasıyla Avusturyalılara geçmiş olan Belgrad ve Semendire sancağı Belgrad antlaşmasıyla tekrar Osmanlılara geçti (1739). Avusturya'nın savaştan çekilmesiyle Rusya savaşa devam edemeyeceğini anladı. Yapılan antlaşma gereği Azak kalesi yıkıldı, Rusyanın Karadenizde savaş gemisi bulunduramayacağı kabul edildi.

Osmanlı Devleti 1768 yılında Rusya ile yeni bir savaşa başladı, 1774'e kadar devam eden bu savaflarda Osmanlı Devleti yenilgiye uğradı. Kırım, Eflâk, Boğdan Ruslar tarafından istila edildi. Baltık denizindeki Rus donanması, İngilizlerin de yardımıyla. Akdeniz'e geldi. Mora rumları ayaklandı. Çeşme'deki Osmanlı Donanması, Rus Donanması tarafından yakıldı. Bu savaflar küçük Kaynarca antlaşması ile son buldu. Osmanlı Devleti, Kırım ve Kafkasyada bir kısım toprağını kaybetti. Fransa'yâ sürekli ve

(6) a.g.e.s.647

değişmez imtiyazlar verildi.⁷

İran 1639'da IV. Murat'ın saltanatının son senesinde yapılan Kasr-ı Şirin antlaşmasıyla, İran'la uzun süren muharebe sona ermişti. Seksenüç yıllık bir barış süreci sonunda Osmanlı Devleti ve İran yeniden savaşa tutuştu. Muharabenin ilk enelerinde üstün olan ve batı İrani ele geçiren Osmanlı kuvvetleri sonra Nadir Şah'a mağlup olduğundan 4 Eylül 1746 da yüzon sene evvel yapılan Kasr-ı Şirin antlaşmasının kabulüyle antlaşma yapıldı. Bu tarihten itibaren her iki taraf ta karşılıklı olarak birbiri hukukuna saygılı kaldılar.

b)Sosyal Durum

1718 Pasarofça antlaşması ve III. Ahmet'in barışçı iç ve dış siyaseti neticesinde bir huzur ve istirar ortamı tesis edilmiştir.Bu asırda ayrıca İstanbulda ard arda yabancı konsolosluklar açılmaya başlamıştır. Sanayi ve ticaret henüz gelişmemiştir. Yerli müslüman ahali daha çok askerlik ve ziraat ile iştigal ediyorlardı. Hıristiyan azınlık bu açıdan epeyce şanslı bir durumda idi. Osmanlı'nın yönetim anlayışı çerçevesinde geniş sosyal haklar elde etmişlerdi.

Hıristiyan tebaya askerlik mecburiyeti olmadığından işlerini kesintisiz bir şekilde sürdürme imkânına sahiptiler. Yerli ahalinin toprak geliri ve askerlik maaşı dışında esaslı bir geliri yoktu.Ayrıca bu yüzyılda yabancı ülkelere tanınan ekonomik imtiyazlar onlarla aynı inancı paylaşan yerli hıristiyan ahali için de büyük avantajlar sağladı.

Eğitim alanında yapılan yeniliklerden tam bir netice alınmamıştır.⁸ Bu dönemin dikkate şayan bir diğer siması da Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'dır. Takip ettiği siyasetin bir sonucu olarak Viyana ve Paris gibi Avrupa başkentlerine gönderilen elçilerden normal görevlerinin dışında Avrupa

(7) Meydan Larousse Ans: 'Osmanlı Devleti mad.'C.IXs.647

(8) Karal,E.Ziya :Osmanlı Tarihi.C.V.Ank.-1983.s.177

medeniyetini ve teknik gelişmeleri de inceleyerek rapor etmelerini istemişti. Paris'e büyükelçi olarak atanan Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendinin beraberinde getirdiği Oğlu Said Mehmed Efendi ,oradan aldığı ilhamla Osmanlı Türkiyesinde ilk kez bir matbaanın kurulmasına öncülük etmiştir. Bununla birlikte batıdan ilk kez askerlik dışında Türk düşünce ve toplumsal hayatına önemli etkiler yapacak olan bir teknik yardım kabul edilmiştir.⁹

c) Kültürel Durum

III.Ahmet devrinde imzalanan Pasarofça antlaşmasından sonra bir huzur ve istikrar dönemi temin edilmiştir.(118-1730) yılları arasındaki bu döneme Lle devri de denilmektedir.¹⁰ Bu dönemde bütün fikir ve sanat hayatında önemli gelişmeler olmuştur.

XVIII.asıra İstanbul'daki yabancı devlet elçilerinden b'aşka bu devletler tebalarının Türkiye'de ticaret yaptıkları şehir,kasaba ve adalarda bulunan konsolosluklar açmışlardı.¹¹

İstanbul'da bulunan bu yabancılar da,kültürümüzün manevi cephesinde sarsıntılara sebep olurlar.Bunlar bir yandan kendi kültürlerini yaşarken diğer taraftan kültürlerini ve dinlerini misyonerlik yöntemleriyle yaymaya çalışıyorlardı.¹² Osmanlı Devleti içinde bulunan gayri mslmlerin Yabancılar ile müslümanlar arasında adeta bir köprü vazifesi görmesiyle, Osmanlı yaşayışına yabancı unsurlar girer. Avrupaî şekil ve üslup yerleşir.

XVIII. asırda Tekke edebiyatı umumi bir duraklama ve gerileme hayatı içindedir.İmparatorluğun bu ağında Tekke edebiyatı sahasında (şeyh Galip

(9) AKş/N.Sina:Türkiye Tarihi.C.3.s.301

(10) Meydan Larousse .Ans.: ' Osmanlı Devleti mad.C.IX.s.647

(11) UZUN,ARşILL,Ord.Prof.İ,Hakkı:Osmanlı Tarihi.C.IV'.Ank.-1995.s.581

(12) a.g.e.s.581

hariç) yeni eserler verilemez olmuştur. Daha çok halk kitlelerine seslenen bazı tarikat şeyhlerinin çok tanınmış eserleri bile bu dönemde ancak eski bilgi ve akideleri tekrarlayan, popüler hamle durumundadır. Tekke şairleri İstanbul'da, Bursa'da İzmir'de vb. tarikat çevrelerinde Yunus geleneğini devam ettirmektedirler. Buna bir başka deyişle 'ilâhi' geleneği de diyebiliriz. Tekrarlanan ilâhiler zaman zaman, güzel, ahenkli ve samimi olmakla beraber, ekseriya her türlü söyleyiş sanatından uzak, vezin ve kafiyeye aksaklıkları ve umumiyetli kültürsüz söyleyişlerdir. Halk elinde mevcut olan ilâhi cönklerini dolduran manzumeler arasında Yunus'un ve onun eski asırlardaki talebesinin şiirleri vardır. Bu gibi halk cönklerinde, şah-ı merdan Hz. Ali 'aşkıyla nazmedilmiş beктаşi-alevi nefeslerinin zenginliği dikkati çekecek ölçüdedir. Bu tarz nefeslerde de Pir Sultân Abdal'ın tesiri aşikârdır. Bu cönklerde bizzat Pir Sultân'ın veya ona isnad edilen manzumeler mühim yer tutar. Bu asırda Bursalı Şeyh İsmail Hakkı, Edirne'de Sezâi, Keşanlı Şeyh Zati, Üsküdarlı Şeyh Zekâi vb. gibi mutasavvıf şairler arasında en tanınmış olan hayatları ve eserleri etrafında menkıbeler teşekkül etmiş olan iki mühim isim: Diyarbakırlı Ahmed Mürşidi ile Erzurumlu İbrahim Hakkıdır.¹³

Bu yüzyılın Tekke Şairleri; Mahvi, Mehmed Nasuhi, Mehdi, Hasan Senayi, Bursalı İsmail Hakkı, Mustafa Azbi, III. Sultân Ahmet, Hasan Sezayi, Süleyman Zati, Mustafa Nuzuli, Neccezzade Şeyh Rıza, Cemâleddin-i Uşşâki, Mehmed Salih Sahvi, Kul Şükrü, Şiri Şahi, Derun Abdal, Derviş Ahmed, Gurbi, Kasım Dede, Ahmed Mürşidi, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Üsküdarlı Haşim, Tekirdağlı Mehmed Fahrettin Fahri, Mustafa Zekâyî, Selâmi, Şeyh Halil Kaygulu v.b.dir.¹⁴

Bu asırda Türkiye'de güzel sanatlardan olan hüsn-i hat daha parak olarak kudretini muhafaza etmiş ve buna mukabil çinçilik geçen asırdaki kıymetini kaybetmiştir. Resim sanatına gelince, bu güzel sanat bir asır

(13) B.İNARLILAN.Sami:Resimli Türk Edebiyatı Tarihi.İst.1971,C.1.s.796

(14) GÜZEL,Prof.Dr.Abdurrahman:Türk Dili Dergisi.Türk Şiiri Özel Sayısı.Tekke Şiiri C.137I.Nu.445-450.s.264

evvelkisine nazaran fazla inkişaf göstermemiş olup, Klâsik Türk musikisi ise en yüksek devrini yaşayarak birçok değerli bestekârlar, saz üstadları ve hanendeler yetiştirmiştir. Yine bu asırdaki Osmanlı mimarsı eski Türk mimarsı arzını bırakarak bir ara Osmanlı ve Garb mimarisini karışık olarak devam ettirip daha sonra da barok ve rokoko denilen Avrupa mimarsı tarzına dökülmüştür.¹⁵

Bu asırda ayrıca İstanbul'un değişik semtlerinde gezinti ve eğlence yerleri yapılmıştır. Ticaret veya diplomatik maksatla gelip gidenlerin sayısında önemli bir artış olmaya başlamıştır. Bu ilişkiler neticesinde Türkler batı kültürünü daha yakından tanıma imkânı bulmuşlardır.

B. XVIII. ASIRDA İSTANBUL

İstanbul ,sahip olduğu coğrafi konum itibarıyla tarih boyunca büyük bir jeopolitik ve stratejik öneme sahip olmuşturİstanbul doğu ile batı kuzeyle güney,arasında bir köprü vazifesi görmektedir.Bu yüzden İstanbul tarih boyunca devletler arasında sürekli bir mücadele alanı olmuştur.

İstanbul'un fethi'nin Türk ve İslâm tarihi bakımından ayrı bir önemi vardır. Zira İstanbul Araplar sonra da Türkler için gerçekleştirilmesi gereken kutsal bir ideal idi. Bunda dolayı İstanbul dört kez Arap-İslâm orduları, altı kez de Türkler tarafından kuşatılmıştır. Fakat bunların hiçbiri başarılı olamamıştır. İstanbul nihayet 29 Mayıs 1453 de Fatih Sultân Mehmet tarafından feth edildi.¹⁶ Bu tarihten itibaren Konstantinapolis ismi İstanbul'a çevrildi.Bu fetih Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

XVIII. yüzyıldan itibaren de İstanbul'da birçok eser vücuda getirilmiştir. Sadrazam Damad İbrahim Paşa'nın gayretleriyle Beşiktaş bahçeleriyle buradaki saraylar onarıldı. Su sıkıntısını gidermek için yeni su

(15) UZUNÇARŞILI,Ord.Prof.İ.Hakkı:Osmanlı Tarihi.C.IV.Ank.1995 s.553

yolları yapıldı. Afyon kullanılması yasaklanarak tiryakiler sürgüne gönderildi. Matbaanın kurulmasıyla Türkçe eserler yavaş yavaş basılmaya başladı. 1727 yılında Patrona Halil İsyanı ile şehirde bir ihtilâl havası hakim oldu ve büyük çalkantılar yaşandı. 1737 yılında Humbarhane ve hendeshane mektepleri açıldı. 1774 yılında büyük bir yangın yaşandı. III. Selim devrinde Rusya ve Avusturya ile çıkan savaşlar yüzünden büyük fiyat artışları meydana gelmiştir.Halk büyük maddi sıkıntılarla karşı karşıya kaldı. Yankesicilik ve dolandırıcılık arttı. Bu sebeble Anadolu`dan İstanbul`a gelen hamal, kayıkcı ve çıraklar geri gönderildi. Ayrıca, İstanbul Medrese ve tekkeleri yoklanarak buralarda sürekli oturanlar tespit edildi. 1795 yılında Mühendishane-i Fünun-ı Berriye-i Hümayun yaptırılarak derslere başladı.¹⁷

XVIII. yüzyılın sonuna doğru (1794) İstanbul'un nüfusu 426.000 dir. Savaşlar ve göçler dolayısıyla bu oran giderek artmaktadır.¹⁸

Bu asırda İstanbul`da açılan elçilikler yoluyla ve ticaret için gelen yabancılar vasıtasıyla yavaş yavaş batılı yaşam tarzını tanımaya başlamıştır. İstanbul artık bundan sonra doğulu ve batılı yaşam tarzlarının yavaş yavaş bir arada temsil edildiği bir kent görünümünü kazanacaktır.

(16) *Meydan Larousse .Ans.:` Osmanlı Devleti mad.C.IX.s.647*

(17) *a.g.e.s.647*

(18) *KARPAT, Kemal,Ottoman Population Wisconsin Universty Press London 1979, s.185*

BİRİNCİ BÖLÜM

CEMALEDDİN UŞŞÂKİ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

A. HAYATI

Cemâleddin Uşşâki'nin hayatı hakkında yeterli ve aydınlatıcı bilgilere sahip değiliz. Hakkında yapılmış müstakil bir çalışma olmadığı gibi hakkında bilgi veren kaynaklar birbirinden naklen yakl'âşık olarak benzer şeyleri söylemektedirler.

Hayatı hakkında bilgi veren eserlerden Mehmed Süreyya'nın 'Sicill-i Osmani' adlı eseri diğer kaynaklardan farklı olarak hayatı hakkında özellikle doğumu hakkında yakl'âşık da olsa bilgi verdiği için önemlidir.¹⁹

a) Doğumu, Ailesi ve Tahsili

Cemâleddin Uşşâki, Edirne de doğmuştur. Asıl adı Mehmed Cemâleddin'dir.²⁰ Kaynaklarda seyid olduğu belirtilmektedir. Anne ve babasının ismi kaynaklarda belirtilmemektedir.

Cemâleddin Uşşâki'nin doğum tarihi hakkında kesin bir kayıt yoktur. Yalnızca Mehmed Süreyya '1164 de vefat eylemiştir. Yaşı altmışı geçmiştir demektedir.²¹ Bu tarihi dikkate alacak olursak doğum tarihinin 17. yüzyılın sonuna doğru 1690 yılları olduğunu söylemek mümkündür.

(19) Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmani C.2 s.83 İst-1338

(20) Cemaleddin Uşşâki'nin asıl ismi konusunda imlâdan kaynaklandığını tahmin ettiğimiz farklı okumalar vardır. Bazı kaynaklarda Muhammed bazı kaynaklarda Mehmed şeklinde belirtilmektedir. Bu konuda bkz. Serin, Rahmi. İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler. İst. 1984., T.D.V.İ. Ans. C.7. s.314, T.G.E. Ans. C.4s.319 İst.1989, Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri C:1s.44 İst.1333

(21) Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmani C.2s.391 İst-1338

Evvelâ Bağdadi şöhretiyle bilinen, Edirneli uşşâki şeyhlerinden Şeyh Muhammed Hamdi Efendi'ye intisap etmiş, aynı mürşidde sülûkunun tamamlayıp hilâfet aldıktan sonra, Sezaiye-i Gülşeniye tarikatının geliştiricisi Edirneli Şeyh Hasan Sezâi Efendi'den hilâfet almıştır.²² Sezâi'nin vefatından sonra Edirne'de irşâd görevinde bulundu. 1742'de manevi bir işaret üzerine İstanbul'a gelerek Eğrikapı savaqlardaki Hırami Ahmed Paşa tarafından kurulan mescid-zaviyenin şeyhi oldu. Ölümüne kadar bu dergâhda irşâd faaliyetlerini sürdürmüştür.

b) Vefâtı ve Mezarı

Cemâleddin Uşşâki 1164/1751 yılında İstanbul'da Eğrikapı'daki tekkesinde vefat etmiştir.²³ Halifesi Salâhaddin Uşşâki ölümüne, "Cemâlullaha döndü cemâl-i 'aşk ile pirim Cemâleddin" mısra'ını tarih düşürmüştür. Türbesi bugün Hırami Ahmed Paşa adıyla anılan câmini yanında olup ziyâret edilmektedir.²⁴

c) Çocukları Ve Torunları

Cemâleddin Uşşâki'nin tek çocuğu oğlu ve halifesi Nizameddin Efendi'dir. Nizameddin Efendi'nin oğulları Mehmet Cemali ve Alaaddin Efendi'dir. Alaaddin efendi'nin erkek çocuğu yoktur. Alaaddin Efendi'den sonra tarikat şeyhliği kız kardeşinin oğlu Kerameddin Efendi'ye geçmiştir.

d) Tarikati ve Halifeleri

Cemâleddin Uşşâki Halvetiye tarikatının Ahmediye kolunun Uşşâkiye şubesine mensuptur. Bu kol 1745 de Buhara'da doğan Hasan Hüsameddin tarafından kurulmuştur. Kendisi gençliğinde yine Halvetiye'nin Gülşeniye koluna da girmiştir.²⁵ Uşşâki silsilesi; Hüsâmeddin Uşşâki(ö.1593), Saruhanlı

(22) SERİN, Rahmi, *İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler*. İst. 1984s. 100

(23) Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmâni*. C. 2. s. 83

(24) T.D.V.İ. Ans. C. 7. s. 314

(25) SERİN, Rahmi, *İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler* İst. 1984s. 132

Memî Cân,(ö.1599), GelibolulÖmer Karibi,Gümülcineli Abdulkerim, Osman Sıddiki(ö 1702)Muhammed Hamdi Bağdadi vasıtasıyla Cemâleddin Uşşâki"ye ulaşır.²⁶ Cemâleddin Uşşâki ayrıca Halvetiye'nin Gülşeniye Şabaniye şubeleriyle Nakşibendiye tarikatine mensup olduğu belirtilmektedir.²⁷

Cemâleddin Uşşâki,o dönemlerde İstanbul'da zayıflamaya yüz tutmuş olan Uşşâkiye'yi yeniden canlandırmıştır.²⁸ Halveti-Uşşâki zikir erkânındaki esmâ-i sebâya (lâ ilâhe illallah, Allah, Hu, Hak, Hay, Kayyum, Kakhâr) fûrûat-ı hamse adıyla beş isim daha (Fettâh, Vahid, Ahad, Samed, Allah) ilâve ederek esmâ sayısını on ikiye çıkarmıştır. Halvetiye'nin diğer kollarında, Uşşâkilerin atvar-ı seb'a dedikleri esma-i seb'a tamamlanınca sâlike hilâfet verilirken bu dergahda hilâfet verilmesi için fûrû'at esmâsının tamamlanması şart koşulmuştur. Cemâleddin Uşşâki bu farklı uygulamaları ile Uşşâkiye'den ayrılarak Cemâliye-i sâni şubesini kurmuştur.²⁹

Vefâtından sonra yerine oğlu Nizâmeddin Efendi(ö.1785) geçmiş ve ölümüne kadar otuzdört yıl bu görevde kalmıştır. Müteakiben Nizâmeddin Efendi'nin oğlu Mehmed Cemâli (ö.1827) ve torunu Alaeddin Efendi (ö.1835) halifelik etmişlerdir. Alaeddin Efendi'nin erkek çocuğu olmadığı için yerine Şerife Hanım'ın oğlu Kerâmeddin Efendi (ö.1841) geçmesi gerekirken kendisi Uşşâki asitânesi şeyhliğini istediği için yerine Ubeyd Efendi tayin edilmiştir. Oğlu ve torunları da kendisiyle aynı türbede medfundur.

e) Kerâmetleri

Bütün evliyaya nisbet edildiği gibi Cemâleddin Uşşâki hakkında da rivayet edilen birtakım kerâmetler ve haller vardır. Bir tanesini örnek vermek gerekirse; Vefâtın dan sonra türbesinin yanında bulunan mescid ve iki katlı ev

(26) T.D.V.İ. Ans.C. 7s.314

(27) M.Sadık Vîcdâni: Tomar-Turuk-ı Âliyeden Halvetiye, Evkaf-ı İslâmiye Mathbaası. İst. 1338-s. 108

(28) Hüseyin Vassağ, Sefîne-i Evliya C. II'.s. 243

(29) T.D.V.İ. Ans.C. 7s. 315

,bir gece çıkan yangında yandı. Çatıdaki tahtaların kolları parçalar halinde kabrinin etrafına düştü. O kor parçalarından hiçbir tanesi kabrinin üzerine düşmedi. Sandukanın üzerindeki örtüye ve baş tarafındaki beyaz sarığa hiçbir şey olmadı. Hatta beyaz sarığın dumandan ve isten rengi bile değişmedi. Vefâtından sonra bu kerametini gören birçok gayri müslim imân ederken onu anlamayanlar da bu hadiseden ibret alıp tövbekâr oldular.³⁰

B. ESERLERİ

a) Divan

Eserin müellif hattıyla yazılmış tek nüshası İstanbul Süleymaniye kütüphanesi Uşşâki Dergahı numara 92'de kayıtlıdır. Gayet okunaklı rika hattıyla yazılmıştır. Eser 82 varaktan ibarettir. Her varakta tahminen 14-15 satır vardır. Varak boyutları 33x29 cm ebatındadır. Giriş kısmında Cemâleddin Uşşâki'nin mührü vardır. Eser şu beyitle başlar:

Bismillahirrahmanirrahim

Zât-ı hakkın mazhârıyız sırrı sühân bizdedir
Vech-i hakkın mahremiyiz zun-ı Rahman bizdedir.

ve şu şekilde biter.

Bende bir kuştum uçtum senden

(30)T.G.E..Ans s.321

İKİNCİ BÖLÜM

CEMÂLEDDİN UŞŞÂKİ’NİN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL VE ÜSLUP YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

1. VEZİN

Cemâleddin Uşşâki’nin şiirlerinde şu vezinler kullanılmıştır.

Remel Bahri

1. Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün= 149
2. Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün= 45
3. Fâilâtün/Fâilün= 6
4. Feilâtün/Feilâtün/Feilâtün/Feilâtün= 2
5. Fâilâtün/Fâilâtün= 5

Hezec Bahri

1. Mefûlü/Mefâilü/Mefâilü/Feûlün= 4
2. Mefûlü/Mefâilün/Feûlün= 4
3. Mefâilün/Mefâilün= 4
4. Mefâilün/Mefâilün/Mefâilün/Mefâilün= 89
5. Mefâilün/Feûlün/Mefâilün/Feûlün= 2
6. Mefûlü/Mefâilün/Mefûlü/Mefâilün= 3
7. Mefâilün/Mefâilün/Feûlün= 65

Recez Bahri

1. Müstefilün/Müstefilün= 4
2. Müstefilün/Müstefilün/Müstefilün/Müstefilün= 11
3. Müstefilâtün/Müstefilâtün= 7
4. Müfteilün/Mefâilün/ Müfteilün/Mefâilün= 1

Seri Bahri

1. Müfteilün/Müfteilün/Müfteilün/Fâilün= 1
2. Müfteilün/Müfteilün/Müfteilün/Feilün= 1

Muzari Bahri

1. Mefûlü/Fâilâtün/Mefûlü/Fâilâtün= 3

Münserih Bahri

1. Müfteilâtün/Müfteilâtün= 3

II. KAFİYE**a. Yarım Kafiye**

Ayların sultânını gördük
Rahmeti rahma'nâ irdik

2/1

İlâhiden murâd ancak heman hak
Elin bu gayrıdan birle turu bak

b. Tam Kafiye

Ey beni muhterem lütfunlâdır cümle merâm
Merhamet kıl eyle ihsan tapuna kıldım kıyâm

14/2

Delil olur iz izle yalıdan piri düzle
Turre-i turı gözlem işte kumaşım benim
Kimi dersin ne şeyda örtme yüzün poşıyla
Gelen giden olıcak kanı kardaşım benim

15/16

c. Zengin Kafiye

Nice bir hâl bidâyet salına
Tahsili hal nihayet salına

45/1

Rah-ı hakkın çek yürüher güçlüğün
Menzil alıp bin selâmet salına

Nam-ı arın ko kuvvetinde bir an
Halk içinde ol melâmet salına

45/5, 6

d. Redif

Haddi yok bir bahre daldım kamı tesellin gönül
Bir aceb hayrette kaldı kamı tesellin gönül

13/1

III. NAZIM ŞEKİLLERİ

Gazel	227
Nutuk	19
Ramazanname	2
İlahi	57
Tevhid	6
Naat	17
Şathiye	2
Mersiye	2
Mesnevi	1
Müseddes	5
Toplam	409

IV. DİL VE ÜSLÛP

A. Kelime Hazinesi ve Günümüze Göre Arkaik Kelimeler

a. Kelime Hazinesi

Cemâleddin Uşşâki'nin kelime hazinesinin ana eksenini İslam dini ve tasavvufu oluşturur. Vahdet-i vücud görüşünü açıklayan sembolik dil ve klasik edebiyatın sık sık baş vurduğu şark mitolojisi ve coğrafyası ikinci grubu

oluşturur. Dil oldukça sadedir.

Muhammed, Mustafa, namaz, oruç, hac, mihrap, imam, salat, Allah, melek, peygamber, ramazan, Hüda, hak, habib, şan, celal, cemal, ibadet, cennet, günah, suç, bağış, münkir, münafık, Adem, Musa, ahiret, amel, hayır, şer, kulluk, şeriat, elhamdülillah.

'Aşk, züht, zahid, dergah, pute, Tur, Sina, Musa, dost, pir, cife, feyz, arif, irfan, mahbub, yâr, tabib, zülf, zamir, zehr, derd, deva, tem, cism, ruh, vücud, taşra, menzil, mertebe, gül, bülbül, ah, zahir, batın, ahir, hayvan, nur, tecelli, tevella, teberra, terk, mal, mülk, dünya, ukba, gavs, kutup, efendi, köle, şah, padişah, sultân, can, canan, Pâzâr, mimar, üryan.

b. Arkaik Kelimeler

Eğîn, em, ögünde, kamu, kande, kangı, kanı, yen, yunmak.

B: Anlatım Şekilleri

a. Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım

1. Sofî sen dosta dilersen intisâp
Başlığı ko ol ayaklarda harâb

Dâ'imâ yirler izini küt yüri
O durur hakka çıkan râh-ı sevâb

Hâb-ı dünyâyı gönülden sür çıkar
Cifeye düşme sakın misl-i gülâb

Sayma kahrını bu yolun çek anı
Her kahre lutf ider hak bi hisâb

5. Kat-ı menzil merâtib olamaz
Çekmeyen bu yolda bilgil ısrîp

Genc-i esrâr açıla senden sana
Bak vücudun cânasın eyler harâb

İster isen cümle ilmi okumak
Oku gönlün andadır bil dört kitâbı

İçmek ister isen şarâb-ı vuslatı
Nâr-ı 'aşkıya çığerin it kebâb

Zerrece varın koma sen hep yoğ it
Gör yine ta zerrelerden afitâb

10. Vahdetin sırrına vakıf olmağa
Sen bu kesretten idegör isticâb

Ol hey itmez bil tecelli her kula
Kullar içre oluna gör intihâb

12. Şöyle vasıl ol Cemâli dosta kim
Kalmaya zulmâtı nurânı hicâbı

b. Doğrudan Doğruya Anlatım

1. Sofıysen meğer seher feryâdın olsun
Çalış 'aşk ehli içre adın olsun

Bu nefse virme rahat gice gündüz
Ana güç olan iş mutâdın olsun

Hakikatle yürü bakma mecâzi
Bir it ne biliysen ve ne yadın olsun

Vücutun kalası almaya varlık
Fenâ hepsi ana imdâdın olsun

5. Şu rütbe eyleyenî gör kulluğu kim
Elinde hüccet-i azadın olsun

İrsen menzile kim râh-ı hakta
Yolunda bir ciğer icârın olsun

Sa'y kıl 'ârif hakkın Cemâli
Kelâmın fehm istidâdın olsun

c. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım

1. Cân u başı terk idüp meydâne gel
Cândâ cânânı bulup merdâne gel

Men aref dersi alıp duysun seni
Yürü turma mekteb-i irfânâ gel

Dostun elinden ezel hamrını iç
Ta ebed eyleyüp mestâne gel

Dal hakikat bahrine gavvas ol
Çıkarandan sen bulup derdâne gel

5. İtme nâdân eyle hayvân sohbetin
'Arif ile sohbet imâna gel

Gir derunun şehrine bul gönüle yol
Gevher-i sır ol kâne gel

Hak gözüyle cân Cemâli her yine
Cümle yüzden hak yüzünü seyrâne gel

d. Soru Cevap Yoluyula Anlatım

1. Evliyânın nâzârına yanmayınca turulurmu
'Aşk 'âşıkı eserde ider dönmyince turulurmu

'Aşk bakar kuruyu yaşı ikiliktir dağı taşı
Hakka 'âşık olan kişi o sanur bayırlurmu

'Aşkla açılır yollar 'aşkla feth olur haller
İhlâsla varam kullardır gahından sorulurmu

'Arab gibi ötmeğiyle hayvân gibi yatmağıyla
İl hakkını yutmağıyla dost katına varılurmu

5. Ehl-i tevhid cengine halktan gayrının sunma
Hakkın zikrinin sun'ına emr-i fetvâ virilürmi

Çare nedür virülirse 'aşk haktan sürülürse
Hamdi bu yolda olursa soru hesap sorulurmu

e. Tekrir

1. Gâh olur bülbül gibi nalan olursun ey gönül
Gâh olur kim gül gibi handan olursun ey gönül

Temkinin yok bir hal üzre dâima temkindesin
Gâh katre gâh gâh olur ummân olursun ey gönül

Gâh olursun her turundan sen harâbândır hârâb
Gâh olur ma'mur abâdan olsun ey gönü

Gâh olur bir toslursun dü cihâna giden gibi
Gâh olur bir zerrede pinhân olursun ey gönül

5. Gâh olur yerin zir nuktad beyninden dahi olur dar
Gâh olur kim bir ulu meydân olursun ey gönül

Gâh olur cümle sıfatı bürünürsün eĝnine
Gâh olur soyunup cümleden üryân olursun ey gönül

Hayr u şerri fark idersen gâh olur akla gelüp
Gâhı kendin bilüp sekrân olursun ey gönül
Gâh tecellisiyle zâtın safî cehl icindesin
Gâh sıfatla umran-ı irfân olursun ey gönül

Gâh olur bâb-ı rızâda kulluĝun itekte tesl?
Gâh olur ademlere sultân olursun ey gönül

10. Gâh olur Cemâlinin katarsın yenine derd
Gâh olur her derde sen dermân olursun ey gönül

C: Diĝer Üslup Hususiyetleri

a. Edebi Sanatlar

Tekke edebiyatının genelinde olduĝu gibi Cemâleddin Uşşâki divanında da aĝdalı ve sanatlı bir anlatım yoktur. Bunu biraz da şairin üslup endişesine bağlamak mümkündür. Çünkü şairin maksadı sanat yapmaktan ziyade irşad etmek, nasihat vermek, eğitmektir. Bu amacı taahhuk ettirmek için ister istemez sanatkârânelikten taviz vermesi gerekmiştir. Bununla birlikte yer yer akla ve heyecana bağlı sanatları büyük bir yetkinlikle kullandığı görülür. Tezat, teşbih, telmih ve istiare en çok kullandığı sanatlardır. Kullandığı sanatları aşağıdaki gibi örneklendirebiliriz.

1. İktibas

"Men 'aref dersi alıp okusun seni

Yürü durma mektebi irfana gel

258 / 2

2. Açık İstiare

Kendini bilmek için kesret itti vahdeti

Bir yüzü göstermeye mirat'ı kettar itti dost

77/2

3. İştikak

Sakın bu nakşa bağlanma yürü nakşaşını bil

Beni bilsinler içten içten eyledi bu nakşı ol nakkaş

4. Kinaye

Sendeki Leyla'yı bulup sen anın mecnunu ol

Ey Cemali itme andan gayri sevdaya heves

221/10

5. Nida

Ey gönül! Her ne ise halin hüdaya eyle arz

Andan özge sen ne yâd u aşınaya eyle arz

6. Tekrir

Gâh olur bülbül gibi nâlân olursun ey gönül

Kah olur kim gül gibi handan olursun ey gönül

263/1

7. Tenasüp

Kân-ı 'aşkız gevher-i esrar ma'nâ bizdedir

Bahr-ı aslımız irmez dürr-i yekta bizdedir

170/1

8. Telmih

Biz ene'l-hak remzini muharrem olmuşlardanız
Dara gelsek dönmemziz bu yolda Mansur olmuşuz
215/4

9. Teşbih

Ben ol murg-ı hünayumki cihanı daneye almam
İnüp alçak yere gonmam mekanım üç i'ladır
18/2

10. Tezat

Gehi derdim deva olur devamda gehi derd olur
Bana hazan ne kar içsun nedür derde deva bilmem
285/4

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEMÂLEDDİN UŞŞÂKİ'NİN ŞİİRLERİNDE DİN VE TASAVVUF

1. DİN

Allh'ın Cebrail vasıtasıyla insanlar arasından seçtiği elçileri marifetiyle insanlara dünyâda ve öldükten sonra ahirette uyacakları kurallar ve tabi olacakları muamelatın tümüne birden din denir.

Dinin yani şeriatın inanılması gereken kısımlarına iman, beden ve kalb ile yapılacak olanlarına ise İbadet denilmektedir ki bunları şiirlerde şu şekilde görmek mümkündür.

A. İTİKAT

Sözlük ma'nâsıyla bir şeye düğümlenip kalma gönülden tastik ederek inanma ma'nâlarına gelir. Tanım olarak dinin kayıtsız şartsız bir imam ile kabul edilmesi gereken kısmına itikat denir.

1. Allah

Cemâleddin Uşşâki şiirlerinde Allah kavramını şu sıfat ve deyimlerle kullanmaktadır. Esmâü'l Hüsna'dan Allah, Rab, Mevlâ, Cemâl, Celâl, Zülâl, Makal, Kadir, Rahim, Kerim, Racim, Hû, yine Türkçe Çalap, Dost ve Farsca Yezdân, Hüdâ gibi kelimelerle ifade edilmektedir.

Allah:

Allah bize lütf iddi şükür elhamdülillâh

Nîmetine gark iddi şükür elhamdülillah

G.25/1

Hak:

Haktan bize ihsân geldi

Şehr-i Ramazân merhâba R.3/2

Rab:

Ey kerem kâni afvının şanı
Sebeb behani afv eyle yâ Rab
G.6/1

Mevlâ:

Mükemmel olmayan gözler inayet senden
Mukarrer ver ki olmazlar münevver nur-ı mevlâdan
G.29/2

Cemâl:

Can gözün açup Cemalullahı gör
Anlayup andan Celâlullahı gör

G.139/1

Zülâl:

Teşne dil gör ne sana lâyük değil
Havz-ı dilden iç zülâlullahı gör
G.139/3

Makal:

Dinle gûş-ı hakla ko gafleti
Her ağız söyler makalullahı gör
G.139/2

Kadir:

Gören andan görür vechini hakkın
Muhammed halka miratü'l-kadir
G.155/5

Rahim:

Mazharu'l esmâ-i hüsnâ sırrı rahmanu'r-rahim eydan

3. Kitaplar

Allahın emir ve yasaklarını içeren vesikalardır. İnsanlık tarihi boyunca dört büyük kitap gönderilmiştir.

Kuran, İncil, Tevrat, Zebur: Bu kitaplardan Kuran Hz. Muhammede İncil Hz. İsa'yâ, Tevrat Hz. Musa'yâ Zebur Hz. Davud'a gönderilmiştir.

Oku bir gör dikkat eyle mushaf-ı vechine bak
İncil ü Tevrat Zebur ayat-ı Kuran gizlidir
129/9

Ayrıca diğer bir beyitte Kurân-ı Kerime şükr edilmektedir.

Şukr idelim varımız kurban olsun cânımız
Kurândır imânımız şükür elhâmdülillâh
25/5

Dört kitap isim verilmeksizin kullanıldığı da görülmektedir.

İster isen cümle ilmi okumak
Oku gönlün andadır bil dört kitap
73/7

Bir diğer ilâhîde yüz dört kitap deyimine yer verilmektedir.

Okuruz biz noktadan yüzdört kitap ilmini
Mânevî evlâdiyız vâris-i hal-i haydarız
217/2

4. Peygamberler

Allahın emir ve nehiyelerini insanlara bildirmek maksadıyla insanlar arasından seçilen elçilerdir. Peygamberlere inanmak İslâm inancına göre imanın şartlarından biridir. Cemâleddin Uşşâki divânında peygamberler birçok

yerde zikredilmektedir. Evvelâ son peygamber Hz. Muhammed şu isim ve sıfatları ile anılmaktadır. Mustafa, Hâbib-i zül Kerem, Muhammed Mustafa, Ahmed, Ahmed Mustafa, Muhammed Mustafa Ahmed, Ahmed Muhtar, Ahmed Muhammed Mustafa, Mahmud-ı Ahmed, Efharu'l Mürseleyn hatem-i resûl, rahmete'l 'âlemeyn. Ardından Adem, Musa, Yusuf, Süleyman peygamberlere denilmektedir.

Habib-i zül kerem:

Ey habib-i zül kerem yâ muhsin cümle enam
Merhamet kıl eyle ihsan ta yüke kıldım

14/1

Muhammed Mustafa:

Tendeki cânıma cânıdır Muhammed Mustafa
Gevher sırrıma kânındır Muhammed Mustafa

30/1

Ahmed:

'Aşkla bir kez tecelli eyleyecek ol hüdâ
Fark alup meyimle ahirden geldi Ahmed iptida

45/1

Muhammed Mustafa Ahmed:

İmam-ı enbiyâsın sen delil-i evliyasın sen
Habib-i kibriyâsın sen Muhammed Mustafa Ahmed

121/4

Mahmud-ı Ahmed:

Anında şeyhi irşadı Muhammeddir
Hamid u hamd ve Mahmud-ı Ahmed

404/65

Efharu'l Mürseleyn Hatem-i Resûl:

Efharu'l mürseleyn hatem-i resûldür
Kamu 'âlemler ehli ana kuldur

404/68

Rahmete'l 'âlemeyn:

O dur kim rahmete'l 'âlemeyndir
O dur kim şefa'atu'l müzenmimedir

404/66

Âdem:

Kamusu faridir anın odur hep cümlemin aslı
Hakikatte tıflidir anın Adem ile Havva

32/2

Musa:

Bize her demde acc mı ki tecelli oluna
Musa câna Cemâli dili Tûr eylemişiz

214/5

Yusuf:

Bana 'aşk Yusuf-ı mihman gerekmez
Mısır sultânıyım mihmân gerekmez:

18/3

Süleyman:

Bir kuluna mülk virüp hem Süleymân eyledin
Hem cilbe hem resûlün ağ günün Mustafa

249/3

5. Ahiret ve Ahiret İle İlgili Kavramlar

İslâm inancına göre ahirete iman imanın altı temel şartından

biridir.Uşşâki divânında bu hususla ilgili kavramlar şiirlerde kullanılmıştır.

a) Ukbâ, dü cihân, kubur, sual-i hak, haşr:

Ukbâ:

Düşmezem dünyâ vü ukbanın Cemâli cahına
Dostgîr dü cihânındır Muhammed Mustafa

40/5

Dü Cihân:

Dü cihânda şâhîr al-i âbâ
Bure-ı nura mahdır al-i âbâ

43/1

Kubur:

Komşun yaşıyla cânımızı cânân youna
Biz biz olmadan ol ehl-i kubur eylemişiz

214/3

Sual-i Hak:

Sual-i hakka virmek güç cevâbı
Ömr sermâyesini itme itlâf

236/3

Haşr:

Bizi haşr eyle seninle tâ kıyâmet bil yâ ebed
Her nefesde nice yüzbin salat olsun yâ Hüseyin

4/11

b) Cennet ve Cennetle ilgili Meftunlar

Gölgelik "bahçe" anlamında olup ahirette müminlerin gidecekleri yerdir. Sekiz kademesi vardır. Bunlar Cennet, Huld, Mev'a, Nâim, Aliye, Adn, Firdevs, Daru's-Selâm ve Hayevan isimleriyle anılırlar.

ba) Cennet,

Bana cânân gerek şol cân gerekmez
Tasavvur-ı cennet ve rehvân gerekmez

219/1

bb) Tuğba:

Matlubumuz sensin ancak cennet vü tuğba dil
Vuslatın yoluna girdik eyle rehzenden cüdâ

50/2

bc) Huri, Gılman:

Bana maşuk tecellsinden özge
Gerekmez huri ve gılman gerekmez

219/2

bç) Cennetu'l-Nâim:

Anlara câm-ı şehâdet sundu Allah-ı Kerim
El evlâdıyla miskin oldu cennetu'l- nâim

407/14

6. Kaza, Kader, Hayır ve Şer

İslâm itikatına göre kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'dan olduğuna inanmak imanın altıncı şartıdır. Cemâleddin Uşşâki bu konuya da divânında yer vermiştir.

Bizim illi var ise odur haldaşım benim
Her ne gelse başıma ol bilür işim benim

15/1

Elindedir anın cümle hükûmet zâhir ü batın
Ana bağışladı 'âlemleri ser takaddüm mevlâ

14/8

B. İBADET

Tapmak,kulluk demektir.İslâmi bir terim olarak ibadet Allahın bildirdiği ve Resululâhın haber verdiği namaz,oruç ,hac v.b. faaliyetlerdir.

1. Kelime-i Şehâdet

İslâm itikadına göre,İslâmın beşinci şartı kelime-i şehâdet getirmektir. Divânda bu hususta yazılmış manzumeler de vardır.

Kenz-i el açmağa lâ ilâhe illâllah
Fikr-i fasid geçmeğe lâ ilâhe illâllah

24/1

2. Namaz Ve Namazla İlgili Kavramlar

Namaz İslâmın birinci ve en önemli şartıdır.Cemâleddin Uşşâki namazın önemini şu şekilde vurgulamaktadır.

Kible-i veche dönüp dâ'im salatta durmayan
Secde remzin anlayıp mescuda olmaz âşinâ

57/5

a) Câmi, mescit:

Sânemlerin gezersin deyr içinde
Bütün dünyâ değil mi mescid-i almak

12/3

Olanlar mescid-i aksaya cem'an
Namazdır kin bir kıyâmdır bu kalacak

12/4

b) Kible, Mihrap:

Âşıkânın secdegâhı asitânendir senin
Kible ruhtur habibin kaşların mihrâbıdır
124/2

c) Kâ`be:

Bu cânım kâ`be-i asla irince
Visâl-i hamrın içdim zemzem asa
51/6

d) Hac:

Gönül ka`besini sâ`i it iresin
Hakikat üzre itmekliğe sen hac
103/4

e)Oruç:

Haktan bize ihsân geldi
Şehr-i Ramazan merhaba
3/2

C. DİNİ, TASAVVUFİ, EFSANEVİ ŞAHISLAR VE ÇOĞRAFİ MEKÂNLAR**1.Dini Şahıslar:****Hz.Âdem**

Semâvi dinlere göre Allah`ın yarattığı ilk insan ve peygâamberdir.Kendisine insanlığın babası anlamında Ebu`l beşer denir.

Hz.Havva

Yine semâvi dinlerin bildirdiğine göre ilk kadındır.Hz.Adem cennette yaşarken Adem`in sol eğe kemiğinden Havva yaratılmıştır.

Kamustı far`idir anın odur hep cümlenin aslı
Hakikatte tıflıdır anın Adem ile Havva

30/2

Hz.Süleyman

Hz.Davud'un oğludur. Oniki yaşındayken babası yerine tahta geçmiştir. Hem padişah hem peygamberdir. Mescid-i Aksayı yedi yılda bitirmiştir.Kendisine birçok mucize ihsân edildiği,cinlere ve diğer mahlukata hükmettiği belirtilmektedir.Bütün mahlukatın dilinden anlar ve onlarla konuşabilirmiş.

Bir kuluna mülk virüp hem Süleymân eyledin
Hem cilbe hem resûlün ağ günün Mustafa

249/6

Hz.Yusuf

İsrailoğulları peygamberlerinden olup Yakup peygamberin oğludur. Güzelliğin ve sabrın sembolüdür.

Sec-i tende Yusuf-ı ruhu halas itti cu kez

Bu vücûd Mısırına dil tahtında sultân olmuşuz.

211/3

Hz.Âli

Hazreti peygamberin Adı Abdullah'dır. Ebu Kuhâfe'nin oğlu olup amcası oğlu,damadı ve dördüncü hâlifesi olan ve İslâmların arasında ilim ve fazilet,mürüvvet ve fütuvvetle mümtaz bulunan zattır. Şir-i Yezdân, Esedullah, Şir-i Hudâ, Hayder, Hayder-i Kerrar, Sâki-i Kevser, Şâh-ı velâyet, Dürr-i Necef, İmâm-ı evliyâ gibi sıfatları vardır.

Hüdânın kur-ı akvârı Âlidir

Hâbib-i ekremin yari Âlidir

23/1

Hz.Ebu Bekir

Dört büyük halifenin birincisidir. Ashab-ı Kiram ve aşere-i mübeşşerenin en üstünüdür. 571 yılında Mekke`de doğmuştur. Müslümanlığı kabul eden dördüncü kişidir. Hz.muhammed`in İslâm öncesinde ve sonrasında en önemli dostudur.

Hem Ebu Bekr, Ömer, Osman ile bir haktır.

Lahmike lahmik yüzünden nur-ı vahdettir Ali

10/2

Hz.Ömer

İslâmın ikinci halifesi olup hayatında cennetle müjdelenen on kişiden biridir.Mekke`li Hattab`ın oğludur.591 yılında dünyâya gelmiştir.Zamanında birçok fetihler yapmıştır.Adaletli yönetminden dolayı kendisine Faruk lâkabı verilmiştir.

Hem Ebu Bekr,Ömer,Osman ile bir haktır.

Lahmike lahmik yüzünden nur-ı vahdettir Ali

10/2

Hz.Osman

İslâmın üçüncü halifesi olup hayatında cennetle müjdelenen on kişiden biridir.Mekke`li Beni Ümeyye ailesinden Affan`ın oğludur.574 yılında doğmuştur. Beşinci müslümandır. Döneminde birçok fetihler yapıldı ve ayrıca Kuran-ı Kerim yazılıp çoğaltılarak önemli merkezlere gönderilmiştir.

Hem Ebu Bekr,Ömer,Osman ile bir haktır.

Lahmike lahmik yüzünden nur-ı vahdettir Ali

10/2

Hz.Fatıma

Hz.Muhammed`in Hz. Hatice`den dünyâya gelen kızıdır. Ayrıca dört kızının en küçüğüdür. Hz.Ali ile evlenmiştir. Peygamberimizin soyu ondan

devam edmiştir.Yüzü pak ve beyaz olduğundan Zehra sıfatıyla anılırdı. Hz. Hasan ve Hüseyin`in annesidir.

Vâlden binti resûl Fatımat`u Zehra`dır
Anan şâh-ı Ali`den dersin alsın yâ Hüseyin

4/4

Hz.Hüseyin

Hz.Ali`nin oğlu ve peygamberimizin torunudur. Oniki imâmın üçüncüsüdür. 628 yılında doğdu ve 683 Muharreminin onuncu günü Kerbelâ`da şehid edildi.

Kerbelâda niçin iki kişiyle oldun şehid
Müminün cümlesine rahmet olsun yâ Hüseyin

4/5

2. Tasavvufi Şahıslar

İbn-i Edhem

Adı İbrahim b. Edhem b. Mansur b. Yezid b.Cabirü`l-temimi`dir. İbrahim Edhem diye şöhret bulmuştur.Edhem Belh sultânlarındandır.Tacı ve tahtı bırakarak Allah yoluna yönelmiştir.Büyük sofilerdendir.

Bakamam dünyâya sultânı olsa

İrişdim terke İbn-i Edhem âsâ

51/2

Erenler

Allaha yaklaşmış ve velilik derecesine yükselmiş olanlar. Tasavvuf yolunda olanlara halk arsında bu ad verilir. Özellikle Bektâşi babalarına Erenler tabir olunur. Üçler, Yediler, Kırklar diye bilinirler.

Erenler ile yoldaş Osman dedemle yoldaş

Kıyas eyle Hamdi'den anlaya işim benim

15/20

Mansur

Adı Ebü'l-Mugîsü'l Hüseyin b. Mansûru'l Beyzavî olan Mansur (857-922) tanınmış bir sufidir. Ene'l Hak' dediği için sözünün zahiri ma'nâsını anlamayarak onu Bağdat'da işkenceyle öldürmüşlerdir. Şeyhi Ebu Amr Osman-ı Mekki'dir. Cüneyd-i Bağdadi ile görüştüğü kaynaklarda belirtilmektedir. 'aşkın ve iradenin sembolü olagelmiştir. Kendisinden sonra gelen mutasavvıflar üzerinde önemli tesirleri olmuştur.

Bizi ene'l hak remzini muharrem olmuşlاردınız

Dâra gelsek dönmeziz bu yolda Mansur olmuşuz

219/5

Cemâleddin Uşşâki ayrıca divânında (Tenkitli Metin 392 numaralı Silsile-nâme) kendisine kadar olan Uşşâki-Halveti silsilesini vermektedir. Sildile-nâmedeki isimleri kaynaklarla karşılaştırdığımızda doğru olarak verildiğini görmekteyiz.³¹ Bu isimler şöylece sıralanmıştır.

Cemâleddin Uşşâki

I

Hamdi Bağdadi

I

Osman Sıddiki

I

Pir Abdulkerim

I

Şeyh Ömer

I

(30) M. Sadık Vicedâni, *Tomar, Turuk-ı Âliyeden Halvetiye. İst. 1341s. 1*

Saruhanlı Memican

I

Hüsameddin Uşşâki

I

Pir Ahmed

I

Ümmi Sinan

I

Alâeddin

I

İbrahim Efendi

Pir Molla

I

Seyyid Yahya

I

Sadreddin Hiyami

I

Cemali İzzeddin

I

Kutbeddin Birader

I

Ziyaeddin

I

Vecdeddin Kadı

I

Muhammed Bekri

I

Muhammed Dinnuri

I

Mimşad Dinnuri

I

Cüneyd-i Bağdadi

I

Hasan Sırri

I

Ma`ruf-ı Kerhi

I

Davud-ı Dani

I

Habib Acemi

I

Hasan-ı Basri

I

Hz.Ali

I

Hz.Muhammed

3. Efsânevî Şahıslar:

Cemâleddin Uşşâki,divânında diğerk dini-tasavvufî eserlerde olduğu gibi anlatım ve sanatlarda efsânevî şahıs,mekân ve mahlukları kullanmıştır.

Lokmân

Halk geleneğinde değışik kişiliklerle karşımıza çıkan bir kişiliktir.Kurân-ı Kerim”de adına bir sure vardır.Eski Araplar arasında da ünlü olan Lokman bir peygamber veya nebi olduğu hakkında tefsirlerde rivayetler vardır.Ancak çoğunluk onun salih bir kul olduğunu kabul eder.Hikmet ve hekimliğin piri ve sembolü sayılır.

Benim o derdli kim Lokmanın oldur

Benim ol bend ki sultânım oldur

404/27

Leylâ

Leylâ ile Mecnun mesnevisinin kadın kahramanı.Leyli diye de bilinir.Beni Amir kabiesinden olup Kays (mecnun) un akrabalarındanbiri imiş.Adı Leylâ binti Mehdi b. Sa`dü'l Âmiriyyedir.

Zihi 'âşık tâ ki pervâ vasl-ı Leylâdan
Zihi 'âşık ki müstağni temâşa bi tecellâdan

29/1

Mecnun

Kelime anlamı 'deli' demekse dedaha çok Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olarak bilinir.Beni Amir kabilesinden şair Kays b.el-Mülevvahü'l-Âmirî'nin lakabıdır.Bir b'aşka rivayete göre Emeviler devrinde yaşamış Kays adlı bir beyzâdenin lakabıdır.

Şu Mecnun nemke Leylâ kanden gizlidir
Başımdan gitmez amma yine sevdam

47/3

Cem

İran mitolojisine göre şarâbın muciti olan hükümdardır.Klâsik şark edebiyatında sıkca başvurulan bir semboldür.

Dârâ

İrân'ın Keyâniyan sülâlesinin dokuzuncu hükümdarı olan Keykubad. Ayrıca hükümdar anlamı da olan Dârâ ,Avrupa'da Pers kralı 'Dârius'olarak bilinir.Büyük İskender ile yaptığı savaşta ölmüştür.

O şahım ki melâmet tahtı üzre
Bana kuldur nice Cem nice Dârâ

47/4

Murg-ı Hümâ

Devlet kuşu,talih kuşu.Cennet kuşu,Kaf dağında ,okyanus adalarında veya Çin`de yaşadığına inanılan efsanevi kuş.Serçeden biraz büyük ,yeşil kanatlı,sarı kanatlı,sarı gagalı,boz saksakağı andırır bir kuşmuş.Efsqneye göre gölgesi kimin üzerine düşerse veya kimin başına konarsa o kişi hükümdar olurmuş.

Ben ol murg-ı hümâyım ki cihâmı daneye alam
İnip alçak yere konmam mekânım üç i`lâdır

18/2

4.Çoğrafi Mekânlar:

Klâsik Şark Edebiyatında ve Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatında kullanılan çoğrafi mekân çoğrafya bilginlerinin eski dünya dedidiği Asya,Afrika ve Ortadoğu üçgeninde geçer. Cemâleddin Uşşâki`de divânında bu yerlere çeşitli vesilelerle değinmiştir.

Kerbelâ

Irak`ta bulunan bir bölge.Bağdat`ın 100 km. güneybatısına düşer.Peygamberimizin torunu Hz.Hüseyn`in şehid edildiği yerdir.Kabri de oradadır.

Kerbelâda niçin iki kişiyle oldun şehid
Müminin cümlesine rahmet olsun yâ Hüseyin

4/5

Mısır

Kuzey Afrika`da Akdeniz kenarında bir ülkedir.Nil nehri bu ülkenin ortasından geçerek güneye doğru Mısırta hayat verir.Medeniyet tarihinin en eski yerleşim mekânlarından biridir.Klâsik edebiyatta daha çok Hz.Yusuf la birlikte anılır.Yusuf ile Züleyha`nın macerâları bu ülkede geçmiştir.

Sec-i tende Yusuf-ı ruhu halaş itti cu kez
Bu vücud Mısırına dil tahtında sultân olmuşuz

211/3

Ken'an

Yakup peygamberin memleketidir. Bugün Filistin`de Sayda, Sur dolayları ile Suriye`nin bir bölümünü içine alır. Nuh peygamberin torunlarından olan "Ken'an" adına izâfeten bu ismi almıştır.

Bana 'aşk Yusuf-ı mihmân gerekmez

Mısır sultânıyım Ken'an gerekmez

213/3

Rûm

Roma, Romalı. Eskiden Doğu Roma İmparatorluğu Anadolu`yu da içine aldığından Anadolu`yâ Rum,Anadolululara da Rumi denilirdi.Bu gelenek Türkler Anadolu`yu fethettikten sonra da uzun bir müddet devâm etmiştir.

Hint

Asya`da İrân, Pakistan, Çin ile komşu olan kadim bir ülkedir. Esrârengizliği, havası,bağ, bahçesi, baharatı v.b. olmak üzere çok sözü edilen memleketlerden biridir.

Yemen

Arap yarımadasının güneybatı ucunda .ok eski bir yeleşim bölgesidir. Akik taşı ile ünlenmiştir.

Bulunmaz dost yolundan gayrı yüzden

Gerek gez Rûm`da vü Hind u Yemen`de

361/6

Tûr

Sina çölünde bir dağın adı olup Tûr-ı Sinâ veya Tûr dağı olarak bilinir.Musa peygamber kendine inananlarla Mısır`dan çıkıp giderken Allah`ın davetiyle bu dağ çıkıp orada Allah ile konuşmuştur.Bu yüzden kelime sıfatını almıştır.

Biz her demde acc mı ki tecelli oluna
Musa câna Cemâli dili Tûr eylemişiz

214/5

II.TASAVVUF

Kelimenin kökeni ve ortaya çıkışı hakkında birkaç değişik izah vardır.Kelimayı yün ma'nâsına gelen Arapça 'sûf' ile ilgili görenler yanında Peygamberimiz zamanında Mescid-i Nebevi'nin avlusunda yatıp kalkan Ehl-i Suffe denile fakir sahabeyle ilgili olarak gösterenler vardır.Bazı alimler de kelimeyi Grekçe "sophos" kelimesinden bozma olarak görürler.³²

Terim olarak Tasavvuf ise;Hakk'ın zâtından dolayısıyla isimlerinden ve sıfatlarından ve bunların tecellilerinden söz eden,bundan ötürü de ilmin hakikatlerini açıklayan ve bu hakikatlerin tek bir hakikate dayandığını bildiren bir ilimdir.³³

Tasavvufun gayesi;Hakk'ın rızasını azanmak için nefisleri temizlemekten,güzel ahlâk sahibi olmaya çalışmaktan,kısaca Allah ve Resûlünün ahlâkıyla ahlâklanmaktan ibarettir.Nitekim Peygaber Efendimiz "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim" buyurmuştur.Tasavvufun ulaşmak istediği asıl hedef ahlâki olgunluk zirvesine ulaşmaktır.Bunun için nefsi tezkiye ve ahlaki tasfiye esastır³⁴

A. VAHDET-İ VÜCUD VE TEVHİD

Tasavvufun temelini yaratılış nazariyesi oluşturur.Buna göre Vücut-ı Mutlak olan Allah,aynı zamanda Kemâl-i Mutlak,Cemâl-i Mutlak ve Hüsn-i Mutlak'tır.O' nun nuru kendini izhârdır.Allah'ın 'aşk-ı zâti nedeniyle kendini

(31) P.A.L.A.,Dr.İskender:Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü,Akçağ Yay.C.I-II Ank.1989s.444

(32)SUNAR,Prof.Dr.Cavit:Ana Hatlarıyla İslâm Tasavvufu Tarihi.A.Ü.İlahiyat Fak.Yay.Ank .1978s.7

görmek ve göstermek istemesi 'âlemin yaratılmasına sebep olmuştur. İnsan nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa Allah'da kendi güzelliğini temâşa için bir ayna hükmünde olan 'âlemi ve onun en değerli varlığı olan insanı yaratmıştır. Bunu “Künt-i kenz” hadisiyle bize bildiren Cenâb-ı hak “kün” (ol) emrini verdi ve herşey böylece yaratıldı. Allah 'âlem-i Kitmân'da meknuz iken böylece bilinmeye başlandı Allah önce bir nur yaratıp ona “Kün Muhammeda” buyurdu. “Nur-ı Muhammedi” denilen bu nur Allah'ın haşmetli nazarı karşısında terledi. Onun terinden denizler ve köpüğünden de eflâk yaratıldı. Sonra sırasıyla anâsır-ı erbaa mevâlid-i selâse ve nihâyet Adem belirdi. İnsan ve mahlukat böylece yaratılmış oldu. Tevhid ise Bütün bu serencamın sonunda kâinatta Allah'dan b'âşka hiçbir şeyin olmadığını bilmek ve kabul etmektir.³⁵

a) Vahdet-Kesret

Vahdet kâinatta Allah'dan b'âşka bir varlık olmadığını ve bütün varlıkların onun bir yansıması olduğunu bilmektir. Kesret ise kelime ma'nâsı itibarıyla çokluk demektir. Vahdetin zıddıdır. Dünyâ ve bu 'âlemle ilgili her şey kesrettir.

İrdi vahdet kesrete getti aradan ikilik

İrdi gayrı kalmadı her ne var yektâ bana

37/2

b) Mâsivâ

Bir şeyden b'âşka olan şeylerin hepsi “Masivallah” kelimesinin kısaltılmışı olarak “Allahtan gayrı sayılan şeyler” anlamında kullanılır. Mâsivâdan geçmek, kendini Allaha vermektir. Sufiler gönülde, Allah'dan b'âşka bir şey bulundurmazlar. Gönülünde b'âşka bir sevgi olan kişi mâsivâdan kurtulmuş sayılmaz.

(33) ÉRAYDIN, Dr. Selçuk: *Tasavvuf ve Tarikatler*, M.Ü. İlahiyat Fak. Yay. İst 1994s. 56

(34) PALA, Dr. İskender: *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, C. I-II Akçağ Yay. Ank. 1989s. 479

'Aşk-ı hak olduğu dilde mâsivâ hep mahv olur
Zerrece nesne komaz 'aşk anda komaz ma`da

29/3

c) Tecelli

Bir şeyin açıkça belirmesi.Allah'ın Tûr dağında Muşa peygambere tecellisi gibi.Tasavvufta bütün varlıkların değişik ölçülerde tecelli ettiği düşünülür. Sofî vahdet-i Vücûda erebilmek için önce tevhid-i ef'al sonra tevhid-isıfat ve en son olarak ta tevhid-i zat tecellilerine uğrar.İlk durakta her eyi yapanın Allah olduğunu, ikincide bütün sıfatların Allah sıfatı olduğunu, sonuncuda a her şeyin,Allah`ın zuhurundan ibaret olduğunu anlar.

Dâima mirât-ı gönlünden Cemâli irmegör
Vechin üzre akseder andan sana yâr rû berû

352/6

d) Gönül

Gönül aşğın 'aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin olduğu yerdir.İnsanın yaşaması için gönüle olan ihtiyaç ve cân mefhumuna daha da önemli bir yer hazırlar. Gönül bir hitap yeridir.

Tasavvufda gönül bir ayna olarak ele alınır.Bu aynada Allah`ın tecellisi zuhur eder.Kısaca gönül ile ilgili sahipsiz teşbih ve mecazlar,klâsik edebiyatın en önemli öğelerinden birini oluşturur.

Ey gönül sen bul arısın
Dosta giden karar itmez

9/1

e) Kendini bilmek

Tasavvufta bir makamdır. "Kendini bilen Rabbini bilir"hadisinin ilk kelimeleridir. (Men arefe nefsehû fe kad arefe rabbehû) şeklindedir.

Tasavvufun temel hadislerinden biridir. (Acluni: Keşfü'l-Haffa, C. II. Beyrut 1352, M.1933 üçüncü bsk.,s.262.)

Men 'aref dersi alıp duysun seni
Yürü durma mekteb-i irfâna gel
34/2

f) 'Aşk

'Aşk sarm'âşık ma'nâsına gelen "ışk" kelimesinden alınmıştır. Tasavvufun özünü "Ben gizli bir hazine idim bilinmek istedim ve 'âlemi yarattım" kudsî hadisi oluşturur. Bu hadisin içeriğinde 'aşk vardır. Vahdet-i Vücut felsefesi de Allah'ı bilmeyi ve tanımayı 'aşk yoluyla gerçekleştirmek ister. İnsan-ı kâmilin visâl-i hak için ilk yapacağı şey mâsivâdan geçmektir. Bu da nefse hakim olmayı ve "ene" (ego) yu öldürmeyi gerektirir. Sufî ancak o zaman "fenâfilaha"irer. Çünkü 'aşk Allah'ın zatına ait bir özelliktir. Allah'ın sırrı ve tecellinin remzi bu 'aşkta gizlidir.

'Aşk idince bağrım idince dağ dağ
Oldu anımla o bir lâleli dağ

Nûş ideli hamr-ı 'aşkın meyini
Şöyle mestim hiç bilmem sol u sağ

'Aşka uyup ireliden rehine
Kimdir ardınca ki baş ki ayağ

... 233/1,2,3

g) Nefis

Nefs, ruh, öz, varlık, zat. İnsanı iç 'âlemi hakkında kullanılır. Ruh ile nefis aynı şeydir. Ancak insan iyi şeylere yönelince ruh dünyâ işlerine ve kötü şeylere yönelince de nefis adını alır. Yedi çeşit nefis vardır. 1-Nefs-i Emmâre

2-Nefs-i Levvame 3-Nefs-i Mülhimme 4-Nefs-i Mutmaine 5-Nefs-i Râziye 6-Nefs-i Marzyye 7-Nefs-i Safiye.

Hiç emin olmadan nefsin elinden
Dâima hun-i vahşet idegör

164/2

B. BEZM-İ ELEST

Elest bezmi.Allah,ruhlar 'âlemini yarattığı zaman bütün ruhlara hitaben “Elesti bi-Rabbiküm (ben sizin Rabbiniz değilmiyim?) buyurunca ruhlar “Kalû Belâ” (Evet sen bizim Rabbimizsin dediler). İşte o zaman ikrar vermiş insanoglu, dünyâ hayatına geldiği zaman bu verdiği söze sadık kalmalıdır. Çünkü Allah sözünden dönen olmasın diye ruhları birbirine şahit tutmuştur. Tasavvufda mutasavvıflar sevgililerine Elest bezminde 'âşık olduklarını, 'aşklarının o zamandan bu yana devam ettiğini söylerler. Kelime yalnızca “elest” olarak ta anılır.

Her bir eşyâ birer ismin hükmin izhar itmeğe
Düzilüp bezm-i elest dinildi ol kalu belâ

34/5

C. ÂLEMLER

Dünyâ,cihân,kâinat,evren.Tasavvufda birçok anlamlarla kullanılan 'âlem,Allah tarafından yaratmış her şeydir.İslâm'a göre âlem, Allah'tan ayrıdır. Tasavvuf ise 'âlemi, Allahın tecellisi,belirtisi olarak görmüştür. Bunun için insan, âlem-i suğra Allah ise âlem-i kübrâ olarak nitelendirilir. Bazen âlem-i kübrâya insan;âlem-i sugraya dünyâ denildiği de olmaktadır. Tasavvufdaki bu çeşitli yorumlardan b'aşka 'âlemin, çok çeşitliadlar altında değişik kavramlar şeklinde kullanıldığını görürüz. Sufilere göre varlığın mertebeleri vardır. Bunlar âlem-i lâhut,âlem-i ceberrut,âlem-i melekut, âlemi nasut olarak sıralanır.

a) Âlem-i Lâhut

Buna âlem-i itlak veya varlık 'âlemi de denir.Allah`ın zuhura olan meyli ve zatını bilmesi,ilk tenezzülüdür.Bütün varlıklar bu 'âlemde önce öz halde sonra teferruatla tahakkuk eder.

Lâhut öyle kan ankası olundu murg-ı dil
Meyl idemez cife-i dünyâya o misl meksin
222/3

b) Âlem-i Melekût:

Allah sıfatlarının izhâr olunduğu sıfatlar âlemini (âlem-i melekûtü) ortaya koyar.Âlem-i melekûtta da kesret âlemi ortaya çıkar.

Taşrada arar idim bulam diyü oldostu ben
Ol meğer bende içerden içerü pinhan imiş
223/2

Burada Cemâleddin Uşşâki kendisinde Allah`ın sıfatlarının izhâr olduğunu görmeye başlamıştır.

c)Âlem-i Anasır:

Allah yaratıcı kudreti içinde akl-ı külle karşı nefs-i külliye yarattı.Bunlardan dokuz gök oluşmuştur.Dokuz gök içindeki yıldızlarla bir anasır-ı erbaayı doğurmuştur.

Dokuz asadan hem dört anadan
Üç mevâlidî seyr ile geldim
274/2

Ol ismle ulviden suffi ile ol ulviden
Çar unsura girilüp haktan olundu hüdâ
36/6

ç) Onsekizbin Âlem

Kurân-ı Kerim`de Fatiha suresi,“Âlemlerin rabbı olan Allaha hamd olsun (Fatiha1) ayetiyle başlayan bir sure vardır. Müfessirler bu ayette geçen 'âlemler kelimesi hakkında değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Ebu Câfer`e göre onsekizbin 'âlem vardır. Bu görüşü ayrıca bütün mutassavvıflar kabul etmişlerdir.

Bir semâ reis-i şerifin taht-ı arzın payın senin
Onsekizbin âlemin zâtın ser ayak kabıdır

124/3

Ç. DÖRT KAPI KIRK MAKAM

Allahın ve kâinatın sırrını,gerçeğini anlayabilmek için geçilmesi gereken dört mertebedir.Bunlar sırasıyla Şeriat, Tarikat, Marifet, Hakikat`dir. Bektaşilikte bu kapılardan her birinin on makamı vardır. Buna kırk makam denir.

a) Şeriat:

Allah tarafından peygamber vasıtasıyla ortaya konulan ilâhi kanun.Aslında şeri`at insanların ırmaklardan su aldıkları yere denir.İslâm dini insanların dünyâ ve ahiret işlerini düzenlediği için “gidilen doğru yol” anlamında kullanılır.İslâm şeriatının dört temeli vardır.Kuran,hadis,kıyas,ve icma-i ümmet.Tasavvufta şeriat,bir dış yapı olarak ele alınmış ve işin iç yüzüne hakikat denmiştir.

İzin irmez şeriattan olur ehl-i tarikattan
Okur ilm-i hakikatten sana has kul olan mevlâ

382/2

1. İlm

Eskiden ilim sözü daha çok dini bilgiler için kullanılırdı. İlmın kaynağı

Kuran'dır. Hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, siyer v.b. ilimler hep ondan ayrılmışlardır. İlmin aslını "Kendini bilen Rabbini bilir" hadisi oluşturur. Bu ilmin de dereceleri vardır. İlme'l -yakîn: Bir şeyin doğruluğuna akıl yoluyla inanmak. Ayne'l-Yakîn: Bilgiyi görgü haline getirmek, yani gözle görüp bilmek. Hakka'l-yakîn: Bilgiyle birleşmek tahakkuk etmektir.

Garktan bir sabık elân açıp gönlü kitâbından
Duyar cân ilm-i hâlin kurtulur cehlin gazabından
331/7

2. Sünnet:

İyi ahlâk, adet, yol terim olarak, Hz. Peygamberin söz ve hareketleriyle müslümanların yapmasını emir ve işaret buyurdıkları hususlardır. Sünnetler Kurân-ı Kerimden sonra gelen dini hükümlerdir. Cemâleddin Uşşâki divânında sünnetin önemini şu şekilde vurgulamaktadır.

Râh-ı visâl rehberisin şüphesiz
Vuslat hakkı bulur uyan sana
34/2

3. Emri bil-Maruf; Nehyi Münker:

İslâm itikadının temel esaslarından biridir. Allah tarafından emredilenleri (farzları) yapmak, yasak olan şeyleri (haramları) işlememek ma'nâsına gelmektedir.

'Abd-ı hâlis olmayan sultânına yol bulamaz
Sanma sen kim her kula hak vuslat in'am ider
181/3

Bu beytinde Cemâleddin Uşşâki halis kul olmayanın Allah'a ulaşamayacağını belirtmektedir. Halis kul olmanın yolu da emredilenleri

yapmak, haramlardan kaçınmaktır.

b) Tarikat:

Kelime ma'nâsı yoldur. Allaha ulaşmak maksadıyla tutulan tasavvuf yoludur. Mutasavvıfların Allaha ulaşmak yolunda birbirinden farklı yöntem, kuram ve uygulamaları vardır. Bu farklılıklar tarikatleri doğurmuştur. Aynı görüş ve uygulamaları paylaşan insanların bir araya geldiği teşkilâta tarikat denir.

Tarikat putedir kimyây-ı gönle

O putenin ocağıdır şeri`at

85/2

1. Tevbe

İşlenmiş bir günah için bir dahi işlemeyeceğine dair söz verilip af dileme. İki tülü tevbe vardır.

- Kulun Allah"ın gazabından korkarak kaçınması dolayısıyla yaptığı tevbe.
- İsticâbe Tevbesi: Kulun, Allahın lutuf ve kereminden utanarak yaptığı tevbe. Sufiler ise avama, havassa ve ahasa olmak üzere üç çeşit tevbe kabul ederler.

...

Asi oldum afvsın billah

Kadirsın Allah afveyle yâ Rab

Bu yüzü kara nefsi o ara

Kaldi biçare afveyle yâ Rab

...

6/2,3

2. El Almak:

Tarikata girecek olan kişinin (talibin) tarikatın piriyle görüşerek onun hizmetine girmesi, pir tarafından talebeliğe kabul edilmesine "el alma" denir.

Eğer sen hakkı sıdkıla ider isen talep tâlip
Tutup bir mürşidi sultân kulu ol ruz-ı şeb
70/1

3.Havf u Recâ:

Manevi yolculuğa çıkan (sâlik) kimsede sıkıntı ve ferahlık halleri, birbirine karşı olarak, korku (havf) ve ümid (recâ) derecesine yükseldikten sonra gelir. Havf kalbin arzuladığı bir şeyin yok olacağı endişesinden veya istenmeyen bir işin gerçekleşeceğini düşünmekten, Recâ ise aksine istenmeyen bir şeyin yok olmasından veya arzu duyulunun gerçekleşme ümidinden doğar. Her ikisi de istikbale aittir.

Evvelin ve ahirini çünkü hak viri sana
Havf olanlardan eminliğe recâsından olur
129/4

4. Pire Hizmet:

Tarikata giren kişi pire kayıtsız şartsız teslim olmuş demektir.Seyr-i sülûk maksadıyla piri ona çeşitli hizmetleri gördürür.Talip bu görevleri yerine getirmekle mükelleftir.

Eğer sen hakkı sıdkla ider isen talep
Tutup bir mürşidi sultân kulu ol ruz-ı şeb
70/1

Sana hıdmet ide âlem gel it bir mürşide hıdmet
İresen seyrinin adem gel it bir mürşide hıdmet
90/1

5.Nasihât Dinlemek:

Tarikate giren kişi mutasavvıfların deyimiyle "yed-i gassalde meyyid gibidir". Kat`ı menâzil edebilmesi için pirinin öğütlerini dinleyip tutmalıdır.

...

İçmek ister isen şarâb-ı vuslât
Nar-ı 'aşkına çiğerin it kebâb

Zerrece varın koma sen hep yoğ it
Gör yine tâ zerelerden afitâb

Vahdetin sırrına vakıf olmaya
Sen bu kesretten idegör isticâb

Ol şey itmez bil tecelli her kula
Kullar içinde oluna gör intihab

...73/8,9,10,11

6. Tecrit:

Tasavvufi terim olarak mâsîvadan kurtulma,Allah`tan gayrısını kalpten silip çıkarmak,ikiliği gidermek ma'nâlarında kullanılır.

'Aşk-ı hak olduğu dilde mâsîva hep mahv olur
Zerrece nesne komaz 'aşk anda komaz ma`da

39/3

c) Hakikat:

Bir şeyin aslı ve esası,gerçekleri temâşa etmek ma'nâsındadır.Sofiler ilâhi tecellilerin cismâni gözle görülemeyeceğini kabul ederek,bu deyimi ilâhi

tecellileri ruhlar 'âleminde kalb gözüyle temâşa etmek ma'nâsına kullanırlar.Bu durum divânda şu şekilde belirtilir.

Sen sana gel bu vücudun perdesin ref idegör
Vuslatı dosta sana senden açıla taş kap

Dâima mirât-ı gönlünden Cemâli irmegör
Vechin üzre akseder andan sana yâr rû berû
352/3,6

1.Ene`l-Hak

Allah`ın kâinattaki her şeyin vücudu olduğu ve insanın da “Haktan gayrı” olmadığı şeklindeki tasavvufi inançtır.Cemâleddin Uşşâki divânında sık sık dile getirilir.

Dem urur Mansurleyin nâz-ı ene`l-haktan ol kes
Baş u cânânı virüp 'aşk ehline serdâr olan
334/2

2. Vuslat

Ulaşmak,erişmek,ermek.Olgunlaşmak seyr ve sülûku tamamlamak. Sülûkun sona ermesi tasavvufun son mertebesidir.Bu durum şöyle dile getirilmektedir.

Ruhunu nüzl-i bala dileyen
Nefsini elhaktan elhak eyleye
Vuslât-ı dosta irüşmek isteyen
Ol vücûd-ı perdesin şev eyleye
364/4,5

ç) Marifet

Herkesin yapamadığı ustalık, bilme biliş, daha çok marifetullah (Allah Bilgisi) ma'nâlarına gelir.Tasavvufi ma'nâda ise hadiselerin oluşumunu ve

gerçekliği hakiki ma'nâsıyla bilebilme halidir.Marifet batın ilmi şeriat ise onun zahiridir.

1.Fenâ:

Yok olmak yokluk geçip gitme,ölümlülüğü ifade eder. Tasavvufda temel düşüncelerden biridir.Sufi,bütün varlığını yok ederek,her şeyi unutup Alah ile bir olmayı amaçlar.Sufi fenâ makamına ulaştığında gerçek olmayan varlığından uzaklaşmış Allahın varlığı ile var olarak onu gönlünde duymuştur.

Meydân-ı fenâ içre yağmaya viren varın
Yoklukla halas ola her adet ü şöhretten

345/5

2.Dervişliği kabul etmek

Hak yoluna girmiş olan kişinin tarikate girip dervişliği bütün zorluklarıyla bilip idrak ederek kabullenmesi hadisesidir.

Hamdullah virdi bak ol sahip irşâdı sana
Bağladı gönlüne gönlüm irdi emrazı bana

49/1

3. Tahammül:

Talibin seyr-i sülûk esnasında birçok güçlükle karşılaşması tabiidir. Fakat her şeye rağmen eğer yoluna devam etmek istiyorsa bütün bu güçlüklerle kolayca tahammül edebilir. Çünkü bir noktadan sonra güçlükler ve zorluklar ona zevk vermeye başlar.

Ruha kuvvet vir zebun it nefsini
Eylesen sende adalet salma

Her neye dil versen olur ol hicap
Dü cihândan it ferâgat salma

Rah-ı hakkın çek yürü her güçlüğün
 Menzil alıp bul selâmet salına
 45/8,9,10

4. Dünyayı terk etmek, ahireti seçmek

Talip bir mertebeden sonra dünyaya ait olan şeylerden sıyrılır. İkilikten kurtulup tevhide erebilmesi için kalbinde bu 'âleme ait ne varsa(mâsîva) onu terk etmelidir.'âşik için bu dünyâ bir sürgün yeridir. Bir an önce vatan-ı aslisine (ahirete) geçmelidir. Onun için bu dünyâ bir anlam ifade etmez.

Bu kesret terkini urdum diyâr-ı vahdete irdim
 Hakikat sırrını duydum gönül duş olalı 'aşka
 360/4

5. Vücut makamını bilmek

Talip marifet makamında kâinatta haktan b'aşka hiçbir şeyin olmadığını görür. Zira hakikat tecelli edince benlikten eser kalmaz. Kendsinden tamamıyla sıyrılır. Bu durumu Cemâleddin Uşşâki şöyle belirtmektedir.

Şol nar firâkıyla var vücudun hep
 Kalka aradan perde dosta bulasın vuslat

6. Hakikat sırlarını bilmek

Bu makamda talip haktan 'aşka hakiki varlığı göremez. Eşyanın ve kainatın esrarını anlamaya başlar.

Delâlettir dime bende kesb var
 Kesbde vehbidir bil bul selâmet

Hakikat bilir 'ârif her işi
 Hakkındır mahluk ana yerde elbet 92/2,3

D. SONUÇ

Çalışmamızın konusu olan Cemâleddin Uşşâki, XVIII.yüzyıl Türk Edebiyatı içerisinde ,üzerinde pek fazla durulmayan edebi bir şahsiyettir.

XVIII.asırda Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı umumi duraklama içerisinde dir.Bu çağda Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı sahasında (Şeyh Galip) hariçyeni ve orijinal eser verilemez olmuştur.Daha çok halk kitlelerine seslenen bazı tarikat şeyhlerinin çok tanınmış eserleri bile Bu dönemde ancak eski bilgi ve akideleri tekrarlayan ,popüler hamleler durumundadır.Bu yüzyılın Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı alanındaki önemli diğer şahsiyetleri:Mahvi,Mehmed,Hasan Senâyi,Bursalı İsmail Hakkı,Mustafa Azbi,III.Sultân Ahmed,Hasan Sezâyi,Süleyman Zâti,Mustafa Nuzuli,Necceczâde Şeyh Rızâ,Mehmed Salih,Kul Şükrü.Derun Abdal,Erzurumlu İbrahim Hakkı,Üsküdarlı Haşim,Tekirdağlı Mehmed Fahrettin Fahri,Selâmi,Şeyh Halil Kaygulu v.b.dir.

Cemâleddin Uşşâki bu perspektif içerisinde daha çok ikinci plânda kalan bir şair olarak görünmektedir.Yunus geleneğini devam ettirdiğini hissettiren ilâhileri mevcuttur.Bu ilâhiler ve diğer şiirleri yüzyılın diğer şairleri ve şiirlerinde olduğu gibi vezin ve kafiye aksaklıklarının çok sıkça rastlanıldığı ürünlerdir.

Bazı edebi sanatları, çok başarılı bir şekilde kullanmasına rağmen genelde üslûbu ağıdalı ve sanatlı bir söyleyişten uzaktır.Vezine tam bir hakimiyeti olduğu

Söylenemez.Bu durumun biraz da şairin sanat yapma endişesinden ziyâde halka dini-tasavvufi öğüt verme kaygısından ileri geldiğini söyleyebiliriz.

Cemâleddin Uşşâki'nin esri sade bir dille k'âleme aldığı görülmektedir.Kelime kadrosunun ana eksenini dini terimler ve vahdet-i vücûd felsefesini anlatan remiz ve rumuzlar oluşturmaktadır.Üslûp olarak

hocaları Hamdi Bağdadi ve Şeyh Sezâi'den etkilendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca yer yer Nesimi ve Hallac-ı Mansur lirizmini çağrıştıran şiirleri vardır.

Dikkati çeken bir diğer husus ehl-i beyt ve Hz.Ali sevgisi,Kerbelâ vakasına lâneti,Hız.Hasan ve Hz.Hüseyin'i öven manzumeleridir.

Sonuç olarak Cemâleddin Uşşâki'nin XVIII.asır Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı içerisinde üslûp,sanat ve telkinleriyle mühim bir yer işgal ettiğini görmekteyiz.

E.KAYNAKÇA

- AKŞİN, Sinâ Prof. Dr. **Türkiye Tarihi**. Cem yayınevi. İstanbul- 1991
- BANARLI, N. Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. M.E.B. Basımevi İstanbul-1971
- BİLGEGİL, Kaya Prof. Dr.: **Edebiyat Bilgi Ve Teorileri**. Sevinç Matbaası. Ankara-1980
- Bursalı Mehmed Tahir: **Osmanlı Müellifleri.C.1** Matbaa-i Amire. İstanbul-1333
- DEVELİOĞLU, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Aydın Kitâbevi. 9. bsk. Ankara-1990
- DİLÇİN, Cem: **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**. T.D.K. Yay. Ankara-1983
- ERAYDIN, Selçuk Dr.: **Tasavvuf Ve Tarikatlar**. Marmara Üniversitesi Yay. 4. bsk. İstanbul-1994
- GÜZEL, Abdurrahman Prof. Dr. "Tekke Şiiri" Türk Dili Dergisi. Türk Şiiri Özel Sayısı. Nu. 445-450 Ankara-1989
- _____ : **Kaygusuz Abdal**. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara-1981
- _____ : **Saraynâme**: Kültür Bakanlığı Yay. Ankara-1989
- Hüseyin Vassâf: **Sefine-i Evliyâ.C.4** İstanbul-1338
- İPEKTEN, Halûk Doç. Dr.: **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**. Birlik Yay. Ankara-1985
- _____ : **ÇArûz Ölçüsü**. A.Ü. Yay. Erzurum-1989
- _____ : **Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara-1989
- KARA, Mustafa: **Tekkeler Ve Zaviyeler**. Dergâh Yay. 3. bsk. İstanbul 1990
- KARPAT, Kemal Prof. Dr.: **Ottoman Population**. Oxford Universty Press. London 1976
- KOCAKAPLAN, İsâ: **Açıklamalı Edebi Sanatlar**. M.E.B. Yay. İstanbul-1982
- KOCATÜRK, V. Mahir: **Tekke Şiirleri Antolojisi**. Edebiyat Yay. Ankara-1968
- KÖPRÜLÜ, Fuat Prof. Dr.: **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**. Diyânet

İşleri B'aşkanlığı Yay.İstanbul-1991

KUDRET, Cevdet: **Örneklerle Edebiyat Bilgileri.**İ nkılâp ve Aka Yay. İstanbul-1980

Mehmed Süreyyâ: **Sicill-i Osmâni** C.2 İstanbul-1338

LEVEND, A. Sırrı. "**İslâmi Türk Edbiyatında Bazı Türler**" TDAY.Belleten Ankara-1972

M. Sadık Vicdânî:**Tomar-ı Turuk-ı Aliyeden Halvetiya Silsilenâmesi.**Evkâf-ı İslâmiye Matbaası İstanbul- 1338

ONAY, Ahmet Talat:**Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar.**T.D.V.Yay Ankara-1992

PALA,İskender Dr.:**Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü.**Akçağ Yay.C.I-II Ankara 1991

PEKOLCAY, Neclâ: Prof. Dr. **İslâmi Türk Edebiyatına Giriş.** Kitâbevi. İstanbul-1996

İslâmi Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri.Kitâbevi.İstanbul

1996

STEİNGASS, F.: **Persian –English Dictionary.**Librarie du Luban. Beirut-1944

Şemseddin Sami: **Kamûs-ı Türki.** Enderûn Kitâbevi. İstanbul-1989

SERİN, Rahmi., **İslam Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler,** İstanbul-1984

ULUDAĞ, Süleyman Prof. Dr.: **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.** Marifet Yay.İstanbul-1995

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı Ord. Prof. Dr.: **Osmanlı Tarihi.** T.T.K. Yay. C. IV. Ank.-1995

T.D.K.**Yeni Tarama Sözlüğü.**T.D.K. Yay. Ankara-1983

Meydan Larousse Ansiklopedisi. C. IX.

Türk Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C. IX. İstanbul 1993

Ötüken-Söğüt Büyük Türk Klâsikleri. Ötüken Yay. İstanbul 1987

Türkiye Gazetesi Evliyâlar Ansiklopedisi. C. 4 İstanbul-1991

Türkiye Gazetesi Dini Terimler Sözlüğü.İstanbul-1989

Derleme Sözlüğü. T.D.K.Yay.Edebiyat Yayınevi.Ankara-1963

Kurân-ı Kerim Ve Türkçe Meâli. Diyânet İşleri B'aşkanlığı Yay. Ankara 1993

1

-.-/-.-.-.-.-.-.-.-

1. Zât- 1 hakkın mazharıyız sırr-1 sühân bizdedir
Vech-i hakkın mahremiyiz zun-1 rahman bizdedir

Ehl-i derd olanların derdine biz kılduk deva
Sırr-1 lokman sahibiyiz derde dermân bizdedir

Hakla hak olmuuz biz errahman ile
Can u baş kaydunu koyduk vasl-1 cânân bizdedir

Sitretâ ile tebeyyün eyledi bizde zuhur
Biz ma'ârif genciyiz esrar-1 kurân bizdedir

5. Cümle ehl-i dillerin serçesmesiyiz biz
Sâki 'âşık-1 hüdâyız âb-1 hayvân bizdedir

2

-.-/-.-.-

1. Ayların sultânını gördük
Rahmet-i rahmanâ irdik

Bugün cennet içre girdik
Mâh-1 mübârek merhaba

Savm ile sabit olalum
Dur emri hakkı tutalum

Canumuz kurbân virelim
Mâh-ı mübârek merhâba

5. Meded kıl 'âşık olalum
Şol lütfi hakkı bilelim

Dün ü gün zâr eyleyelim
Mâh-ı mübârek merhâba

Mazmunlarun gözü nuru
Kalbi sadıklar serveri

Muhammed nebi delili
Mâh-ı mübârek merhâba

Derviş Bağdâdiyim sözüm
Dergâha sürmüşüm yüzüm

10. Hakkın nuru iki gözüm
Mâh-ı mübârek merhâba

3

-.--/-.--

1. Ayların sultânı geldi
Cümle 'âlem hep zin oldu

Haktan bize ihsan geldi
Şehr-i Ramâzan merhaba

Armağan-ı Muhammedi

Ola size şefi' didi

Haktan bize ihsan geldi
Şehr-i Ramâzan merhâba

5. Bağdâdi medhin eyledi
Alah rahmetin söyledi

4

1-b(vk.)

-.--/-.-/-.-.-

1. Sana bende olduğumu cihân bilsün yâ Hüseyin
Bağ-ı Muhammede iki gonce gelsün yâ Hüseyin

Birisi şâh-ı Hasan haluku'l rızâ sırrı beni
Sırr-ı Haydar isteyenler sana gelsün yâ Hüseyin

Kurretü'l aynı resulün serveri Şah-ı şehid
İsteyen ders-i ledünden ol bahre dalsun yâ Hüseyin

Validen binti resul Fatıma u Zehrâdır
Anan şâh-ı 'Ali'den dersini alsun yâ Hüseyin

5. Kerbelâda niçin iki kişiyle oldun şehid
Müminin cümlesine rahmet olsun yâ Hüseyin

Davay-ı İslam iderken niçin kıydılar sana
Müşrikini ol yezid lânet olsun yâ Hüseyin

Ehl-i beyti Mustafa'nun meskeni firdevs olsun
Can-ı dilden isteyenler seni bulsun yâ Hüseyin

Bu Muharrem mahı içre dideler kan ağlasun
'Âşıkânun hançer alup sine delsün yâ Hüseyin

Sana yüz eyledi evet eyleyen olmaz yakın
Dilerimki ta ebed nur içre kalsun yâ Hüseyin

10. El aman kapuna geldim baş açup yalın ayak
Dileriz ki ol muhibb-i mümini olsun yâ Hüseyin

Bizi haşr eyle seninle ta kıyâmet bil yâ ebed
Her nefesde nice yüzbin salât olsun yâ Hüseyin

12. İslâm ey handân ehl-i beyti Mustafa
Dilerim ki seni Hâmdinden tâ seni bulsun yâ Hüseyin

5

.---/.---/.---/.---

- 2-a 1. İlâhi sen eyle ihsan yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
Ki senden her derde derman yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Murâdum şem'ine yandum

Cemâlim nuruna karşı yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Olalum senin zarın gülşeni yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Olalum sen ile her an yâ Rabbenâ

Eylesin gülşen zârdan görem vechini her yüzden

Gezeyim dâ'ima sekrân yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

5. Mey-i 'aşkına dil kansun hep bu varlığım hep yum
Olsun gide benlik olana viran yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Vir Bağdadi ben duymazam yüzünü görmeğe
 Ey dost olunca yoluna kurbân yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

6

-.-/-.-

1. Ey kerem kâni 'afvının şâni
 Sebeb behâni afv eyle yâ Rab

'Asi oldum 'afvsun billâh
 Kadirsin Allah 'afv eyle yâ Rab

Bu yüzü kara nefsi o ara
 Kaldı biçare 'afv eyle yâ Rab

4. Hamdinin sözü günahkâr özü
 Toprakdur yüzü 'afv eyle yâ Rab

7

-.-/-.-

1. Tevhid-i hakdan ol müstağrak
 Ehlâke şahid budur

İrşâdına itme kemâl
 İslâma şâhid budur

Dön yüzünü tut sözünü
 Vir özünü kerrâr isen

4. Çün geldik mülk-i sivâyâ
Efnâyâ şâhid budur

8

---/--.-

- 2b 1. 'Ayân eyle gör 'ayanı beyânla bil beyânı
Yakiniyle ol devami ihsâna şâhid budur

2. Cânın viren dosta iren
Benik koya gâfil ise

3. Hak ile ala he sabık
Rızâyâ şâhid budur

4. Geçdi gelir devrân olur
Sen aldanma zayi' kılur

5. Hamdi her an dostla olur
Fi şana şâhid budur

9

---/--.-

1. Ey gönül sen bul arısın
Dosta giden karar itmez

Gayrı sevdâdan berisin
Dosta giden karar itmez

Sefer düşdü o illere

Dasitân olub dillere

Kan salup şol yellere
Arz-u semâ seyrederek

5. Leyl ü nehâr devr iderek
Dosta giden karar itmez

Aldanma hab-ı gaflete
Virme özini rahata

İrince ol hazrete
Dosta giden karar itmez

Bulma hiçbir turası bir
Cümle varını eyle sır

9. Ey Bağdadi gönlü de ver
Dosta giden karar itmez

10

2b(vk.)

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Ol huzurullahta dâima kor hazretdür 'Ali
Varışı 'ilm-i nebi sırr-ı Muhammeddür 'Ali

Hem Ebu Bekr Ömer Osman ile bir haktadır
Lâhmike lâhmik yüzünden nûr-ı vahdetdir 'Âli

Hem damad-ı resûlidir cümlesi bildi 'ayân
Ol sebebden bâb-ı 'Ali hem fütûvvettir 'Ali

Her ne istersen yürü var andan aşâ sevdiğim

Madeni kânı kerem çün sehâvettür 'Ali

5. Çekti kopardı veli cümle bâb-ı Hayberi
Dimesin kim ana şâh-ı şeca'attür 'Ali

Ol Muhammede tamam oldu nübüvvet hatemi
Anınçün şâhenşâhi dü ikrâmettir 'Ali

Encüme eflâke sa'y anı vasf itsem sana
Gel sahip ol Mustafayı hâzân şâh bil

8. Mümin-i kâmillere sahip hidayettür 'Ali
Hamdiyâ eyle salât ol ehl-i beyt ervâhına

Sâki' ne küser veli ruz-ı kıyamettir 'Ali

...

3a

11

.---/.---/.---/---

1. Mey-i vahdet cur'asından içenler
Virir varın o dem bir an eğlenmez

Komaz benlik olur mutlak fenâda
İrer bâki hayât bir dem eğlenmez

Gelir ins-i ezelden âşinâlık
Gide bigânelik bir an eğlenmez

Nice baksa görür ol dost Cemâlîn
Kanı ağıyârdır ol bir an eğlenmez

Şol 'âşık kim ol kalib-i didâr
İrince 'aşk-ı hak bir an eğlenmez

6. Olupdur sâki Bağdâdi salâdır
İçen gülseren virür bir an eğlenmez

12

.---/---/---

1. İlâhiden murâd ancak heman hak
Elin bu gayrıdan birle turı bak

Seni aldamasun ala bulalar
Efendi söyledi digil budur hak

Sanemlerin gezersin deyr içinde
Bütün dünyâ değil mi mescid-i ahmak

Olanlar mescid-i âksâyâ cem'ân
Nâmâzdır kim bir kıyâmdır bu kalacak

5. İmân olsa sana hamdı acıcı
Gel olur kese ana sen varlığı yak

13

---/---/---

1. Haddi yok bir bahre daldın kanı tesellin gönül
Bir 'aceb hayrette kaldı kanı tesellin gönül

'Âşık olduk arttı derdin görmeğe

Vechin 'ayân kanı 'âşık kanı maşuk kanı neslin gönül

Zikr-i ta'ât zühhd takva kaldı bir tende niyâz
Kalmadı nam u nişanun kanı neslin gönül

4. Komadın Bağdadi de hiç bir eser kem yol vara
Dillere düşürdük anı kanı neslin gönül

14

-.--/-.-/-.-.-

1. Ey habib-i zül kerem yâ muhsin cümle enâm
Merhamet kıl eyle ihsan tapuna kıldım kıyâm
Ey beni muhterem lütfunladır cümle merâm
Merhamet kıl eyle ihsan tapuna kıldım kıyâm
- 3b Aktı kan yaş gözlerimden rûz-ı şeb kılmaz aram
Derdimin dermânı sende yâ nice gayra varam
Yâ Resûlâllah niyazım budur ancak berdevam
Merhamet kıl eyle ihsan tapuna kıldım kıyâm
5. 'Arz-ı hâlim sana ma' lûûm eksiğim ile tamam
İşiğine boynu bağlı hamdım kemter-i 'alâm
Mahrum itme bu niyazdan hayru'l -enâm
Merhamet kıl eyle ihsan tapuna kıldım kıyâm

15

-.--/-.--/-.--/-.-

Bizim illi var ise odur haldaşım benim
Her ne gelse başuma ol bilir işim benim

Yola giden yorulur ağrı acı çün görür
Hoş görmek bahşışidür böyle savaşım benim

Pişürün güne helva yedikde acı gelir
Yapdığımı iğrenme hoş gelir aşım benim

Diyüvirdi arslan yaman tart kılıcı o rahmân
Dilekler gözün irme böyle varışım benim

5 Aş dost u hasm u kavm bilmez nedür sözümü
Söylediğim anlamaz böyle da'ışım benim

Karşudan gelir filân sözünü bilir yalan
Bile bile tabir it düşüm benim

Mirâta kim bakarsa ala bula göremi
Kendüzünü görmeğe çün tüş bir başım benim

Sefer mefer harâmi korkar şuda turamı
Kendüzini yok bilen öğünde başım benim

15. Kim dersin ne şeyda örtme yüzün poşıyla
Gelen giden olıcak kanı kardaşım benim

Delil olur iz izle yalıdan piri düzle
Turre-i turı gözleme işte kumaşım benim

Diyem diyem ne şeyden çadır kara poşidan
Hem heme bir sözdür var anla komşum benim

Der derdime der didi gözli gördi gör didi
Alçak yüksek bil-rahim uçar kuşum benim
Ne dile ne var derd ile edeb suruyla
Okursun 'arz-ı hâli gûş it var işim benim

20. Dönüş dursun gel dönme benimle bunu sanma
Haktan gelen hoşdurur yok hayrı işim benim

4a Erenler ile yoldaş Osmân dedemle yoldaş
Kıyâs eyle Hamdiden anlaya işim benim

16

---/---

1. Dost yoluna kurban olan
Dergâhıma yüzler süren

Cemâlini 'ayân gör an
Olur leyl ü nehâr hayrân

Artar yüreğim derdi
Ah u figân olur derdi

Kim ki vuslatına irdi
Olur leyl ü nehâr hayrân

5. Dinle nedir dost bülbülü
Zikr-i hakkı olur dili

Mahrem olan görür gülü
Olur leyl ü nehâr hayrân

Dirsen 'âşıkın hali ne
Ko zühdi düş 'âşık iline

Girince tevhid bağına
Olur leyl ü nehâr hayrân

Ey Bağdâdi seni senden
Cüdâ kılâm bir kez andan

10. İçen vahdet şarâbından
Olur leyl ü nehâr hayrân

17

--./---.

1. Aç gözini gel uyan
Derdle yan derdle yan

Ağyârı yâr sanma sana
Derdle yan derdle yan

Dönmeye şol hakdan yana
Dost ola her ağyâr sana

Virme öğüt tutmayana
Derdle yan derdle yan

5. Atma cevheri yabana
Sunma her dürri çobana

Düşmen olur bir gün sana
Derdle yan derdle yan

7 İtme kimse mahrem ana
Akıt göz yaşın her yana

'Âşıklara budur deva
Derdle yan derdle yan

Bulmadık hiç mahrem sana
Derdin dime her nadana

10. Dir Bağdâdi sen uslana
Derdle yan derdle yan

18

.---/.---/.---/.---

4a(vk.) 1. Ben ol şahbâz o nahidim hakkadur
Menzil itmezem kan makâm şâh-ı tuyâdır

Ben ol murg-ı humâyım ki cihânı dâneye almam
İnib alçak yere konmam mekânım üç i'lâdır

Bana medh ittiğin cennet cehennem neyler ey va'z
Bana didârı göstersen kalanı cümle peydâdur

Saday-ı nale-i ahım çıkup eflâklere derûn
Hurûş-ı ârş ulu melekler içre gavgadır

5. Cihândan Hamdiyâ yoktur nazırın nazm-ı ter içre
Mu'ârız var ise gelsin sahn-ı meydân tenhâdur

4b 1. Garip geldim diyâr isteyen bilemem
İr uyup kendi özümü bulamam

Yitirdim benliği gayrı diyemem
Acıldı can gözi her ile yâ hû

İrişüb birliğe bi şek olmuşum
Şarâb-ı vahdetinle mest olmuşum

Yetişüb bahr-i zâta dost olmuşum
Açıldı can gözü yâ ile yâ hû

5. Nâmusla 'ar terkini urmuşum
'Abd visâliyle yâri görmüşüm

Kamunun maksudun anda bulmuşum
Açıldı can gözü hû ile yâ hû

Derviş Bağdâdinin bil sözün 'ayân
Fenâ oldu her neki var kemân

Zevk-i vuslat ile tevhid her zamân
Açıldı can gözü her ile yâ hiç

'Aşkla dâim uçarız
Her dem bin candan gicerüz

10. Vahdet meyinden içerüz
Uşşâkiler derler bize

Adab ile erkânımız
Sünnet ile burhanımız

12. Hakka virdik hep varımız
Uşşâkiler dirler bize

20

-.--/-.--/-.--/-.-

4b(vk.) 1. Câm-ı 'aşkı nçş iden her vechile yatkın olur
Mest olup her gördüğü cânâniye kaysın olur

Fikr ider her biri kurb-ı 'âriflerin endişesi
Sen 'ârif esrârına sa'y itmeyen ş'aşkın olur

Kul hod nice diler herkes hakikatte sırrını
Çünkü ma'lum sırr-ı tahkik ehl-i tasdikin sırrını

Esb-i nârın eşkini akar suveş gördüm yürür
Râh-ı vuslatta anınçün bi-inâd yakın olur

5. Cümle eşyana lisân-ı hâlini kûs eyle kim
Bi zebân esrârını söyler saçma telkin olur

'aşka uy 'akl ma'âdin mazhârıdır âşıkân
Ehl-i 'aşkın 'aşkla haletleri hakkın olur

7. Çün sukûtun suski olsa sezâdur elbisem olur
Hamdiyâ az eyle himmet ehl-i tevfikin olur

--.-

1. Kullukda yokdur arımız
Resûlullah.muhtârımız

Hüsâmeddindir pirimiz
Uşşâkiler dirler bize

Nesimileyin derimiz
Soyarlarsa hep sürümüz

Kurbân olur her birimiz
Uşşâkiler dirler bize

5. Cihâd itmekdür kârımız
Îmâm 'Ali dir ulumuz

Dâ'imullah dirler dlimiz
Uşşâkiler dirler bize

Eyledi sekrânımız
Vuslat idüp cânanumuz

Bağ-1 Firdevs meydânımız
Uşşâkiler dirler bize

Al âshâb yoldaşımız
Dü gelsün kanlu yaşumuz

10. Dir Bağdadi her işimiz
Uşşâkiler dirler bize

22

.---/.---

1. Gönül düş oldu bir yâre

Gezerken mest âvâre

Ne var bu derdime çare

Kılarsa ol racimullah

'Aceb nâz eyledi bize

Çekdim oldu bin pare

Ne var budur dime çare

Kılarsa ol racimullah

5. Dâ'ima eyledi ahı

Yanarım firkât-ı nâra

Ne var budur dime çare

Kılarsa ol racimullah

Bu dilde lâ olup kaldı

Vara köyüne yalaram

Ne var bu derdime çare

Kılarsa ol rahimullah

Bağdadi derdlidir aciz

Kapuma geldi biçare

10 Ne var budur dime çare

Kılarsa ol racimullah

23

.---/.---/..--

- 5a(vk.) 1. Hüdânın kuru akvârı 'Ali dir
Habibi ekremin yârı 'Ali dir

Ebu Bekir Ömer Osmanı sev kim
O zâtların vefâdârı 'Ali dir

Muhammed bahr-ı i'lândır hakikat
O bahrin dürr-i şehvârı 'Ali dir

Muhammed padişâhı ne felekdir
Zeminin sırrı salârı 'Ali dir

5. Muhammed le 'Ali nur-ı ezelden
Bu mevcudâdın izhârı 'Ali dir

5b

24

-.-/-.-/-.-/-.-

1. Kenz-i ezel acmağa lâ ilhahe illâllâh
Fikr-i fâsid gecmeğe lâ ilâhe illâllâh

Kıblende viren vefâ göstermez sonra cefâ
Di didi ol Mustafa lâ ilâhe illâllâh

Va'dim mazhar eyler mahrumlar nice söyler
Gelin diyelim be lâ ilâhe illâllâh

Ne yakın kor ne ırâk hak budur gel toğrı bak
Mü'minlere bu gerek lâ ilâhe illâllâh

5. Uluları dir görür gizlileri hep görür

Erenlere irgörür lâ ilâhe illâllâh

Enbiyâlardan mirâs ancak bu kaldı geniz
Devlet budur it heves lâ ilâhe illâllâh

Onsekizbin 'âlemler cümlesi
Bağdadi gayrı neyler lâ ilâhe illâllâh

25

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Allah bize lûtf iddi şükür elhamdülilâh
Ni'metine gark iddi şükür elhamdülilâh

Bilelim ni'metini onalım rahmetini
Analım hazretini şükür elhamdülillâh

Yoğiken var eyledi 'arz-ı didâr eyledi
Resûle yâr eyledi şükür elhamdülillâh

Gönderdi toğrı yola kullar kulluk eyleye
Hak bize kulum diye şükür elhamdülillâh

5. Şükr idelim varımız kurban olsun canımız
Kurândır imâmımız şükür elhamdülillâh

Muhammed kadem bastı şefi'ul-mukadder kasti
Hakkın sevgili dostu şükür elhamdülillâh

Ol habibin yârları cennettedir canları
Sunlarınız anları şükür elhamdülillâh

8. Bağdâdinin bu sözü kabul eyleme niyâzı
Dergâha sürdüm yüzü şükür elhamdülillâh

26

.---/---/---

- 5b(vk.) 1. Muhammed didi ben 'ilmin şehriyim
Anın bâb-ı küşâd eri 'Ali dir

Muhammed hâtemidir enbiyânın
Velâyet-i şâh-ı serdârı 'Ali dir

Muhammed seven sevdi 'Ali yi
Sevmeyenin Zülfikârı 'Ali dir

Ger dahi münkirâna fahri fahrân
Yezid anın tir-i dârı 'Ali dir

5. Ger dahi müminiyle lutf-ı ihsân
İden dâ'im ger mekârı 'Ali dir

6. Sehâ olan bir imâmân hürmetiyçün
Bu himmetinin medkârı 'Ali dir

27

-.-/-.--/-.--/-.--

- 6a 1. Elhamdülillâh şükr eyledik hakkı zikir
Getti efsâne fikrullah Allah diyeli

Kalmadı dilde ayar eyledi hep tar u mar
Buldu derdliler bimâr Allah Allah diyeli

Dost bâğında bülbüller feryâd idüp güldüler

Maksudların buldular Allah Allah diyeli

Doldu gönle nûrlar oldu zâkir münevver
Melekler himmet diler Allah Allah diyeli

5. Bu tevhide kem duyar can terkin ura meğer
Bağdâdiden yok eser Allah Allah diyeli

28

-.--/-.-

1. Şaşıleyin bakma hey
Bilâ rûyî bakılan beden

Gel berü oynayalım
Meydân galaba olmadan

Bir top attım tutagör
Yere düşüp kalmadan

Cehd ile kim tutasın
Kimse ögün almadan

5. Han döşedim yiyesi
Yağma itti çoğusu

Yiğit sende alagör
Tizce karnın doyası

Bir at çektim altıma
Sıçradım üstüne

Dizginin dayanmazsa

Sonra yolda kalası

Dükkân açdık pazara

Çok müşteri nazara

10. Sakın yağmalamadan

Sonra üryan kalırsın

Bir sırça saray yaptım

Yapusunu tez tuttum

Basbanlık eylemezsen

Sakın virân olası

Yetmişikibin uğrı

Cümlesidir ben toğrı

6b

Birine inanırsan

Dinden mahrum kalası

15. Uşakleyin oynama

Yatlangacını atma

'Akılla göz çıkarır

Sonra suçlu olası

Şu yatlangacını atma

Kuş kanadın ıslatma

İrübey yetişmezsen

Şikârı el alası

Gelgil 'âşıkısan pek tur
 İkiliksiz hem tek tur
 20. Özin ortadan gider
 Hemândem hak kalası

Gözünü koydun dizine
 Bakdın kendi özine

Hayda huyda ne vardır
 Turup seyrân kalası

Düş gördük tabir eyle
 Ma'nâsın o kât söyler

Eğri büğrü bilmeyen
 Nice insan alası

25. Değildikse anladık
 Anladıkça değildik

Bu sözler hep rumuzdur
 Er gerek anlayası

Bir canağım ar ottan
 Aşı acıdır ottan

Ta'âmla top beline
 Kandan tatlı gelesi

Güldük ise ağladık
 Ağladık ise güldük
 30. Ağlamağa pek çalış

Kak sonunda gülesi

Tavin olduk huruşa

Tahminden alagör

Eğer kuluçga olmazsan

Yumurta idin kalası

29

.---/.---/.---/.---

- 6b(vk.) 1. Zihi 'âşık ki ta perva sıfatı vasl-ı leylâdan
Zihi 'âşık ki müsta'ni temâşa bi tecellâdan

Cemâl-i 'aşk her lahza teferrüç eyleyen 'âşık
Açıcı olmasa hattı eğer maşuka ne binadan

O kim pür tab iden himmet okun meydan-ı irfanda
Geçürmez sa'yile hergez nişan sair fenâdan

Mükemmel olmayan gözler inayet tutiyâ senden
Mukarrer dir ki olmazlar münevver nur-ı mevlâdan

5. Ne cism olsun o kim bakmaz cihâna nur hakkıyla
Ne şey olsun o kim görmez o nur cümle eşyâdan

Ne çok yete gafletten kalanlar minnet meni
Niyaz ehli olan gamı ne hata eyleyen sivâdan

Fenâ fakrıdır ey Hamdi sivâda levce-i fi-dârın
Yüzü ağ olsun anunkim başında var bu sevdadan

7a

-./-./-

1. Nârla ekdik biçegör
Harmancığım dökegör

Her zamân imâm olmaz
Ba'dayi tuzda kalası

Tut tüfenk kılıç kalkan
Kal'ayı hafz eyleyen

Ger tedarik olmaya
Şehri düşmân alası

5. Bir altun gûyâ bandım
Kulağına takagör

Olmaya gücenesin
Sonra Muharremde kalası

İnci dizdim remziyle
Delğin sormadan

Kanı bir er kim alır
Kıymetini bilesi

Dibâ zibâ hep hebâ
Aldanma sakın dehda

10. Alaca o gör olur
Halk temâşâ kılası

Eski püskü çul çaput

Kaldır özin ur yere

Başına sokup dağlar

Sonra sultân olası

Söz gelici candadır

Elçileri dildedir

İlk içine pek bak

Tiz sözüm anlayası

15. Bağdâdi dir dinleyen

Osmân dedim söyleyen

Lezzetinin sözünü

Er gerek anlayası

31

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Evliyânın nâzârına yanmayınca turulurmu
'aşk 'âşıkı eserde ider dönmyince turulurmu

7b 'aşk bakar kuruyu yaşı ikiliktir dağı taşı
Hakka 'âşık olan kişi o sanur bayırlurmu

'aşkla açılır yollar 'aşkla feth olur haller
İhlâsla varam kullardır gâhından sorulurmu

'Arab gibi ötmeğiyle hayvân gibi yatmağıyla
İl hakkını yutmağıyla dost katına varılır mı

5. Ehl-i tevhid cengine halktan gayrının sunma
Hakkın zikrinin sun'ına emr-i fetvâ virilürmi

Çare nedür virülirse 'aşk haktan sürülürse
Hamdi bu yolda olursa soru hesap sorulurmu

32

.---/.---/.---/.---

1. Muhammed irilüp aslından odu çün dürr-i yektâ
Ta'ayyün bulub odur cümleden evvel olan peydâ

Kamustı far'idir anın odur hep cümlelerin aslı
Hakikatte tıflidir anın Âdem ü Havvâ

O halk olunmadan halk olunmaz idi bir şey hiç
Zuhurundan zuhur itti ne kim var esfel-i a'lâ

8a

Zıll-i mirât idenmiş anın vechini vechisiz
Ne mümkündür anın vasfı cemilin eylemek insân

5. Ne mümkündür anın vasfı cemilin eylemek insân
Cemâli olmuş iken ana vassâf hazreti mevlâ

33

.---/.---/.---/.---

1. Muhammed şems-i ma'nâdır anın zerrâtıdır eşyâ
Bu suret cümle andandır gerek pinhân gerek pey

Ne kim var ulvi ger sufli ana muhtâçdır elbette
Kamu andan alur feyzi gerek alâ gerek ednâ

Elindedir anın cümle hükûmet zahir u bâtın
Ana bağışladı 'âlemleri ser takaddüm mevlâ

Mecâzi ümmeti eylemez kemâli kadrini anın
Hakiki ümmeti anlar ne der ol şâh-ı bi-himmeta

5. Cemâli andelib âsha ider şeb tâ seher efgân
Evvelden gel Cemâline anın ol 'âşık-ı şeydâ

34

-../-../-.-

1. Ey dü cihân fahrı şâh-ı enbiyâ
Senin iden tebliğ zat-ı hüdüâ

Râh-ı visâl rehberisin şüphesiz
Vuslat hakı bulur uyansana

Leyle-i mi'râcın hakkı görmesin
Kim bilebilürdi nedir innemâ

Sırrını tevhidin eğer ecmâsın
İrilüp illâya geçilmezdi lâ

5. Sanki levlâk didi hak sırrının
Olmasın olmaz idi arz u semâ

Hak ezeli itti seni kân-ı sır
Sendeki gevherlere irmez

Söyle hakikat güneşi senki sen
Vereler keder neki var dü sırâ

8. Eyle Cemâli kuluna bir nâzâr
Bakma yüzü karsta sen şühedâ

35

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Ey nebiler şâhı kulluğun mürüvettir bana
Hıdmetine lâyıık olmak gurur-ı na'atdır bana

- 8b Vech-i pâkine nâzâr itmek benim haddim değil
Sürmek ayağına yüzüm baş sa'âdetdir bana

Hâkiyây-ı 'ümmeı olanda hakikatce sana
Dide-i canıma ol gecl basirettir bana

İntisâp dergehiyle heman ruhsat bulam
Bâbının seddinde olmak cana minnettir bana

5. Ben Cemâlinim olam kim nimet-i peygamberdeyim
Ol Muhammed hürmetine bu hidâyettir bana

36

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Ol kerim ve halik ol vahid ve kader hüdâ
Kurdı 'aşkıyla esas sanını ol ibtidâ

Kendi kendiılen iki hak dileyüp bilinmeği
Ol zuhur için zuhura geldi nûr-ı Mustafa

Ol nur içre cümle eşyâ ol kuralla nûr idi
Cümlesi bir idi anda bu ıydı uyu fenâ

Sonra eşyâ b'aşka b'aşka olmağa ...
Mezkûr esmâ olup Âdem

5. Her bir eşyâ birer ismin hükmin izhar itmeğe
Düzilüp bezm-i elest dinildi ol kalu belâ

Ol ismle ulviden sufli ile ol ulviden
Çâr unsura girilüp haktan olundu hüdü

Çün nüzûl olundu bu sufli ile ol ulviden
Çar unsura girip haktan oldu cüdâ

Her biri bir nakşına bu gurbet ilk dil urup
'Aslına yol virmeyüp rehzen olundu ol ana

9. Ey Cemâli sen seni anla bi gör aslını duy
Tâ ki emniyetle olup kalmayup havf u recâ

37

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Ezelden idince tecelli bi cehd mevlâ bana
Hakkı bürünmesin göründü cümle eşyâ bana

İrdi kesret vahdete getti aradañ ikilik
İrdi gayrı kalmadı her ne var yektâ bana

Zikr iriştî fitne saçıldı gönül içine yol
Ma'lûm oldu suret içre sır olan ma'nâ bana

Sırr-ı zâtım şöyle takdis müberrâ oldu kim
Bir sıfâtıyla bulaşmaz hayr u şer kat'a bana

- 9a 5. Nefi olup benlik Cemâli sabit oldu hakla hak
Böyledir tevhid şimdi lâ eyle illâ bana

38

---/--/--/--/--

1. Cân gözün açdırmayan cân gözü hâbidir sanma
Hak yüzün göstermeyen benlik nikâbıdır sana

Kurânın bātındaki ma'nâsını bildirmeyen
'Âlimim ben didiren zahir kitâbıdır sana

Râh-ı dilde vuslatı dosta önüne sadâ olan
Kendin ayrı sandığım firkat hicâbıdır sana

'Andelib ruhuna vuslat gülin kokdurmayan
Cife-i dünyâ için nefisin garabıdır sana

5. Genc-i setri feth idüb de sende bulduran seni
Ey Cemâli anlaki suret-i harâbidir sana

39

---/--/--/--/--

1. Zâhidâ zühdini kogil 'aşka eyle iktidâ
Hakka igören o dur idüp seni senden

Eylese zühdün seni ebrâr mukarrib iremez
Sen bu 'aşka uyagör kim bula sen kurb-ı hüdâ

'aşk-ı hak olduğu dilde masivâ hep mahv olur
Zerrece nesne komaz 'aşk anda komaz ma'da

Virmeyince cânı 'âşık iremez cânânına
Camı ancak 'aşktır recâna ittiren fedâ

5. Rah-ı hakta menzil alınmaz Cemâli 'aşksız
Bil o yolda 'aşka der intihâ u ibtidâ

40

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Tendeki cânıma cânıdır Muhammed Mustafa
Gevher sırrıma kânımdır Muhammed Mustafa

Gülistân hüsnün ben bülbül-i şeydâsıyım
Dâ'imâ' vird-i zebânımdır Muhammed Mustafa

Rehzen olmaz râh-ı hakta ger harâmiler bana
Mesned emin-i imânımdır Muhammed Mustafa

Zerrece yoktur derûnumda kamânlık zulmeti
Gün gibi nûr-ı 'aynımdır Muhammed Mustafa

5. Düşmezem dünyâ vü ukbânın Cemâli câhına
Dostgir dü cihânımdır Muhammed Mustafa

9b Bendsi bir ben değil nahluk-ı kamu bende ana
Böyle şâh-ı 'alişânımdır Muhammed Mustafa

Ey Cemâli andan iriştî devâ derd-i dile
Hazân derd-i nihânımdır Muhammed Mustafa

41

.---/.---/.---/.---

1. Muhammed şems-i ma'nâdır anın zerrâtıdır eşyâ
Anın nurundan oldu hep gerek pinhân gerek sedâ

Bu mahlukatı ana ezelden cümle virmişdir
Ana elbette muhaçtır ne kim var esfel-i alâ

Olundu evvel ü ahir fazlıyadır cümle
Hakikat ümmi oldur titli Âdem-i hüdü

Bilünür sanma sen kadrin anın zahirce bilmekle
Bilür zahirce bilenler nedür ol ah bi-hitâ

5. Cemâli görünür anın Cemâlinden cemâlullâh
Anı mirât-ı ebed tahaşşüddür cemâl-i pâkine mevlâ

42

.---/.---/..--

1. Kimki düşdü 'aşkına mevlâ
Yolunda aldı arını efnâ

Bir kere içen 'aşkın meyinden
Olur müdâm o şükrân-ı rüsvâ

Yolunu bulan yolun yetiverdi
Aramaz oldu dünyâ vü 'ukbâ

Bir göz ki gördi cana Cemâlin
Gayrıyı görmez bir dahi kat'a

5. Derdine düşen 'âşıklarının
Derdini bilmez anın etbâ

'aşkından olan hali belliydi
Leylâyı kurdu Mecnûn şeydâ

7. 'Âşıkâ bakıp gördi Cemâli
Kendini gayet o nadan ona

43

---/---/---

1. Dü cihânda şâhdır al-i 'abâ
Burc-ı nûra mâhdır al-i abâ

Anlar düşmân olan bulamaz felâh
Bil habibullâhdır al-i abâ

10a

Ana ider anları serâbiye
Sanma sen gâhdır al-i abâ

Her ne istersen yürü var anları
Şaki'dir gâhdır al-i aba

5. Tut başın üzre Cemâli anları
Tac ehlullâhdır al-i abâ

44

---/---/---

1. Nice bir hâl bidâyet salına

Lafınla beter kıyas itme işin

Kâlini ko ol ehl-i halet salına

Ruha kuvvet vir zebûn it nefsinî
Eylesen senden adalet salına

Her neye dil versen olur ol hicâb
Dü cihândan it ferâgat salına

5. Rah-ı hakkın çek yürü her güçlüğün
Menzil alup bul selâmet salına

Nâm-ı arın ko kuvvetinde bir an
Halk içinde ol melâmet salına

Giç tasarrufdan el ol 'ârif-i hak
Hakkı bilmektir velâyet salına

Gel Cemâli nutkı üzre it sülûk
Bu hakikatte tamamet salına

45

-.--/-.--/-.--/-.--

1. 'aşkla bir kez tecelli eyleyecek ol hüdâ
Fark alup meyimle âhirden geldi Ahmet ibtidâ

Bulucak Ahmed taayyün zata muzâhir olunup
Geldi andan esmâ ile adem oldı ta

Ümmi eşyâdır tağıldur bu mahluk ahımdan
Andan oldu her ne kim var iptidâ intihâ

'Afvının her birisinden oldu bir dürlü zuhûr
İns u cin ger sile arş-ı levh u k'âlem arş u semâ

5. Ey Cemâli tâ ezel sırrına vâkıf olmayan
Bilmez ol nittiğini Ahmed olan nedir likâ

46

10b

.---/.---/.---/.---

1. Gicer başıyla canından sana 'âşıkların cânâ
Yolun derdin çeker dönmez senin sadıkların cânâ

Hayat hebâ virân bulur visâline irüşüb de
Cemâlin sevine pervâneveş yanıkların cana

Çeküp iki cihândan el döner gayrı yüze hâli
Bu halk içinde irilir sana lâyıkların cânâ

Sekrden ayılıp 'akla gelüp anlar durulmazlar
Senin bade-i 'aşkın ile lâyıkların cânâ

5. Cemâlivesi seni görürler anlar her neye baksa
Giderüp gafleti cân didesi 'âşıkların cânâ

47

.---/.---/.---

1. Bigânesinden göründü ol dilâra
Anınçün olmuşum nâlende şeydâ

Gönül hep sivâdan oldu tathir
Ne dünya isteği kaldı ne 'ukbâ

Şu Mecnûn nemke Leylâ kanden gizli
Başımdan gitmez ama yine sevdâ

O şâhım ki melâmet tahtı üzre
Bana kuldur nice Cem nice Dârâ

5. İrişdim dilde ben bir tevhide kim
Ne lâ vardır o tevhidde ne illâ

Bu eşyâsızına mahrem olundu
Her esmâdan zuhur itti mestmâ

Bu nutkı herkes anlamaz Cemâli
Bu bir hâldir virilmez kâlle ma'nâ

48

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Vahdet ittim kesrette vahdeddir bana
Sun'u pâzâr içre olmam 'ayn-ı halvettir bana

Mâni' olmaz taşramın farkı içre ki cem'a
Far'i asl ittim bidâyette behâyettir bana

Varımı varlığında şöyle mahv itmeğe ben
Haka kurb-ı ba'd aramak şimdi şirkettir bana

Hayr u şerri işleyene işleten bilindi çün
Gayriyla nakıs görünenler tamamettir bana

5. Sanma maşûkdur Cemâli ayrı bir 'âşık olam
Ben bana bil maşûkuyla maşûkındır bana

49

11a

-./-./-./-./-./-./-

1. Hamdullâh viridi bak ol sahip irşâdı sana
Bağladı gönlüne gönlüm iridi emrâzı bana

Râh-ı hakta rehber oldu çün gerçek bir er
Ol yol içre ne var gösterdi efendi bana

'Ayn Elif Mim meclisinden aldı kurtardı beni
İrgörüp buldurdu bezm-i halef sadı bana

Himmet çeyşiyle feth ittürdi öbür hamrâda
Bu vücûdum olunan kal'a bunları bana

5. 'âlem aslına ruhum pertev almaklık icün
Haliyle ittirdi terk ol il ecsâdı bana

Nûr-ı zulmâtı sehâbın cümlesin ref' ittirüp
Vasl irüp dosta bir itti biş ü yazı bana

Cümleden sonra yüzüm sürdürdü Ahmed
Cân u dilden emrine ittirdi munkadi bana

8. Fark ol fark şanı cem cemde nittiğin
Cümle bildirdi Cemâli Şeyh Bağdâdi bana

50

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Yâ ilâhi eyler bir dem bizi senden cüdâ
Senden itmedik cüdâ it cânımız tenden cüdâ

Matlubumuz sensin ancak cennet ve tû'bâ dil
Vuslatın yoluna girdik eyle rehzenen cüdâ

Bülbül-i şeydâsıyız bağ-ı cemâlin gülünün
Lütf idüp itme bizi gel sen o gülşenden cüdâ

Demem 'aşkın tutup bulduk anınla biz necât
Ta ebed itme elimiz sen o dâmeden cüdâ

Ben benimle olmakmış seninle çünkü ben
Ben Cemâli kulun itmegil beni benden cüdâ kulun

51

.---/---/---/---

1. Yine 'aşkıyla çoştı dil yem âsâ
Akıttı eşk dü çeşm dem âsâ

Bakamam dünyâya sultânı olsam
İrişdim terke İbn-i Edhem âsâ

Olunca cennet irfâna dâhil
Bıraktım ol behiştî Adem âsâ

Tecelli hâne-i hak olucak dil
Olundu uğraş azam âsâ

- 11b 5. Gel vahdet açıldı bağ-ı dilde
Düşünce 'aşk-ı bâğa şebnem âsâ

Bu cânım kâ'be-i asla irince
Visâl-i hamrın içdim zemzem âsâ
7. Aramam derdime dermân Cemâli
Bana derdime devâ oldu em âsâ

52

-./-./-./-./-./-./-

1. Sofi bildire mestmâyıçalı. asma sana
Keşfolâ dil-i tende surette olan manâ sana

Varlığın katresini gark it yem yoklukta sen
Ta ki her bir katreden ide zuhur deryâ sana

Cife-i dünyâyı koyup gel meksellik eyleme
Kan gönlünü bulup da sen sana dedir anka

Cümleden alçak tuta gön nefsinin yolunda sen
Feth olunsun dir sen ol menzil bala sana

5. Gel sivâ rengin Cemâli sil gönül mirâtının
Silmeden andan tecelli eylemez mevlâ sana

53

-./-./-./-./-./-./-

1. Olur vahdet meyinden mevc-i kesret dembedem peydâ
O mevcden de okunulur nukûş ebed ü peydâ

Yine mezhur olunduysa hadisât o hâl ile
Gelüp bir bir zuhûr der ne kim olmuş kadem peydâ

Ezelden gösterme dimiş Cemâliyle cilâlık cak
Anınçündür bu 'âlemde gehi şâdgâh gam peydâ

Açılıp künt-i kenz sırrı ademken var oldu eşyâ
Olur bir gün olur yine o varlıktan adem peydâ

5. Cemâli nakş-ı emvacdan dilek al can gözüün aç gör
Ulu'l-basâr ola ne olunur her mevcdeyim peydâ

54

-.--/-.-./-.--/-.-

1. Girmişim râh-ı fenâya nâm u şân olmaz bana
İtmişim hep mal u mülk ve hânûmân olmaz bana

Çarşuy-ı 'aşk içinde yağmalattım varımı
Çünkü varım kalmadı assı ziyân olmaz bana

Hak 'ayân olup bu mahluk oldu gözünden nihân
Zâhir u bâtında bir şeyde kemân olmaz bana

- 12a Ben hakikatte nedir hep el vatân anlamışım
Gaflete düşüp de hep dü cihân olmaz bana

5. Dostla dostu bahırdan şöyle vâsıl olmuşum
Bende-i firkatte olmaklık bir an olmaz bana

Ben Cemâliyim celâlin hepsini ittim Camâl
Cümle işi yahşi bana bir şey yaman olmaz bana

55

-./-./-./-./-./-./-

- 11b(vk.) 1. Bendedir ilm-i sarf inşây-ı râz olmaz bana
Nakş-ı aşî hüdâyım garî saz olmaz bana

Zülfikârımdır kemân ire terk Haydar gibi
Katl-i-a'da itmek semsin bâz olmasa sana

Lâ mekânın şehrinî buldum niyâzım kalmadı
İsmim cismim terk urdum kış ü yaz bana

'âşîka şimdengerü nâz u niyâz itme felek
Fâriğ oldum devlette bilki nâz olmaz bana

5. Ey Cemâli vasl için kıldım ne dildür recâ
Vâslıma didâre çün gayrî niyâz olmaz bana

56

-./-./-./-./-./-./-

- 12a 1. Dü cihândan gönlün alur müptelâ olan sana
Gayrıya bigâne olur âşînâ olan olan sana

Mahrum olmaz canımı yolunda viren 'âşîkân
Bulur elbet seni camî fedâ olan sana

Vechi üzre sâhibine gösterir vechin senin
Ol gönül 'ayine-i pür cilâ olan sana

Kul odur mevlâsının her dem huzurunda ola
Ben kulum dir mi o kulun kim cüdâ olan sana

5. Nice şâhı kul ider cânâ Cemâli eğledi
Şol ki 'aşkın yoluna girüp gedâ olan sana

57

---/--/--/--/--

1. Pâyına geldik Muhammed Mustafa
Dileriz ihsânın Ahmed Mustafa

Sen kabul ittiğin ider hak kabul
Lütf idüp itme bizi red Mustafa

Cümle mahlukât sana muhtaçdır
Ta ezelden ta kim ebed Mustafa

'Ümmetini hak seninçün idiği
Lütfa yoktur haddıyla ad Mustafa

5. Pâyın altında Cemâli sürünür
Dâmeninden çekmez ol yed-i Mustafa

58

---/--/--/--/--

1. Nakşı dünyâyâ bakup olma sofî meyyâl ana
Meyl idenin urdı yolulan eyledi ulak ana

Nakşına bakan bunun nakkâşına yol bulmadı
Çâhlar kazdı o güne hep çâh u mâl ana

Özün gehine nice merdi tasarruf eyledi
Dürlü dürlü gösterüp ol sureti eşkâl ana

12b Şöyle düşmendür ki ol ister helâkin dostunun
İçirir zehrini sekri ile idüp el ana

5. Var diyü gaynın hakikatte yok aslı dünyanın
Ey Cemâli terkini ur itme hiç ikbâl ana

59

---/---/---/---

1. 'Abid-i halis olmayan mabûda olmaz âşinâ
Sıdkla olunmayan maksud olamaz âşinâ

'aşk pâzârında nakd varı yoğa virmeyen
Her ziyân içinde ğizli sevde olmaz âşinâ

Asker tevhid ile dil-i mecmurin yer itmeyen
Dost yolunda şem' olunan 'avdet olmaz âşinâ

Cümleden gönlün alup hatmeyle hazır olmayan
Serine haktan gelen mürüda olmaz âşinâ

5. Kible-i veche dönüp dâ'im salâтта durmayan
Secde remzin anlayup mescuda olmaz âşinâ

Fark-ı cem'i cem' fark fenâya irgörmeyen
Makbuliyetle olan merdude olmaz âşinâ

7. Sırr-ı cânı Muhammedden haberdâr olmayan
Ol Cemâli rütbe-i Mahmuda olmaz âşinâ

60

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Hak bulunur sanma sen zerren var pâyla zâhidâ
Bulmak istersen gel ol 'aşk-ı hüdü ile zâhidâ

Zühd heşkiyle olunmaz anla sen ref-i hicâb
Her hicâb ref olur 'aşka iktidâ eyler zâhidâ

Tutalım zühdün senin atmış ola ibrâzdan
Beline irüp kurba olmazsan likâ zâhidâ

Ebrârın işi olurmu ehl-i kurba bilkim alış
Ehl-i kurbın beyni çoktur atkıyâyyla zâhidâ

5. Ayp olunmaz bu Cemâli nutkı geç gelse sana
Zirâ bigâne değil bir âşinâ eyle zâhidâ

61

.---/.---/.---/.---

1. Çeker el baş u cânından sana 'âşık olan cânâ
Geçer iki cihânından sana 'âşık olan cânâ

Olur derd ile bimâr o derde eylemez tımar
İder ol gece gündüz zâr sana 'âşık olan cânâ

13a

Mey-i 'aşkla sekrândır dü 'âlem ana zendendir
Müdâm-ı hâkiyle sana 'âşık olan cânâ
Görünmez şöret ü izzet çeker yolunda o zillet

İder hep cümleden uzlet sana 'âşık olan cânâ

5. İşğine koyar başı akıtır gözleri yaşı
Komaz taş üstünde taşı sana 'âşık olan cânâ

Vücut mülkin harâb ider ayaklara türâb ider
Her etrâfın bâb ider sana 'âşık olan cânâ

Senin fikrine düşer ol koyar işini şaşar ol
Tolup kabına taşar ol sana 'âşık olan cânâ

Seni gözler kamu gözden seni değiller kamu sözden
Senlendir kamu özden sana 'âşık olan cânâ

9. Bu varlıktan özün soyar melhamet hırkasına gir
Cemâlives seni arar sana 'âşık olan cânâ

62

--/--/--/--/--/--

1. Yüz sürüyü geldik sana yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
Eyle bizi vâsl-ı likâ yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

'aşkın ile âvâre yüzdürdin eyle bir pâre yüz
Lutf it bize nice yüz yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

O kanmaz ittik hebâ hep işimiz cürm-i hatâ
Eyle bize afv u atâ yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Geldik bu ile nâgehân âhvâlimiz oldu yaman
Ahsânki kaldı hemân yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

5. İrme senden bir nefes gayrıya ittirme heves
Ol gıl bize zen dest-i res yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

Vahdet şarâbından kür mest eyleyüp cândan giçür
Gönül kuşun sana uçur yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

7. Eyler Cemâl kul recâ gönlünde kalmasın sivâ
Olsun seninle dâ'ima yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

63

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Civânlık itme tâlibâ matlubun insânda gerek
Kasdın eğer cânân ise anı sen cânda ara

Sanma rehbersiz hakkın setrine mahrem olunur
Yürü râh-ı hakka girüp anı sen cânda ara

Gezme yabânda serseri tevhid-i 'irfân sendedir
İster isen ol gevheri gönül dinen kande ara

13b

Hak derdidir demân olan her derdine anla seni
Malik olam dîrsen derdi dermânda ara

5. Ger künt-i kenzin sırrını fehm itmek istersen eğer
Gel Cemâlinin içinde kalb-i virânda ara

64

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Çün eyledik cürm-i hatâ afv eyle yâ Rab kıyl
Lütfun umup geldik sana 'afv eyle yâ Rab kıl 'atâ

Nefsimizi kahr itmedik mürr u nehyini gütmedik

5. İrme senden bir nefes gayrıya ittirme heves
Ol gıl bize zen dest-i res yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
- Vahdet şarâbından kür mest eyleyüp cândan giçür
Gönül kuşun sana uçur yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
7. Eyer Cemâl kul recâ gönlünde kalmasın sivâ
Olsun seninle dâ'ima yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

63

-.-/-.-.-/-.-.-

1. Civânlık itme tâlibâ matlubun insânda gerek
Kasdın eğer cânân ise anı sen cânda ara

Sanma rehbersiz hakkın setrine mahrem olunur
Yürü râh-ı hakka girüp anı sen cânda ara

Gezme yabânda serseri tevhid-i 'irfân sendedir
İster isen ol gevheri gönül dinen kande ara

13b

Hak derdidir demân olan her derdine anla seni
Malik olam dirsen derdi dermânda ara

5. Ger künt-i kenzin sırrını fehîm itmek istersen eğer
Gel Cemâlinin içinde kalb-i virânda ara

64

-.-/-.-.-/-.-.-

1. Çün eyledik cürm-i hatâ afv eyle yâ Rab kıyl
Lütfun umup geldik sana 'afv eyle yâ Rab kıl 'atâ
- Nefsimizi kahr itmedik mürr u nehyini gütmedik

66

.---/.---/.---/.---

1. Hevây-ı nefse uyup işledim çok çok hatâ yâ Rab
Diyüp suçumu senden dilerim afv u hatâ yâ Rab

Rızân yolunda irilip günâh çâhında kaldım ben
Elim tut düşmüşüm kaldırımdan eyle bana yâ Rab

Bağışla cürm-i isyânımı her ne değil itmese
Kapuna yüz sürüyor iderim senden recâ yâ Rab

Benim ol asi kim isyânımı bir şey artmaz hiç
Yuvanı kim bilünsün sendeki bahr-i sehâ yâ Rab

5. Cemâli suçluya sen eyle bir çâre kerem eyle
Bula ta bir zağ isyândan o naçar rehâ yâ Rab

67

-.-/-.-/-.-/-.-

1. Lütf idüp irme bizi râh-ı rızândan ey Çalâp
Hâli koma bizi nefsiyle gazândan ey Çalâp

İdip İslâma bezm-i akvâl ü efâlimiz
Eyleme devr enbiyâ ve evliyândan ol Çalâp

Dermân olmaz gayrı bir şeyden dilimiz derdine
Ana dermân eyledin derdinle devândan ey Çalâp

66

.---/.---/.---/.---

1. Hevây-ı nefse uyup işledim çok çok hatâ yâ Rab
Diyüp suçumu senden dilerim afv u hatâ yâ Rab

Rızân yolunda irilip günâh çâhında kaldım ben
Elim tut düşmüşüm kaldırımdan eyle bana yâ Rab

Bağışla cürm-i isyânımı her ne değil itmese
Kapuna yüz sürüyor iderim senden recâ yâ Rab

Benim ol asi kim isyânımı bir şey artmaz hiç
Yuvanı kim bilünsin sendeki bahr-i sehâ yâ Rab

5. Cemâli suçluya sen eyle bir çâre kerem eyle
Bula ta bir zağ isyândan o naçar rehâ yâ Rab

67

-.-/-.-/-.-.-/-.-

1. Lütf idüp irme bizi râh-ı rızândan ey Çalap
Hâli koma bizi nefsiyle gazândan ey Çalap

İdip İslâma bezm-i akvâl ü efâlimiz
Eyleme devr enbiyâ ve evliyândan ol Çalap

Dermân olmaz gayrı bir şeyden dilimiz derdine
Ana dermân eyledin derdinle devândan ey Çalap

Dermân olmaz gayrı bir şeyden rilimiz derdine
Ana dermân eyle derdinle devândan ey çeleb

5. Hâb-ı nâdân ile bigâne elinden al bizi
Sohbeti 'ârif ile it âşinândan giden ey Çalap
6. Bu Cemâlinin vücudu perdesini ref' idip
Bir dem ayırma anı vasl-ı likândan ey Çalap

68

-.--/-.-./-.-./-.-

1. Giyegör başına tac-ı nur hazrettir edeb
Giçmeyen kalur ayakta özge hikmettir edeb

Bir hâl ile hiç müdebâ çekmez asla rahmeti
Her hâl üzre anla kim badı rahattır edeb

Eylemez akrân u emsâl içinde ehlini rezl
Meğer ider anı dâ'im hâl-i rıfattır edeb

Cünd-i şeytân hiç dırar etmez müdeb olana
Gizlenilir kal'a hafız u sarâset edeb

5. İrgörüp tir digemez herkes o menzilde nişân
Er çeker anı Cemâli yay-ı gayrettir edeb

69

-.--/-.-./-.-./-.-

- 14b 1. Cânı cânânâ viren cânâna ider intisâb
Katresin bahre katan 'ummâna ider intisâb

Cemâlinin buyundan yen tut edeb gözle

71

.---/.---/.---/.---

1. Eğer sen hakkı sıdkıla ider isen talep tâlip
Tutup bir mürşidi sultân kulu ol ruz-ı şeb

Gidilmez hakka mürşidsiz yolunun rehzeni çoktur
Gidüp hakka irişen mürşid ile irdi hep tâlip

Ne cins olur ise olsun bula mürşid ire hakka
O menzilde gerekmez hiç haseb ile neseb tâlip

Hidâyettir haka irmek ne hacet mürşide dîrsen
Hidâyettir o amma himmet mürşid sebep tâlip

5. Hakikatten haber aldınsan işit Cemâliden
Yine yolun şeri'atta edeb gözle edeb tâlip

72

.---/.---/.---/.---

1. Yanıldım nefse uydum işledim pek çok hatâ yâ Rab
Umup lutfunu senden dilerim 'afv u hatâ yâ Rab

15a

Tehî dostum yüzüm kara sana ne yüzle bakarım
Kerem senden olur ancak ne olursa bana yâ Rab

Kamu kulların içinde bana benzer bulunmaz hiç
Efendisin emrin tutmayan ehl-i hayâ yâ Rab

Benim şol mücrim asi bulunmuşum ki bir hâlde

Cemâlinin buyundan yen tut edeb gözle

71

.---/.---/.---/.---

1. Eğer sen hakkı sıdkıla ider isen talep tâlip
Tutup bir mürşidi sultân kulu ol ruz-ı şeb

Gidilmez hakka mürşidsiz yolunun rehzeni çoktur
Gidüp hakka irişen mürşid ile irdi hep tâlip

Ne cins olur ise olsun bula mürşid ire hakka
O menzilde gerekmez hiç haseb ile neseb tâlip

Hidâyettir haka irmek ne hacet mürşide dersen
Hidâyettir o amma himmet mürşid sebep tâlip

5. Hakikatten haber aldınsan işit Cemâliden
Yine yolun şeri'atta edeb gözle edeb tâlip

72

.---/.---/.---/.---

1. Yanıldım nefse uydum işledim pek çok hatâ yâ Rab
Umup lutfunu senden dilerim 'afv u hatâ yâ Rab

15a

Tehi dostum yüzüm kara sana ne yüzle bakarım
Kerem senden olur ancak ne olursa bana yâ Rab

Kamu kulların içinde bana benzer bulunmaz hiç
Efendisin emrin tutmayan ehl-i hayâ yâ Rab

Benim şol mücrim asi bulunmuşum ki bir hâlde

İderim ben bana baktıkça ben benden abaya yâ Rab

5. Cemâli suçluya sen eyle bir çare kerem eyle
Bula tâ bir reh isyâdan ol naçâr rehâ yâ Rab

73

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Sofi sen dosta dilersen intisâp
Başlığı ko ol ayaklarda şarâb

Dâ'ima yirler izini küt yüri
O durur hakka çıkan râh-ı sevâb
Hâb-ı dünyâyı gönülden sür çıkar
Cifeye düşme sakın misl-i gülâb

Sayma kahrını bu yolun çek anı
Her kahre lutf ider hak bi-hisâb

5. Kat-ı menzil merâtib olamaz
Çekmeyen bu yolda bilgil ıstırâp

Genc-i esrâr açıla senden sana
Bık vücudun cânasın eyler harâb

İster isen cümle ilmi okumak
Oku gönlün andadır bil dört kitâbı

İçmek ister isen şarâb-ı vuslatı
Nâr-ı 'aşkıya çığerin it kebâb

Zerrece varın koma sen hep yoğ it
Gör yine ta zerrelerden afitâb

10. Vahdetin sırrına vâkıf olmağa
Sen bu kesretten idegör isticâb

Ol şey itmez bil tecelli her kula
Kullar içre oluna gör intihâb

12. Şöyle vasıl ol Cemâli dosta kim
Kalmaya zulmâtı nurânı hicâbı

74

-.--/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Yokları var itmeğe hak itti çün kûnla hitâp
Anların yüzünü kendi yüzüne çekti nikâb

15b Her zuhuratın içinde setr olunmak dileyüp
Eyledi her bir zuhuruna hicâb

Kendi yüzün gayrı yüzlerden temâşa itmeğe
Kendinin bir yüzünün mirâtın itti bi hicâb

O sıfatıyla aratup zatını buldurmağa
Esmâsıyla eyledi eşyâya cümle feyziyâb

Can gözüün aç bak anınla sen bu işlenen işe
Esmâsı tahtında der hep ger günâh ve ger sevâb

6. Haktan özge kat'a bir şey yokmudur hiç diyene
Gayrı yoktur vir Cemâli sa'yile şâki cevâp

75

-./-./-./-./-./-./-

1. Hak tecelli-i 'aşkı ile idicek kûnla hitâp
Halk olundu mahluk olup nur-ı haktan feyz-i bâb

Ol Ahmed zan mezhur olup itti zuhur
Geldi 'Âdem sonra esmâya idüb de intisâb

Zat-ı esmâsı yüzünden görünölmeklik için
Vahdet kesret yüzünden çekti vahdetten nikâb

Esmâsından zâtının haktır ten göstermedir
Mahluk içre olunulan her günâh ve her sevâb

5. Bağludur esmâya eşyâ zât-ı esmâ bağludur
Sanma eşyâ zerrelere den zât alubdur

İlm zât-ı hakka gönüldür Cemâli metin ola
Her bir esmâ oldu şerhinden anun nice kitâb

76

-./-./-./-./-./-./-

1. Bağ-ı ezel varın diler cân bülbülü her ruz-ı şeb
Yâr vuslâtın derdin diler cân bülbülü ruz-ı şeb

Terk eylersen ol râhtı râht edinmiş Muhammedi
Güle idem dirü ol feti cân bülbülü her rûz-ı şeb

Olmuş ana bütün kafes kurtulmaz eyler heves
Kesmez figânın bir nefes cân bülbül-i her rûz-ı şeb

Hiç 'akl irişmez hâline manâ virilmez kâline

Düşmüş gülün işgâline cân bülbülü her rûz-ı şeb

5. Hilkat ana olmuş tuzak yakmış anı nar-ı firâk
Çekmekte dâim iştiyâk cân bülbülü her rûz-ı şeb

Sevdâsı başından eser kendin yavu kılup şaşar
Deryâ gibi coşup taşar cân bülbülü her rûz-ı şeb

- 16a 7. Söyler Cemâlden nihân işit ne olur ayân
Aslına uçam dir hemân cân bülbülü her ruz-ı şeb

77

-.--/-.-/-.-.-

1. Kûn diyüp 'aşkla bir kez yokları var itti dost
Künt-i kenzin sırrın vechiyle izhâr itti dost

Kendini bildirmek için kesret itti vahdeti
Bir yüzü göstermeğe mirât-ı ketâr itti dost

Zâtının şemine bir fanus idüp 'âlemleri
Nakşını ana sıfât-ı efgân ve âsâr itti dost

Bahr aslı mevc içinde gizlendirmeğe
Dürlü dürlü rengiyle ol mevcde hoşgâr itti dost

5. Virmeğe esmâsının hükmün birer suret ile
Gülleri handân idüp bülbülleri zâr itti dost

Vechi eyler zülfünün sırrın ayân itmekliğe
Kimin imân ehi kimin ehl-i zünnâr itti dost

7. Nice hâyretten Cemâl ile bilsin kendini

Kılup virânını anda güç arar itti dost

78

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Bu zuhur-ı 'aşkla çün yoğiken var itti
Vahdet manâsını surette iksâr itti dost

Zâtını zâtı yüzünden dilediğim bildire
Bulmağa zât u sıfât ef'âl ü âsâr itti dost

Zâtını göstermeğe murâd idendi Ahmedi
Hem dâhi Ademden esmâsını izhâr itti dost

Virmeğe esmâsının çekmiş birer suret ile
Gülleri handân idüp bülbülleri zâr itti dost

5. Kudreti yoktur bu san'ına gayrı hiç bir sân'ın
Kendi san'ından bulunur öyle bir kâr itti dost

Bu san'dan sana yolu Cemâli bulalı
Her göynerlerden ana ana arz-ı didâr itti dost

79

.---/---/---/---

1. Anın hamrıyla 'âlem serbeser mest
Anınla olunur hep hayr u şer mest

O hamr ile zemin mest âsmân mest
Felekler dâhi anınla döner mest

16b

O hamrıyla dolanur kûh-ı sahrâ

Nâm u garı itmişem çağırırım dost dost

Düşüm ezel-i 'aşka çün tâ ebedi dîn ü gün

Derd ile ardıra ün çağırırım dost dost

7. Bunda Cemâli gelüp ol güle bülbül olup
Zârımı hiç kesmeyüp çağırırım dost dost

81

.---/.---/.---/.---

1. Kıyan cânân için cânı bulur cânânı ol elbet
O gün içinde bir katre ider bahr u vüsul elbet

İçen meyhâne-i dilden şarâb-ı lâ-yezâl câmın
Hâsu'l-hâs bezmine ayak basıp ider duhul elbet

O kim gerçek ola 'âşık ne denlü nâr-ı 'aşk olsa
İder dönmez çeker anı olur ana hamul elbet

Şol 'âşık kim turub bekleme maşuk kapusun dâ'im
Anı maşuk itmez red eder kabul elbet

- 17a 5. Rızâ için ider kulluk Cemâli gayrı bir şeysin
İrüşüp lutf-ı sultâna oldur âzâd o kul bir gün elbet

82

.---/.---/.---/.---

1. İlâhi nevm-i gafletten biz her demde bidâr it
Nâzırız biz her neye isek sen andan 'arz-ı didâr it

Senin zahme-i firâkıdan gönül asude mâl olsun
Kerem eyle ana sen merhem vaslına timâr it

Vücutumuz olan perde ref idüp aradan sen
Giçüp ağıyârlığımızdan seninle sen bizi yâr it

Harâbândır harâb idüp bizi surette küli sen
Dilimiz câna seni toptolu bir kenz-i irfân it

5. Cemâli bununla yâ Rab niyâzı budur dosttan
Yoğ içre yoğ idüp anı yokluk ile sen var it

83

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Es-salât ey derde dermân Muhammedü's-salât
Es-salât ey cânânı Muhammedü's-salât

Es-salât tevhid-i irfân madeni şâh-ı resul
Gevher-i ilm-i ledün kânı Muhammedü's-salât

Es-salât mürsel-i mülk hakkıyla safımız ara ki
Lebi' merd-i meydân Muhammedü's-salât

Es-salât her dü cihân hep cümle zerrâtın senin
Burc-ı zâtın şems tâbânı Muhammedü's-salât

5. Es-salât benden Cemâli kulluğun diler müdâm
İtme âzâd ânı sultânı Muhammedü's-salât

84

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Râh-ı hakka sâlik isek yolun ara ben gözün
İptidâ eyle resûle izn ashâbın gözet

Virme rahat nefsine gaflet ferrâşî içre sen
Gelmesün şeb tâ sehr hiç çeşminin hâbın gözet

Bu vücudun keşti sen salup hakikat bahrine
Bad-ı makusuyla anın sahtı girdâbın gözet

Gel gönül sohbetine gir devr-i salâta dâ'ima
İnnemâ kıblesine dönüp de mihrîbân gözet

5. Hâlas eyle özünü gel ko Cemâli gayrıyı
Sen hemân ancak işte hakkın ebvâbın gözet

17b

85

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Derdim ile itti dermân derdime dermânı dost
Aslım ile çekti burhan aslıma burhan dost

Setr idüp eşyâyı andan zahir itti kendini
Zâhid pinhânla zahir idüp pinhânı dost

Kendi ilminin katında ilm-i cehl eyleyüp
Ol cihetle virdi irfân cehline irfânı dost

Katre fer'imi bahr-ı aslına iriştirüp
Katremi eyledi ummân katre ummânı dost

5. Fark-ı saniye Cemâli cem' içinde irgörüp
Vaslın ile kattı hicrân-ı vaslıma dost

86

.---/.---/..--

1. Bilinmez kal ila hâl-i muhabbet
Olunmayınca hâli kâl-i muhabbet

Muhabbet ehl-i divâne sıfattır
Giderir aklı eşkâl-i muhabbet

Lezizdir baldan anın sonu ama
Lezizdir evveli bal-ı muhabbet

İderler nefret andan külli bu halk
Bulunsa kimde ikmâl muhabbet

5. Akl mizânına sığmaz bil anı
Hesâp olunmaz e'âl-i muhabbet

Muhabbet sırf savt u nakşa gelmez
Olunmaz tahriri ahvâl muhabbet

7. O dilde ba'zına yer yoktur Cemâli
Ana olmasın sa isâl-i muhabbet

87

.---/.---/..--

1. Şecâğ-ı din çerâğıdır şeri'at
Hakikat gülde bağdır şeri'at

Tarikat putedir kimyây-ı gönle
Putenin ocağıdır şeri'at

Hevâdan zâğ nefsi tutan oldur
Nice sultân otağıdır şeri'at

Yolun zâyî' idüp yolsuz olana
Rızâ desti necâğidir şeri'at

- 18a 5. Delâletir ol bulmaz sa'âdet
Kimin kim keser firâkıdır şeri'at

Cem'den karn geldik de Cemâli
Hak ehlinin durağıdır şeri'at

88

.---/.---/.---/.---

1. Olur gayrılara bigâne olan âşinây-ı dost
Uyamaz bir dahi bu halka iden iktidây-ı dost

Döner sevdây-ı Leylâya duş-ı mecnun o kes kim
Eğer beşma geldi ise anım ol hevây-ı dost

Gerek kahrı gerek lutfu o dosttan gayrın bilmez
Turup teslim makamında gören dâ'im rızây-ı dost

Çeker her barına dostun gücenmez bir yine 'âşık
Ki zir 'âşıkta birdir sâfây-i dost cefây-ı dost

5. Uyanup hâb-ı gaffletten açar içinde cân gûşun
Her ağızdan ne söylense gelür ana sadây-ı dost

Olup ol şâh-ı istiğnâ hiç eğmez kimseye başın
Gedâ ise surette bulan dilde gedây-ı dost

7. Cemâli vuslâtı tabi açıktır herkes dostun
Gelen gelsin diyüben cylerim dâ'im salây-ı dost

89

.---/.---/.---/.---

1. Dil-i 'aşka düşüp de olunan kes mübtelâya dost
Olup bigâne gayrılara olur âşinây-ı dost

Olur ol şeyle teslim kim yed-i gassâlde meyit kim
Kaçan kim dostta mahv olup gören 'âşık rızây-ı dost

Bulup yol kulağına ol açan 'âşığı anla kim
Ağızlarından ne söylense gelir ana sadây-ı dost

Olup ol şâh -ı istiğnâ kana'at getüri içe
Gedâ suret olur ekser bulan dilde gınây-ı dost

5. Visâli dosta iriştirmeğe dosttan olup mezun
Cemâli her gelen gelsün ider salây-ı dost

90

-.-/-.-/-.-/-.-

1. İçilüp câm-ı ezelden mest-i ağyâr mest
Her ne var zi-ruh cemâd küffâr mest

Mest bir vehm semâ mest bahr u hem semen
Mest gavvâs mest asdaf hem dürr-i şehvâr mest

18b Mest ins u mest cin u mest şeytân hem melek
Mest ruz mest şeb hem zulmet u envâr mest

Mest genc ü hem dahi mezt ve tılsım ve hem harâb
Mest vâfik mest fatih harem ve hem mâr mest

5. Mest kays u mest ve tılsım ve hem harâb
Mest bülbül-i gül hem mest bağ u har mest

Mest Mansur mest demişdir ene'l-hak naresi
Mest tâlip mest matlup mest urgandar mest

Mest dünyâ mest ukbâ mest gilmân u huri mest
Mest rızvân mest mâlik mest cennet-i nâr mest

Mest fâsık mest fisk u mest salih hem salah
Mest kurb u hem mukarreb hem verâ' ebrâr mest

Mest illet mest sohbet mest savt ve hem hayât
Mest tedbir hem tabib ve şerbet ve bimâr mest

10. Ey Cemâli mest-i bezm ve mest-i câm ve mest-i mey
Mest sâki mest sekrân hem hay hoşbâr mest

91

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Ey tâlip eğer dırsen dilden çıka bu kesret
Gel bezm-i erenlerden nûş eyle mey-i vahdet

Şol nâr firâkıyla yak var vücudun hep
Kalka aradan perde dosta bulasın vuslat

Hep vatan-ı aslinin sırrın duyagör kim
Ola bu iki anım hep cümle sana gayret

Gel fakr-ı vücud yet menziline ir
Açıla gönül kenzi dükenmeye o devlet

5. Bu tevhide ir evvelâ eyle illâsız
Hiç sende hafiden de bulunmu bir şirket

İtman-ı sülûk eyle bir şeye aldanma
Görüp hakkı her yüzden irişse sana hayret

7. Gel dest-i Cemâliden iç şerbet-i uşşâkı
Tebdirine uy anm dilde gide her illet

92

.---/.---/..--

1. İrişe bir kula haktan hidâyet
Şefiken evvel ola ehl-i sa'âdet

19a Delâlettir dime bende kesb var
Kesbde vehbidir bil bul selâmet

Hakikat bilür 'ârif her işi
Hakkındır mahluk ana yerde elbet

Bu böyleyken gör amma hayr u şerrin
Olunur biri zahmet biri rahmet

5. Müdâm-ı haktan niyâzımız bu olsun
Bize haber işleri idüp inâyet

Rızâsında ide her dem bizi hak.
Ki sonra gelmeye bize nedâmet

7. Yolu yeter sun yâ Rab Cemâli
Kerem kıl sen ana eyle dalâlet

93

.---/.---/.--

1. Bilür anlar bu eşyâyı kemâ hey
Bu kesretten tuyanlar sırr-ı vahdet

Olunur ol vücud ikli-i şâhı
Bu kesretten tuyanlar sırr-ı vahdet

Ne geldiğin anlar cihâna
Kaplamaz bunda ol 'asi ziyan

Özini irgörür daru'l-ama'nâ
Bu kesretten tuyanlar sırr-ı vahdet

5. Bilir aşar ve e'fal u sıfatı
Tuyar zatı içinde zâtıyla zâtı

Bulur ol şerik-i tevhidden necâtı
Bu kesretten tuyanlar sırr-ı vahdet

Olur kâliyle hâlden cüme hâli
Kemâlin mahv ile bulur kemâli

8. Akılla bilünür sanma Cemâli
Bu kesretten tuyanlar sırr-ı vahdet

94

..--/..--/..--/..--

1. Sana hıdmet ide 'âlem gel it bir mürşide hıdmet
İresen seyrinin 'Âdem gel it bir mürşide hıdmet

19b

Yüzünde görünür anın Cemâli pak cânân
Bula cânânını gel it mürşide hıdmet

O dur hak yoluna rehber o dur vâris-i peygâamber
İşğinde olup çağırıl it bir mürşide hıdmet

O dur bil maden-i irfân o zer dilde dermân
Kul iken ol sen sultân gel it bir mürşide hıdmet

5. Cemâli sözünü dinler nedir mürşid anı anla
Yürü sen baş ile cânla gel it bir mürşide hıdmet

95

-.-/-.--/-.--/-.--

- 20a 1. Mürşid-i kâminden o telkin-i vahdet isteyen
Kabretinde her suvali virüben buldu necât

Varını hakka virüp yokluk ile haşr olunan
Bunda sanıldı ana izzetle sağından bir at

Hayr u şerden el çeküp mizân-ı aklı koyanın
Defterinde nokta denlü hiç bulunmaz sitât

Görmeden havf terati oldu o andan amin
Şunda kim dâima yoluna rah-ı hak üzre necât

5. Kalb içinde cennet irfân içinde girenin
Hiç olur izzetinde anın ol cinan-ı 'aliyât

Dildeki ol cennet irfâna dahil olunan
Ol Cemâli hakkı görüp acep veli cihât

96

.---/.---/.---/..--

1. Ezel gencini duymadır harâbi bâ's
Visâle irdiğimden terk-i cinân olmam bâ's

Benim zâhirim batınımaya yolu bulmadır
Gicüp kâliyle kıylden ehl-i halat olmam bâ's

Bu far'im katresi bahr-i aslda mahv olunmaktır
Her işim hakkın olup tâ ben alât olmam bâ's

İdüp tevhid sarf-ı nefsi ebedlerden kendimi
Olur kendimde kendim haktan olmam bâ's

5. Sıfât-ı ikmâl vü âsârın berinde kalmadığından
Cemâli terme içre zâtla zât olmam bâ's

97

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Zâhidâ itme âşık ehl-i fenâ eyle baht
Hâlki bil itme kendinden 'alâ eyle baht

Senki bu esfeldesin osun lâhut itmede
Nice mümkündür ide zâğ kim

Dursun 'ukbâsın mukâyyesin bu dehriyle hentiz
Utan itme târik her düşer eyle bâ's

Var ise kalinde hâlin yun iken bigânesin
Girü tur itme yürü sen âşinâ eyle bâ's

5. Altta kalursın anın ilhâmladır gönle çün
Düşün itme gel Cemâli gedâ eyle bâ's

98

.---/.---/.---/.---

- 20b 1. Gel ey cân bülbülü bağ-ı fenânın güllerinden geç
Yürü aslına garam eyle bu gurbet illerinden geç

Râh-ı hakka girüp 'aşkla sâ'y eyle gece gündüz
Atagör vuslât-ı dostu bu firkât illerinden geç

Tarikat putesi içre sıdk nârıyla yanan
Mahl-i hakka gel kâmil insân illerinden geç

Ağız açtırma nefsine enâniyeti terk eyle
Bir irüp medhal zemini halkın dillerinden geç

5. Vücudun kestisin sâl bahr-i 'aşka bir dâhi ekme
Cemâli ger muhâlif ger münâsib illerinden geç

99

.---/.---/..--

1. Fenâya irdi varım kalmadı hiç
Bana benden müdârım kalmadı hiç

Hemân kaldım bir alt ara yere
Hak aldı ihtiyârım kalmadı hiç

Giyüp eĝnime hırka-i melâmet
Giderdim nâm u gârım kalmadı hiç

Ne zühdi takva ne hâliyle mansıp
Birine i'tibarım kalmadı hiç

5. Bir oldu medh dostla zem düşmen
Benim âĝyâr ü yârim kalmadı hiç

Elim alındı haktan gayrı şeyden
İki âlemde kârım kalmadı hiç

Ben öyle bahr olundum ki Cemâli
Benim na'r u kararım kalmadı hiç

100

---/---/---/---

1. Kır bu nefsan cendini hep iç eyleyen hak yana hiç
İt cihâd-ı ekberi sen yâreni tâ câna aç

Her tabibim diyene gösterme derdin artırır
İster isen derde dermân derdini Lokmâna aç

'Ârif anlar men 'aref remzini nadân anlamaz
İtme insân sohbetin hayvânla insâna aç

Nasud eylenen tâbi'ât dâmını kır haklıĝa
Murg-ı cânın yerini lâhutla cevlâna aç

5. Ey Cemâli sâki'-i hamr-ı ezel oldun çü sen
Tâ it mest olsun için dilde bir meyhâne aç

101

.---/.---/.---/.---

- 21 a 1. Eğer 'âşık isen hakka yürü iki cihândan geç
Arada perde-i ner kalkar yürü iki cihândan geç

Olagör tarik-i kesret gerektir 'âşığa vahdet
Dil ü cândan idüp himmet yürü iki cihândan geç

Diler isen sana ol yâr nikâbsız arz ide didâr
Gider hiç kalmasın ağyar yürü iki cihândan geç

Sülûkun oma itmam gele haktan dilâ itmâm
Bu meydânda alasm nâm yürü iki cihândan geç

5. Cemâliden işitgil sen cânın uyana gafletten
Haberdâr olasm sırdan yürü iki cihândan geç

102

.---/.---/.--

1. Ayak basgil gönül meyhânesine
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

O nermin sarılıp peymânesine
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

Olunca mest lâ ba'kal müdâmi
Güzel fark itmeyince hâz u gâmı

Ulaştır cehd idegör cânâ câmı
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

5. O meyden içenler 'âşık olmaz
Dâhi yolunda dostun sadık olmaz

Mey-i gafletten o kes ayık olmaz
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

O meyden içtiler cümle nebiler
O meyden içtiler cümle veliler

O meyden içenler elbet hakka irerler
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

Cemâli için olur terk-i dünyâ
Vaz-ı 'aynından olmaz zevk u `ukbâ

10. Anın sâki' meydır bil hak teâlâ
Şarâb-ı 'aşkı zâhid turmagil iç

103

.---/.---/..--

1. Gel ey gâfil yeter gaflet gözün aç
Düşün ahvâlini haktan yana kaç

Sivâya nice bir dilbestesin sen
Devriş gününü dilden eyle ihrâç

21b

Müdâm-ı uşşâkiden o dost yokluk ister
Anın yolunda turma varını saç

Gönül kâ`besini sa`y it iresin
Hakikat üzre itmekliğe sen hac

5. Sülûkun arşı kürsiden kiçür kim
İdesin ruhla ta senden mi`râç

'Ârif setrine vakıf ol Cemâli
Kemâl oldur değıldir hırkâ vü taç

104

-.--/-.-/--/-.-/--/-.-

1. Zühdini zâhid gel itme med
O bize lazım sanup itme medh

Biz fenâ virmekte yüz cümle şeye
Varlık olanı turup itme medh

Dünyâ dursun ukbâya yok meyliniz
Cennet u huri diyup itme medh

Biz riyâ hiç bilmeziz olduk melâm
Anı bize gösterip itme medh

5. Ehl-i karibe hâl-i ebrâyı yürü
Bir şey hakkı koyup itme medh

105

-.--/-.-/--/-.-/--/-.-

1. Âşiyân aslına yer açamaz
Dâm-ı tende bend olunan

Lâ mekânlık menziline uçamaz
Dâm-ı tende bend olunan murg-ı ruh

Geldi çün kendi ilinden bu ile
Subh-ı sâ'm feryâdı benzer bülbüle

Rengi koyup iremez buy-ı güle
Dâm-ı tende bend olunan murg-ı ruh

5. Anlayamaz ol ezelki `ahdini
Bilemez kendinde ki ol kendini

22a

Aşamaz vuslât firkât seddini
Dâm-ı tende bend olunan murg-ı ruh

Ey Cemâli derdlere dermân ki
Bend-i tenden kurtaragör cânını

Yoksa yılmaz bil ki ol cânânını
Dam tende bend olunan murg-ı ruh

106

.---/.---/.---/.---

1. Gicüp tâlib-i hakkın tendür gayrı heves küstâh
Olup yolunda sen sâbit kamudan meyl kes küstâh

Çoşup bâd-ı muhâbbetle atgörgil anı taşra
Nedir bahr-ı dilinde bunca türki hâr u hüsn küstâh

Tışın sofî için safî itmeye sa'î olmaya sende
Yazık yazık geçen gaflet ile bunca nefes küstâh

Sana lâyıkmıdır ankây-ı kafla mekân iken
Koyup çıka dünyaya adın olmak miskin küstâh

5. Cemâli veş Cemâli pervânesin çek elin cândan
Bakup şem`ine anın sen çıkarma asla sesin küstâh

107

.---/.---/---

1. Hüdâ sevmişin sana 'âşık Muhammed
O maşukluğa sen lâyık Muhammed

Seni kim tasdik itmez kazip oldur
Ki sensin muhbir-i sâdık Muhammed

Senin bir kez nâzâr ittiklerin hep
Olar gafletten olan hak Muhammed

Tabibler bildiği derdler ile
Sen evvelinden ama hazin Muhammed

5. Senin vechini hak vechi görürler
Olanlar cândan uyanık Muhammed

Ezel 'aşkın meyın sunduklarında
Ebed anlarda yok ayık Muhammed

Senin 'aşkın odu ile Cemâli
Bütün takaddüm yanık Muhammed

108

---/---/---/---

1. Sâ'ildir dergâha kim geldim sana yâ Rab meded
Beyksem lutf-ı kerem ile bana yâ Rab meded

22b

Bir hata idüp giçirdüm vakti isyânla
Uzv idüp isyânımı eyle ata yâ Rab meded

Ben rızâm üzre yâ Rab senin bir demde bulunmadım
Önümü aldı benim nefis ve hevâ yâ Rab meded

Gün benim isyânım ama rahmetin hattı yok
Kalbim isyânla yüzü kara yâ Rab meded

5. Şöyle doldur 'aşkıma kemter Cemâli gönlünü
Zerrece bulunmasın anda sivâ yâ Rab meded

109

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Derdlidir dermân aramazlar derde dermân ehl-i derd
Güçlüdür âsân kayırmaz güce asan ehl-i derd

Rahat ittirmez ana içindeki derdi anım
Gıce gündüz itme devr h u efgân ehl-i derd

Hamr-ı 'aşkın camını dostun elinden nûş idüp
Hiç ayaklanmaz olur her tende sekrân ehl-i derd

Başımı top eyleyüp 'aşkın gir meydânına
Oynatır nefse sivâr olup da enger ehl-i derd

5. Cümle ayırın ahkârıdır ol Cemâli suretâ

Ma'nide 'âlemlere olundu sultân ehl-i derd

110

.---/.---/.---/.---

1. Seni sen bilme dir yirden ana benden ola maksut
Necât asla ırmektir sadakattan evlâya maksud

Sivâ rengin mirât-ı gönülden silmek içindir
Çeküp hâlvette çileler riyâzetten olan maksud

Kıyas itme ki sen keşf u kerâmettir veli olmak
Bulardan cümle geçmektir velâyetten ola maksud

Yem u yoklukta varlık katresi hep mahv olunmaktır
Gicüp nakıs san'âtlardan tamamından olan maksud

5. Cemâli kâmil insândır nutkunı fehmetmektir bil
Sülûk içre bidâyetten nihâyetten olan maksud

111

-.--/-.--/-.--

1. Derd ider derde dermân ehl-i derd
Gâhı ider güce âsân ehl-i derd

Top idüp meydânı 'aşk içre
Oynadır anımla cevgan ehl-i derd

23a

Gönlünü genc-i hakikat eyleyip
Olunur zâhirde virân ehl-i derd

Bülbül asa bâğ-ı vahdet derdine

İtmededür ah u efgân ehl-i derd

5. Dost elinden nûş idüp vuslat meyin
Dâ'ima rüsvây-ı seknen ehl-i derd

Bende ahkâr Cemâli suretâ
Manide amma ki sultân ehl-i derd

112

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Kurb-ı yâr ister isen sen olgil ağyârdan ba'id
Şolki ağyâra yakınur oldu ol yardan ba'id

'âşık isen başını münkir taşından gezilme
Sakinma bülbül diken oldu gülzârdab ba'id

Bu vücudun içre girüp gönlüne yol bula gör
Gönlüne yol bulmayın kes oldu esrârdan ba'id

Râh-ı haktan durma bir menzilde kat'it her yeri
Görmeyen cümle hicâbı oldu didârdan ba'id

5. Guh-ı varını tecelli nuruna baktırmayan
Ey Cemâli oldu o yokluktaki vardan ba'id

113

.---/.---/.---/.---

1. Lisân-ı hâlîle cân murgı kaçan tende ider feryâd
Sanasın bülbül suride gülşende ider feryâd

Mekânsızlan içre murg-ı cân cevân ideriken
Bu unsur dahi içre ol düşüp bende ider feryâd

Dü 'âlemde karar itmez ider cân aslını arzu
Ana ger itşeler cânânı miskinde ider feryâd

4. Cemâli kendi ilinde bu cân dostuyla bir iken
Bu ilde onda ve bunda ben ve ende ider feryâd

114

.---/.---/.---/.---

1. Nedir derdin ki ey bülbül idersin rûz-ı şeb feryâd
Ne gülşenden cüdâ o dostun anı sen acgıl yâd

Hazânla nâle ittikce dilersin bağı-ı uşşâki
Ne eyledin sen ki ayasın bu ilde olmadan hiç şâd

23b

Ezelden 'âlem talan zevk-i dâim içeriken
Olmayup ruhunda tuttu seni dâmında ben eesâd

Bu kesreti gülşenine iltfâtın yok senin asla
Biriyle birlik itmekliğe itmiş kimi sen mutad

5. Senin setrine vakıf olmadı 'âlemde bir kimse
Dilersen kim harâb olan kim vara suretâ abad

Sen aslından ne ittiğin kim olup tâ ola külli
Nedendür bürünüp unsur-ı Cemâlinin takınmak ad

115

.---/.---/..--

1. Hep eşyâ kul sana sultân Muhammed
Canısın cânların cânânı Muhammed

Senünçün yâre dildi cümle mahluk
Zuhurun mebdi ekvan Muhammed

Asat ittiğine müjde olsun
Vücutun rahmet-i rahman Muhammed

İşığine sürenler yüzlerini
Bulur her derdine dermân Muhammed

5. Hakikat senin 'âşıkların
Ki senin din ü hem imân Muhammed

Ma'ni gevheri senden saçıldı
Ezelden senin ana kim Muhammed

Senin mislin bulunmaz ol ahir
Felek itse nice devrân Muhammed

Senin na'tında dil lâldir efendim
Çü medh itti seni yezdân Muhammed

9. Senin ıyd u sâlike Cemâli
Getürdi cânânım kurbân Muhammed

116

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Derdlim dermân geldim yâ Resûlullâhımdan
Salim ihsân geldim yâ Resûlullâhımdan

Bakma yüzüm karasına dergâhından itme red
Bende kim sultâna geldüm yâ Resûlullâhımdan

Gel kerem kıl mamur eyle sen derunum hanesin
Bir yıkık virâne geldim yâ Resûlullâhımdan

lyd-ı vaslınla müşerref it beni ey nur-ı hak
Cânımı kurbâna geldüm yâ Resûlullâhımdan

- 24a 5. Gevher sırrına ırgör bu Cemâli kemteri
Yüz sürüp sen kâne geldim yâ Resûlullâhımdan

117

.---/.---/.---/.---

1. Nedür derdin ey bülbül idenin dâima feryâd
Gulgule 'âşka iden gulguldenmi okuduk yâd

Tururken lâ mekân ilinde olan eşyânında
Seni ne damla itti bu ile sayd iden sitad

Ezel 'âlemleri içre senin yok idi hiç ismin
Neden bu esefle düşüp tatından bunda bunca ad

Şenin turundan anla nur ki murg-ı bağ-ı itlakın
Bu harastan kuyutadı neen oldu sana mutad

5. Ezel 'âlemleri içresenin yok idi hiç ismin
Neden aslından irilüp nüzül ittin sen o râha

Şenin turundan anla nur ki murg -ı bâğ-ı itlakın

Bu harastan kuyûdâtı neden oldu sana mutad

Neden aslından irilüp nüzül ettin sen o râha

Bâ indinde buldum bu unsur içre isti'dâd

Cemâliliğe gelmezden evvel dostuyla dost iken

Neden bu gurbet içre her yanın olmuş senin isnâd

118

.---/.---/..--

1. İrip hakka olunmaklığa dilşâd
Bulup bir mürşidi ol andan irşâd

Sakın her mürşidim diyene uyma

Yâ nâkıs ola uya ehl-i ilhâd

Sıfatta mürşid amma bazısı bil

Nice tâlibleri etmiştir ifsâd

Katı güç kâmil mürşid bulunmak

Meğer hak itmiş ola ana imdâd

5. İder irşâd kişi bir nefeste
Bulunur ise mürşidi kâmil üstâd

İdersin mürşid-i kâmile kulluk

Olursun nefes esirliğinden azad

O dur mürşid-i kâmile bil Cemâli

İdebile farikını ol icâd

119

.---/---/---

1. Bulup bir mürşid olayım dersen irşâd
Tek ara bulmağa bir kâmil üstâd

Bile her menzilin o râh-ı hakkın
Settin lâ itmeye iç yüzün ifsâd

24b

Sakın her mürşidim diyene uyma
Peyâm dirken seni ider o berbâd

Kemâl her bir sanat ehlinde olmaz
Yanılmaz hakkı yâ var anda ilhâd

5. Eğer sen mürşid-i kâmil bulursan
Tiz olursun visâl-i hakla dilşâd

Dir isen kimdir ol mürşid Cemâli
Kem olsa yolu ide bile icâd

120

.---/---/---

1. Benim zâhirde bâtında penâhım
Muhammeddir Muhammeddir Muhammed

O dur ekser benim vird-i zibânım
Onun dergâhıdır dârul amanım

Boş içindeki cânımda cânım

Muhammedir Muhammeddir Muhamed

Nidem kaldım ise rencül demde
Mede diyince irişdi o demde

5. Nazırı olmayan lutf-ı keremde
Muhammeddir Muhammeddir Muhammed

Seherlerde budur dileğim ancak
Beni anın rızâsında ide hak

Derunum derdinin dermânı mutlak
Muhammeddir Muhameddir Muhammed

Anın payına yüz sür hak misâli
Muhammedsiz bulunmaz hak visâli

9. İki 'âlemde yardımcı Cemâli
Muhammeddür Muhammeddür Muhammed

121

.---/.---/.---/.---

1. Evvelinden hakka sen mirât-ı Muhammed Mustafa Ahmed
Görünür senden ol bizzât Muhammed Mustafa Ahmed

Seninçün olundu bu ekvân senünçün devr ider devrân
Seni medh eyledi yezdân Muhammed Mustafa Ahmed

Cihâna lutf idüp geldin bu halka hakkı bildirdin
Aradan batılı sürdür Muhammed Mustafa Ahmed

25a

İmâm-ı enbiyâsın sen delil-i evliyâsın sen

Habib-i kibriyâsın sen Muhammed Mustafa Ahmed

5. Zuhurum derdlere dermân vücudu rahmet-i rahman
Cemâlin it firâk Muhammed Mustafa Ahmed

Kamu derd ibtidasın sen ve dahi hem intihâsın sen
Bütün nur-ı hüdâsın sen Muhammed Mustafa Ahmed

Cemâli kulumun şaha haberi bekledi yok
Şefa'ât açgil ana Muhammed Mustafa Ahmed

122

---/--/--/--/--

1. 'Âşika cânan cân virmek gelür cândan leziz
Zirâ kim ana deşildir cânânda leziz

Derdinin içinde dermân gizlidir 'aşk ehlinin
Anmçün olur ol derd ana dermândan leziz

Ma'sukun kahrındandır lütf u çün 'âşık oluna
Ana anın kahrı olur lütf-ı ihsândan leziz

Nice turursa 'âşık olan ana nâlân itmeden
Ateşin teskin ider yoktur anın andan leziz

5. Dü cihânda yok ki bir nesne Cemâli 'âşika
Dost Cemâlini görüp de ana hayrândan leziz

123

.---/.---/.---/.---

1. Misafir gibi sen gafil bu dünyâya gelen gider
Bunun nakşına vird-i dil bu dünyâya gelen gider

Sonunda sen de göçesin ecel hamrından içersin
Ne ektin ise biçersin bu dünyâya gelen gider

Bu echer-i beli` sohbet irer bir gün firâk elbet
Gel itme hiç ana râğbet bu dünyâya gelen gider

Ola ger bi hab ömrin yine ahır olur devrin
Duyarsan irci`i emirin bu dünyâya gelen gider

5. Bunu sanma fenâsızdır anın sonu bekâsızdır
Her ahvâli vefâsızdır bu dünyaya gelen gider

Göre dünyâyı pâzârı sana gül gösterir harı
Yoğ ider akıbet varı bu dünyâya gelen gider

Bu perde-i arındır ki gül-i şem` vahiddendir
Görünen kuru kesrettir bu dünyâya gelen gider

Geçüren vefenki gülsün nura gör işin irgen
Cüdâ olur cânımdan ten bu dünyâyâ gelen gider

25b

Sakın inkâr ile olma elin tut kâmilin turma
Bugünün yarına koyma bu dünyâya gelen gider

10. Nadân görgil aç gözün yürü hakka ilet özün
Cemâlinin işit sözün bu dünyâya gelen gider

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Ey Celib-i hak her dü cihân mehtâbıdır
Çekmeye cânâna saçın cânların kellâbıdır

'âşkanın secdegâhı asitânedir senin
Kıble ruhtur habibin kaşların mihrâbıdır

Bir sema reis-i şerifin taht-ı 'arz pâyn senin
Onsekizbin 'âlemin zâtın ser ayak bıdır

Şâd gider gamla geen her müşkil anda feth olur
Dergehin hacatların dâim açık bâbıdır

5. Cürm ü isyânı buyan rahnet Cemâli bildiğim
Seni nebî ul enbiyânın ruy-ı pâk-i âbıdır

125

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Her kaçan kim bir gönülde 'aşk-ı hak
Ol gönülde her ne varsa mâsivâ efnâ olur

Tâlip ol gerektir 'aşk-ı hak peydâ ide
Zirâ büyük menzil anın ile icrâ olur

Tâlip isen 'aşk-ı hak bahrine gavvâs ol yürü
Ara bul ol bahr içinde dür bi-hamta olur

'aşk-ı haktır cân gözün açup ta cânân gösteren
'aşk-ı hakkı olmayanın cân gözü ama olur

5. Çıkar dünyâya meksveş konmaz ol 'aşkı bulan

Ey Cemâli kan isti'nâda ol 'anka olur

126

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Her kaçan 'âşık seherde ism-i destân yâd ider
Sanmasın gülşende bir bülbüldür ol feryâd ider

'Âşık olan ah u zarsız turamazlar bir nefes
Ah u zâr itmeği zira 'âşık ana mu'tad ider

Çala çala 'âşık taştan taşa görki bu 'aşk
Mahv-ı mehzi idüp de anı bi-ar u bi-ad ider

Eyledikçe taşramız 'aşkla 'âşık harâb
İçesin o harâbatlık ile abâd ider

- 26a . 5. Ey Cemâli her kimi kul idinirse şah-ı 'aşk
Anı sultân eyleyüp bende iki âzâd ider

127

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Hakka girüp varını zâhida aradan çıkagör
Fanifillâh ol yüzü rızk u riyâdan çıkagör

Cennet arzusu cehennem korkusu kesretledir
Vahdet sırrına iriş havf u recâdan çıkagör

Yek gözüyle bakagör bu onsekizbin 'âlemi
Zeşt-i zibâyâ bırak ağ u karadan çıkagör

Muhannedin ahat idüp lutfu ile kahrı eyle bir
Teslim olup gel hakka çün ü ceradan çıkagör

5. Sen hakikatce ne ittiğini aslında tuyup
Ey Cemâli hakla hak olup sivâdan çıkagör

İbretle bak bana katremde 'ummân gizlidir
Sen tehi sanma beni cânımda cânân gizlidir

Bu vücudum gerçe zerre denlü yoktur zâhida
Lik gör anın içinde şems tâbân gizlidir

Suretâ bir bendeyim cümleden hakir
Sir tabında kamu bende vü sultân gizlidir

Oku bir gör dikkat eyle mushaf-ı vechine bak
İncil ü Tevrat Zebur âyât u Kurân gizlidir

10. Ey Cemâli cânının guşunu tut bu nutkuma
Her kelâmın içre ruy-ı tevhid-i irfân gizlidir

128

---/---/---/---

1. Hakkın yolun arar isen dilde nihân içindedir
Andan nişân sor ararsan her bir nişân içindedir

Senden yakındır o sana sanma anı senden cüdâ
Senden yürü var ana o sende cân içindedir

Her yüzün oldur görünen her gözün oldur gören
Herşey oldur bürünme her anda an içindedür

İşit Cemâlinin sözün anla hakikatca özin
Ko gafleti aç cân gözün gör 'ayân içindedir

- 26b 5. Olan hak vuslata talib yolunda ol mukim ister
Gicesin gündüze katup ana sa'y azim ister

Erenler izin izleyüp cebeden çıkma taşra
Anın yürüdüğü dâim sırât-ı müstâkim ister

Terk-i ve tenezzül duyma cehl olmaya anda
Okuyup kendi kendine ledünde ilm ister

Gönül turunda ilhâmat tecellisi zuhur ile
Bu cism içre anın subaleyin cânı gelim ister

9. Cemâli mâl ü evlâd hâbını külli yuya dilden
Sivâdan külli arınup anın kalbi selim ister

129

---/--/--/--/--

1. Yâ resûlallah kamu derde devâsından olur
Her hatanın uzvuna lutf u atasından olur

Sen delâlet itmeyince bulunulmaz râh-ı hak
Her hicâp ref olup vasl-ı hüdâsından olur

Tahti levlâk üzre iclâs eyledin ey nur-ı hak
Kollarında ger bize ihsân sehâsından olur

Evvelin ve ahirini çünkü hakviri sana
Havf olanlardan emînliğe recâsından olur

5. Şöyle düşkündür Cemâli derdinden yâ beni
Kimseden olmaz mürid ancak ana senden olur

130

-.--/-/--/-/--/-.-

1. Râhıma hakkın girüp de şol ki yer yervar olur
Ol zen nefsinı basup bil ki gercek er odur

Zulmet-i hâb-ı sivâdan gönlünü arıdanın
Gönlü envâr tecelli ile envâr bir olur

Batını metcanesi bezmine ayak basanın
Sâkisi hak hamrı ilhâm-ı gönlüde sagır olur

Cümle ilmi okuyup bir noktada bi harf u savt
Rızâ mahrem olunup ol vâris-i hâydar olur

5. Almayan kâlim esmâyla semâdan haber
Sureti adımsa da manâsı onun hâr olur

Kâmil insân feyzine giren olur saf zer gibi
Ana ol kabz Cemâli kirbet-i Ahmer olur

27a

Kâmil insân vehmini hak vechine mirât ider
Gösterüp andan yüzün uşşâka keşf-i zât iden

Vuslât-ı hak bir hubla insân itmek istese
Ana perde ol kula bir kulunu âlât ider

Tevhidi zâtına irgörmek dileyeni hak

Nefi' idüp anıda andan kendini ispâtıdır

10. Kurb-ı hâli menziline hak iriştigine
İsyân olur ana irer her negi ta`at ider

Ey Cemâli münkir iderse bu nokta dâhil
Eğlemez anı bil boş yere haltıyât ider

131

.---/.---/.---/.---

1. Zuhurayn 'âşıkız bize bize uşşâkiler dirler
Gündüz ser şevkız biz bize uşşâkiler dirler

Erenler râhına girdik kuyûdâtını terk ittik
Biz ıtlak mülküne irdik bize uşşâkiler dirler

Konuldu 'âşık ismimiz bozuldu bender kemiz
Yoğ oldu cümle cismimiz bize uşşâkiler dirler

Vire kez başıyla cânı bula gez cân cânânı
Değiştik derde dermânı bize uşşâkiler dirler

5. Değildir hak nihân bize her eşyâdan 'ayân bize
Ger kimiz dü cihân bize uşşâkiler dirler

Gicüp biz nur-ı esmâdan haber aldık mestmâdan
Okuduk ağ u karadan bize uşşâkiler dirler

Bize bizden idüp devri irüşdük hâkka sırtı
Bir ittik lutufla kahrı bize uşşâkiler dirler

Guşuyla bulmuşuz vuslat bize dâhi yok firkat
Bu kesret hep bize vahdet bize uşşâkiler dirler

Biziz bakmazız hayâlata hen aldanaz makamata
Biziz bizsiz iren zâta bize uşşâkiler dirler

10. Cemâli cümleden geçtik o cem'u'l-ceme biz irdik
Girü farka dönüp geldik bize uşşâkiler dirler

132

.---/.---/.---/.---

- 1 Beni Mecnun iden siz sanma kız bir hüsnü leylâdır
Beni hâyran ve sergerdân iden bir özge sivâdır

Benim maşukumun zâtı ne fikr olur ne hod temsil
Ben ana 'âşıkım ki ol kamu şeyden müberrâdır

27b

Ne mümkün künt-i zâtına akl iriştire bir kes
Bilür kendisini kendi anın yok küfri-yektâdır

Benüm ma'sukâmın 'âşıkları aklıyla yâr olmaz
Olar 'aşkın meyın nuş eylemiş sermest-i şeydâdır

5. Cemâli terk ü taridir o ma'suka irişenler
Oların isteği aslına dünyâdır ukbâdır

133

.---/.---/..--

1. Hazanın beyt ma'nâsı gönüldür
Hakikât arş-ı alâsı gönüldür

Musâ câna andadır
Bil ann Tur-ı Sinâsı gönüldür

Hakikat derdine gavvâs olunan
Bular andaki deryâsı gönüldür

O kalle feth olunmaz hâl gerektir
Ezel sırr-ı ma'nâsı gönüldür

5. Cibâl kan sırttır vücud bil
Bu kafın murg-ı 'ankası gönüldür

Şu badenin ger sâki'si ola hak
O bezmin câm-ı mehbâsı gönüldür

134

--./--./--./--.-

1. İster isen cânânını yolunda cânın terkin ur
'Azm ann iline her dü cihânın terkin ur

Yâr ile yâr olmağa ağıârı terk itmek gerek
Her nen ki var ise senin hep hânmanın terkin ur

Kaldır bu gaffleti perdesin aç gör bu cân didesin
Her şey bir göz ile bak ağ u karanın terkin ur

Murg-ı ruhun uçmaqlığa aslı olan
Gel kır tabi'ât damını nefsin ve devânın terkin ur

5. Sen sende yok olmayacak hak var olumaz sende bil
Küllî varından çek elin nâm u nişân terkin ur

Hâce 'aşk olunuben sermâye it hak derdini
İrgil murâdsız sükûna assı zebânın terkin ur

Gelgil Cemâli 'ârif ol aş sen tasarruf seddini
Var menzili emine havf u recânın terkin ur

135

-.--/-.--/-.--

1. Şer`i pâke uy selâmet andadır
Hem bidâyet hem nihâyet andadır

Sena`i terk iden delâlet içredir
Hak yola evvel dalâlet andadır

Sera`i sanma sen nizâm için hemân
Hak yola evvel delâlet andadır

Ger hakikat içre bas ki kadem
Yine şer`a uy kerâmet andadır

5. Şer`i kala it hakikat çişne
Bil ana hafız u haraset andadır

Gel hakikat dilberine it libâs
Sen bu şer`i ki melâmet andadır

Ko Cemâli sen hakikat cemini
Kırk şer`u gel tamamet andadır

136

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Câm-ı 'aşkın mestiyim rızk-ı riyâ bilmem nedir
Dahil emniyetim havf u recâ bilmem nedir

O benim ki cânımı cânâna vasl itmişim
Dü cihândan geçmişim cennet sevâblım nedür

Tevhid-i havf gelip yolu hakla hafî birledim
Vahdet iddün kesreti şâh u gedâ bilmem nedir

Her neye baksam görünen kendi yüzündür bana
Ayr u gayrım kalmadı vasıl-ı vecdâ bilmem nedir

5. Derd-i gönlüme Cemâli derdi olundu devâ
Ben o derdden gayrı hiç derde devâ bilmem nedir

137

---/--/--/--/--

1. Şol ki ne 'âşk cânân düşüp 'âşık olur
Cân virüp yolunda burhân gösterip sadık olur

Ah u zârı eksik olmak nice mümkün 'âşıkın
Zirâ 'âşk odu ile bağı anın yanık olur

Nuş iden 'aşkın şarâbın esrük olur dâima
Sanma kız bir lâhza esrüklükden ol ayık olur

4. Akla sınılmaz nutk iderse 'âşık olan nola kim
Anın ağzından Cemâli gâhı hak natık olur

138

---/--/--/--/--

29b 1. 'aşkı olan dâima ah u zâr ider
Zirâ 'aşk anın içün bir nâr olur

'Âşıkı rahatsız idüp derd-i 'aşk
Gicelerde sohbetin pâydar olur

Anla nûr bir derd değildir derd-i 'aşk
Sanma o derde tabib tımâr olur

Derd-i 'aşka yine derdidir devâ
Yoktur anı andan özge kâr olur

5. 'aşk ider o denli dermânı ana
Kimde kim derdini 'aşk eksâr olur

Setr olunmaz 'aşka düşen olan kişi
Halka anı elbet o izhâr olur

Hak olup ağyar içinde 'âşıkı
Ey Cemâli yâre anı yâr ider

139

-.--/-.--/-.--

1. Cân gözin açup Cemallullahı gör
Anlayup andan celâlullahı gör

Dinle guş-ı hakla ko gafleti
Her ağız söyler makalullahı gör

Teşne dil ger ne sana lâyük değil
Havz-ı dilden iç zülâlullahı gör

Çık avamlıktan yürü nefsin bas
Haslara karış ricâlullahı gör

5. Bak ne san'ât eylemiş bi zevâl
Nakş-ı ademde kemâlullahı gör

Gezme yabanda Cemâli gel sana
Firkat içinde visâlullahı gör

140

.---/.---/..--

1. Atılır yanmak için nâr-ı 'aşka
Gönül-i şem` cemâl pervânesidir

O nara çalışır yandıra ol cân
Komuş cânı diler o vaslı cânâna

Ana yok yanmağı hiç imkân
Gönül-i şem` Cemâl pervânesidir

- 29a 4. Sanursın suretâ yanmak Cemâli
Anın ma'nâda yanmaktır hayâtı

141

.---/.---/..--

1. O oda yanarak bulur necât
Gönül şem'i gönül pervânesidir

Hiç uyanamaz ser virür cânı
Gönül şem'i cemâl pervânesidir

Anın önüne bir şey hâil olmaz
Nedir bi nesh idersün âmil olmaz

Uyanmazsa merâma nâil olmaz
Gönül şem'i cemâl pervânesidir

5. Söz nârı anın yaktıkça nâra
Uyanmakta bulur dermânı derde

Virir zahmet Cemâli derdmende
Gönül şem'i cemâl pervânesidir

142

.---/.---/.---/.---

1. Bana soru ve ma'nâ feyzi ilâhi Mustafadandır
Bulunan malda zirâ şâhın ittiği 'atadandır

İderem kahrı yüzüm sürmekle hakiyâ yine
Bu cânım dir sene tutya o hakiyâdandır

O bir sultân-ı ma'nâdır ki zâtı tarif olunmaz
Cihânın şâhları hep an nispetle gedâdandır

Bakınca hakgözüyle hak 'ayân görünür anda
Cemâl nurı bil 'ayine-i haknümâdandır

5. Cemâli ol beni alenbyâyı gördü cânıyla
Vücut-ı pâki hep ser takaddüm nûr-ı hüdâdandır

143

.---/./---/./---

1. Nidür iki cihânı hüdâyı isteyenler
Koyar zevk-i cânânı sâkiyâyı isteyenler

Gönül derdine düşen aramaz ana dermân
O derd içre o derde devâyı isteyenler

Çeker dostun yolunda cefâ vü mihnet ol
Visâle irişüp de sefâyı isteyenler

İrüp bir kahrı lutfu olur teslim külli
Hakikat üzre olan rızâyı isteyenler

5. Fenâdan fenâyâ irişdirir varan hep
Fenâ içinde olan bekâyı ister

Bulamaz zevk-i vicdan derununa bulup yol
Vekar u acep rızk u riyâyı isteyenler

- 29b İder kalbimi muzâhir sivâdan hep Cemâli
Gelen ilhâmla haktan nidâyı isteyenler

144

-./-./-./-./-

1. Tende her cân vâsl-ı cânân arzular
Bülbül elbet vird-i handân arzular

Ehl-i derd derdine dermân istemez
Derdine dermânda dermân arzular

Zâhid nâdân koyup didârın
Cennet içre hûri gılmân arzular

Şol vücûd şehrne sultân olan
Yusuf vü şen pîr-i Ken'ân arzular

5. Murg-ı ruhun 'aşkla parlandırın
Menzil-i lâhûtta cevlân arzular

Künt-i kenz sırrın Cemâli fehm iden
Cümle şeyden hakkı fermân arzular

145

.---/.---/.---/.---

1. Gelüp er bezmine bircâm içen mest-i müdâm olur
Gicüp o nâm u gârından bu halk içre melâm olur

Şu kim hak cezbese ile olanlardır ki ehlullah
İki 'âlem annn üzerine ol dem harâm olur

Reh-i hak içre olan menzili kat' eyleyen
İrüp tekeline telvine kemâlinde tamam olur

Olup hakla hakta gelsen ıydına sonra
Olur hâsıl-ı has hem ol âvâmiyle âvâm olur

5. Cemâli mürşid-i ârif bil irşâdında tam olmaz
Olunan mürşid-i sâlik ol irşâdda tam olur

146

-./-./-./-./-./-./-

1. Gel ey âhi var mürşide ol nakşi kâmil ider
Kâlin senin hal eyleyüp ilmin ile âmil ider

Hakkın yolunda ogüne mürşid-idelil olup senin
Kat' menzil ittirüp hakka seni vasıl ider

Tevhid envârı ile gönlüm uyanır nur idüp
Mürşid dilinden mâsivâ zulmat-rail ider

30a

Dilden ledün ilmimi okudarak mürşid sana
Ummu'l-ulûm idüp seni her ilme fâzıl ider

5. Kulda hakka haktan nola yolu Cemâli bildürüp
Cümle fark tanıya mürşid seni nâil ider

147

-./-./-./-./-./-./-

1. Gel düşün yokla nedür hâlini gör
Hâline benzermi bak kâlini gör

Sanma sofi söz ile biter işin
Hakka yarar mı ki efâlini gör

Mâsivâ ile mi yohsa hak ile
Ara bu gönlümün eşkâlini gör

Zen iki renk eyledi nice ara
Yet sakın sen dünyânın alırtı gör

5. Bunla eyyâm bunda tahsillik nedür
Nice geçti nahle seyyâlini gör

Gel sahih eyle Cemâli sen seni
Yohsa ne harika tâc u şalını gör

148

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Gafletten uyar cânı bir mürşid ile tut var
Bulmaklığa cânânı bir mürşid ile tut var

Böyle niye geldik sen anı kime sordun
Andan ne haber aldın bir mürşid ile tut var

Mürşid hakkı bildirir toğru yolu buldurur
Maksuduna irgörür bir mürşid ile tut var

'âlemine alur sanma 'amâline tayanma
Bunlar ile aldanma bir mürşid ilen tut var

5. Cân turur iken tende hakkı bulagör sende
Tut gûşunu buyunda bir mürşid ile tut var

Gönül bu Cemâliden sen al hicvi irken
Devr olma yürü haktan bir mürşid ile tut var

149

--./--./--./--./--

1. Dostum senin derdin benim derdümün dermânıdır
Rûyunu her şeyden görüp cânım anın hayrânıdır

Her dem gözümden kanlı yaşla dökilen yaşlar ki var

Deryây-ı 'aşkın senin anlardandır mercânıdır

Kesmez figânın bir nefes bu murg-ı cânım rûz-ı şeb
Bağ-ı visâli gülünün o bülbülü nâlândır

'aşkın şarâbı çün ezel içildi destinden senin
Bende ebed eylemeyim sekrân anın sekrânıdır

5. Mümkün müdür ma'mur ola virâne gönlü bir dahi
Zir o esrâr-ı 'aşkın gebcinin virânıdır

Bildi Cemâli giremez cân virmeyen meydânına
Ol meydânın başdır tobu 'aşkından hem çü kândır

150

.---/.---/.---/.---

1. Yürü cânân visâlin baş ve cânından gicenden sor
Vatan aslımı hem iki cihânından gicenden sor

Nişândan kalana sorma o bilmez bi nişânı bile
Anı irüp fenâyâ her nişândan gicenden sor

Olunan ruhla mirâc manâyı ruyum dersin
'ayân görüp yüzün hakkın kemânından gicenden sor

Bilemez herkes ezel hakkıyla ittiği pâzârı
Yürü sen anı hep assı zebânından gicenden sor

5. Cemâli hakla haklık ne menzildir reh-i dilde
Dilinde haktan özge her olanından gecenden sor

Nâzâr kılmazlar asla dünyâ ve 'ukbâya 'âşıklar
Kayılmazlar o dostan gayrı bir sevdâya 'âşıklar

Olar su veş akarak dâ'ima alçaktan alçağa
Karışmazlar bu kesrette olan gavgaya 'âşıklar

151

-.--/-.--/-.--

1. Göregör cânlarda cânân gizlidir
Katrelerde bahr-ı ummân gizlidir

31a

Kulluğun nâm ile ruy-ı sultân
Taht-ı gönülde o sultân gizlidir

Bu vücudun zulmetinin hazır ol
Taht-ı gönülde o sultân gizlidir

Gevher-i esrâr hakla toptolu
Bul anı kim sende ol hân gizlidir

5. Nakş-ı insâna yürü bir hoşca bak
Anda gör ayât-ı kurân gizlidir

İmân ile küfr hassın ile gel iriş
Ol küfürde tahkik-i imân gizlidir

Ey Cemâli tahsil eyle derd-i hak
Derdine o derdde dermân gizlidir

152

.---/.---/.---/.---

1. Nedür dünyâ ve 'ukbâyı olanlar tâlib-i didâr

Bırağur gayrı sevdâyı olanlar tâlib-i didâr

Olup 'aşkla mestâne girerler râh-ı cânâna
Kıyarlar başla cânâ olanlar tâlib-i didâr

Duramaz devreyim dirse o ağlar urmadan
Onmaz cennet girse olanlar talib-i didâr

4. Cemâli akla uymaz ol akl irmez tutar bir yol
Nedür fark eylemez sağ sol olanlar tâlib-i didâr

153

.---/.---/..--

1. Muhammed muktedây-ı enbiyâdır
Muhammed rehnümây-ı evliyâdır

Sıfâtın rehberi sair nebiler
Muhammed rehber zât-ı hüdâdır

Tabibler bilmedi derd-i gönle
Muhammed bil ki o derde devâdır

Hâtalar afv olur anın yüzünden
Muhamed mezhûr lutf-ı atâdır

5. Güneş zerre değılmidir ana nisbet
Muhammed nûr-ı vech kibriyâdır

Ne kim var andan oldu ana varır
Muhammed ibtidâ ve intihâdır

31b Gören hakkı görür andan Cemâli
Muhammed 'ayne-i haknümâdır

154

.---/.---/.---/.---

1. Gözü Leylâ Cemâlin görmeyen Mecnûnu neyler
Visâline yarin irişmeyen mefnunu neylerler

Şunun kim ah u zârı hasıl itmez ise maksudun
Gözünden durmaz akar bağı başı hûni neyler

Sivâr nigin mirât-ı dilinden silmeye sofi
Recâhat genci içre çektiği efsunu neyler

Bugün bunda gören cân gözü ile ruyunu destun
Yarını ana rûyet u 'ada olunan günü

5. Cemâliden işit uşşâki münkir tartma kâlinle
Olur hâl eylemiştir kâlini baş anı neylerler

155

.---/.---/..--

1. Muhammeddü'n nebi lûtf-ı atâdır
Muhammed ma'den cevri u sehâdır

Visâl-i hak anın ile bulunur
Muhammed rah zâta rehnümâdır

Bulur her zahmet ehl-i rahat andan
Muhammed cümle derde devâdır

Ne mümkündür düşe sayanı arza
Muhammed sertâser nur-ı hüdâdır

5. Gören andan görür vechini hakkın
Muhammed halka mirâtü'l-kadır

Mirâtınca hep andan oldu eşyâ
Muhammed cümle şeyden ibtidâdır

Kapusu seddidir anın Cemâli
Muhammed bil nebiu'l-enbiyâdır

156

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Bu gönül kim her kaçan ağıyardan halvet olur
Bulunur yârânda ol dil hane-i vuslat olur

Halka siret olucak sofî değil surette halk
Vahdede irişene kesret dahi vahdet olur

Nefse bildirilecek hep muhannitiyle râhımın
Rahat ve mihnet o menzil içre tağ rahat olur

32a

Akılla vâkıf olunmaz ehl-i hâlin hâline
Geh olur anlarda kale gelmeyen halet olur

5. Duy hakikâtce Cemâli fakr u fahri sırrını

Ola nakkarda belki hiç tükenmeyen devlet olur

157

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Gir yürü dil yoluna sende sen eyle sefer
İr vatân aslına sende sen eyle sefer

Hep sivâyı kıyup iki cihândan geçüp
Dost iline azm idüp sende sen eyle sefer

Bakmayuben çünkü birmeğe cânânına
İç iyli seyrânıma sende sen eyle sefer

Cile nefis def'ine kuvvet ruh naksına
Perdelerin ref'ine sende sen eyle sefer

5. Sedvârımı açmağa cân gözünü açmağa
Dost yüzüne bakmağa sende sen eyler sefer
Surette ol nihân sâbr u ten ola 'ayân
Kalmaya sende kemân sende sen eyle sefer

Gezmek ile bahr u bir sânem ki iş biter
Hakla Cemâli gel er sende sen eyle sefer

158

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Bezm-i biz meyimizin zâhid mi vahdet şarâbıdır
Hem annı odu 'aşkıyla yanık bağır kebâbdır

Bu bezmin bekrisi olanların hak gencidir gönlü
Olar surette annınçün harâbandır harâbidir

Bu bezm ehlinin açıktır içinde vire cân
Görürler ruberu dostu olar bil bihicâbdır

Buları hak bilir ancak bu hakkın bitisi bilmez
Bu bezmin zirâ esriği olan taht kayabıdır

5. Bu bezm ehli çıkarmış menzilin başa virüp
Cemâl anların ayakları alyı turâbidir

159

.---/.---/..--

1. Bendim cân bülbülü talan başlar
Gül-i bâğı gönülhân zemme başlar

Düşer hak derdine bulan tabibin
Odur dile derdini dermâna başlar

32b

Kaçan halet kâl getüre 'âşıkâ 'aşk
Kararı kalmayıp devrâne başlar

Çıkan dam tabiattan kuş cân
O kudsiler ile cevlâne başlar

5. Cemâl ıydının iren kâ'besine
Uçana ne cânım kurbâna başlar

Şol 'âşık kim düşe nârına 'aşkın
Demâdem zâr ile giryâne başlar

Deli esrâr-ı hak genci olanın
Vücudu varlığı virâne başlar

Koyup cânı giren meydân-ı 'aşka
Başın top eyleyüp çukâne başlar

9. Uyanın hâb-ı gafletten Cemâlî
Kamudan dost yüzün seyrâne başlar

160

--./--./--./--.-

1. Uşşâka hakkın kametin çilesi 'aşkın yay ider
Leylin anları ol çile okveş toğru sertâ pay ider

Uşşâkiye hiç mümkünmüdür itmeye ah ile zâr
'aşk oların dağ dağ idüp bağrını misl-i nay ider

Deryây- ı gönlü bâd-ı 'aşk dâima temevvüç ittürür
Anın içündür derd-i 'aşk her demde huy-ı hay ider

Anda bulunmaz mâsivâ küllü yâ bunda gül olur
'aşkın odu kangı dile düşüp de anı cay ider

5. 'Âşıқта 'aşk ansa zuhur elbet Cemâlî görünür
Nâmla garın koyulup hakka anı rüsvâ ider

161

-.--/-.--

1. Kan-ı tarikat uşşâkilerdir
Gayrı hakikat uşşâkilerdir

'aşkla her gâh cândan ide 'aşk

'Ârif âgâh uşşâkilerdir

Tarik-i suret mâlik-i siret
Erbâb-ı hayret uşşâkilerdir

Uşakkiyle dolan derdiyle olan
Em derde bulan uşşâkilerdir

5. Cânını viren meydâna giren
Cânâna iren uşşâkilerdir

33a İç yüzü Leylâ taşrası ata
Mecnûn-ı şeydâ uşşâkilerdir

Yolunda mahir her derde hazır
Gönlüne nazır uşşâkilerdir

Esrârâ mahrum neshe-i azam
Katre içreyim uşşâkilerdir

Aslıyı duyan nefsinin bilen
Yezdânı bulan uşşâkileriz

10. Hakta yoğ olan hakla var olan
Her yere tolan uşşâkileriz

İşit Cemâli zât-ı kemâli
Hakkın Cemâli uşâkilerdir

162

.---/.---/.---/.---

1. Aramız halkın dostluk kim hakkın karibidir
Ba`id olur kamusundan o kim hakkın karibidir

Bülbüle vuslât dosta iriş 'âşık oldur kim
Ezel ilinde o kimin ki ruhâni nasibidir

Ezel haktan uran dem el çeken mansurleyin cândan
Râh-ı vuslattır ana dar ki zülfül yârde ipidir

Hakikat derlerin dermekliği gavvâs elisin sen
Talağör gel muhal anların dil bahri dibidir

5. Düşüp derd-i dile dermân arar isen ana 'âşık
Yürügil Cemâliye o ol derdin tabibidir

163

.---/.---/.---/.---

1. Hakikat râzımı her kim alup halsiz salup söyler
Yimeden bal demek iyle toyar karnı sayup söyler

Balı işiden uzaktan gören anı dâhi hoşca
Veli lezzâtın ol bilür ana yayup yiyüp söyler

İşiden bilür ve gören bulur bin tuyar balu
Bular birdür din ahmak sözünü bilmeyüp söyler

Ne bilsün bunları seyr-i sülûk-ı olmayan nâdân
Buları kâmil anlar sanma her biri bilüp söyler

5. Cemâli şuna sa'y itkim özüyle ola ol ne sözün
Sakın anlardan olma sen ger urunsun laf urup söyler

164

---/--/--

•

- 33b 1. Sofi bu halktan uzlet idegör
Gönlün sivâdan halvet idegör

Hiç emin olma nefsin elinden
Dâ'ima hun-i vahşet ide gör

Hak kulluğunda irilme bir dem
Bab-ı rehnümâdan hizmet ide gör

Kat'ı menâzil it rah-ı haktan
Nevm-i ene'l de kalt degor

5. Duysun ne işe geldin bu ile
'Ârif hakta sohbet idegör

Bir yerde turma geç cümle şeyden
Hakka irince gayret idegör

Gelsin bu hale iriş Cemâli
Kesrette sen vahdet idegör

165

-.--/-.--/-.--/-.--

1. İki cihândan el çeke hak 'aşkına kim ki düşer
Başla cânımdan giçer 'aşkına kim ki düşer

Aramız o adile nam terke irüp olur melâm
Ahıyla nâr ider müdâm hak 'aşkına kim ki düşer

'Aşkla doludur dili halk içre adıdır deli

Durmaz akar 'aşk seli hak 'aşkına ki düşer

'Aşk anda komaz hiç hicâb mülkü varın ider harap
Her yanı olur dosta bab-ı 'aşk hakkına kim düşer

5. Koyar Cemâli kesreti duyar rumuz-ı vahdeti
Bulur o destim vuslatı hak 'aşkına kim ki düşer

166

.---/.---/.---/.---

1. Gavs-ı esmâdan ey sonu nihâyette mestmâdır
Bu huy u hay uşşâkidir murâd-ı vasl -ı delâldır

İrerse cânına bir cân olur o can iken cânân
Ki zir içre kıtlıkta katre ayn-ı deryâdır

Amel hem ilm bil bu nutkluk anunçündür halk
Eğerçi hak olunmaza bular hep kuru gavgadır

Çeküp halvette çile riyâzattan ola maksud
'Ârif sırrını uymaktır ne dünyâdır ne ukbâdır

- 3-4a 5. Bu mahluk nefi' olup hak hakkıyla sabit olunmaktır
Kıyas etme ki sen tevhid sözüyle lâ illâdır

Hakikat remzini fehmi idemez bil suret-i insân
Ana vâkıf olam anla ki insân ma'nâdır

Bulunmaz her dilbere zât-ı hâk sırrına mahremlik
Cemâli bazısının gönlüne o haktan itar

167

--/.--/.--/.--

1. Cân gözünü açanlar her katreyi sim görür
Hakkı o 'ayân görüp eşyâyı adem görür

Kesretten alup kendin vahdetinde olan 'âşık
Ol cümleyi bir görür ne iyü ne kem görür

Ker hayrı ve ker şerri her kim ki bile haktan
Fark itmeyüp anları ne zevk ne elem görür

Şol hep ilâhiye dil hânesin iden yer
Düşmen ile dostu kor ne medh ü ne zam görür

5. Ol taht-ı melâmette sultân-ı me'âninin
Gözünde anın hiçdir dar ona cem görünür

Gel gör bu Cemâliye mahv oldu havadis
Ol her neye görürse hep sırr-ı kadem görür

168

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Sâlik uyan katrelerde gör ki deryâ gizlidir
Zerrelere tanı şems-i 'âlem ara gizlidir

Lâhut ili içre cevân eyleyen ol murg-ı zât
Kan idünmişdir deli anda o anka gizlidir

Nâlesi Mecnûn-ı hakkın bil değil firkat için
Nâle-i vuslattır ol anlarda Leylâ gizlidir

Tevhidinde lâ da kendi nefsini nefi' idenin
Hakkı hakla sabit idüp anda illâ gizlidir

5. Bu vücûdun âlem-i kübrâdır içinde anın
Cennet-i nirân dahi dahi dünyâ vü ukbâ gizlidir

Ey Cemâli levh-i dilde nokta-i setrin oku
Anda cümle dört kitâp içinde ma'nâ gizlidir

169

.---/.---/..--

1. Açarlar perde-i bezm-i mecâzı
Bilüp nefsimin hakkı bilenler

34b

Duyar anlar hakikat üzre râzı
Bilüp nefsinde hakkı bilenler

Şarâb 'aşkıyla mestâneledir
Ezel şem'ine hem pervâneledir

İçi mamur dışı virâneledir
Bilip nefsinde de hakkı bilenler

5. Olar akli koyup şeydây-ı 'aşktır
Olar mahv-ı kül efnây-ı 'aşktır

Olar bi nâm u gar rüsvây-ı 'aşktır
Bilüp nefsinde de hakkı bilenler

Olar her katrede deryâyı bulmuş
Olar kaf dilin 'ankâyı bulmuş

Olar yerle göğe toptol olmuş
Bilip nefsinde de hakkı bilenler

Olar hal eylemişler çünkü kâli
Oların hâli anlamaz Cemâli

10. Hiç olmaklıkta bulurlar kemâli
Bilüp nefsini de hakkı bilenler

170

.---/.---/..--

1. Muhammed râh-ı zât rehnümâdır
Delil-i evliyâ ve enbiyâdır

Görünür hak 'ayân anda muhakkak
O mirât-ı Cemâl kibriyâdır

Tâbib ruhdur anlat nâss-ı dilden
Gönüller derdine o bil devâdır

Anınçün yoktur anın sayısı kim
Bütün sır takaddüm nûr-ı hazâdır

5. Beşer dinür mecâzda ana ama
Hakikat dinlemez o hatadır

Merâtibe hep andan oldu mahluk
O bilge ki ibtidâ vü intihâdır

Kapusu seddidür anın Cemâli
Yoluna baş-ı cân-ı hep fedâdır

171

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Kân-ı 'aşkız gevher-i esrâr ma'nâ bizdedir
Bahr-ı aslımız irmez dürr-i yektâ bizdedür

35a Hakkı hakkıyla bilüp de ara yerden çıkmışım
Bir dâhi hiç firkâti yok vasl-ı mevlâ bizdedür

Tevhid-i hak elifinin menzilini hakladık
Lây-ı iskât eyledik biz lâsız illâ bizdedir

Her Cemâli ref idüp biz aşık esmâ seddini
Mazhar-ı zât olunur vasl-ı müsemmâ

5. Nâlemizi guş idüp zan itme biz hicrândayız
Ey Cemâli biz şu Mecnûnuz ki Leylâ bizdedir

172

---/---/---/---

1. Şol hak ile hakkı bilmez ol hayâl içindedür
Bulamaz gönlü teselli inhilâl içindedür

Bilmek içindür hakkı bu ile girmekten murâd
Hakkı kim bilmez ise bilgil delâl içindedür

Hakkı hoşnud idemez ol kes ki hakkı bilmeye
İster ise işi hayr olsun vebâl içindedür

Bilmeyüp hakkı da sen benliği terk itmeyen
Haylaşup hakkıyla ol cenk ü cidâl içindedür

5. Bu Cemâli nutku üzre hakla hakkı bilmeyen
Tevhid setrine o irmek muhal içindedür

173

-.-/-.-.-/-.-.-

1. Ey gönül sen bulagör kim cân-ı cânân sendedür
Katre içre ara kim katrende ummân sendedür

Sende vardır onsekizbin 'âlem içte her ne var
Bir gün cennet cehennem arş-ı rahman sendedür

Şöyle bir nesne-i azâmsın hakikât ki sen
Her sıfatın gevherinin zâtı olan kân sendedür

4. Dü cihân zerrâtı olunan hakikatte anın
Ey Cemâli bulagör o şems-i tâbân sendedür

174

-.-/-.-

1. Gezme kişi serseri tâlib-i haksan eğer
Uy yürü bol bir eri tâlib-i haksan eğer

Hakka virüp varını ko dü cihân kârı
Çek bu yolun yarını tâlib-i haksan eğer

Mest oluben 'aşkla devrâne gir şekile
Nâleler it zevke tâlib-i haksan eğer

Terk idüben izzeti yüklenigör zilleti
Vahdete kat kesreti talib-i haksan eğer

5. Gönlünü derde düşür derdi devrân aşur
Sen seni senden geçür tâlib-i haksan eğer

Nefsi koma rahata kullan anı zahmete
İrişgör uzlete tâlib-i haksan eğer

Yürü Cemâli yürü kalma yunundan geri
Menzile ir ileri tâlib-i haksan eğer

175

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Cân ezel bâğ gülünün bülbül şeydâsıdır
Dâima zikr-i lisân hale dost esmâsıdır

Çifte dünyâyâ meyl etmez akis veş murg-ı cân
Kûh kân 'âlem-i lâhutun ol 'ankâsıdır

Dü cihânda lâne bir yer olamaz cân tuşuna
Lâ mekân ilinin ol murg bi-himmetâsıdır

Düşdü himmet damına çünkim ilinden cân kuşu
Her seher mutadi anın ol gamın bil yasıdır

5. Murg-ı ruhun sanma bir gayrı şey ola maksadı
Ey Cemâli maksadı ancak anın mevlâsıdır

176

--./---/..--

1. Didârî gören cenneti neyler
Şemse iriş zerrâtı neyler

Bir kuluna devre dâim
Ol salât için o kâtı neyler

Cânânı bulan cândan çeker el
İsmi duyan âlâtı neyler

Hakkıyla iden her bir işini
Asyayı yâ ol ta'âtı neyler

5. Tevhid sırrını seyrânda iden
Surette nefî ve isbâtı neyler

36a Dostuyla vuslât zevkini tadan
Bir gayrı türlü lezzâtı neyler

Kendinde hakkı bulan Cemâli
Kalatla hem halatı neyler

177

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Hak tarafından kaçan ser 'âşıkâ imdâd olur
Cend-i ruhla feth idüp ten kalasın o şâd olur

Gülüstan vuslâtına lâıyk görse dost
Bülbül asa her seher anın işi feryâd olur

'Aşk dost ile yeginen sureti külli harâb

Ol harâblık ile anın sireti abâd olur

Mani esirine bir kimse muhabbet eylese
Kûh-ı dârından yol açmaklığa ol ferhâd olur

5. Bilmesiyle nefsi bir kuluna sultân bilür
Bil anı öğün Cemâli kul iken azâd olur

178

---/---/---/---

1. Suy-ı ruhından kaçan bir kimseye imdâd olur
Kal`a-i cismin o nefsinden alup dilşâd olur

Gülşen-i bağ-ı Cemâlin 'aşkına düş olanın
Bülbül âsâ her sahrânın işi feryâd olur

Kenz-i 'aşkı olup da gönlü sureti ola harâb
Ol harâblık ile anın sireti âbâd olur

Mani Şirin vasallığını isteme
Kûh-ı varın ol ana yol itmeğe ferhâd olur

5. Sultânı bilüp de her kul eyleye hoşnud anı
Bil okul oldum Cemâli kul iken azar olur

179

---/---/---/---

1. Gel ey zâhid düşüp 'aşka dün ü gün eyle ah u zâr
Gider hiç kalmasun sende riyâ ve aceb nâm u gar

Yapılan zühd-i heşk ile vücudun buyu harâb eyle
Yoğ idüp benliğin varın ol gör hakla sen var

Bugün bunda göre dostu göresin anda yarın
Uyan gel hâb-ı gafletten acup gözün bidâr

Gicüp cümle makamâtı yürü sen yâr ile yâr olur
Makamında kangı sende kim ki kala ol kalur ağyâr

- 36b 5. Senün zâhid murâdın vuslat-ı hakka irişmek
Cemâlinin bu nutkun tut anı red eyle zinhâr

180

-.--/-.-./-.-

1. Dilde olan bi devâ derdin devâsı bendedür
Eylerim tedbir ana serb-i sefâsı bendedür

Gönlü messen ikilikten eyleyen saf zer gibi
Tevhid kibrit-i âhmer kimyâsı bendedür

Tâlip ten içre cânı didesini açtıran
Gerçek erle hâkiyây-ı tutiyâsı bendedür

Her neye eylese nâzâr ibret ile itmekliğe
Bil o gözün gönül içinde halâsı bendedür

5. Vuslat irmekliğe elbet çekülür cün cefâ
O cefâyı çekmenin zevk u sefâsı bendedür

Noktayı anlayan anlar cümle 'âlemin aslını
Noktayı anlamanın rumz u imâsı bendedür

Maşukun varında 'âşık varını mahv eyleye

O fettânın bil içindeki bekâsı bendedür

Râh-ı hak üzre Cemâli tekil olunca ikilik
İbtidâ sende anın tâ intihâsı bendedür

181

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Zâğ-ı nefsin riyâzâtı şu kes kim dâm ider
Ol hüdâdan alup anı kendisine râm

Vasl-ı hakkı isteyen nefsin virmez rahati
Rahmeti çektirmeğe ol nefsin ebrâr ider

'Abd-ı hâlis olmayan sultânına yol bulamaz
Sanma sen kim her kula hak vuslatı in'am ider

36b

Gün yüzünde zerre kör kim nice seyrân ider
Mest-i 'âşık olmuş ol cândan gicüp cevân ider

5. Zerre-i şems içindedür düşmenden haber virmez acebâ
Ki yakın olduğun ayı satup ketman ider

Gice gündüz cehd ider ire visâlin bahrine
Şol balık gibi sızı içre turmayup cevân ider

'Ârif olanlar bilür sözden murâd-ı maksudundur
İrmeyen bu ma'nâya bil nefilerin rehân ider

Bu Cemâli hâlveti irdi şol ummân iline
Bildi anda her ne olsa ulu sultân ider

182

-.--/-.--/-.--/-.--

37a 1. Bülbül-i şeydâna eyle nesin mekânın kandedür
Bir haber vir kim senin yâ gülüstânın kandedür

Dü cihânın bâğ-ı bostanıyla meylin yok senün
Tutmadın bir yere mesken âşiyânın kandedür

Giceler sen ne için feryâd idersen subha dek
Bildir anı ba'ci ah-ı figânın kandedür

Nice düşdün sen bu unsur damına ey murg-ı 'aşk
Şol ki cevlângâh kuds-i eşyânın kandedür

5. Bu Cemâli içre sankim bir nefis içre sen
Yasının aslın olan daru'l-amanın

183

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Dire cânını aç her katrede deryânı gör
Hakka bak suret içre setr olan ma'nânı gör

Kaldurup perde-i varın ir vücudun içre gel
Gönlünün katına cevlân eyleyen 'ankâyı gör

Ten libâsından cânın soy dal derunun üryâne
Yol bulup kasrına andaki dürr-i yektâyı gör

Vahdetin setrine vakıf ol da anlasın seni
Kesret içre ban o demde yok bir gavgayı gör

Saf idüp âyine-i gönlü Cemâli kıl nâzâr

Şeş cihetsiz in vansı andan ol mevlâyı gör

184

-.--/-.--

1. Ol benümle bir iken ol yâr
İrilüp ol dem ol yâre ağyâr

Düşdü sefer çün bu gurbet ile
Geldim ilimden üryân nâçar

Unsur libâsı giyildi eĝnine
Bağlandım ana oldu bana yâr

Gittikçe dosttan irak olunup
İttim avalim sırrın ne kim var

5. Bu yâd ile içre kesret umuru
Dört yanım aldı oldum pür inkâr

Hiçbir ezel ki hâlîm bilür yok
Bigânelikle oldu düşvâr

185

--./---/-.--

- 37b 1. Nice olur hâl böyledir iken
Çıktı öĝüme bir merd esrâr

Uydum ana ben girdüm yoluna
Canıyla ittüm ol murâdı ikrâr

Hâlîmi bilüp virdi teselli
Derd diliyim ol itti tımar

Nefsîmi bildim rûtbemi buldum
Yârla bir oldum ben biline tekrar

5. 'Ârifler anlar sözün Cemâli
Nâdân iderse tû atsun inkâr

186

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Derd-i hakkı bulagör anda devâ gizlidir
Her cefâsında anın müşkül güsalar gizlidir

Mekteb-i gönle gir al karadan aktan bir sakık
Her hurufunda anın müşkül gizlidir

Bas kadem bezm ara sen cânâ ki gel dahil ol
Ol hâne içre cân dehânına devâlar gizlidir

Gel hakikat bahrinin gavvâs olup dal ana
Bul anın narındadır bi bahalar gizlidir

5. Ey Cemâli hâkiyây- mürşide sür yüzünü
Anda bil cânı didesine tutiyâlar gizlidir

187

-.--/-.--/-.--

1. Gönüle gir hakkı ara içindedir
Gaflet itme bul sana içindedir

Bu gönül öyle muazzamdır ki
Arşî kürsî 'arz u semâ içindedir

Yok yoktur dil kitâbı içre hiç
İbtidâ ve intihâ içredür

İline hakturur anla gönül
Gör anın vech-i hüdüâ içindedir

5. Tevhid-i dilde olunmaz lafz u siret
Sanma ki alâ valâ içindedür

Sa'y idüp ka'be gönlü it tavaf
Hacısı dâim sâfa içindedür

Kendidür kenz-i bahrin zer iden
Bil dilin ol kimyâ içindedür

188

.---/.---/.---/.---

1. Nedür iki cihâmı su'âline tâlib-i didâr
Değül iki cihân olur ol cânından dâhi nezâr

Sakinur sanma 'âşık virmeğe cânını cânâna
Virüp cânı ala cânân arar ol öyle bir yazar

Aklı neden kayup melâmet hırkasın 'âşık
Olur rüsvâ bu halk içre nedür bilmez o nâm u gâr

Çeker el külli varından hemân dostun diler 'âşık
Olur gözüne anın yârları her neki var ağyâr

5. Tabibâ derdine dermân olur sanma Cemâlinin
Kabul itmez ilâç bil derd 'aşkıyla olan bimâr

189

.---/.---/..--

1. Hakkı o kim anlayup cânıyla necât ister
Mürşide uyup da ol yolunda sebât ister

Ol olsun o olmazdan kahr eyleyüben nefsin
Hiç olmayayım diyüp bâki hayât ister

Memil alayım diyen ta vuslat-ı dosttan
Varımı yoğa virmiş anda o sıfat ister

Dir dilini şu kim artmaya sivâdan
Sanma ki o hak ister gaz ile lât ister

5. Seddin tasarrufun aşmağa Cemâli bil
Berâr idmez anı ol mezhur zât ister

190

-.-/-.-/-.-

1. Şol baka kim 'aşk eline câk olur
Andaki gönül sivâdan pak olur

Şad olur ol vuslat-ı hakka irüp
Firkât yârıyla o gamnâk olur

Ol elbet ol şir-i uşşâkiden
Her ayak altında şol kim hâl olur

Ateş-i 'aşk ile şol kim pişmeye
Sönüvire uymayup dükkân olur

5. Ey Cemâli hakla hakkı bulan
İrişüp emniyete bi pak olur

191

---/---/---/---

- 38b 1. Her kimin kim dost 'aşkıyla yakası cak olur
Giderür anda ne hâb mal ve ne emlâk olur

Şâd u hurim olamaz 'âşık virüp bir şeydâ ol
Derd-i 'aşka uğrayan elbette ol gamnâk olur

Zümre-i uşşak içinde başa menzil çıkar az
Her ayak altında dâim yüzü anın hâl olur

Ruhuyla mirâç idenin kendi içre kendiden
'Aşkî refrefi aklı cibril bil gönlü de eflâk olur

5. Ey Cemâli sa'y idüp far`ini aslına kanan
Dü cihânın اساسından kurtulup bi pâk olur

192

---/---/---/---

1. Düşerler ateş- i 'aşka seherde ah u zâr ider
Melâmet olunup nâmıyla garın tar u mar ider

İki 'âlemde bir şeyden teselli alamaz 'âşık
Bu 'aşk anın iki 'âlemleri başına dar ider

Mey-i 'aşkıyla mest olan bilemez kendiendini
Karışmaz olur ol hakka bu halktan ol firâr ider

'Akl irmez bir özge hâlete nur-ı 'âşıkı bu 'âşık
O haleti aşığı her dem bi sabr u bi karar ister

5. Taşup deryâsı 'âşık-ı taştan taşta çalır
Cemâli çalarak anı yoğ idüp sonra vardır

193

---/---/---

1. Sofi yürü 'aşkla sen dolagör
Dâima anın ile mest olagör

Dü cihânın tahsiline virme dil
Erler anı saymadı bir pula gör

Yol unır kesretin arayışı
Kesreti ko vahdeti sen bulagör

İrişesin hay-ı ebed sırrına
Olmadan ön sa'y idegör olagör

5. Gel bu Cemâliden işit hakkı bul
Her neler ihsân ider ol kula gör

194

---/---/---

1. Vehbe cânân aşikârdır aşikâr
Gör anı cânânını gafletten uyar

39a Cümle yüzden yâr gözüdür görünen
İrdi bu esrâra hep cümle kibâr

Ol o âhır u zahir yaratan o
Yokta varda yoktur anda gayrı var

Kesret içre vahdete yol bulagör
Birdir aslında bu nakış bi semâr

5. Hakkı bilmekliğe geldik bu ile
Bilmeğe sa'y it yürü leyl ü nehar

Sanma sen cânâna irişilmeğe
İçer ana kim ki cânımı kıyar

Bülbül olup da külli ol isteye
Çeker elbet ne zahmat itse hâr

Gel Cemâlden işit toğru haber
Bunda gör ana görünür anda yâr

195

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Görinme her zerrelere şems-i nûr gizlidir
Bu vücudun asgarında sırr-ı ekber gizlidir

Kesret-i emvâce hoş bak her yerinde göregör
Bahr-ı vahdet kanı içre ki o gevher gizlidir

Câm-ı zehr 'aşkı nûş ider yürü sen nefesine
Ol zehre lezzeti dâ'ima ki sekr gizlidir

Zer ider dil akrını sen anı dil içre bil
Eksir ma'nâ olan kibrit-i âhmer gizlidir

5. Ey Cemâli adem manâ her insân olamaz
Bazı insân sureti içinde gevher gizlidir

196

---/--/--/--/--

1. Cân-ı dilde ser zât olan o gevher gizlidir
Asgar-ı ten içre bil nüshâ-i ekber gizlidir

Dide-i cânımı açup hakkıyla it ar nâzâr
Zerrelere göre kim şems-i nûr gizlidir

Kimyâ olup da zerveş diller saf eyleyen
Pute ser içinde ol kibrit-i ahmer gizlidir

Her 'âlem noktadır fakat benim didi 'Ali
Nokta-i sırrı içre anla hâl-i haydar gizlidir

5. Ey Cemâli mest-i 'aşkın hali gayra benzemez
Ol bezmde sâ'ki ve ve hamr u sagir gizlidir

197

---/--/--/--/--

- 39b 1. 'Aşkına dostun düşelden gönlüm oldu bi-karar
Olup âvâresi dostun etti o bizden firâr

Kendi gayrı komadı her şeyin mahv itti 'aşk
Kalmadı hiç bende gar u nâm ve şanım her ne var

Bir sırrı dostun 'aşk çün vücudum mülküne
Bir şey ile sönmeyip ol dâ'ima sönmez pınar

İsmin âssı ziyânın fark istemem asla ben
Olmuşum 'aşkıyla mecbur getti benden ihtiyar

5. Yâre karşı 'aşkla bülbül sıfat bağlayanı
Gülşen içre de gezersem görünür gözüm har

Nik u bed yâd olmadayım ruz-ı şeb halk içre ben
Gizlersem didikce 'aşk etti beni âb-ı âşikâr

Halktan gizlenmesi kâbil değildir 'âşıkın
Müşke benzer 'aşk anı her kim olur ise duyar

9. Ey Cemâli bulurum bir derde bin dürlü devâ
Hazân-ı 'aşk her ne dem gönlümdeki yârim yarar

198

-.--/-.-/-.-.-.-

1. Sofiyâ bir gönlüne gül 'aşk-ı yâr içindedir
Ana ağyar bulunmaz yol ol hisâr içindedür

Mâsivâdan bir gönül 'ayinesi bilinmeye
Yâr yüzü andan görünmez ol gubâr içindedir

Bülbül asagil cemâline yarin 'âşık olan
Elbet o gece ve gündüz ah u zâr içindedir

Nakd-ı cânını virüp de vasl-ı cânânı olan

Son 'aşk içre o 'âşık özge kâr içindedir

5. Ey Cemâli sanma sen 'aşka düşeni kâle
Nice nice olmaya ol şey ki nâr içindedür

199

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Kal'a –i eftah vücud fethi nefsi cihâd ister
Zikr-i hakla dâ'im ruh cendine zâr ister

Hakkı dileyen sâlik bir mürşide uyup da
Her şeyden alup gönlün hep biliş u yâd ister

Deryây-ı hakikatte aşurmağa girdâbdan
Dil kestisine 'âşık senden eser bâd ester

Haktan getüre ilhâm ister ana 'akl-ı küll
Ana ne masin ve hem ve ne me'âd ister

5. Ey Cemâli derd-i dil bu derd-i dil
Derd-i dilin her devâ içindedir

200

-.--/-.--/-.--/-.--

- 39b(vk.) 1. Dilber-i âhsene sana dilberlenür
Bâğ-ı rûya gonca âhmerlenür gül derlenür

Hüsnüne vasıl olanlar çün bana müdâm eyler
Di duyanı gören gururlanur serverlenür

Yek nâzârla 'aklım diye mestâne kez
Tir-i müjgânın sende neşterlenür hançerlenür

Saf saf olmuş sim kervân üzre ey dil
Ol siyeh hinduların isimlenir defterlenür

5. Bu Cemâli rûz-ı şeb hayrân olmuştur güzel
Niceler varın gibi çekerlenür kemterlenür

40a

Anladı Cemâli kim 'aşkını o ma'sukun
Terketti tamam olup anı bî-murad ister

201

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

1. Yâreli gonlüne gâfil yürüsen bir çâre gör
Hazen hakka varup anda nedendir yâre göre

Ban dil eğler tabii sa'y idegör bulmağa
Bulup em sever yüzün ekine yalvaragör

Hiç karışma tedbirine ana el teselli ol
Yâreni yârem der isem yâreni sen yâre gör

Derdini derdine merhem eylerse tuyma hiç
Dermân anda der sana derdine derdin saragör

5. Çekti nice nice rahmetler Cemâli derdmend
İrişince hazen hak olunman ol yâre gör

202

-.-/-.-.-/-.-.-

1. Gaflet itme yâre gönlüne gel bir çare gör
Sor anı ehline bak anda nedendir yâr gör

Merhemi ol yârenin kendi içinde gizlidir
Turma anı tarikıyla hemân sen yâregör

Yâresidir gönlünün yâresine eyle devâ
Yâren urup yârene yârenle yarın saragör

Gayrı yâreler gibi sanma gönül yâresin
Tabh gelmez bil o yâre tedbir ve timâra gör

5. Derdiyle hamdulah buldu derd ile devâ
Bu Cemali derdmend ve mücrim ve biçare gör

203

.---/.---/.---/.---

1. Çü oldum zâtıyla zât benden ayrı bir sıfat olmaz
Açıldı her yanım dübdüz bana hep şeş cihet olmaz

Nebi ben bende buldum ne kim cümle ben oldum
Ben ile olunmadan ki zerr-i kâinat olur

Hızırveş içmişi ab-ı hayatı ben buyun içre
Hayâtı dâ'im irdüm bana herkes memat olmaz

Yürüyüp râh-ı dilden varmışım bir cay-ı bicayı

Dahi andan öte bir hatve cây-ı aliyât olmaz

5. Benümle cünbüş ider hayr u şer hep cümle eşyâ
Cemali anla kim bir eyde bensiz hiç sebât olmaz

40b

204

-./-./-./-./-./-

1. Cânda cânânı bulan başıyla can istemez
Fargını asla fettân aslına burhan istemez

Derdine dermân yine derd İttiğini fehm iden
Derdini dermân ider derdine dermân istemez

Kül varlığın hakkın varlığında mahv iden
Meskenet yolunu tutan nâmiyla şân istemez

Küfr-i hassa irüşüp imân-ı tahkiki bulan
Menzil-i Şâma bulur yol küfrî imân istemez

5. Kible-i vechi bulup turan salât dâ'im
Cümleden ol çeker ta'ât nekhan istemez

Dostla birlikte olup ikilikten kurtulur
Bi-murâd olur Cemali vasl-ı hicrân istemez

205

-./-./-./-./-./-

1. İntisab-ı ma'nimiz varsa sorar uşşâkiyiz
Bizde var haktan haber varsa uşşâkiyiz

Gavs-ı 'azâm Şeyh Cemalleddin olubdur pirimiz

Râh-ı haktan anın izinden gider uşşâkiyiz

Bülbül-i baz bâğ-ı vuslat içre vahdet virdinin

Zâr-ı efgân ideriz şeb tâ sehr uşşâkiyiz

Var hakta varlığımız şöyl mahv ittik ki biz

Varımızdan kalmadı asla eser uşşâkiyiz

5. Ey Cemali hazret-i Şeyh-i Aziz Bağdadi bil
Mürşidimizdir bizim ol gercek er uşşâkiyiz

206

-.--/-.--/-.--/-.--

1. 'Ahd-i 'aşkı sanma biz bezm-i elest itmişleriz
Biz elestten ol bizi 'aşkıyla mest itmişleriz

Cümle yüzden nola görünse bize dostun yüzü

Yâre yâre göz kûy-ı gönlü şikest itmişleriz

Levh-i ma'nâda okuruz biz ledün ilmîni

Dersimizi zirâ biz 'ayine dest etmişleriz

4. Mâsivâ suretlerinden irüpdür dili
Ey Cemâli özümüzü hakperest itmişleriz

207

.---/---/---/---

- 41a 1. Suret-i 'âlem içre hakir ve hem garibiz biz
Veli ma'nâda amma kim habib nâsibiz

Ne denlüdür devr tutarlarsa bizi kendilerinden halk
O denlü bi-hicab ve bi-cennet ve hakka kurubız

Bize bigânelerle ülfet itmek nice mümkündür
Dün ü gün la'ubâli muharrem zâr habibiz biz

Âvâmveş bi-edeblik eylemez hakka şükür
Havâs bezminde terbiye olunmuşuz oyuz biz

5. Bizi anlamak için zâhid çekem mek gebun
'Akılla feth olunmaz bir muammây-ı 'acâyibiz

Arayanlar devây-ı derd hâne el çeküp tenden
Cemâli anlara diyu gelsin ol derde tabibiz biz

208

.---/.---/.---/.---

1. Senin gönlüne zâhid esti senden yana eğlenmez
O beytullah olunmamış ana zevk u sefâ gelmez

Sadây u hiddetiyle açam den canın kulağını
Demâdem nevnebu sırrına olmasam hüdâ eğlemez

Mezellet kazanı altında him olmadan bu ten
Ma'ârif mutbahından can dehanın gıda gelmez

Sivâ rengi gönülden sıkıl tevhidle gitmezse
Görünmez yâr yüzü andan o mirât-ı cilâ

5. Feraş-ı 'aşk içinde olmadan ol olmayınca

Tabibân hüdâdan cümle derdine devâ gelmez

Vücut şehriden inkâr âb-ı cehli çıkarmadan
Cemali bil ana ikrar-ı feyz Mustafa gelmez

209

.---/.---/.---/.---

1. Şukim hakla bilişti ana bir şey asla yâd olmaz
Takınur nice bin ismi ana bir dürlü o olmaz

Dü şan ıtlak-ı gayz yâreleyüp zevraka kaydı
Ne canibden eser ise zararlı ola bâd olmaz

Varım yoğa virüp dâ'im ilan yokluk ile varı
Anın ilhâm-ı haktan kalb pâzârı kesad olmaz

Musay-ı canını galip iden Karun nefsine
Vücuda hükm idüp canıda nefsinde fesad olmaz

5. Bir iden kahrıyla lütfu gicer havf u recâdan
Cemâli iki âlemde anınçün murâd olmaz

210

.---/.---/.---/.---

- 41b 1. Aya uğramayan derde devânın kadrini bilmez
Cefâyı çeken kişi sâfânı kadrini bilmez

Nedendir aslı can murgının anı bilmeyen bunda
Ezel ilinde olan eşyânın kadrin bilmez

Gönül mir'âtının renk-i sivâsın silmeyen külli

Görmez dostu uzun likânın kadrini bilmez

Kare yârenle ak kağıda olan kala 'acep iden
Ak ile yazılan hak kavânin kadrini bilmez

5. Cemali sa'y idüb de 'ârif-i hak olmayan
Ol hakka vasıl iden rehnümânın kadrini bilmez

211

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Cânımız cânâna virüp vasl-ı cânân olmuşuz
Derdimiz dermân idüp her derde dermân olmuşuz

Fer-i gamrdan yol bulup fer-i gamr asla
Asla idüp aslı burhan gayrı burhân olmuşuz

Sec-i tende Yusuf-ı ruhı halâs etti cu kez
Bu vücud Mısrına dil tahtında sultân olmuşuz

Suret-i iman içi hayvân olanlardan değiliz
Suretimiz gibi sirete insân olmuşuz

5. Bizde yahşi ve yaman gören kişi kendin görür
Gözki olup her sıfata özge seyrân olmuşuz

Gevher-i esrâr ve yaman gören kişi kendin görür

Ey Cemâli biz anımla toptolu kân olmuşuz

212

.---/---/---/---

1. Gönülde derd-i 'aşkı olmayanda ah u zâr olmaz
Ki bir haneye urur şemiye dudu aşikâr olmaz

Çakıp sengine 'aşkın şişe-i varın şikest idem
Melâmet olunulup ol hiç anda nâm u kâr olmaz

Kopup âğyâr ve yârını şu kim 'aşkıyla bar oldu
Ana ol demde âğyâr olunur yârları yâr olmaz

Gehi deryâ gibi çoşar geçer gâhıda kendinden
Döner halden hale 'âşık ki bir an ber kâr olmaz

5. Nola 'âşık gözerse ma'şukun yüzünü her yüzden
Anın mirât-ı kalbinde sinandan hiç gâyyar olmaz

42a Cemâli bahr-i 'aşka bil nihâyet bulamaz giren
O bi bahr-ı umıkdur kim ana kamer u kenâr olmaz

213

---/---/---/---

1. Yâr ile yâr olmağa arada âğyâr istemez
Cümle varlık ölmeni yok zerrece var istemez

Gönül içinde bulup yol vasl-ı yâre olmağa
Fikr-i yârdan özge o gönülde inkâr istemez

Zâtının setrine yârin mahrem olmaklığa

Bil melâmet olmalıdır nala gar istemez

Cân gözin açup nikâbsız rûy-ı yâri görmeğe
Her hicâbı geçmeğe imân u zinnâr istemez

5. Bu Cemâliyle acep birlik tecelli etti yâr
Yârdan ayrı bilüp de zevk-ı didâr istemez

214

..--/..--/..--/..--

1. Çün biz aslındaki 'aşkıyla zuhur eylemişiz
Anm içindir biz setrin gurur eylemişiz

Bizi bizden de o dost etti yakîn kendisine
Ol sebep ile sivâdan deli devr eylemişiz

Komşun başıyla cânımızı cânân yoluna
Bizi biz olmadan ol ehl-i kubûr eylemişiz

İkilik zulmetini küllî derudan çıkarup
Birlik ile biz anı toptolu nûr eylemişiz

5. Bize her demde acc mı ki teceli oluna
Musa cânâ Cemâli dili Tur eylemişiz

215

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Biz uyalı 'aşka rüsvâyılıkla meşhur olmuşuz
Anın ile hakka makbul halka mahfuz olmuşuz

Suretâ gerce olunan biz harâb ender harâb

Ol harâblık ile biz mânide mamur olmuşuz

Bezmi 'aşkıyla sekrânız ezelden ta ebed
Siz bizi sanman ki mestâbengür omuşuz

Biz ene'l-hak remzini muharrem olmuşlardanız
Dâra gelsek dönmeziz bu yolda Mânsur olmuşuz

5. Fer-i gamr aslına kanup aslı evvelinden aslıyla
Ey Cemâli zâhir ve hem zikr ve hem mezkur olmuşuz

216

---/--/--/--

- 42b 1. Râh-ı hakta zâhidâ pir perveriz
Dâ'ima ehlullâh izin izleriz

Arşı kürsîde dahi eğlenmezüz
Bir gicüp her şey hakka giderüz

Vuslât-ı cânâna irişmekliğe
Bulmayup başıyla cânı kıraruz

Tâ ezelden içmişiz 'aşkın meyin
Tâ ebed ayılmazız esrükleriz

5. Bu zen dünyâya bir virdin talan
Terk-i tecrid içreyiz gerçek arar

Gönlümüz deryâsının gavvâsıyız

Andan olan derleri derc eyleriz

Beslemekten ten Cemâli cildin al
Tevhid irfânıyla cân besleriz

217

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Uymuşuz gerçek ere biz sâlik-i pir perveriz
Biz bu yolda dönmeziz cân u sırrı terk eyleriz

Okuruz biz noktadan yüzdört kitâbın ilmi
Mânevi evlâdıyız vâris-i hâl-i haydarız

Zâhidâ dahl itme surette harâb olmamızı
Biz hakikat genciyiz anınla anı gizleriz

Biz tarikat putesında 'aşk oduyla kaynayup
Gelmişiz vahdet mehekkine dilâ halas-ı zeriz

5. Zen nefsinin diren mani nikâhıyla bana
Kendinden kendi Cemâli toğrı ol böyle eriz

218

--./---./---./---.

1. Deryây-ı 'aşka talmuşuz uşşâkiyiz uşşâkiyiz
Fa' r u kenarsız kalmışız uşşâkiyiz uşşâkiyiz

'Aşkıyla der sekrânımız hak derdidir dermânımız
Dostıyla dır her anımız uşşâkiyiz uşşâkiyiz

Cânda bulup cânânı bir cânân dirdin cânımız

Mahv ittik ad u sanımız uşşâkiyiz uşşâkiyiz

İrşâda açık bâbımız eksik değil âktâbımız

Mu'ânnede şeyhtir şabımız uşşâkiyiz uşşâkiyiz

5. 'Aşka Cemâli uyanız bizde bizi biz duyarız
Biz hakla hakkı bulanız uşşâkiyiz uşşâkiyiz

219

.---/.---/..--

- 42b(vk.) 1. Bana cânân gerek şol cân gerekmez
Tasavvur-ı cennet ve rehvân gerekmez

Bana ma'şuk tecellisinden özge
Gerekmez huri ve gilmân gerekmez

Bana 'aşk Yusuf u mihmân gerekmez
Mısır sultâniyim Kenân gerekmez

Bana 'aşkdır ki pire gökte
Toluyum benden artık cân gerekmez

5. Bana 'aşk nice saklarsın benidir
Delimisinki 'aşka pinhân gerekmez

Cemâli halveti miskin fakirin
Cânından özgedir mihmân gerekmez

220

.---/.---/..--

- 43a 1. Bir gönül dostla olunca hemrâz
Niyâza yegen o buldu rütbe-i niyâz

Gönül bir ile irişdi o ile
Ne gece var ne gündüz kış u yaz

Bana savt 'âlemi dâm olmaz oldu
İdiyor murg-ı dil lâhute pervâz

Tabiat hânesinden uçtu gitti
Şurub-ı pir 'aşkı o şahbâz

5. Cemâl şem`ine pervâne olup dil
Yanar nârına anın itmez avaz

Râkip kâliyle dil-i hâli bilinmez.
Gerek ise nice bin yıl oku yaz

Dil-i peykde bir anlar yun Cemâli
Değildir ehli anın çün fenni az

221

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Sofiyâ esmâda kalma it mestmâya heves
Aldanıma nakkâş mevce iledir yaya heves

Tevhidin hakkel-yakîne sa'y idüp irdiregör
Lâ da durma geç anı gel eyle illâya heves

Halvet eyle hakkıyla hep sivâdan gönlünü
Yoksa suret-i kesretinden itme tenhaya heves

Sonu suret olup bağlanma tac u hırkaya

Cismin içre yol bulup sen eyle manâya heves

5. Bir iki lâfız tasaddukla kemâl sanma olur
Sen onu kâlle getürüp eyle icrâyâ heves

Kalma esfelde meksveş çıka dünyâ için
Şahbâz-ı kudsisin Cuma ile balaya heves

'Arif ola nefsnî bil nâdânlığı terk idegör
Men arefe rumzundan olana it o imâna heves

Terk-i tecride irişüp fani fillâh o yürü
Eylemegil sen ne dünyâyâ ukbâyâ heves

Haktan özge her ne varsa yok birinde hiç
Haktan özge geç itme guru gavgaya heves

10. Sendeki Leylâyı bulup sen anın Mecnunu ol
Ey Cemâli itme andan gayrı sevdâyâ heves

222

43b

-.--/-.-/-.-/-.-

1. Şöyle ider diline zâr-ı 'aşk hakla her nefes
Sanurlar kârbân-ı derd mahmiline olmuş ceres

Metağ-ı vüsule bakma asla râh-ı 'aşk içre gönül
Menzil-i vuslattan özge bir şeye itmez heves

Lâhut öyle kan 'ankâsı olundu murg-ı dil
Meyl idemez cife-i dünyâyâ o misl meksin

Hak Cemâli şem`inin pervânesidir çünkü dil
Yandıgınca nâr-ı 'aşka itmez anınçün o sis

5. Lâ mekân iken Cemâli murg-ı dil aslında tâ
Gurbet ile düşdü oldu ana bu unsur nefes

223

---/--/--/--/--

1. Katre zannet güllerim hep cümlesi 'asmân imiş
Zerre didiğim ne kim var hurşid-i tâbân imiş

Taşrada arar idim bulam diyu ol dostu ben
Ol meğer bende içerden içerü pinhân imiş

İkilik gözüyle eşyâ dürlü dürlü görünen
Bir gözüyle bakıcak eşyâ kamu yeksân imiş

Gerçi uğrattı bu benliğim bana yol virmedi
Gidecek benlik aradan vasıl-ı dost âsân imiş

5. Bâğ-ı vahdet bülbülü olup gönlüne irecek
Harları dahi o gülün hep gül-i handân imiş

Dilde peydâ olunan derde devâ arar idim
Öyle derd imiş o kim her derde o dermân imiş

İtmez oldu huri gılman ile tubâya meyl
Bildim ancak zerren cennete sohbet-i irfân imiş

Bilmez idim ey Cemâli ben benikim ben neyim
Şimdi anladım beni ben cümleye sultân imiş

224

.---/.---/.---/.---

1. Açan kesret sehâbın âfitâb-ı vahdet olmuş
Geçen varlık hicaben firkât içre vuslâtı bulmuş

Girüp zillet yoluna yürüyen o yolun içinde
İrişüp zillet içinde o izzeti bulmuş

Kerem cânân yüzün diyü usanan tatlı cânından
O cem' icre cânâ cânândan artık lezzeti bulmuş

Düşüp 'aşka gözünden dünyâ vü ukbâyı mahv it
Sivâdan irüp gayrı külli deruni safveti bulmuş

44a

5. Olup cân sohbetine mahrum iden bezmine haslın
Bırağup kıyl ü kâlin bir özge haleti bulmuş

Cemâli fakr u fahrinin rumzun fehm iden 'ârif
Olup kenz-i dil mâlik tükenmez devleti bulmuş

225

-.-/-.-/-.-/-.-

1. Zühde zâhid dayanıp itme hamakat 'aşka düş
Râh-ı hakta kat` ola menzili tamam et 'aşka düş

Ebrâr iderse de zühd ol makreb idemez
Kurb-ı hakka irmeğe ide delâlet 'aşka düş

Kâlin anlamaktan aciz ola 'âlemler senin
Eyleye sende zuhur bir özge halet 'aşka düş

Vasıl olamaz hakka halk içre melâmet olmayan
Hak için hak içre olasın melâmet-i 'aşka düş

5. Almadığın yir ü gök ve dağın adın boynuma
Esti sine-i tabşeriler ol emânet-i 'aşka düş

Yazar vuslat içinde nakd-ı cânı sarf idüp
Ve bir seni al anı dostla it ticaret 'aşka düş

Pâdişah konmaz senâya ol senây-ı pak olmadan
Mâsivâdan oluna gönlün tahareti 'aşka düş

Nefis ve akl ve kalb ruhu şah-ı sırra kul idüp
Bir şeyi maksad idüp ücretle kulluk itmeyiz

Mübtedilin seddin açup yarı yolda kalmayup
Bolasın vaslın içre nihâyet hakka düş

10. Lütf-i hakkı kahr-ı hakkı döndörüp bir nefesine
İtmeyesin ala halinden şikâyet hakka düş

Aluben haktan teselli hal hatm-i hüsnüne
Bulmağa hun-ı recâdan sen selâmet-i 'aşka düş

Adem ma'nâlîğa üç kez innâdan sen doğup
Ey Cemâli olasın ehl-i sa'âdet 'aşka düş

226

.---/.---/.---/.---

1. Bu ile gelmeden maksad-ı hakkı bilmektürür haldaş
Şu denlü bilmeğe sa'y idüp düş toprak bilen taş

Sakın bu nakşâ bağlanma yürü nakkâşını bil sen
Beni bilsünler içten eyledi bu nakşı ol nakkâş

44b

Bırak her şeyi bilip bulmağa cânânı talip ol
Girüp yoluna sen anın vir o yol içre cân u baş

Tecelli eyleyüp dilden Cemâlin göstere yarın
Fenâ andır fenâya düş bu varlık kuhımı gel aş

5. Çalış hakkıyla şöyle mahrum zar ola gör sen kim
Cemâli setrine ins ü melek hiç olmaya sırdaş

227

.---/.---/---

1. Gelüp sen râh-ı pirâna ayak bas
Yürü o yolda meydâne ayak bas

Uyan gül hâb-ı gafletten güzel aç
Nedir gör kim bu seyrâna ayak bas

Bu cânın zulmâtı içinde sende
Hazırveş âb-ı hayvân ayak bas

Mey-i vasl içmek için dost elinden
Kayup cân bezmine cânâna ayak bas Kayup cân bezmine
cânâna ayak bas Kayup cân bezmine cânâna ayak bas Kayup cân
bezmine cânâna ayak bas

5. Sabık almaklığa ders 'ârifden
Girüp mekteb-i irfândan ayak bas

Dilinde gevher-i ma'nâ doludur

Arayup sende ol kâne ayak bas

Başın top eyle cevgân- 'aşka
Kariş uşşaka meydâna ayak bas

Vücutun murına Yusuf sen ol şâh
İr asla yer künhane ayak bas

Felek eylemez anın devrine serder
İçindeki odur ona ayak bas

10. Lâfzında kalma kâlin eylesin hâl
Gelegil zevk-i vicdâne ayak bas

Kulun harından ol sen Cemâli
Çalış dergâhı sultâna ayak bas

228

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Ey gönül her ne ise hâlin hüdâya eyle arz
Andan özge sen ne yâd u aşinâya eyle arz

Halka arz itme dile halini sen halktan utan
Arz idersen halk arz u semâya eyle arz

Gün hakikatte her işi şuphesiz haktır iden
Yâ ne hacettir ki andan madaya eyle arz

45a

Arzu hâlin nef i ola sen gibi muhtacıma

Cümleden müsta`ni olan mültecâya eyle arz

5. Kapunda kudret altında olan eşyâ bütün
Arz-ı hâlin böyle bir kaderi alaya eyle arz

Ey Cemâli kimesne red eylemez ol gül yürü
Hâlki bir bir cenâb-ı kibriyâya eyle arz

229

.---/.---/---

1. Çu dil olmasun ezel yâre merbut
Olunmaz tâ ebed ağyâra merbut

Meyl etmez gönül asla cânâna
Ki zir oldu o didâra merbut

Gönül inkâra düşmez düşse her şey
Oldu öyle bir ikrârâ merbut

Hakkı yoktur dile iki cihânda
Olunmuştur bi o esrârâ merbut

5. Gönül bülbül gibi zâr idmesünmi
O olmasun olan gülzâra merbut

Cemâli için yanar pervâneveş dil
Değildir şem`deki nârâ merbut

İdegör sa'y ola en Cemâli
Her işte Ahmed Muhtara merbut

230

.---/.---/.---/.---

1. Safâdan 'âşık ittiğün gibi eyle cefâdan haz
Cefâdan 'aşk ider nice iderse sâfâdan haz

İrüşüp vasl-ı cânâna olursa dâr-ı uşşâkın
Ki cânâna yoluna cân iden 'âşık fedâdân arz

Giçüp kâliyle kıylinden ebeden kıyl kalan haz
Kamudan el çeker itmez olur nakıs ve hevâdan arz

Dime zâhid niçün 'âşık benim hâlîme hâllanmaz
Nice zâhide ider rağbet iden 'aşk-ı hüdâdan arz

5. Bu halk içre melâmet olmalıdır 'âşıkım diye
Duyamaz lezzetin 'aşkın iden zerremde riyâdan haz

Gönlümde bir olur mahbub kabul itmez ikilik hiç
Bulamaz hep hak zevkin iden hâb-ı sivâdan haz

Cemâli buldu her derd ehl-i dermânını buldun sen
Ne derddir bu senin derdin ki itmez devâdan haz

231

-.-/-.-/-.-

45b

1. Râh-ı hakta 'aşka iden etbâğ
Menzil olup ruhu ider intifa`

Vuslât-ı cânân için cân-ı sırrın
'Âşık olan virür idmez hiç niza`

Bulagörüp dost iline azm iden

İtmelidür dü cihân ebu dağ

Dil çerâğın 'aşk oduyla yandıran
Nuruyla itti derunun bir şema`

5. Dostuyla ider ticaret bire bin
Şevk-i 'aşk içre açan derdden meta`

Cezbe-i hakka düşen bi-ihdiyâr
Ah-ı zâr idüp devr u sema`

Zâtâ iriş Cemâli ezmine
Geydi esmâ hitkasın binbir zer`

232

.---/.---/.---/.---

1. Sana 'âşık olan dünya ve ukbâdan olur fari'
Düşüp sevdâna gayrı külli sevdan olur fari'

Ulaş 'aşkına yek gözle bakar cümle eşyâ
İkilik eyler bakmaz ağ ve karadan olur fari'

Yoğ idüp varım 'aşkın eyle yokluk yolun tutan
O kimse medh-i dostla zem ağdadan olur fari'

Gice gündüz senin fikri sâlik eyleyen 'âşık
Unutup bilmediğini baht-ı gavgadan olur fari'

5. Şu kim 'aşk ile çekti elini hayr u şerden hep
Kamu isyân ve noksan zühd ü takvadan olur fari'

Senün zâtın tecellisidir gönlü içre irişen

Sıfât-ı tecellimin kurtur Musa dan olur fari''

Senin ile seni tevhid iden 'âşık Cemâlives
Alup kendin aradan lâ valâdan olur fari'

233

-.--/-.--/-.--

1. 'Aşk oldu bağrım idünce dâğ dâğ
Oldu aninla o bir lâleli dâğ

Nuş ideli hamr-ı 'aşkın camını
Şöyle mestim hiç bilmem sol u sağ

46a

'Aşka uyup gireliden rehine
Kimdir ardınca ki baş ki ayağ

Bilüşüp 'aşka olalıdan yakın
Yâr u yâranımdan oldum ben ırağ

5. Kendim içre 'aşk iline düşeli
Dü cihân eyledim küli kara

'Aşka duyalı vahdet sırrını
Hep bana sırdır leydir kara ve ağ

Hakkı her şeyden Cemâli görelî
Cümle mahluk ile oldum bal u yağ

234

.---/.---/..--

1. Nice biri gönül gaflet it insâf
Nice bir adet ve bidât et insâf

Bu ile sen niye geldin o ilden
Olur mu bilmemek elbet it insâf

Çalış bul hakkı cânın tende iken
Telif olur yazan fırsat it insaf

Haber sor setr-i vahdetden haber al
Nedür bu kesrete rağbet it insâf

5. Biliş hakkıyla bigâneliği ko
Nice bir halkla ülfet it insâf

Niceye din dilin hakkıyla olmaz
Sivâdan anı it uzlet it insâf

Visâl-i dosta gel iriş Cemâli
Çekersin nice bir firkat it insaf

235

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Bu fettânın saltanat tahtına balasına yok
Anda şâhım diyenin ittiği dava sene yok

Kelbveş bu cıga için halka hırlaşmagil
Pire sende yok netice kuru gavgasına yok

Olaniyla it kana'ât artığa atma hoş

Çün gitsin gerek cem' olan eşyân yok

Mesleğine zevki değmez zahmeti mahmurluğa

Bezmine yârânına hem sekr-i mehbâsına yok

5. Akıbet bir dıyyık çün olur senün için
İşret ve ıyşı ile sırrı temâşâ sene yok

46b

Çün mecâzidir bularda bulunulan hâl-i 'aşk
Şerrin ve her fadla ile Mecnun ve leylâ sene yok

İrişüp elbet hâyâtına bunun dest-i mesemmet
Ömür sofrası ile hem ömr kübrâsına yok

Bir gün olur gün olur şehlâ gedâsı ir bunun
Buna gönül virenin cüml senâya sene yok

Hakkı bilmektir Cemâli bunda gülmekten arz
Yohsa bunun tahsil-i dünyâ ve ukbâna yok

236

.---/.---/--

1. Meta`-ı fâniye olma bezirgân
Ömr sermâyesini itme itlâf

Ziyân u sevdin ana eyle ez`an
Sual idüp olur bir bir hesâbı

Sual-i hakka virmek güç cevâbı
Ömr sermâyesini itme itlâf

Ne kânâ geldiğin duyduğunu bunda

Ne alıp sattığın aranur anda

5. Düşen ahvâlimi bir kerresinde
Ömr sermâyesini itme itlâf

Cevvâlden boynun var emânet
Gerektir itmemek ana ihânet

Anı ıssısına tabşur selâmet
Ömr sermâyesini itme itlâf

Sivâ ile giçürme mâh-ı visâli
Yürü pâzâr-ı 'aşka gel hemân itlâf

Virüp hep nakd varın al visâli
Ömr sermâyesini itme itlâf

237

-.--/-.--/-.--

1. Nice şâhı itti kul sultân-ı 'aşk
Tac-ı tahtı koydurur fermân-ı 'aşk

Bülbül âsâ her seher zâr ittirir
'âşkâne ol gül-i handân 'aşk

Derd-i 'aşka bir tabib itmez devâ
Derdidir bil derdine dermân-ı 'aşk

47a Sireti genc-i hakikât olur
Sureti olunan virân-ı 'aşk

5. Çok sırrı tarb eyledi çü kânına

Böyle bir meydândır meydân-ı 'aşk

Aşikâr olur içen 'aşkın meyin
Setr olunmaz olunan sekrân-ı 'aşk

Mâsivâyı komaz anda hep yıkar
Kangı dilde buluna suzân-ı 'aşk

'Âşkın varını komaz katrece
Ey Cemâli mahv ider ummân-ı 'aşk

238

-.--/-.-/-.-.-/-.-

1. Cân gözünü aç katre-i tende olan deryâya bak
Gizlenen ol bahr içinde dürr-i hemtâya bak

Görünen bu 'âlemi bil 'âlem-i sugrâdır
Gel vücudun içre gir de 'âlem-i kübrâya bak

Suretine bakma o olsun harâbandır harap
Anda medfen olunan gencine-i ma'nâyâ bak

Gözüne dostun yüzü ades eyleyüp senden sana
Gönlün ola sendeki eyleyenine mevlâyâ bak

5. Ey Cemâli guş-ı hakla dinlegil Mansurleyin
Hep ene'l hak zemrin irer cümle bu eşyâya bak

239

-.--/-.-/-.-.-/-.-

1. Gönlüne yol bu kıyl u nâzâr bil kim odur mirât-ı hak
Ta kim görünüle sana cemâli zât-ı hakkın

Bildiğine olma gurur unutmaya sa'y it anı
Kıylıyle kâlin komayan bulmaya halat-ı hak

Hayr ile şerden el çeküp algil aradan kendini
Hak işlesün senden işi sen ol hemân âlât-ı hak

Tevhid sırrına irişüp mahlukı it lâ ile
İllâ eyle eyleyesi görsen hakkıyla isbât-ı hak

5. Gel bu Cemâlinin oku levh dilinden 'âlemini
Her san'ı hak oldu sana görüne âyât-ı hak

240

.---/.---/.---/.---

1. Biz ol tâlipleriz haktır bizim matlubumuz
Gönül bizi yermezüz gayra odur Mecnûnumuz ancak

47b

Aramızda virele cânâna baş ve cânını bil kim
O dur defter-i uşşâka giçen mahsubumuz ancak

Hicâb-ı nûr zulmatı bu menzilde bize yoktur
Deli haktan iründirmeyen mahcubumuz ancak

Bize bakup kıyâs itmek şu deliler gibiyiz biz
Bezm-i cezbe-i hakka düşsem der mecnûnuz ancak

5. Koyup dünyâyı ve ukbâyı hemân biz isteriz hakkı
Cemâli hak arasından budur mahcubumuz ancak

Bize bakıp kıyas itmek şu deliler gibiyiz biz

Bezm-i cezbe-i hakka düşsem der mecnunuz ancak

Koyup dünyâyı ve ukbâyı hemân biz isteriz hakkı
Cemâli hak arasında budur mahbubumuz ancak

241

.---/.---/..--

1. Bulunmaz hak berâr bulunmazdan berrâr cak
Oradan almayacak bir haber çak

Duyulmaz lezzeti bil zehr-i 'aşkın
Ki 'aşk indirmeden ah her seher çak

Sivâ yanup gönülde mahv olunmaz
Komadan 'aşk oduyla bir şerer 'aşk

Mey-i vuslât içlmez dost eliyle
Nâr- firkatle yanmadan çeker çak

5. Ne mümkün cânda cânâna irişmek
Yolunda virmeyince cân u ser çak

Bulunmaz yolu asıl olan vatanın
Olunmayınca kendinden sağır cak

Şu denlü git hakka turma Cemâli
Bulunmayınca senden hiç eser çak

242

--.---/---.---

1. 'Âşık isek var ir yere 'âşık
Ma'şuka ol irgire aşuk

Mirât-ı dilden binbir sıfatın
Gördükce urgıl tabire 'âşık

Gel yapma bırak sen suretini
Başla derunun tamire 'âşık

Kat'ı menâzil ile bu yolda
Sa'y eyle zikri tekbire 'âşık

5. Batınca karan ma'nâsız anla
Bak dil denilen tabire 'âşık

Mecnun-ı 'aşk ol gel seni çek
Yâr zülfü olan zencire 'âşık

48a

Tekmil idegör yolun Cemâli
Cânân çalış cân ire 'âşık

243

--./--./--./--.-

1. Yâd-ı muhâbetten ezel cuş itti çün deryâyı 'aşk
Her mevci bir renge yincüp itti zuhûr ma'nâsı 'aşk

Mest-i muhabbeti olmadık kalmadı ervâhda biri
Kurup ol bezm-i elest içilecek sahbây-ı 'aşk

Ma'sukta uşşâka mahv iken fark getirüp anları
Düşürdü gurbet iline mecnun-ı safin leylâyı 'aşk

Baksan mecâz-ı 'âleme senlik benlikdir her iş
Baksan hakikâtle işe hep olunan gavgay-ı 'aşk

5. Şâh-ı cihâna dahi ol Cemâli eğmez başı
Şol kimsenin kim kan ide gönlü uyan 'ankây-ı 'aşk

244

.---/.---/.---/.---

1. Ko cânân yoluna canı eğer 'âşık isen 'âşık
Yoğ eyle nâmıyla şanı eğer 'âşık isen 'âşık

Gicelerde olup bidâr seher ile ah u zâr
Akıt göz yaşını her yâr eğer 'âşık isen 'âşık

Ezel bezm-i meyin nuş it ebed kendini sarhoş it
Sivâ fikrin ferâmuş it eğer 'âşık isen 'âşık

Bu varlık perdesin cak it ayaklarda aç yüzün cak it
Erit hakla özün pak it eğer 'âşık isen 'âşık

5. Seni 'aşkıyla işgâl it tabi'ât nâlân abdâl it
Cemâli kâlini hâl it eğer 'âşık isen 'âşık

245

.---/.---/..--

1. Diyen kim olmuşum ben hakka 'âşık
Cân virmektir o davaya tanık

Kesilmez 'âşıkın hiç gözü yaşı
Olur zir ana anın bağı yanık

Müdâm 'âşık mı 'aşkla mestdir
Olabilmez o bir dahi hiç ayık

Olup gavvâs talan bahr-i 'aşka
Bulup nârında o hakâyık

5. Uyan 'aşka irer itlak eyleyene
Dilinden silinir gayrı alayık

48b Çeken dire cânâ gecl-i 'aşkı
Olur o nevm gafletten uyanık

Turan her barına 'aşkın Cemâli
Olur devây-ı 'aşkında üstâdın

246

--./---./---./---.-

1. Münkir gider inkârı gel mürşid kapusun eyle dan
Bul mürşidi ikrârâ gel ta kim bulsun vasl-ı hak

Yürür iken sen serseri varamazsın menzile
Bir mürşide dil bağlayup ardında ta uymayup

Akta kara okumakla bilünür sanma ki sen
Hak bilme ki mürşidden al karada akta bir

Cânında gözler açılır cânân görünülemez ahı
Mürşid sana ittirme perden varın iki şek

5. Görmek dilersen hak yüzün dinle Cemâlinin sözün
Mürşid sözü mirât-ı hak dersin ana bir hoşca

247

.---./---./---./---

1. Sâlik evvelâ 'aşk-ı hakla toptolu olmak gerek
Dü cihân isteklerinden ol beri olmak gerek

Cezbe-i hak ile ol aklın helâlında olup
Halkın içinde anın adı delü olmak gerek

Gayrılardan göz yumup hem kulağını tıkayıp
Gördüğü işittiği hep cümle hevâ olmak gerek

Nikubed her bir lisânda dembedem yâd olunup
Olduğu perde anınçün güftûgü olmak gerek

5. Ey Cemâli kendi her taşra işinden alup
Kanı anı içerüden içerü olmak gerek

248

-.--/-.-.-.-.-.-

1. Câmını 'aşkın için sekrânın olur o senün
Derdini gönlüne koy nâlânın olur ola senin

Bilen hakikâtte kamu varlık senin olduğunu
Küllî varından soyunup üryânın olur ola senün

Gencine-i esrârına her kim ki irüşdüirdi al
Çıkup vücûd-ı hânesin virânın olur ol senin

Savım sivâyla dün ü gün râhın içinde sa'y idüp
Iyd u visâline virmek kurbânın olur ol senün

5. Şol kim idüp mirât sana vech-i cemâlini sehâ
Andan görübde vechini hayrânın olur ol senün

249

-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

48b(vk.) 1. Tâ ezelden sen benimle 'ahd-ı peymân eyledin
Gizleyüp ol hub cemâlin yâ ne pinhân eyledin

Demedinmi sev beni derdine dermân olayım
Sevdiğimcün artı derdim bana dermân eyledin

Bir kuluna gel didin bastı kadem arş üstüne
Dileyüp vaslın gel hunıyla mest hayrân eyledin

Bir kuluna gel didin 'aşkıma kurbân olmağa
Kesme didin bıçağa bir koç kurbân eyledin

5. Bir kuluna virmedin dünyâda bir gömlek giye
Bir kulunu Kerbelâda eyledin susuz şehid

Bir kuluna mülk virüp hem Süleymân eyledin
Hem cilbe hem resûlün ağ günün Mustafa

Onsekizbin 'âlem içre anı sultân eyledin
Şeyh Cemâli ağlamakan gözlerinden yaş çakar

Bir düğünü arşı kürsî dostum seyrân eyledin

250

.-.-/-.-.-/-.-

49a 1. Bu ile biz hakkı izhâra geldik

Anı tasdik eyle ikrârâ geldik

Rumuz-ı künt-i kenzi duymak için
İlimizden biz ol esrârâ geldik

Muhabbetle zuhûr ittük ezel çün
Yarin biz zikrini eksâra geldik

Virüp cânıda ahmaklığa cânân
Adı 'aşk olunan pâzâra geldik

5. Sefâhâne-i vuslatta gelüp

Bu kesret derdine tımâra geldik

Hakikat gülşenin bulbülüyüz
Ana irmeğe ah u zârâ geldik

Yâri bilmekliğe yârla Cemâli
İl yârdan il âğyâra geldik

251

---/--/--/--

1. Sanma gâfil sen fenâsız der felek

Bil anı sen kim bekâsızdır felek

Dün ü gün alır uğrun nakdini
Eyleme zâr kim ger eserdir felek

Hayle sen anla ana virme gönül
Ahdine durma vefâsızdır felek

Cümle bildiğiye ahir yâd olur

Dost irinmez âşinâsızdır felek

5. İptidâ sende cefâsı yoksa
İntihâ sende vefâsızdır felek

Eyler icrâ döndüğün irse ecel
Bir nefes vermez sehâsızdır felek

Cümleyi bir gün Cemâli bir ider
Aramaz şâh u gedâsı der felek

252

.---/.---/.---/.---

1. Elhassa bilinen div nihânını ayân ittik
Yine sen ol ayân içre 'ayânını nehâ ittik

49b

Ahdım ahdımdı fark iden birüp kanden ana bir meyim
Tecelli eyleyüp oldum anı cânlarda cân ittik

Senünçün Ahmedi sa`irlerini hep anınçün
Birinden bunca mahluku aceb bir ulu ittik

Celâlinle Cemâlini zuhur ettirmeğe devâm
Bu mahlukun kimin bahşi beğense ne yana ittik

5. Mülk-i insân hayvân ve cin merâtibe olunmağa
Düşüp arşı ve kürsi ve zemin ve arman ittik

Ki her bir 'âlem içine kayup sen nice bin 'âlem
Yapup bu onsekizbin 'âlemi günü mukarrer ittik

Mevâlid-i selâsıyla getürüp ervâhı bir

Gürüp ebed anlara felân ibn-i filân ittik

Felekler ashab-ı çarhını döndürmek için sen
Kimi konar kimi göçer bir özge kerbân ittik

9. Şular begim merak ettik olalar sırrına mahkum
Cemâlini olara sen yüzünden tercemân ittük

253

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Serseri hak rahı olmaz rehnümâ bulmak gerek
Ardına uymaklığa bir muktedâ bulmak gerek

Bu yolu her bilirim diyen kıyâs itme bilür
Anı bir gerçek bilür merd-i hüdü bulmak gerek

Hakka irmek dileyen varın fenâyâ virmeli
Ol fenâ içinde ol kes bekâ bulmak gerek

Her gönül ayinesinde dostu sanman görünür
Sıkl-ı tevhidle ol mirât-ı cilâ bulmak gerek

5. Ey Cemâli hakka irmez her Cemâli irmeyen
Tâlib-i hak iptidân intihâ bulmak gerek

254

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Tâlib-i hak olan kesti ol fari` kesret gerek
Tahliye idüp iç yüzün tam ana vahdet gerek

Başa çıkarup menzilin insân-ı kâmil olmağa
İdüp ayak altı yüzün nefse şedit zillet gerek

Ben sofiyim demekle sofi olamaz kimse hiç
Mirât-ı kalbimize ana hak vechimiz rûyet gerek

Ülfet iderken halkla hakkı bulam sanma yüzü
Hakla hakkı bulmağa koyup uzlet gerek

- 50a 5. Andan bu ile geldiğin cehlin gidüp bilinmeğe
Bunda Cemâli 'ârif billâhi eyler sohbet gerek

255

-.--/-.--/-.--

1. Dahlini ko münkirin 'âşık isen
Gir sema`a Allah Allah diyerek

Hak yolunda sen eğer sadık isen
Revreh gir Allah Allah diyerek

Hep melekler dâ'ima cevelândadır
Hudûl arşı devr idüp devrândadır

Gör ki uşşâk hû diyüp nârendedir
Devre girgil Allah Allah diyerek

5. İtme haktan gayrı meyl vü hoş
Rište-i dünyâyı koma dilden kes

Hak zikr it kar u kühnce nefis
Devre girgil Allah Allah diyerek

Cezbe ile tâ aradet selb olup
Kala gelmez özge haletler gelüp

Ey Cemâli kendi kendinden geçüp
Devre girgil Allah Allah diyerek

256

--./--./--./--.-

1. Olmak dilersen gerçek arayla müdâm nefsinle cenk
Tâ kim nefsi zenk atmağa eğri ile renk

İster isen mirât-ı gönlün göstere dostun yüzün
Ur tevhid hakla koma mâsivâdan anda zenk

Zenb vücudun geçmeğe hakkın şarabın ile nuş
Sekri ile ta kim anın kalmaya sende nâm u nenk

Dostun yolunda menzilin teknil olunmaksâ murad
Dönme yolundan tut başın virsün tüfenk ana henk

5. İdlakla arş Cemâli kalu belâda gönlüne
İrmez tecelli şol dile kim ola ol kaydıyla henk

257

-.--/-.--/-.--/-.--

- 50b 1. Câm -ı 'aşk nûş idüp mestâne oldu bu gönül
Akla gelmez bir dahi divâne oldu bu gönül

Cân u baş bakmayup atıldı 'aşkın nârına
Dost şem`i vechine pervâne oldu bu gönül

Eyleyüp aklın perişân yâr yüzündeki zülf
Zencir-i 'aşk gir divâne oldu bu gönül

İndirüp hak ana ilhâm tur manâ olunup
Cân-ı samına tecelli hâne oldu bu gönül

5. Aslına can murgını birleştirüp uçurdu çün
Arş-ı kürsiden kekeş bir lâne oldu gönül

Kendine hakkı Cemâli bulur oldu aşinâ
Anınçün halka bigâne oldu bu gönül

258

-.--/-.-./-.-./-.-

1. Cân u başı terk idüp meydâne gel
Cândâ cânânı bulup merdâne gel

Men aref dersi alıp duysun seni
Yürü turma mekteb-i irfânâ gel

Dostun elinden ezel hamrını iç
Tâ ebed eyleyüp mestâne gel

Dal hakikat bahrine gavvas ol
Çıkarandan sen bulup derdâne gel

5. İtme nâdân eyle hayvân sohbetin
'Ârif ile sohbet imâna gel

Gir derûnun şehrine bul gönüle yol
Gevher- sır ol kâne gel

Hak gözüyle cân Cemâli her yine
Cümle yüzden hak yüzünü seyrâne gel

259

-.-/-.-/-.-/-.-

1. Bâde-i 'aşkın ile gönlümü meccâne kıl
İçirüp ol bâdeden sen seni mestâne kıl

Tâ ezelden yanan nûr-ı cemâlin ile
Nârına sen o şem`in cânımı pervâne kıl

Zencir-i 'aşkın çekmeğe Kabil olam
Vechini arz eyleyüp hüsnünü divâne kıl

51a

Genc idüben seyrettim zâtın esrârını
Annın ile suretim beynini virâne kıl

5. Bar u âşinâlığım ola seninle hemân
Gayrıyla sen beni gayrı ve bigâne kıl

Seherdir ne akıt bârânı feyzini sen
Bu sedef gönlüm hubbına derdâne kıl

Terk-i hevâ eyleyüp dâm-ı rızâna gel
Nefsim olan zağa gel ve teni sen tane kıl

Sen bu Cemâli gibi esmâdan alup anı
Cümle hicâbdan giçür zâtla merdâne kıl

260

-.-/-.-.-

1. Sen arar isen hakka eğer yol
Bil sendedür ol hakka çıkar yol

Ol yolda özge her tenkıs bula
Sen gider isen uzun düşer yol

Hep hakka iren kendinden irdi
Sen sanma gayrı buldu benar yol

Ol yola görsen kendi kendin
Tâ kim bulasın hakka gider yol

5. Hakka Cemâli kendin irdi
Bildiğim o dur hakka irer yol

261

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Sofiyâ hâle irişgil kıyl u kâlinden kesil
Anda da kalma iriş mahveden hâlinden kesil
Her neye bakar isen eyle hakikatle nâzâr
Cümlen dostu 'ayân görüp hâyâlınden kesil

Sende bulup sen seni hakkıyla hakkı anlayup
Zahir u batında tahsil u kemâlından kesil

Terki terk itmekte der menzil hakka intihâ
Terki terke irde terkin terki elinden kesil

5. Ey Cemâli şöyle birlik eyle kim sen dostla
Hiç ikilik kalmayup hicr ü visâlinden kesil

262

.---/-.---/-.---

1. Aya nakış koy nakkâşı ara bul

Anıla toptoludur hep ara bul

51b

Anı sende anıla şöyle bul kim
Anı senden yakın senden sana bul

Sakın bigâne bulma her şeyi hiç
Ne kim var cümlesini 'aşınâ bul

Bu eşyâyâ bakagör bir göz ile
Görünende ne ağ u ne kara bul

5. Her işi hakka virsen çık aradan
Hayr u şer işlerini hep hebâ bul

Dileyüp kurb-ı hak ittirme bağdan
Gicüp bu vartalardan intihâ bul

Ko vasl-ı hicri böyle birliğe ir
Ne sen sende safa ve ne cefâ bul

Sivâdan kaçuben düşme sivâyâ
Sevazın ittiğin hep bi seva bul

Hakkı hakkıyla it tenziye e takdis
Senin tenziye ve takdisin hata bul

10. Dime varım fedâ itsem Cemâli
O varlık dirsene indinde fenâ bul

1. Gâh olur bülbül gibi nâlân olursun ey gönül
Gâh olur kim gül gibi handân olursun ey gönül

Temkinin yok bir hal üzre dâ'ima temkindesin
Gâh katre gâh gâh olur ummân olursun ey gönül

Gâh olursun her turundan sen harâbândır hârâb
Gâh olur ma'mur abâdan olsun ey gönül

Gâh olur bir toslursun dü cihâna giden gibi
Gâh olur bir zerrede pinhân olursun ey gönül

5. Gâh olur yerin zir nuktad beyninden dahi olur dar
Gâh olur kim bir ulu meydân olursun ey gönül

Gâh olur cümle sıfatı bürünürsün eĝnine
Gâh olur soyunup cümleden üryân olursun ey gönül

Hayr u şerri fark idersen gâh olur akla gelüp
Gâhı kendin bilüp sekrân olursun ey gönül

Gâh tecellisiyle zâtın safi cehl icindesin
Gâh sıfatla umrân-ı irfân olursun ey gönül

Gâh olur bâb-ı rızâda kulluĝun itekte teselli
Gâh olur âdemlere sultân olursun ey gönül

- 52a 10. Gâh olur Cemâlinin katarsın yenine derd
Gâh olur her derde sen dermân olursun ey gönül

264

.---/.---/..--

1. Sakın aldanma sen al güle bülbül
Telezzüzle visâle gele bülbül

Bu fisat var iken gel vuslâtın bul
Uyalınma hayâl güle bülbül

Figân-ı işe berâmiz güle yol bul
Ko kalın ola hâl gele bülbül

Çıkar dilden ne kim var gayrı fikri
Nüdâm ol iştigâl güle bülbül

5. Sakınma harlarının batmasından
Olagör sen Cemâli güle bülbül

Nasihât kendine ider Cemâli
Senin hakkındaki bu gül bülbül

265

-.-/-.-/-.-

1. Murg-ı zâtın eşyâsıdır gönül
Anınçün lâ mekânidir gönül

Hak ider andan tecelli 'âşıkâ
Özge bir Tur-ı ma'ânidir

İren ana kurtulur her korkudan
Hâne-i daru'l lâ ma'nidir gönül

'Âlem-i ma'nâ zeminidir cism
Bil o 'âlem asmânıdır gönül

5. Ma'şuka andan irişür 'âşıkân
Vuslâta râh nihânıdır gönül

Gül Cemâli yâre bülbüldür bu cân
Ol gülün bülbül-i gülistânıdır gönül

Sırra vâkıf ol Cemâli gönüle gel
Gevher-i esrârkânıdır gönül

266

---/---/---

1. Kâlimi ol kim hakka o tâlip değil
Cânla cânânına o ragıp değil

52b

Suret-i insânda hayvândır o kim
Nefsi üzre dâ'ima gaip değil

Kalbi içini insân eyleyen
Âdem manâdır o tâlip değil

Her ne görür anda hak hazır görür
Cân gözün aÇana hak gâip değil

5. Cennet-i irfân Cemâli yok ana
Zünüb-i varlıktan ona tâib değil

267

---/---/---

1. Oyalanma hâyâl-i güle bülbül
Olagör sen Cemâl-i güle bülbül

Nedür feryâd-ı bâis olunan
Cevap al sen su'âl-i güle bülbül

İrişmez kâlle ma'suka 'âşık
Ko zârı ol hâl güle bülbül

Derun-ı gökteki buy-ı duyagör
Sakın aldanma al güle bülbül

5. Çıkar gönlünde olan gayrı fikri
Müdâm ol iştigâl güle bülbül

Gülün yolunda mahv idüp kemâlin
Kemâlin sen kemâl-i güle bülbül

Güle bülbül olup oldun Cemâli
Ola 'aşk-ı visâl güle bülbül

1. Her işi hak ider çün dime bu mihnet bu ârâsat gül
Olup sen hakka teslim itme bir şeyden şikâyet

Hakikatte bir iş varmı ki haktan gayrı kesi işit
Sen işin anda ne bunda bilüp itme hamâkat gül

İşin dursun senin sende dahi bu kadar allakın bil
Benim bu ben diyüp o benliğe kabahat gül

Seni yoğ it var it hakkı irüşdür nûr-ı aslına
Bir ayineden olup kendini bulagör nihâyet gül

5. Viren gönlünü haktan gayrıya hüsrânda kalır ol
Cemâli hakkıyla ol it duğal madan ferâgat gül

269

-.--/-.--/-.-

1. 'Âşıkâ kâl itmeden nâr-ı celâl
Zer gibi saf eylemez nur-ı cemâl

53a

Kahrına sabr it dilersen lutf-ı hak
Zehr içre turur hak içre bal

Bulagirüp mihnete sabr itmeyen
Menzil almaz keçe nice mâh-ı visâl

Dönme yolundan ne yâr olursa çek
Ta ki bu firkatte bolasın visâl

5. Suyu bulmaz sora ki balık gibi
Ol denikim bunda vuslâttır muhal

Bunda vuslât bulmayan iştibâh
Bulmaz anda ittiği dem irtihâl

Fırsatı fevt itme irsen vuslata
İrmeden ömre zevâl bu külli kemâl

Gel dinle ki durulmaz bir nefes
Neyse hâl anımla olur intikâl

Asi itmez son peşimânlık sana
Pek sakın sen nefsi şeytan ider al

10. Bilebilüp göregörüp ola ol
Yoksa işiğe berâmız kâl ü hâl

Der manâyı Cemâli ile derc

270

--./--./--./--./

1. Münkir gider inkârını tevhide gel tevhide gel
Sâbit idüp ikrârını tevhide gel tevhide gel

Salma bugünün yarına sa'y eyleyüp ir yârına
Gönlün sivâdan irine tevhide gel tevhide gel

Yârin ile yâr olasıñ gâyrıyâ ağyâr olasıñ
Yokluk ile var olasıñ tevhide gel tevhide gel

Olmaklığa sen gerçek er nefse buldur sen zafer
Budur hakikatçe haber tevhide gel tevhide gel

5. Dinle Cemâli pendini çıkar aradan kendini
Kırup ikilik bendini tevhide gel tevhide gel

271

-.--/-.--/-.--

1. Hakka irüp bulmak istersen visâl
Kâli kıyl ü ko olagör ehl-i hâl

Kâlle olmaklık muhaldir visâl-i hak
Hakka hâlde irdi hep iren ricâl

- 53b Râh-ı hakta kâlini hâl itmeyen
Ol kalur nakıs bulamaz bil kemâl

Kâlini hâl eylemeklik isteyen
İtmelidür dâ'ima nefisle cidâl

5. Nefsi iden celâlde tertip
Görür 'ayine-i kalbden cemâl
Nefse uyup sen vücudlanma sakın
Olur avare anda bir buyun cibâl

Kendini zünub-ı vücuddan almayan
İşi hayr olsa bile olur vebâl

Dilden alınur Cemâli bil cevâp
Her ne yollu müşkül olursa suval

272

--./--./--./--./--.

1. Düştü muhabbet nârına ağlar gönül inler gönül
Olmaz tahammül zârına ağlar gönül inler gönül

Şol derde oldu müptelâ bir tabib bilmez devâ
Çıkardı ta arşâ sedâ ağlar gönül inler gönül

Şeb tâ sehr-i yoldur ümmeti gittikçe arttı zahmeti
Kalmadı sabra takatı ağlar gönül inler gönül

Varlık dinen her nesi var dost yoluna attı nisâr
Hiç ayılmaz bir dem karar ağlar gönül inler gönül

5. Zencir-i 'aşk dün ü gün durmaz çeker virüp buyun
Divâne olmuş ider iden ağlar gönül inler gönül

İniltisi ta cândadır zirâ azısı cândadır
Vuslâtta ki hicrândadır ağlar gönül inler gönül

Algel Cemâliden haber du`alma kılmaz nâzâr
Dönmez başı her dem âhâr ağlar gönül inler gönül

273

.---/.---/.---/.---

1. Hudud-ı 'aşka girdüm bir gülü hârlı bağ buldum
O bağda 'âşıkân bülbül zühhâdı zâğ buldum

O bağ içinde hun derdiyle sine-i uşşakı
Derun-ı lâleveş 'aşkın tığryla dâğ dâğ oldum

Münâdiler ider feryâd o bağın sureyânında
Şe 'aşk eylemiş fermân sen ve benlik sağ buldum

O bağ ehline taşradan bakan ağın kara görür
Olanın içerüsine bakup taraş ağ buldum

- 54a 5. O bağa olmadan ol olundan gayrı kes girmez
O bağda oları bir dahi olmaz baki sağ buldum

O baġın bâġbânının Cemâli kulluġu için
O baġda nice ŧâh-ı vahdetten firâġ buldum

'Âŧıkım dedim müdâm ah u inimdir benim
Derdliyim bu dilim beyt-i hârimimdir benim

Dost 'aŧkıdır ummânım mezhebim dahi yolu
Zülfüdür küfrüm yüzü imân ve dinimdir benim

Dost dorluġı bana aynı cehennem nârıdır
Hemde zevk-i cennetim dost yakînimdir benim

10. 'Akl-ı kül ile amin ŧol ilhâm-ı dost
Ruhuma setremden ayât mübeyyenimdir benim

Serine irġör benim yohsâ Cemâli suretâ
Bu görinen bâd u nâr ab u tıynımdur benim

274

---/-----

1. Nur-ı asıldan emr ile geldim
'Aŧkın elinden haber ile geldim

Dokuz âsâdan hem dört anadan
Üç mevâlidî seyr ile geldüm

Duydum beni ben ŧol dükkayım
Elhâmdülillâhi seyr ile geldim

Ruhaniyette mazhâr-ı lütfum
Nefse anınçün kahr ile geldim

5. Mestim ezelden mutim ebed ta
Eylemeyen hiç hamrıyla geldim

Bilinmeyeyim diyüp Cemâli
Bu unsur içre setr ile geldim

275

---/--/--/--/--

1. Hâlimi arz itmeğe bir kalem anlar isterim
Kâlimi gûş eyledikce hâlim anlar isterim

Zâtıma bak sıfatımda kaya hayr u şerrim
Benden işi kim ider fa' alim anlar isterim

54b

Ben hakikatte neyim duymuş oluna anı o
Sanma surette ola eşkâlim anlar setrem

Haber ile manâ eyle elhama yol bulmuş ola
Ana nutkumda nedür irsalim anlar isterim

5. Ey Cemâli hiç lisâna gelmesi mümkün değil
Al nedür kim dilim andan lâlim anlar isterim

276

---/--/--/--/--

1. Bunca ağyârın içinde yâre irmişlerdenim
Bir dahi inkârı yok ikrârâ irmişlerdenim

Merhem vûslât ile öğüldü fernet yâresi
Dost eliyle olunan tımara irmişlerdenim

Vuslatımdandır figânım sanma farkından benim

Bülbül-i vâslım gül binçare irmişlerdenim

Hayret andır cümle varım var hakta yoğ idüp
Bi hicâb u didâra irmişlerdenim

5. Ey Cemâli cümle varım var hakta yoğ idüp
Ol yok ile yokluğu yok vara irmişlerdenim

277

.---/.---/..--

1. Gönül levhinde ben bir yaz buldum
Okudum anı anda râzı buldum

Bana harf-i vusûli yok kelâmın
Nârâdendir ben o râzı buldum

Hakikat murgıdır dâ'im şikârım
İl lâ hutte uçan bâzı buldum

Ger bir katre bütünderyâyı yuttu
İçi bol tısrâsı azı buldum

5. Niyâz içre olup da kesb iderken
İrişüp rehber-i hak ben nâzı buldum

Fenâ ander fenâyâ irişecek
Riyâzet varlığı pâyâzı buldum

Bu sırrım fâş ideni ben Cemâli
Aradım 'aşk imiş gamnâzı buldum

278

.---/.---/..--

- 55a 1. Gönül içinde olan râzı buldum
Niyâz diken anıñçün nâzı buldum

Bu cism içre acımea gûş-ı cânı
Bana haktan gelen avazı buldum

Riyâzet varlığımdan arınımea
Bana perde olan payazı buldum

Tabiat lânesin bozup yıkınca
Hakikat murgı tutan bâzı buldum

5. Okudum noktadan yüzdört kitâbı
Gönül levhinde ben bir yazı buldum

Aradım hâlimi kimdir iden fâş
Cemâli 'aşk imiş ganmâzı buldum

279

-.-/-.-/-.-/-.-

1. 'Aşka düşeliden nid u bed 'âlemde meşhur olmuşum
Bazıya makbul olunup bazıya menfur olmuşum

Etti harabandır hârâp bu suretim mülkin 'aşk
Ben o hârâblık ile ma'ânide mamur olmuşum

Vâkıf olup râzı ene'l-hak irmişdim oldum
Nebet benîmdür bu zamânım içre ensur olmuşum

Çün hakkın benden yakîn oldum bu menzile irüp
Bu halkın içinde anınçün böyle ben devr olmuşum

5. 'Aşkın meyin içdim anın sekriyle der keyfim
Zâhid beni sen sanma mastâbengür olmuşum

Ben hakikat şemsiyim zerrem dürür dü cihân
Lik bun unsur içre ben zerremde mestur olmuşum

Tatbik olunmaz zahire her işlediğim hâl-i benim
Akla uyamam ben kimim 'aşkla mecbur olmuşum

İster isen haktan Cemâli kim haber sorgil bana
Haktan haber virmekliğe sahib-i düstûr olmuşum

280

.---/.---/--

1. Arayup cânda ben cânânı buldum
Bu gönül gâm derdine dermânı buldum

Sabr itmek ile güçlülere ben
O güçlükler ile arsanı buldum

Olunca dil bağının andelibi
Ben andaki gül-i handânı buldum

55b O nur-ı hak kamu bildiklerimi
Dil-i haktan anın irfânı buldum

5. Hakikat sırrına mahkum olucak
İmânı küfriyle imânı buldum

İrüne sultâna kulluk içinde
Ben imiş ben bana sultânı buldum

Olunca alçak alçaktan Cemâli
Yukarıdan yukarı sırrın buldum

281

--./---/--./---

1. Gencine-i esrârın virânesidir gönlüm
Ol cam-ı mey-i vashın mestânesidir gönül

Yüzün görelî yarin her gördüğü yüzlerden
Yâr zülfin idüp zencir vü divânesidir gönül

Kıymette iki âlem bil ana baha olmaz
Zirâ kim âşkın derdânesidir gönül

'Aşkın oduna yaktı cân u teni küllî hep
Şem'i rûy-ı cânânın pervânesidir gönül

5. Vahdet meyîni içürsün gönül Cemâli
Sâki'yim anım meyhânesidir gönlüm

282

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Sanma tehi her sözüm haktan haberdendir benim
Ten gûşî işitmez anı cândan içindendir benim

Hakkım hak için tercemân geldim bu halkın içine
Bu halk ile ülfet için şeklim beşerdendir benim

Bir nice bin görünmeğe itdüm sefer bu gurbete

Göründüğüm kul şâh iken hep o seferdendir benüm

Gel âşinâ isen biri yohsa girüden ey ahi
Zirâ ki bil bigânedür sözün hatırdandır benim

5. Benden Cemâli bir nâzâr alan acıcı olsa ar
Aslında aldığım nâzâr bir gerçek erdendir benüm

283

.---/.---/.---/.---

1. Gönül düş oldu bir hâle nedür subh-ı mesâ bilmem
İki meydân-ı Cemâli oldum nedür vasl-ı vücud bilmem

İki 'âlemden el yundu kuyûtaddan aranıldı
Ki hâyran Cemâli oldum nedür vasl-ı vücûd bilmem

Kapandı 'âlem-i kesret açıldı 'âlem-i vahdet
Cihân yek renk olundu hep nedür ağ kara bilmem

Tevekkül bay-ı feth oldu tasarruf hakka virildi
Bulundu abd-ı halis lev nedür fakr u gına` bilmem

5. Yem yokluğun bu varlık bulunca mahv-ı mahfiyet
Far` irişdi aslına nedür havf u recâ bilmem

Mecâz yolundan ayrıldı hakikat menziline çün
Bir er oldu andımda nedür şâh u gedâ bilmem

Derunumda olan derde idemez bir tabib dermân
Nice dermân olur ana nedür derd ü devâ bilmem
İrüldi tevhid-i sarfa sivâ nefi oldu aradan

Olundu hakla hak sabit nedür illâ velâ bilmem

9. Cemâli bu acep hâldir bunu sen sanma kem kaldı
Başına gelmeyen bilmez ne dime ki ana bilmem

284

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Derdime derdim içinde ben devâyı bulmuşum
Dostu arayup da dostla her arayı bulmuşum

Kesretin seddin aşup yol bulunca vahdete
İptidâ o vahdet içre intihâyı bulmuşum

Hakka anan hicâb bildim ben imiş ben bana
Ben beni ref idicek vasl-ı hüdâyı bulmuşum

Her neye baksam görünür ruy-ı dost benden bana
Gönül olan 'ayine-i hak mimâyı bulmuşum

5. Pute-i sıdk içre nâr-ı 'aşkla kaynayacak
Zer iden iç bakrın şol kimyâyı bulmuşum

Ey Cemâli varlığım hak varlığından mahv idüp
Ben fenâ encder fenâ içre bekâyı bulmuşum

285

.---/.---/.---/.---

1. Gönül bir hâle düş oldu subh-ı mesablım
Unuttum külli bildiğim nedür olan bana bilmem

Kapandı 'âlem-i kesret açıldı 'âlem-i vahdet

Göründü cümle şey yok renk nedür ağ vü kara bilmem

Mecâzdan al bu noldu hakikat yolu bulundu
Beraber oldu indimde nedür şâh vü gedâ bilmem

Gehi derdim devâ olur devamda gehi derd olur
Bana hazan ne kâr itsün nedür derde devâ bilmem

- 56b 5. Aklımda kalmadı kudret bir oldu izzet-i devlet
İrişdi menzil-i uzlet nedür nîkr ü fenâ bilmem

Bu eşyâ hakta mahv oldu kamu şey gitti hale kaldı
Beni aldı bu nöbetten hak nedür havf u recâ bilmem

Bu katrem içdi bahrine o bahr olundu bahriyle
Silindi ba`d ile kurbum nedür vasl-ı cüdâ bilmem

Cemâli kendi kendinde arayup bulabilmezsin
Ne hâle uğradın 'ayândır olan sana bilmem

286

.---/.---/.---/.---

1. Bu katre-i vücudun içinin deryâsını buldum
O deryâyâ olup gavvas dürr-i yektâsını buldum

Hakikat sırrına vakıf olunca ben mecâz içre
Bu suretle murad olan nedür anası buldum

Gelince sırrım haktan demâdem ilm-i reyânı
Bu Musa canımın ben Tur-ı Sinâsını buldum

Ebed sekri eylemeyen anın bir cur'asın içen

O bezme ben ayak basup sânem mehbâsını buldum

5. Sılâdır 'âşıkân gelsün Cemâli eylersem vasıl
Dilinden herkesin giden reh-i mevlâsını buldum

287

--./--./--./--.-

1. İrdüm çü ben cânânıma bu cism vü cânı neylerem
Ben buldum vatân-ı aslimi iki cihânı neylerem

'Aşkım girüp pâzarına nakıd varım virdüm bütün
Aldım metâ`ı yokluğu assı uyanı neylerem

Ma'nâsının insân eyleyüp buldum müsemmâ esmâdan
Civân gibi dünyâ soyup ot vü samanı neylerem

Hâlâ likâ zilletteyim irfân behiştî içer ben
Ferdâda va`d olunan hur-ı cânanı neylerem

5. Çünküm ezelden kudsiyan lâ mekânı murgıyım
Bir yere tutmam isyân gün vü mekânı neylerem

Kendi zuhurumu koyup hakkıyla ittim ben zuhur
Ben hakkıyla olunacak zât-ı dermânı neylerem

Gördüm çü ben hakkı 'ayân hiç kalmadı bir şey nihân
Oldu Cemâli perde ref`şek ü kemâli neylerem

57a

288

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Râh-ı 'aşka gireli derd oldu hecr-i ahım benim

Anınçün eksik olmaz zârla ahım benim

Geldi zapt itti vücudum mülkünü ol şâh-ı 'âşık
Sürdü andan kendiden gayrıya ol şâhım benim

Peydâ oldu hâb-ı gafletten bu cânım didesi
'Aşkla olunca ağâh dil-i nagâhım benüm

Bulmadı zerre-i derununda sivâ zulmeti hiç
Burc-ı dilde doğıcak ol şem'ila mâhım benim

5. Hakla kuldan kula haktan çıkar 'aşka uyalı
Ey Cemâli böyledir içimdeki râhım benim

289

.---/.---/.---/.---

1. Bulunca sabretme gencini surette harâb oldum
Bir etrafım kalınmadı her etrâfımla bab oldum

Uyup 'aşka giçince ta`at isyandan öte
Hicâb zulmet ve nurâniden bihicâb oldum

Hüdâdan murgun ders alalı mektep dilden
İnen ilhâm hakla ilm-i serden feyziyâb oldum

İrüp birliğe ben içre bulunca yokı ben zâta
Büründüm cümle esmâya sıfatla bihicâb oldum

5. Sivânın küllisini mahv idüp de olmağa hakla
O dimeklikte haktan gayrıya hep afitâb oldum

Sülûkı başa vardırmak için tutup benüm kadrim

Cemâli basulup her bir ayaklarda türâb oldum

290

.---/.---/.---/.---

1. Bulunca sergenini surette harâb oldum
Bakıldı hane-i varın her etrafımla bab oldum

Gicilüp ikilik perdesin birliğe irilince
Tecelli olunup cânla o demde bihicâb oldum

Gönül levhindeki ilm-i gönül ile okuyunca
Füyüzât-ı ilâhiye ile ben feyz-i bâb oldum

Bulup esmâ içinde yol irince sırtına zâtın
Büründüm cümle esmâya sıfatla bihicâb oldum

5. Derunum devri içinde gitmekliğe benliğim
Döne döne o devr anlar sanasın asyâb oldum

Riyâzat dağından gâsına başa varmak için alışım
Başın basup Cemâli ben ayaklarda türâb oldum

57b

291

--./--./--./--

1. Bu andelib ruhu gülzâr ne dilpeser dem
Bar eyleyüp ağyârı ben yarına tapşırđım

Perde-i vücudumu ref' eyleyüp aradan
Biçare dilimi ben dildârına tapşırđım

Bu kariyeyi gurbetten fer'ime açup yolu
Aslı olunan anın ol şarına tapşırđım

Hurşid-i dilim toğup anınla şeb hecri
Ben rûzı sâkinin envârına tapşırđım

5. Cânâna visâl için cân nakdini virirler
Cânımı o 'âşıklar pazarına tapşırđım

Fikr-i dü cihân kaydı nice ola bu dilde
Zirâ ben anı yarın ikrârına tapşırđım

'Aklımı ma'âşımdan alıp güle irgirüp
Etvâr-ı gavvâs has etvarına tapşırđım

Derd-i dilime bildim olmayacağın derman
Derdine anın derd-i dile tımarına tapşırđım

Mümkün mi ki hayretten kendimi alabildim
Çünkü beni ben dostun didârını tapşırđım

10. Kimse yapamaz bildim sıklığını dilim
Anı ezeli yapabilen nıkvarına tapşırđım

Aslımı duyunca yoğ oldu Cemâli naz
O yokluğu yok içre zar u varına tapşırđım

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Ayrı düşüp ilinden il şuhûda geldim
İtlakta zevk iderim renc-i kuyuda geldüm

Bir ile binbir iken yoğiken ikiliğim
Unsûra bend olunup yâr vücûda geldi

- 58a Yoğ iken irdim okim sağ vüsûl üst altım
Şimdi elhat cihât-ı sitte bulup hudûda geldüm

Oldum revân bu ile bulaklığa ben beni
Ne gayri bir ziyana o neki sevdâ geldim

5. 'Aşkın yanan ezelden şem`ine ben Cemâli
Pervâne oldum yanmağa âvâre geldim

293

--./--./--./--

1. Nide beni ben içre girdim arayıp buldum
Nidelim imiş buyum ben anı tuyup ben aldım

Ben bende idüp devri arz-ı semâyı gezdim
Vasl içre olan vaslı her şeyi gicüp buldum

Benden bana yol bulup anlayıcak insân
Tâ aslını her fer`in ta asla irüp buldum

Bu görünülen 'âlem bil 'âlem-i sugradır
Ben 'âlem-i kübrayı insânda buldum

5. Ayine-i errahma'nâ insândaki gönüldür

Vechini 'ayân hakkın ben ana bakup buldum

Hak mazharıdır gayrıyla ana mazhar

İnsânda bu esrâra ben vâkıf olup buldum

294

.---/.---/.---/.---

1. Sana isyânımı tuydum suçum afveyle Allahım
Yüzümü yerlere sürdüm suçum afveyle Allahım

Kapundan red olunmuş yok işi artıya kalmış yok

Hüznüyle girip dönmüş yok suçum afveyle Allahım

Bu nefes ağvasına uydum rızâ kezirde bulundum

Günâhla yolumu urdum suçum afveyle Allahım

Günahla oldu yüz kara hevâ ile dilde avâre

Diler lütfun bu biçare suçum afveyle Allahım

5. Suçum çokluğuna açdım nedâmet bahrine daldım
Keremsin o muga kaldım suçum afveyle Allahım

Bu ile nâgehân geldim nukûşuna gönül virdim

Başımı gavgaya saldım suçum afveyle Allahım

Cemâli kulu kim geldim sana hâlimi arz ittim

Cibini şefi' tuttum suçum afveyle Allahım

295

-.--/-.--/-.--

58b

1. Câmı ben cânân elinden içmişim
Mest olup başıyla cânından geçmişim

Hâr-ı kesretten içer ve yol bulup
Bağ-ı vahdet güllerini dirmişem

Soyunup varlık libâsından bu dem
Hırka-i nikr u fenâyı giymişem

Olmuşum gavvâs derunum bahrine
Ol dürr-i yektâyı anda bulmuşum

5. Dide-i dostuyla banıb 'âleme
Dost yüzünü cümle yüzden görmüşüm

Zâtını cümle sıfâttan aklayıp
Her sıfatı zâtına bürünmüşüm

Bende-i ben hakkıyla hakkı birleyüp
Tevhidi sarf Cemâli irmişim

296

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Yâr ile yâr olıcak oldu âğyârım benim
Ol âğyâr görünenler oldu hep yarım benim

Ref idüp yüzünde olunup nikâbını bana
Cümle eşyâdan yüzün arz itti didârım benim

Bülbül-i cay ruz-ı şeb kesmez figânın bir nefes
Dost anıldı bağ-ı dil içre gülzârım benim

Yâriyla vahdet olunca kesret irdi vahdet
Hep bir oldu kalmadı pâkiyle murdârım benim

5. Sözlerimi dinleyüp fehm itmede 'ârif gerek
Ey Cemâli herkes anlar sana güftârım benim

297

.---/.---/..--

1. Dün hakka münkir gel hû diyelim
Toğru yola girgil hû diyelim

Uy merd-i hakka ir cend-i hakka
Düş derd-i hakka gel hû diyelim

Dünyâya bakma ukbâya akma
Hakkı bırakma gel hû diyelim

Nefsini kahr it sen sende devr it
Batında sirâyet gel hû diyelim .

- 59b 5. Kolum bu bend unsur içre amma
Gönül tahtta şâh-ı alışânım

Benim destim dehdır sır mühri şimdi
Bugünkü gün Süleyman zamânım

Nik u bed yâd olunup her lisânda
Bu mahluk içre özge destânım

Benim aslımda yoktur atım anma
Sanurlar kim beni in filânım

Olanlar gevher-i irfân sarraf
Olar anlar beni kim ben ne kânım

10. Ne kim var cümle şey bütün Cemâli
Talup 'âlemlere her dü cihânım

298

.---/.---/.---/.---

1. Sana 'âşık olan câna yoğ ittim hep cümle varım
Giceler subha dek ta kim tükenmez ahıyla zârım

Bugün meydân-ı 'aşk içre benüm rüsva olunulan
Senin 'aşkın eyler terk eyledim ben nanla garım

Düşeli gönlüme derdin kesenden gayrıdan geçdim
Çeküp el gayrı şeyden ber kodum iman u zünnârım

Ben uyunca senin 'aşkına oldu yâd benden
O demden beridir böyle nizâmsız oldu etvârım

5. Senin 'aşkın meyiyle şöyle mest oldu Cemâli kim ki
Hiç ben fark idemem birbirinden yâr u âğyârım

299

.---/.---/.---/.---

1. Olalı 'aşka ben yâr oldu âğyâr bana hep varım
Giceler subha dek tâ kim dönmez ahla zârım

Çıkup bu halk arasından yöneldim râhına 'aşkın

Melâmet hırkâsın giyüp giderdüm nâmla garım

Gicüp kayddan irince menzil ıtlâkına 'aşkın
Bütün yağmaya virdüm ne var imân u zinnârım

Bu 'aşkla olan hâlim sağışmaz akla asla hiç
Birbirine benzemez nizâmsız oldu etvârı

5. Cemâli derd-i 'aşkıyla kodum dünya ve ukbâyı
Fenâfillâhın irişüp yoğa virdüm kamu var

300

60a

.---/.---/..--

1. Bir özge hâle irdüm bi kararım
Giceler subhâ dek tâ ah u zârım

Muttasıl olmuşum pervâne-i şem`e
Atılup nârına 'aşkın yanarım

İşiden derd-i 'aşkla figânım
Sanurum gülistan içre hârarım

Şu rütbe-i 'aşkla hayrân ve mestim
Beni ben bende yok oldum ararım

5. İki bulundu hâlime bakup halk
Kimine ağyâr u kimine yârım

301

-.--/-.--/-.-

1. Dinle budur sofi hak üzre kelâm
Yoğı yoğ it varı var it ves-selâm

Hakdır ancak var olan hiç gayrı yok
Hakkı hakla bulmağa it iltizam

Şem`i vahdet gizlidir kesret kamu
Fer`i kogil asla ir ol k`âlem hâm

Görme ahul gibi biri iki sen
Cümleyi bir gör olun tevhid nâm

5. Kendime kendi çeküp hak perdeyi
Virdi nice bin ile perde nizâm

Gayrı san' gibi itme hakkı zan
San'ı kendisiyle olunur müdâm

San'ının setrine vasf olunup
Anı andan buldu hep bulan keram

Herkesi işitmez Cemâli bu sözü
Has işidir bil işitmez anı gam

302

--.-

1. Meyhâne-i dil bezmine ayak basup içmiş ki cân
Eylemedi bir dâhi ol oldu ebed mest-i müdâm

Halkın arasından çıkup bir kes ki hak ehli ola

Hakkın tarafından ana olur iki iki âlem harsın

60b

Girüp harâblık yoluna bulan hakikat gencini
Has anlar anın kadrini bilmez anın kadrini avâm

Gören işi işleyene kimdir o işi işleden
Artık vü eksik yok ana izzetinde her işi hep tamam

5. 'Aşkın meyın nûş idenin hâli perişan olunur
Sanemin ki 'aşk eser kenk hâlinde bulunur tamam

'Aşka Cemâli düşmeden zâhid bilemez 'âşıkı
'Âşık bilür 'âşık hâlin dinle yürür toğrı kelâm

303

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Hakikat üzre bildiğimi seni senkim nedir Âdem
Yüzü âyinedir hak yüzine hak sen bak anla bir dem

Bil eşyâ mazhar-ı Âdemdir Âdem mazhar-ı haktır
Duyan kes Âdemın aslın olur hak sırtına muharrem

Bu eflâk halk olunmaktan murâd ancak bil Âdemdir
Ezelden Cemâle mahluktan hak itti Âdemi ekrem

Vücûdun şehrine girdim gör andair bütün âlem
Derun-ı Âdem anla arş vü kürsiden dâhi 'azâm

5. O kim surette kalup Âdem ma'nâ olunmazsa
O Âdem sureti içinde hayvândan beter bil kim

O dur ma'nâda Âdem kim bilüp tayin bile yâr

Her esmâ sırrına irüp mestmâya iriše hem

Dem-i vahdet al Ademden olagör Âdem ma'nâ
Cemâli iriše dildek kesret derdine tâ em

304

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Cümle yüzden görinen câna Cemâlindir senin
Cümle dilden söylenen sözlerde kâldir senin

Onsekizbin âlem içre nakş olunan bu nukûş
Cümlesi esmânda olunan kemâlindir senin

Hayyen savt içindeki bu eşkâl-i hayâl
Hepsi zıllı şem'-i zâtlâ biz elindir senin

Kimi mü'min kimi kâfir ölmesinin ba'si
Hep zuhûrat Cemâline celâlidir senin

5. Bu Cemâlinin alup akliyetinde şeydâ kılan
Gönlünün içindeki fikr ü sâlikdir senin

305

-.--/-.--/-.--/-.--

- 61a 1. Müşke benzetmek hatâdır dostum gisûların
Dâne-i cinde bulunmaz ledündeki hoş buların

Pay-ı gayret tiridir peder bir şey ana olmaz sır
Cânâ dil işler giçer müjgânın ola semuların

Özge haletler getirüp düşer sahralara
Bir katre her kime atsa dide-i âhuların

'Ârife kurânı esrârını bir bir anlatır
Mushaf vechindeki ol nokta hinduların

5. Tutdı afakı serâpa her lisânda söyleyip
Vasf-ı hüsn vü halkın olunduğu guftgûların

Bu Cemâli kâ`be idendi işiğe yüz sürer
Kible rûyundur ana mihrab dahi ebruların

306

.---/.---/.---/.---

1. İlâhi sen bilirsin kim benim danem içim isyân
Kapuna yüz sürüp geldim suçumu afveyle it ihsân

Kemâl-i afvla sen şöyle sofun değil yerin
Asâmı cümle afv itsen irişmez sankim noksan

Kul olmaz hâli isyândan kulun ittiğine bakma
Kerem kıl seyi'atım sen mahv kıl ey şe şahan

Ne miktar çün günâh etsem değil katre ana nisbet
Ki zirâ rahmetin deryâsına haddıyla pâyân

5. Cemâli meyus olmam kesret isyânı bakup
Didi lâ takatü amen rahmetullah çünkü ol yezdân

307

--/--/--/--

1. Taşram ten içim cânâ cânân
Surette kulum ma`nide sultân

Ben öyle şemsim zerrem dualı
Amma ki oldum zeremde pinhân

Mülk içre gerci mor denlü yoğum
İllâ ki benim mülke Süleymân

Ben asla fer`im halktan lâkin
Aşlımla aşım illan kemekân

5. Zatımda haktan ayrı değilim
Cân gözü yoktur ködür o nâdan

Ben ol Cemâli şol katreyim ki
Yine benim ben katreme amman

308

--./-/--/--./-/--

1. Bir derde duş olagör her derdine em olsun
Bir katreyi bulagör katrene ol benim olsun

Olan gedâstı 'aşkın şöyle olur ki ol şah
İndinde hiçtir anın dar o ger Cem olsun

Sen satma 'âşık olan farkıyla bak halka
Hep bir nâzâr ider öger iyi kerkem olsun

Anlayamaz kâl ehli hâlini ehl-i 'aşkın

Her kande isterse ol cümleden i'lâm olsun

5. Zâhid dilerse hakkı zühdi kosun Cemâli
'Âşıkla 'âşıkânın setrine mahrem olsun

309

-.--/-.-/--/-.-

1. Tâlip isen bulmaya mevlâyı sen
Terk idegör dünyâ ve ukbâyı sen

Hak bulunur bunda bugün hakkı bul
Çekme yürigil gâm-ı ferdâyı sen

Kendini bul kim bulasın hakkı sen
Anlayı bundaki imânı sen

Bul yolu katreyi vücuduna gir
Katrede bul andaki deryâyı sen

5. Bu görünen 'âlem-i sugrâ turur
Gör seni gör âlem-i kübrâyı sen

İki cihânda ne ki var sendedir
Sen bulagör sendeki eşyâyı sen

Sen sana Mecnun olagör sendedir
Arama gayrıda ol belây-ı sen

Murg-ı zâtın bil ki dilin kânıdır
Ara evkaf içre o 'ankâyı sen

Hakkı bulup çek iliği cümleden

Başına alma tur-ı gavgayı sen

10. Sabit idüp hakkı seni nefisle
Tevhid-i lâda ki bul illâyı sen

Aş ikilik seddini birliğe gel
Eyleme fark ağla karayı sen

Nutk-ı Cemâliye tutup gûş-ı cân
Anlayı gör andaki ma'nâyı sen

310

.---/.---/.---/.---

61b(vk.) 1. Münevver olalı 'âlem Cemâlin mahtâbından
Uyardı cümle uşşakı bu gafletten has gazâbdan

Zehi mahbub 'âlem senge yoktur hüsnüne hemtâr
Seni seven halas olur iki cihân gazâbından

Cemâline sende mestân oluptur bu kamu 'âlem
Visâle irgörüp kurtar yeter tir-i firkât gazâbından

Şular kim geçti kesretten dahi nefsâni lezzetten
Haberdar oldu vahdeten içüp vuslat şarâbından

5. Cemâli gerce ümmidir müyesser eyle yâ rabbi
Ki itmâm eyleyüp irsün sende hande kitâbından

311

.---/.---/.---/.---

62a 1. Girüp râhına 'aşkın kangı 'âşık virse anda
Ana her baktığı şeyden Cemâlin arz ider

Reh-i 'aşkında cânânın şu kim virmez ise cânın
Yolu çıkmaz anın vasla geçilmez menzil hicrânı

Eğer 'âşık isen 'âşık sanma cânı cânândan haber
İrişüp vuslatta cânânla olam der isen her an

Ezelden böyle kurulmuş visâle virmelidir cân
Kamusu virdiler cânı visâle irişen pir an

5. Cemâli davâyı 'aşk eyleme ispâtı güç anın
Nişân göstermeli andan giren davaya bil kurbân

312

.---/.---/.---/.---

1. Gel aç cân gûşunu sâlik o cânândan haber
Gönül tahtını tathir eyle sultândan haber gelsün

Tarikat reştesiyle ifrit nefsinı bend eyle
Diline kuş dili ile Süleymândan haber gelsün

Hafruş-ı zulmet tende ara gice ve gündüz kim
Derûnundan olan ol ab-ı hayvâna haber gelsün

Bu gördüğün nukuşa dikkat ile vakıf ol
Ki her zerrede hurşid-i dirâhşandan haber gelsün

5. Cemâliden elbet nakıs kalınma buna sa'y ile
Sana senden sana bir kâmil insândan haber gelsün

313

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Terk ider bakmaz olur âğyâra yâri isteyen
Zulmet leyli koyar nûr-ı nehârı isteyen

Bûlbûl âsâ dâ'ima feryâd u zâr itmektedir
Bâğ-ı dilde olunan gülzârı isteyen

Bazcan pervâsına himmet ider lâhuta dek
Boş am hindeki gizli şikârı isteyen

'Aşkî rehber eyleyüp menzil-i vasla iremez
Nefse uyup girü acep ve nam u isteyen

5. Ey Cemâli zerrece varın komaz hep mahv ider
Yokluğum tâ gâyeti içinde varı isteyen

314

-.--/-.--/-.--/-.--

- 62b
1. Bulmadı matlubunu sdkıla tâlip olmayan
İrmedi cânânına cânıyla ragıp olmayan

Ref' idüp hicâb hicâbı bulmaz yol vuslata
Menzilin kat' eyleyüp sahib-i merâtib olmayan

İrmedi tevhid lâ mevcud illâ Allahım ol
Varlığı hak varlığından mahv-ı gâib olmayan

İdemez aklını aklını kağup râh-ı hakta ruhunu
Nefsine ki Rızâullahta gâlip olmayan

5. Ey Cemâli rûyumda gönlünde ilhâm şerrini
Gönlüne nâzır olup hakla merâtib olmayan

315

-.-/-.-.-/-.-.-

1. İrilüp birlik ilinden bendeyim sultân iken
Far'a gelup de asıldan katreyim ummân iken

Bürünüp 'aşk-ı ilimden gurbet ile düşeli
Ağyâr oldum yâren ol yâr ile yâran iken

Tenlere cân olmağa ulviden irilüp sufli
Unsur içre bend olundum canlara cânân iken

Nice nice derde düşdüm bu mekâna geleli
Ben mekânsızlıkta cümle derdlere dermân iken

5. Bir ile geldüm ki ne gevher idi kim hiç yok bilir
Bir şey olmadan kamu gevherlere ber-kân ister

Aşikâr oldum Cemâli mazhar-ı esmâ olup
Tâ ezelden zâtım olan zât ile pinhân iken

316

.---/./---/./---

1. Bana bir bâde sun sâki' ki sekri bi humar
Anıla dilde olan fikr-i fâsid tamar olsun

Olunsun gülistân bâğ-ı cânân gülleri handân
Görüp cân bülbülün anı işi ah ile zâr olsun

Sivâdan bu dil alunsun o hak 'aşkıyla tolunsun
Ki haktan gayrı dil içe ne ağyâr u yâr olsun

Kuyudâtı cümle terk olup âli itlaka irilüp
O demde göregör nuru ne dâr u ne diyar olsun

5. Cemâli külli varın mahv idüp yokluğa iriştün
O yokluğa o hakkın varlığıyla külli var olsun

317

--./--./--./--

- 63a 1. Arzu iden o deste uşşâka pâyâm olsun
Kosun nâm u arını 'aşkıyla melâm olsun
- Bulsun yolunu dostun girsin ana sıdkula
Günün giceye kansun sefine devâm olsun
- Surat gözünü yumsun ma'nâ gözünle açsın
Hiç görmesin o noksan her gördüğü tam olsun

Gönlü o ben artsun hep hâb sivâsından
Geçsün dü cihânından o kes bi merâm olsun

5. Ne medhâl şâd olsun ne zemle gam çeksün
Her şeyi bilüp haktan teslimde tam olsun

Bağlanmasun o asla keşfle kerâmeti
Zâta irişüp ana menzil bi makam olsun

Şol cas erenlerden içsin ki Cemâli ol
Eylemeyüben kat'a şükrân

318

-.-/-.-./-.-/-.-

1. Dinine zühhâd gelüp bezme bize bar olmasun
Çünkü biz 'aşkıyla barız bize âğyâr olmasın

Cümleden biz hakkı görüp hakkı ikrâr itmişiz
Bezmimize kim gelürse ehl-i inkâr olmasun

Kim ki diler bizdeki has sohbeti dinlemek
Gönlünü saf atsın anda kasd-ı efkâr olmasın

Aşinâyâ cânâ cândır sohbetimiz yohsa kim
Sitem olur bigâneye andan haberdar olmasın

5. Ey Cemâli biz erbâb-ı ferâyüz anla kim
Evvelki bezmle ola yoğunda hiç var

319

.---/.---/.---/.---

1. Çü girdin hak yola sofi çeküp barın gâyur ol olsun
Sana münkirler urduğu taş baş tut sur olsun

Sakın lâtife suyunup hem mülûk olunma kahrıyla
Sen anları bilüp haktan yürü abd şükür olsun

Koyup bu kesreti vahdete ol hakkıyla her demde
İrişüp birliğe gel ikilikten külli devr ol sen

Sülûkunda ne menzile irersen bir yana bakma
Haş cümlesini kat' idüp sen ehl-i huzur ol sen

5. Süleymân zaman olmaklığa mülk-i me`aniye
Cemâli yolu budur suret içre misl-i sur ol sen

320

.---/.---/..--

- 63b 1. Dilin derdine derddir dine devran
Asıldır hem oluna asla burhan

Sana gel arama bahrıyla perde
Bulagör anda der cânında cânân

Felek bilmez nedir devrân mani
Anı sen duy ki sendedür devrân

Ne denlü ilm-i zâhirde okusan
Bilinmez bendi ki dildeki irfân

5. Bulan has küfrinn içinde imân
Avamca neylesin ol küfr-i imân

Salâta kıble vech turana
Hicâb olur na ta'ât ve isyân

Bu nutkı anlaak güçtür Cemâli
Meğer ana hidâyet ide yezdân

321

.---/.---/..--

1. Duyunca bende ben haktan haberin
O dem ben buldum benden esrin

Varım ben didiğim batıl vehmmiş
Hak imiş var yoğ imiş meğerin

Hakikat yok imiş gayrıda iş
Ki didim hakkın imiş hayr u şer

Kamu yüzden görünen ol yüz imiş
Görince cândan idince nâzâr ben

5. Ne 'ayn imiş ne gayrı hakkın eşyâ
Bu bilenler imiş bildim ki er ben

Zuhûrunda zuhûru gizli imiş
Ki bildim hak imiş hakka sır ben

Ma'âni kanı imiş dil Cemâli
Girüp ana çıkardım çün kehr ben

322

.---/.---/..--

1. Sofiysen meğer seher feryâdın olsun
Çalış 'aşk ehli içre adın olsun

Bu nefse virme rahat gice gündüz
Ana güç olan iş mutâdın olsun

Hakikatle yürü bakma mecâzi
Bir it ne biliysen ve ne yadın olsun

64a

Vücutun kalası almaya varlık
Fenâ hepsi ana imdâdın olsun

5. Şu rütbe eyleyenî gör kulluğu kim
Elinde hüccet-i âzâdın olsun

İrsen menzile kim râh-ı hakta
Yolunda bir ciğer icârın olsun

Sa'y kıl 'ârif hakkın Cemâli
Kelâmın fehm istidâdın olsun

323

.---/.---/..--

1. Ne isen bende ben aldım haberin
Deşilmiş can u ten olan meğer ben

Benim zâtım ezelden haktan imiş
Bu suretmiş göründi kim beşerin

Bu suret kaplamışmış sırr-ı zâtın
Bu imiş bu ile itmek sefer ben

Beni bu bilmek imiş maksad ancak
Bunu bilmeklik imiş olmak arın

5. Mecâzmiş işi halk ider dimeği
Ki bildün hakkın imiş hayr u şerrin

Bilindi zevk u cân birlikte imiş
İkilikten çekermişim kader ben

Visâle perde varlıkmiş Cemâli
Yok olmakmış an bildin hazin

324

--./-./--./-./--

1. Zülfüyle dağlamaz ol şol rûy-ı yâri gören
Zulmet-i leyli nider şems u nehârı gören

Örten yüzün saçıla kim göre ol dilberi
Kenze yakın olamaz tılsım-ı hârı gören

'Aşka düşen 'âşıkân zühde nice meylidir
Kor şitâ arzusunu vakt-ı nehârı gören

Keserse dil vire mey vahdet ol irgören
Neylesün netsün ol ki nur-ı ruy-ı nekârı gören

5. Ol ezelin bahrının dürrine gavvâs olmaz
Kamerine dil talmayup gözü kenârı gören

Bağ-ı visâl gülünün 'andelibi olamaz
Yek göz ile bakmayup güldeki hârı gören

- 64b Her bir ene-l -hak diyen sanma ki mansur olur
Mansur odur cân virüp urgân-ı dârı gören

Dileye cân ki cânân eğlenemey tende ol
Hiç devre bilür mi bâz-ı şikârı gören

9. Nice Cemâli der ol bu kuluğa ise varım
Hakkın evlendiğini cümle bu varı gören

325

.---/.---/.---/.---

1. Yakın ol hak dilersen hakka her şeyden ba`id ol sen
Ararsın vuslat atanı cândan bi -ümid ol sen

Bulup birlik muhit-i sohbetine kayd olam dersen
İkilik defterinden semmiyle reşid ol sen

Gâzay-ı ekber içre elfâz-ı ma'nâlık istersin
İdüp nefsiyle cengi dest-i küffâra şehid ol sen

Dilersen ta ezel esrârını sen mahrem olmaklık
Bu ferin aslına kanup arada da bedid ol sen

5. Doğan bir kere anadan hakikatte şâkidir ol
Cemâli doğup üç gece hakikatte said ol sen

326

-.--/-.--/-.--/-.-

1. 'Aşk-ı hakkın bir tuydur tokları var eyleyen
Bir olan madde aslı böyle ektâr eyleyen

Hep tecelli Cemâliyle celâli haktır turur
Kimin ikrâr ehli kimin ehl-i inkâr eyleyen

Hep hakkın bezminin keyfiyeti tesir ider
'Aşk-ı sermest idüp zâhidi hoşyar eyleyen

Hüsnünü hak 'aşkı yüzünden temâşa etmedür
Gülşen içre gülü handân bülbülü zar eyleyen

5. Suretâ Mansur ene-l- hak didi ama me`ânide
Söyleyen bu ebedi anı hemde berdar eyleyen

Gevher-i zâtındaki ta olunan feyzi derer
Kimini nâdân kimini kân-ı esrâr eyleyen

Zât-ı tecellisinden yarla yâr iken varlık kamu
Esmâdan fark ittrüp de yâr u ağyâr eyleyen

Kendin hak kendin bildirmek içündür hemân
Künt-i kenz esrârını ifşây u izhâr eyleyen

9. Kendi iliden Cemâli bi ezelden irüp
'Aşkır gurbette anı böyle naçar eyleyen

327

.---/.---/.---/.---

- 65a 1. Bizim bezmimizde vahdet meyın nûş eyleyen gelsin
O meyiyle ta ebed kendini sarhoş eyleyen

Gelüp derd ehli ile sohbet idem ben diyen 'âşık
Devâstı olmadan derde dilin duş eyleyen gelsin

Sivâ hâşâ ki gönlünde olan olmaz bizim ile
Anı atmağa taşrayım gibi çûş eyleyen gelsün

Avam olmaz havas lâzım bizimle sohbet-i cânâ
İrüp itlak kaydı ferâmuş eyleyen gelsün

5. Bu menzil-i 'ârif içindir orada olamaz nâdân
Cemâlinin kelâmın anlayup gûş eyleyen gelsün

328

--./---/--./---

1. Her şekli hâl ider gönlünü kitâb iden
Sor kenzini feth ider varını harâp iden

Menzil-i hakayıkta başa çıkarır yolun
Her bir ayak altında yüzünü türâb iden

Bostan dili içre vahdet gülü bitürür
Yaran füyûzâtı sıdkım sehâbiden

Vuslat meyini içre elbette yed-i dosttan
'Aşk ateşine bağrun yakup ta kebâb iden

5. Devây-ı muhabbetle ispat ider ol hâlin
Kanlı yaşlar her dem gözünü bir âb iden

İşit bu Cemâlden hakka iremez şolkim
Gayrılığına katıp arada hicâb iden

329

.---/.---/..--

1. Şu kim bulmak dilerse vasl-ı cânân
Bulamaz virmeyince başla cân

Çekerse güçlüğü surette tâlip
Olur ma'nâda güçlüğü hep âsân

Bu yol derd ü belâ çeken yoludur
Çeken bulur o derdde derd-i dermânı

Nice merdâne hak bu yolda gör kim
Virüp cân-ı başın gösterdi burhan

5. Bu yolda geçmelidir cümle şeyden
Gerkmez nam u gar ta'ât u isyân

Bu yol tatbik olunmaz zahire bil
Bu yoldur hakka çıkan râh pinhân

Bu yol içre alan menzil Cemâli
Görüp dostun yüzün kalur o hayrân

330

-.--/-.--/-.--/-.-

65b 1. İsyânla urdum yolum ardına bu nefsin uyup
Râhm it şefa`at bana ey rahmaten lil 'âlemin

Arz ittüm ahvâlîm ana isyânımız afvın umup
Rahm it şefa`at kıl bana ey rahmeten lil 'âlemin

Halk bu 'âlemler çünkim senünçün zülcelâl
Cümle bu mahlukat sana muhtaçtır ey nûr-ı cemâl

Bir kimse bulmaklık necat senden şefa`atsiz muhal
Rahm it şefa`at kıl bana ey rahmeten lil 'âlemin

5. Kendi kulundur bu Cemâli bir kusur yüzi kara
Kân-ı kerem olduğuna mağrurlanıp geldi sana

Ey müctebâ ve mürtezâ Ahmed Muhammed Mustafa
Rahm it şefa`at kıl bana ey rahmeten li 'âlemin

331

.---/.---/.---/.---

1. İzzetinden bir sabık alan açup gönül kitâbından
Duyar cân ilmi hâlis kurtulup cehlin azabından

Bütün kabrinin içinde su`âlin cümle virir ol
Oluben olmadık ol gicen varlık hicâbından

Haber alan lisân-ı hâlle şol hüsn oldur
Halas olur sonunda su-i hali ıztırabından

Talsam suretin yüzüp vücud mülkün harâp iden
Bulur ol genc ma`nây-ı vücudunun harâbından

5. Yahbuzi velâ yahuz kaydına düşmez ol emin olur
Ezel-i fetvâsm elân müfti sırr-ı cevânbiden

Kebâb oldu ciğeri söz-i firkatle Cemâlinin
İrince dost eliyle bir kadeh vuslat şarâbından

Garkdan bir sabık elân açup gönlü kitabından
Duyar cân ilm-i hâlin kurtulur cehlin gâzabından

332

-.-/-.-/-.-/-.-

1. Hak varlığıyla var idem her şeyi ademken bir zamân
Ben var idim 'âlem bi levh vü bi -kalem kûn bir zamân

66a

Ben bad-ı 'aşk mevci ile esmâda oldum katrece
Zatta iken her katreye bir uluyum kûn bir zamân

Böğrüne düşilen kesret gam çekmedeyim
Aslımda vahdette olup ben bi -elem kûn bir zamân

Ulviden irüp sufliye ben oldum ehl-i ihtiyaç
Cemâliye ihsân eyleyen sahib-i keremlen bir zamân

5. Dostla ben hem dem iken olıncak andan cüdâ
Taşra atıldı menzirim has harem kûn bir zamân

Cân alıp ten bürünüp çok derde uğradı başım
Cânlarla tenler olmadan her derde em kûn bir zamân

İlim cihânsız il idi yerim mekânsız yer idi
Birlikte olup cümle şey ne ay ü kim kûn bir zamân

Bend olunup bu unsura oldum mukayyed dün ü gün
İtlak içindeki demim bir özge dem kûn bir zamân

Ben dostla 'ahd eyleyüp söyleşmişem ahvâlini
Hiç lisân söylemeyüp herkes bi -fem kûn bir zamân

10. Haris görünmekliğe için seyr-i ahvâlin eyleyüp
Kulluğa düştüm şimdi ben şâh kıdem kûn bir zamân

Atma Cemâli sen hakikatte ben ümmet olmam
Ben Ahmedî tasdik kıldım ol bi- emam bir zamân

333

.---/.---/.---/.---

1. Hicâbın ref it ey sonu sana keşf-i hicâb olsun
Nâzâr her yana 'aşk manzaran ol zül celâl olsun

Sakın kâl ile kıylını tayanup aldanup kalma
Bu yolda menzil almağa çalış kâlin yir hâl olsun

Tasarruf kaydına düşme gel eyle tahsil-i irfân
Kemâl arzında kuvvede zâtında kemâl olsun

Seni sen aradan kaldır olagör hakla hak kim
Adı bu firkâtin tebdil olup firkât ü visâl olsun

5. Cemâli şöyle mest ol kim ebed ayılma esrük ol
Senin nûş ittiğin cur`a-i şarâbı lâ -yezâl olsun

334

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Cennetin zevkine yakmaz 'âşık-ı didâr olan
Neylesün bustan u bağı bülbül gülzâr olan

Dem urur Mansurleyin nâz-ı ene'l -haktan ol kes
Baş u cânını virüp 'aşk ehline serdâr olan

66b Gaflet düşüp de tutmaz gönlü içre mâsivâ
Haktan âgâh olunup ol vâkıf-ı esrâr olan

Nâr-ı firkat içre kalmaz vuslata elbet irer
Yoluna maşukunun hep varlığı ebtâr olur

5. Ruhunu mi'râç ma'nâsına irgörür ol
Gicelerde hâbım terk eyleyüp bidâr olan

Kurt olur mevt illetinden tâ ebed bulur hayat
Derd-i hakla dil ferrâşına düşüp bimâr olan

Gider ağyârlığı anın yârıyla ol yâr kılır
Terk idüp ağyârı yarıyla evvelki yârla yâr olan

Cümle gözler içre görür vechini hakta ayân
Ey Cemâli cân gözün açup ulu'l- behâr olan

335

.---/.---/..--

1. Aya ağyârı kogil yârı bul sen
Arasındadır ol didârı bul sen

Figân it bülbül âsâ bağ dilde
Ebed solmaz gül bi- hârı bul sen

Yürü daru`ş-şifâyı vuslata gel
Bu zahm firkât tımârı bul sen

Harâp olan olur ma`mur bu yolda
Yıkıklıkla payan mi`mârı bul sen

5. Virüp cânı elegör cân-ı cânânı
Derdin şehrindeki pâzârı bul sen

Bir an sen vade dü cihâm
Müdâm-ı hakla olan inkârı bul sen

İr ol yokluğa kim sen ey Cemâli
O yokluğun içinde varı bul sen

Çıktım ben elden 'aşkın elinden

Ahım tâ dilden 'aşkın elinden

Cân durmaz inler sinemi dağlar

Gözüm kan ağlar 'aşkın elinden

10. Yatsam yatamam tursam turamam

Bir iş tutamam 'aşkın elinden

'Akla uyamam su ken sayamam

Halka baramam 'aşkın elinden

67a

Kendim bulamam farka gelemem

Derdsiz olamam 'aşkın elinden

Hamrını içtim mestâne oldum

Şırâya döndüm 'aşkın elinden

Dinle bu kâli kaldım Cemâli

Hâlden bu hâli 'aşkın elinden

336

--./---/..--

1. Çıktım ben elden 'aşkın elinden

Geçtim serimden 'aşkın elinden

Aklım şaşırđım mecnûna döndüm

Hayrette kaldım 'aşkın elinden

Giryân u zârım bi nâm u arım

San bir hezârım 'aşkın elinden

Tursam turamam işe yaramam

Sonu sayamam 'aşkın elinden

5. Derdiyle doldum yandım yakıldım
Vardım yoğ oldum 'aşkın elinden

Her bir lisânda her söyleyen ben
Düşmem dehenden 'aşkın elinden

Vekille bu kâli itti Cemâli
Her neyse hâli 'aşkın elinden

337

.---/.---/..--

1. Mey-i 'aşkı içenler ol elestten
Ebed eylemez anlar bunda mestten

Çakanlar senin 'aşka var şişesin
Oların kalbi kurtulmaz şikestten

Revay işlerini ayır gönülden
Çıkarmayanlar olmaz hak perestten

Oların me'ânide menzil-i bala
Görünür ger onlar surette

5. Ledün ilmîni anladı Cemâli
Alup ol dersini âyât-ı destten

338

-.---/-.---/-.--

1. Hakka irmez ahı vakf-ı râz olmadan
Bağda açılır mı gül mevsim yaz olmadan

67b Maşukeyni menzil-i 'âşık olanlar bulur
Sanma nazı yolunda niyâzı olmadan

'Ârif-i hak olanlar fetâvây-ı dile yürür
Bir işi ol işlemez dilde cevâz olmadan

Kendini kendin şikâr itmelidür bunda bil
Ol tutulmaz tâ kim cân ana yâr olmadan

5. Sırr-ı hakikat sana keşf olunur itme zan
Belki Cemâli sana terk-i mecâz olmadan

339

.---/.---/.---/.---

1. Saladır amine bugün kü 'âşık olanlar bulur
Arap vü Acemin heman her ne olanı gelsün

Bu halkı bırakup ne işe bu ile gönderdi
Ona işdiğini ruyum diyüp anı soram gelsün

Hicâb nur-ı zulmâtı bize birle olunmasın çün
Nice ref olunur bunlar tarikin arayan gelsün

Fetândır fetâya varılup andan bekâya hem
Bu nüzüller sır olunmak içün cân gelsün

5. Hakikat râhına hakka Cemâli rehnümâ oldu
O yoldan bulmağa vuslat ana dilden uyan gelsün

340

.---/.---/.---/.---

1. Reh-i zât rehnümâsıdır benim pirim Cemâlleddin
Dil ehli muktedasıdır benim pirim Cemâlleddin

Mutahhardır şeri`atle müzeyyendir tarikatle
Münevverdir hakikatle benim pirim Cemâlleddin

Hak itmiş ana asam oluptur gavs-ı ribâyı
Münevverdir hakikatle benim pirim Cemâlleddin

Olup ol sâki hazretten incü rehâsı vahdetten
Giçinür bezm-i kesretten benim pirim Cemâlleddin

5. Hakayık gevheri kâni dekayıktır adatı
Sıfat-ı feyz dükkâmı benim pirim Cemâleddin

İzi izler Resulullâh yolu râh-ı visâl Allah
Serciş ricâl Allah benim pirim Cemâleddin

Cemâli kavlinin kulu şer bätındır ol ulu
Pirim uşşâkidir yâ hû benim pirim Cemâleddin

341

.---/.---/..--

- 68a 1. Sakın olma kişi sen bil havâsdan
Ola yolunda yek durucu kesden

Olagör kan isti'nada anka
Ko dünyâ cifesin olma meksden

Nişân-ı 'âşıkın ah içindür
Duyulur kafla elbet ceresden

Tavuk değil bu cân şâhbâz- ı haktır
Şikâra sal çıkar anı kümesden

5. Der vahdet görünsün kumru içre
Gönül bahrinin san it hâr u hasden

Çalış 'ârif demine ir Cemâli
Hayât bulur ulu dil ol nefesden

342

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Cân u başı terk ider cânâna irmek isteyen
Katreye itmez nâzâr asma'nâ irmek isteyen

Ruz-ı şeb ihlâsla kulluk ider arar fenâ
Kendini isteddarüp sultâna irmek isteyen

Derd-i hakkı gönlü içre sa'y ider arturmağa
Şol ki ol derd içre ki dermâna irmek isteyen

Bilmelidir kendini kân-ı gevher olduğunu
Tâ ezel asıl olunan kâne irmek isteyen

5. Ey Cemâli cümleten bildiklerini ar korur
Haktan ilhamla gelen irfâna irmek isteyen

343

.---/.---/.---/.---

1. Olanlar mest lâ-yezâl şarâb-ı 'aşk-ı mevlâdan
Sivâdan kurtar özün giçer dünyâ ve ukbâdan

Uyanup nevm-i gafletten açanlar dire cânı
Cehtsiz ruyuna dostun görürler cümle eşyâdan

Duyanlar lâ ile ilâ rumzın hakikatçe
İdüp tevhid sırf arınurlar şirk-i âhfâdan

Aşanlar sedd-i nuranı zulmâtı cemâyinin
Bu nurlar fisk-ı isyândan dâhi zühdiyle takvâdan

5. Cemâli mahvedenler var hakta varını külli
Katup bahrım katreyi çıkarlar anlar aradan

344

--./---/..--

68b

1. Berâr ararım yoldaşdan olsun
Hak yola girmiş yoldaşdan olsun

Kâlde bir olsun hâlde bin olsun
Esrârı duymuş sırdaşdan olsun

Evvel cemi bilsün sonra farkı
Tattığı anın her aştan olsun

İncitmesün hiç incinmesün hiç
Ol nakşı koyup nakkâşdan olsun

5. Irmağa vü gölden içsün Cemâli
İçtiği anın ta baştan olsun

345

--./---/--./---

1. 'Ârife irüp şol kim duyku tuta vahdetten

Tahliye olup gönlü kurtula o kesretten

Dostu görür ol bunda ferdâya komaz hacet
Sa'y eyleyüben dün gün açan gözi gafletten

İrişe ne irfâna her bir ana cennettir
Hem ana yana döne lezzet ala ruyetten

Âgyârını yâr için terk ider olsa her kim
Yâr ile bulup vuslât cân kurtara farkından

5. Meydân-ı fenâ içre yağmaya viren varın
Yoklukla halâs ola her adet ü şöhretten

Her nerde görür safâyı nâzâr ide
Gönül kitâbı içre der okuya gayretten

Her işini terk eyle cehd ile Cemâli gel
'Ârif destine iriş 'ârif ile sohbetten

346

-.--/-.-.-/-.-.-/-.-.-

1. Gel ahı kendime sandığın sen gayrın san
Zir ağına sandığın başıma uğrar

Gel sen ilk eyle kemâlin ider ana halk sana
Hem de ilk ittiğine atma zinhar isti'dâd

Her neye ta'n ider isen elbet uğrarsın ana
Gaybı tebdil eyle gaybı ayıp için açma dehân

Dime Şu Şöyle böyle it sükut gel 'ârif ol
İyü kim her işi hoş görüp temâşa kıl hemân

5. Ey Cemâli tut bu nutkı içinde olan nushı sen
Rahat istersen iregör dâima hıfzu'l-aman

347

.---/---/---

- 68b(vk.) 1. Berâr aradım halk aşdan olsun
Hak yola girmiş kardaşdan olsun

Hâli bir olsun kâli bir olsun
Esrâra vakıf sırdaşdan olsun

İncinmesün o incitmesün ol
Tattığı anın her aşdan olsun

Dergâh-ı 'aşkta hıdmette olup
Sor ki idermiş ferâştan olsun

5. Her san levhi alma tarika
Her rengi görmüş nakkâştan olsun

Irmağı gölden geçsün Cemâli
İçtiği anın tabaşdan olsun

348

---/---/---

- 69a 1. Kulluğun itmek gerek sultâna irmek isteyen
Güçlüğü çekmek gerek âsâna irmek isteyen

'Aşkla yellendirir ten içre murg-ı ruhunu

Kudsiyan içre o kim cevlâna irmek isteyen

İtmelidir bülbül asa her seher efgân u zâr
Bağ-ı dildeki gül handan irmek isteyen

Katre fer'inde bahr aslını bulundurmalı
Katreşi içinde asmâna irmek isteyen

5. Ey Cemâli râh-ı cânânda vir ol baş u cânı
Cân içinde yol bulur cânâna irmek isteyen

349

---/--/--/--/--

1. Katrelede dâima emvâcdadır deryây-ı hû
Her sedefde gizlenmiştir dürr-i yektâyı hû
Her ne suret kim görünür hiçbirisi boş değil
Kaplamiştir onsekizbin 'âlemi sefây-ı hû

Menzil-i tevhide lâ-y-ı hû da eşyâ nefî olup
Sabit ider hakkıyla hakkı o dem ilây-ı hû

Olamaz himmetâ ana vasatte kürsi ile arşın
Kangı gönlü kim irindi ise kân-ı ankây-ı hû

5. Zencir-i zülfün ser çekmekliğe ruyun gösterüp
Eyledi Mecnûn nice akılları Leylây-ı hû

Bu Mecâz üzre bakılsa sen ve benliğ bir zuhul
Gör hakikatte Cemâli hep olan gavgayı hû

350

.---/.---/..--

1. İşiten nâlemi cânâna karşı
Sanur bülbül gül handâna karşı

Güzelden yüzünü dostun kamudan
Acep hayretteyim ben ana karşı

Çalıp ar şişesini senin 'aşka
Melâmet olmuşam yârâna karşı

Benim meydân-ı 'aşk içinde bugün
Top attın başımı cügâna karşı

- 69b 5. Bendim şimdi girü iki cihâmı
Bakılmaz anlara rahma'nâ karşı

Okursu 'ârife oku Cemâli
Okuma sözlerim nâdâna karşı

351

-.-/-.-/-.-

1. Yâ hû yoktur gayrı şey hû der kamu
Cümlem yüzler belki bir rudur bu kamu

Aslı birdir hû zuhurun sırta
Sevtâbım türlü o budur kamu

Yok iken bir şey ene'l-hak var idi
Hakla bak elân yine odur kamu

Hakta mahv itmek gerek eşyâyı hep
Sanma sen hakkı ki sev budur kamu

5. Biri simdir birisi gayru'l-hayât
Tevhidü'l-ha dan ki bir sudûr kamu

Sen bunu Cemâli tevhide iregör
Sende hiç kalmaduğudur kamu

352

-.--/-.--/-.--/-.--

1. Hakka yoktur taşradan yol aramagil döngeri
Vuslat-ı hakkı dilersen yüri senden içerü

Yok artur gör ne yabanlara kurb-ı hak için
Bulmağa hakka takarrüb sen seni it cesticü

Sen sana gel bu vücudun perdesin ref' idegör
Vuslat-ı dostu sana senden açıla taş kapu

Açagör cân diresini hâb-ı gafletten uyan
Her yana baksan o demde görüne cümlesi hû

5. Ne sada kim işidürsen dinle gûş-ı hakla
Virür anınla sana haktan haber eşyâ kamu

Dâima mirât-ı gönlünden Cemâli irmegör
Vechin üzre akseder andan sana yâr rû berû

353

-.--/-.--/-.--/-.--

- 69b (vk.) 1. Sakın sadrette dâima 'âşıkım inkâr hû

Şâkirde şükri hû Allah zâkirin ezkârı hû

Sidre-i seyrine muhakkak irmeye Cibril-i emin
Olmaya anın dilerinde dembedem tekrar hû

Nâleden oldu bağrım hû diyu efgân ider
Buldular mütenevviden başadı eş`âr-ı hû

Bülbüle divân-ı 'aşktan bir varak naklet bize
Ta sabay-ı bir safadan açtı yüz gülzârı hû

5. Sonu mest olup safadaan devr ider yâ hû diyu
Münkir inkârın bıraktı eyledi ikrâr hû

Sadâsından melekler gökte iderler semâ
Hû sadâsından melekler dinledi âhbâr-ı hû

Ruhuna huy-ı makam it ey Cemâli halveti
Tâ vücudun mülkine keşf ola bu esrâr hû

354

-.--/-.--/-.-

69b 1. Cânâ kıyan cânı cânân eyleyen
Güce turan güci âsân eyleye

Derdi içinde bulan dermânı
Derdine derdiyle dermân eyleye

70a Koyan insân üzre ki hayvânlığı

Kendinde insânda insân eyleye

Su gibi alçaktan alçak yürüyen
Katre-i özini ummân eyleye

5. Ten gözün bu subda cân gözün açan
Ben baksa dostu seyrân eyleye

Eyleyen bülbül gibi zâr her seher
Bağ-ı dil virdini handan eyleye

Ey Cemâli tevhid-i zâta iren
Her bir esmâ üzre bir şan eyleye

355

---/.---/---

1. Gülден gülsün sala erbâb-ı 'aşka
Cânını sardır o kılâb-ı 'aşka

Bulam din-i salat ve uhuvvet
O döndü resûle yüzün mihrâb-ı 'aşka

Necât-ı ruhun isteyen düşürsün
Vücut kesti seni girdâb-ı 'aşka

Şeb vuslât bulana doğru vardır
Evim ebrâr ise mehtâb-ı 'aşka

5. Virir sâkidir anın Cemâli
İçen gelsün şarâb bâb-ı 'aşka

356

.---/.---/.---/.---

1. Hüdânın râh-ı zâtı rehberisün yâ resûlallah
Kamunun kânına peygamberisün yâ resûlallah

Sen evveldin senden oldu cümlesin olacak hep
Anınçün enbiyânın ekremisin yâ resûlallah

Sana uyup yürüyenler muhakkak idiler hakka
Erenler ceminin seraskerisin yâ resûlallah

Özin haktır sözün haktır kemâlatıyla gelüsen
Bütün nakıs sıfatlardan berisin yâ resûlallah

5. Cemâli seni yayan alınup dâima anı batlar
Bilür kim kân-ı etlâfin arısın yâ resûlallah

357

.---/.---/.---/.---

- 70b 1. Cemâlin ayine-i haknümâdır yâ resûlallah
Visâlin dildeki derde devâdır yâ resûlallah

Anınçün düşündü sayın senin ruy-ı zemin üzre
Vücutun cümle nur-ı kibriyâdır yâ resûlallah

Sıfat-ı efal ve asar andı sair enbiyâ tebliğ
Senin ki tebliğ zât-ı hüdâdır yâ resûlallah

Mecâzdadır şer demek senin zât-ı tarifine
Hakikatte demek anı hatâdır yâ resûlallah

5. Diriğ atma Cemâli kemter giden lûtfunu

O senin kendi kulun bir gedâdır yâ resûlullah

358

-.--/-.--/-.--/-.-

1. Şol ki fahr eylemek varlık fakiri olmaya
Mişe-i kûh fenânın bil şir olmaya

Dü cihân iffetlerinden gülü âzâde olmaz ol
Şâh-ı 'aşkın bayına bağı esiri olmaya

Defter-i uşşakta yazmışlar anı ser deftere
Tâ ki yüzü her ayağın hâl-i ziri olmaya

Mevtû akîl in tamevt mazharı olunmadan
Tâ ebed hiç olmayup dâim o diri olmaya

5. Nice bin yıl getse çıkmaz vuslatı hakka yolu
Ey Cemâli her kimin önünde piri olmaya

359

.---/.---/.---/.---

1. Yürür hak isteyen 'âşık sırât-ı müstakıym üzre
O yoldur vuslâtı haka sahifen resm-i kadim üzre

O yoldur evliyâ ve enbiyânın kendini yol bil
O yoldur taşra çıkanlar gider râh-ı gamım üzre

Hak içün ol yola girüpde kahr idenler nefsin
İder anlara hak lûtuf ve kerem elbet azim üzre

İrer menzil vasl-ı hakka o yolda yürüyüp de

Gicen mal ve nübüvvette hep olan kalb-i selim üzre

5. Rızây-ı okutur anla sırat-ı müstakıym diyin
Cemâli olagör o yolda ruz-ı şeb mukim üzre

360

.---/---/---

1. Sivâdan sonu kalbin tathir eyle
Nur-ı tevhid ile hem tenvir eyle

71a

Bu cümle gördüğüm âyât-ı hakır
Anı ilhâm hakla tefsir eyle

Yârin yüzün görüp divânesi ol
Ann zülfünü boynun zencir eyle

Ne ki yarar senin suret yıkılsın
Ko anı sır teni tamir eyle

5. Mecâzda şeyh isen de asla
Hakikat seni sen gel yir eyle

Ledün ilmin okursun hocasın sen
Elin ayasını hoş tâbir eyle

Gönüller mesir alsın er Cemâli
Olup hakla demiken eksir eyle

361

---/---/---

1. Fikr idüp asvalım bir kuluna insaf eyleye

Hak kerim idüp o kula nice eltaf eyleye

Vasl-ı cânâna tâlibim ben diyü devâ kılan
Virmez ise baş u cânı yolunda ol laf eyleye

Usulini almak ki şeytan zenbi şerrinden emin
Kal`a-i şerri vücud şehrine etraf eyle

Nevnebu ilham-ı hak bugün gönlüme gelsün diye
Gönlünü hep sivâdan dâ'ima saf eyleye

5. Ey Cemâli dikkatini hakla giçür gayrımı kes
Olmayanlar hakla vaktini itlâf eyleye

362

.---/.---/---

1. 'Ayân oldu hadu'l-hamdülillâh
Nihân oldu sivâ elhamdülillâh

Gönül derdine vuslat şerbetiyle
Olundu devâ elhamdülillah

Ezelki ahde göre hak bilindi
Ana itdün vefâ elhamdülillah

Erince ibtidây-ı vahdete ben
Bulundu intihâ elhamdülillah

5. Derun-ı mest-i zer halas olundu
Çalındı kimyâ elhamdülillah

Açılup dide-i cân feyz-i haktan

Görünüldi likâ elhamdülillâh

71b

Acep hâle irüşdin kalmadı hiç
Ne havf u ne recâ elhamdülillah

Fenây-ı havf bulunacak duyuldu
Fenâ içre bekâ elhamdülillah

Biz ümmet-i nebimizdir yâ Cemâli
Muhamed Mustafa elhamdülillah

363

-.--/-.-./-.-

1. Kim ki mürşid kapusun dak eyleye
Ehl-i hakka kendin ilhak eyleye

Dü cihân isteklerinden arınup
'Azmini ol zât-ı mutlak eyleye

'Aşk hakkı kendin mülk idüp ol
Gözlerinin yaşını ırmak eyleye

Nutk-ı cânânı istemeklik için
Cânânın kulağını su eyleye

5. Görmeğe dilden ayanın hak yüzün
Ol vücud-ı perdesin şek eyleye

Ey Cemâli hakta varın mahv idüp
Özünü hakkıyla ol hak eyleye

364

-./-./-./-./-

1. Dü cihân isteklerin hep terk ider
Evvelki yurum zât-ı mutlak eyleye

Halk içinde 'âşık olan bellüdür
Ol kürsi yaşını ırmak eyleye

Nutk-ı cânânı işideyim din
Cân gûşın açup da ol su eyleye

Ruhunu nüzl-i bala dileyen
Nafsini elhaktan elhak eyleyen

5. Vuslat-ı dosta irüşmek isteyen
Ol vücud-ı perdesin şev eyleye

Şerrin âhfâdan Cemâli kurtılan
Tevhidini hakla hak eyleye

365

-./-./-./-./-

- 71b (vk.) 1. İsmi ni top eylerem ben zülfünün müjgânına
Girmişem Mecnun gibi ol Leylâ nın meydânına

Göğsümü döndermezem tîr-i cefâsından anın
Ol kim bir katre kanım bolsa bigâne zen

Yoktur bu ben ki anın hakka layık nesnesi

Ger kabul olursa cânım komşum kurbanına

Kendi elden ihtiyârım kalmadı hayr u kararım

Düşeli divâneme gönlün sünbül-i reyhânımâ

5. Dil-i Cemâli işid ledün cân-ı vuslat isteyüp
Göz nâzâr kılmaz dahi dünyânın invânına

366

.--/.---/.--

- 72a 1. Bulan sun' bu san'at içinde
Duyar o vahdeti kesret içinde

Çıkaran ana yerden kendiliğinden
Olur hakla hak vuslat içinde

İren kendiliğiyle hakla tevhid
O tevhidle kalur şerrin içinde

Bilen nittiğini hâli ezelde
Ebed olmaz kalur sıhhat içinde

5. Sırrı cânına vâkıf olan
Komaz o kendini gaflet içinde

Okuyan levh-i dil içinde irfân
Olur her yerde o cennet içinde

Hakikat küfri menziline iren
Olur has mümin o ümmet içinde

Bilen ve gören ve evvelden olan

Koyar aklın olur hayret içinde

9. Vücudun fırka-i irgören Cemâli
Olur tükenmeyen devlet içinde

367

---/--/--

1. Gavvâs olan kes deryây-ı 'aşka
İr ara dürr-i yektâyı 'aşka

San Leylâ görmesin Mecnuna dönen
Ger düşüp aklı sevdây-ı 'aşka

Düşmez meksveş cife-i döne
Gönlün iden kan 'ankây-ı 'aşka

Hiç hâli olmaz derd ü belâdan
Her kim ki uğrar itây-ı 'aşka

5. Bulur bekây-ı anın cânı içinde
İrüp irişen efnây-ı 'aşka

Meşhur olur ol halkın dilinden
Kendin çeken şol âhfây-ı 'aşka

368

---/--/--

1. Çalış eşyâdan esmâya irince
Hem esmâdan müsemâyâya irince

72b

Yürü Mecnun gibi pâ mal-ı 'aşk ol
Ki sen sendeki Leylâya irince

Sus alçaktan alçağa akagör
Kanu katrede deryâyâ irince

İlişme pir likâm menzil içre
Öte arşdan ger ki balaya irince

5. İdegör tevhide şerrin hâfisiz
Giçüp lâyı illâya irince

Vücutun varlığını harâp et
Dilinde kenz-i ma`nâyı ir nice

Sivâyı sür çıkar dilden Cemâli
Dili pak tut delâleye irince

369

---/--/--/--/--

1. Zağ-ı nefesine riyâzâtı şev kim ram eyleye
Ol alup anı hevâdan kendine râm eyleyen

Nefsi koyup da rızây-ı hakta ram yürüyen
Her makamâtı giçüp menzilini tam eyleye

Ka`be-i gönüle girüp cânını kurban eyleyen
Hakkı Cemâlini görüp ma'nâda bayram eyleyen

Maksad-ı efsayı ten içre yol bulan
Cümleden ol el çeküp özini nakâm eyleyen

5. Ey Cemâli yâr kime görünmek ister ise

Ana ruy üzre zülfü eyle ahşam eyleye

370

.---/.---/.---/.---

1. Garik-ı bahri isyânım şefâat yâ resûlullah
Anup cürmüm peşimânım şefaât yâ resûlullah

Günâhın çoktur riayet sorarsa o ulu hazret
Getürem ana ta'ât şefaât yâ resûlullah

Kereminden haber aldım kapuna yüz sürüp geldüm
Hemân ancak sana kaldım şefaât yâ resûlullah

Çün oldum 'âleme rahmet ana müjde ider ayat
Senin hâlinedir şefaât şefaât yâ resûlullah

5. Seni hak itmesin muhtar ne dilersen olur ey yâr
Koma lütf it beni nâçar şefaât yâ resûlullah

Cemâli cürmümü andı cehâlet nârına yandı
Senin lütfuna dayandı şefaât yâ resûlullah

371

---/---/---

- 73a 1. Âhval-i 'aşkı sayfımız kitâba
Keyfiyeti 'aşk gelmez hesâba

Müfti-i müderrisi su'âl-i 'aşka
Kader değidir asla cevâba

Bir özge hâldir 'aşkın ki hâli

Kal çekilmez ehl-i kitâba

Bil vird-i 'aşkın dermânı virddir

Yok gayrı dermân o ıztrâba

5. Seyrinde mamur ittiğini 'aşka

Hiç anı komaz rahatla hâba

Geç 'âşık isen sende Cemâli

Benzer ayaklar altı türâba

372

.---/.---/.---/.---

1. Kodum dünyâ vü ukbâyı gönül duş olalı 'aşka

Dilemem huri tuy-ı gönül duş olalı 'aşka

Bulup ol râh-ı cânanı bıraktım anda bir cânı

Değişdim derde dermânı gönül duş olalı 'aşka

Kamudan görüp yarı giderdim külli âğyârı

Yoğa virdüm bütün varı gönül duş olalı 'aşka

Bu kesret terkini urdum diyâr-ı vahdete irdim

Hakikat sırrını duydum gönül duş olalı 'aşka

5. Cemâli görki ben noldum ki dostla oldum

Ne kim var cümle ben oldum gönül duş olalı 'aşka

373

.---/.---/.--

1. Olup 'âşık Cemâli dostu sende
Ararmısın suzânın ili kande

Peşimânlığın olmaz sonra
Bulagör dostu cân varına tende

Müdâm-ı sa'y eyle sen bulmağa dostu
Çek elin olma elânda viren

Anı bulmağa geldik bu ile sen
Durur şol ezelki vatânda

5. Budur yolu bulanı bulagör sen
Bulunca hem ol ana cânla bende

Bulunmaz dost yolundan gayrı yüzden
Gerek gez Rumda ve Hindu ve Yemeni

73b Bulandan buldu dostu çün Cemâli
Anın için o bendedür o bende

374

--./-./--./-./--

1. Gafil gözün aç gel kapılma bu eyyâma
Erken yapagör işin gün ermeden ahşama

Gönderdi bunda hak bilmem ki kendini
Bildim ki hakikat-i nefsin koyup selâma

Bu fırsatı fevt etme vaktini hiçe satma
Hakkı bilegör sa'y it irgör aşın etmem

Gönül kendini der düşen ahvalini fikr et
Çalış ki tabi'attan çık düşme gönül ol dama

5. Yalıtını taş idüp toprağı ferrâş idüp
Her menzili kat` idüp ir kâmsız olan kâma

Tezkiye idüp nefsin tasfiye idüp kalbin
Doğrult özünü hakka has ol arada gama

O bâd-ı muhabbetle deryây-ı dili çuşdur
Atsun sivâ haşa kin uğrad anı ibrama

Bul kâ`be-i vaslı sen it anda canı kurban
Gör buyuna cânânın ir ma`nide müberrâm

375

.---/.---/.---/.---

1. Nedir âşıkâ zâhid sözleri hep cümle efsâd
Nice hoşyar olan bilür nedür ahval mestâne

Harablığı aceblenmez onların gönlü içre 'aşk
Denize medfen olan yer olur elbette virâne

Sakınur mı cânını nâr-ı 'aşka atma duşluğum
Olunan rûy-ı cânâna şem'ine yanmağa pervane

Olup ta beyti hak ana tecelli olunurmu hiç
Sivâ suretleri ile ola bir dileğe büthâne

5. Seni sen bilmeden eylese dimedin hakkı ben bilsem
Ne mümkündür ki tuya âşinâ sırrını bigâne

Cemâli hakkı bulup dü cihâmın terkinî uran
Olur erbâb-ı akl içre bil anın adı divâne

376

---/-----

73b (vk.) 1. Şemsin penâhım ümidgâhım
Dile günâhım yâ resûlullah

Bir ruy-ı siyâhım yok iştibâhım
Sen göster rahm yâ resûlullah

Çoktur şena'ât bende bigâyet
İtdüm hâb-ı ömri ita'ât

Ruz-ı kıyâmet irüp şefaât yâ resûlullah
Fikrin münirim zikrin hamirim

5. Ruz-ı cezân lütfun Mısrım
Ben bir fakirim sensin zâhirim

Ol destgir duyar yâ resûlullah
Kulun Muhammed 'aşkınla bir derd

Kulun Muhammed 'aşkınla bit derd
Kapuna geldim itme kapun set

Bula cevr ki had kıl lütfun meded
İtme anı mürid yâ resûlullah

377

---/-----

74a 1. Sana senden gider hakka giden râh
Arayup gayrılarda olma gemrah

Yürü yol yol göresin senden ana
Ol yoldan bulunur kullara ol şâh

Arasında anı sende bulunuyor
Yer ü gökte bulunmaz ana vallah

Bulanlar kendiden buldu hep anı
Açılmaz gayrıdan kimseye dergâh

5. Kat'ı müşkül olur sonu şunun kim
O hakkı bulmayup giderse nâgâh

Dilersen bulasın hakkı sende
Yolun bilürü bul ol ana hemrâh

Yolun bileni bulan Cemâli
Bulup kendinde hakkı oldu âgâh

378

-.--/-.--/-.--

1. 'Âşk isen durma eyle zâr u zar
Anın ile açılır ma'suk râh

Nefsi kahr itmeyene 'aşk ile
Etmez ol dostu ana lütfeyle nâgâh

'âşık olan dü cihânı terk ider
Ne huri gılmânı diler ne mal ne cah

Dâima 'âşık olan âgâh gerek
'Âşıkâ gaflet kader bu kader

5. 'Aşka düşen barını 'aşkın çeker
Dönmez andan ger olduktan kütah

Heybetinden turmaz ol dilde sadâ
Şah-ı 'aşk kurunca anda bargâh

'Aşka uyun rehnüma alsun anı
Ey Cemâli isteyen vasıl ola

379

-.--/-.--/-.-

1. Söylegil hâli nihânın bülbüle
Ne içündür bu figânın bülbüle

Bunda bir bağın gülüne bakmadan
Kandadır yâ gülistânın bülbüle

O cihânda âşiyânın yok senin
Kangı ilde der mekânın bülbüle

74b Bir şey ile teskin olmaz ateşin
Sen kesbi yok hiç yananın bülbüle

5. Bir kitâbda yazmamışlar hâlini
Virmesin kimse ateşin bülbüle

Gelmedi tahrire ahvalin senin
Virmediler hiç lisânın bülbüle

Derdine kanar Cemâlinin o derd
Anlat yalından zibânın bülbüle

380

-.--/-.-./-.--/-.-

1. Es-Salâ gelsün gelen dergâh-ı 'aşka es-salâ
Es-Salâ gelsün olan şâh-ı 'aşka es-salâ

Es-salâ hak derdi ile rahatın terk eyleyüp
Her seher giye vü zâr-ı 'aşka es-salâ

Es-Salâ cânıyla baş dü cihânından geç
Küllü mahviyet eyle bu râh-ı 'aşka es-sâla

Es-salâ dide-i cânı hâb-ı gafletten açılup
Ruz-ı şebde dâimâ âgâh 'aşka es-salâ

5. Es-salâ bu gelinmeyen dağlar dahi barın anın
Ey Cemâli böyle 'aşkullah 'aşka es-salâ

381

.---/---/---

1. Bize yolun delâlet eyle mevlâ
Visâline 'inâyet it mevlâ

Sana kesb ile kul ire ne mümkün
Bize lutf it 'inâyet eyle mevlâ

Şekâvânın kavmi nefse kul idüp
Bize ehl-i sa'âdet eyle mevlâ

Yarin derme kemâl ehline bakup
Biz eksiği tamam it mevlâ

5. Giçür kıyl ile kâlde kalmayavüz
Bizi erbâb-ı halet eyle mevlâ

Vücut iklimini ittir tasarruf
Bizi sahib-i velayet eyle mevlâ

382

.---/.---/.---/.---

- 75a 1. Rızân üzre her dem sana has olan mevlâ
Aramaz hiç o murg-ı zerim sana has kul olan mevlâ

İzin irmez şeriattan olur ehli tarikattan
Okur ilm-i hakikatten sana has kul olan mevlâ

Olur hem tarik-i dünyâ dahi hem tarik-i ukbâ
İdüp hep varımı efnâ sana has kul olan mevlâ

Sivâdan kalbi arnup içi tevhid ile dolar
Seninle dâim olunur sana has kul olan mevlâ

5. Cemâliden seni diler seninçün kulluğun ider
Kamu şeyden elin çeker sana has kul olan mevlâ

383

.---/.---/.---/.---

1. Gönül olunca kenz-i 'aşk vücud mülkü harâb olur
Eser kalmadı hiç andan ki her etrafı bâb oldu

Vücut perde kalkınca o yâr ile aramazdan
Çözülüp bend-i çemenden bu cânım bir hicâb oldu

Ne mümkündür perişan olmaya aklım gelüp hayret
Yüzünden saçını açıp bana dost bi-nikâb oldu

Deh-i vuslatta menzil başına özüm çıkarınca
Yüzüm bir ayak altında basılıp türâb oldu

5. Ne müşkül aranulursa Cemâli feth olur andan
Tolup ilm-i hakikatle bu dil özge kebâb olur

384

-.--/-.--/-.--

1. Verile cânâna cân cânânı buldu
Çekme güçlükleri âsânı buldu

İden ihlâsla kulluk demâdem
Dilinin tahtına sultânı buldu

Ne kânın gevheri yediğin bilen kes
O gevherlerde olan kânı buldu

Dilime hep mehâzı 'aşkından olan
Hakikatte olan seyrânı buldu

5. Fettân katre-i ferâyn bahr asla
O katresindeki imânı buldu

Gicen bildiklerinin küllisinden
Gönül levhindeki irfânı buldu

Duş olan derd-i hakka ey Cemâli
O derde derdine dermânı buldu

385

-.--/-.--/-.--/-.--

- 75b 1. 'Âşık isen her seher zâr eyle bûlbûller gibi
Buy-ı vuslat belki ol dem şem ola gülleri gibi

Sâbit itmekliğe devâsına 'aşkın maşukuna
Eşk-i çeşmini akıt gül dembedem seller gibi

Râh-ı 'aşk içinde çıkmaklığa baş menzile
Ko ayaklar altına yüzün yasıl yollar gibi

Fermân-ı dilde gazay-i ruhu tahsil itmeğe
Mâsivâ haşa ki andan taat yeller gibi

5. Etmeyen terk-i sivâ vasl-ı hüdâyı bulmadı
Vermeyen nakısa cefâ ruhâ safâyı bulmadı

Olmayan bigâne seni bigânenin kim ta ebed
Aşına olup ez külli âşinâyım bulmadı

Kırmayan dil-i murgı kim dam tabi'ât bendini
İl lâhut uçup kon elestmâyı gör bulmadan

Bulmayan hak derdini dermân içinde arayup
Gönül içre olunan derd ü devâyı bulmadı

Evvelinden bendini ey Cemâli bulmayan
Vâkıf-ı esrâr olup ol intihâbı bulmadı

386

.---/.---/.---/.---

1. O bad-ı nâim eser bad-ı hidâyet her seher vakti
Kamu bidâr olur ehl-i sa'âdet her seher vakti

Mülk-i insân u hayvân cin lisânınca idüp zikri
İderler her biri hakka ibâdet her seher vakti

Küşâd olur meta`ı vuslatın dükkânı ol anda
İder ma'sukla 'âşık ticaret her seher vakti

Sefilânına nefsin bakmayup dost ile haccacı
Gönül kâbesin iderler ziyâret her seher vakti

5. Yüzün sürüp gözünden kanlı yaş akıt sen kim
Cemâli dile Allahtan inâyet her seher vakti

387

-...-/-...-

1. Bağ-ı visâlin virdi açıldı
Cân bülbülünün virdi açıldı

Yâramda imiş yarama darmân
Yâremi hazan yardı açıldı

İlm-i ledünu oku nev
Her bir ulumum ardı açıldı

76a 'Aşk ateşiyle nerm olmayanın
Nefsinde olan perde açıldı

5. Dildeki kenze ma'nâ Cemâli

Bu ten harâb irdi açıldı

388

.---/.---/.---/.---

1. Senin gülzâr-ı 'aşkta bu cân murgı hezâr olalı
O derdiyle ann işi seherde ah u zar oldu

Visalin fikrine meşgul olunup da senin cânın
Gönülde gayrının fikri anınla tarmar oldu

Cemâlin görmenin yolun arama arzusu ile
Kararın kalmayup iki cihân hep bana tar oldu

Tolandı gönlüm cenk bir anda kalmadı bazına
Bu demde yâr u ağyârım bana hep cümle yâr oldu

5. Senin echin göreliden Cemâli şöyle hayrân kim
O ayp idüp de kendi içre kendini arar oldu

389

.---/.---/.---/.---

1. Gönül duş olalı 'aşka işi ah u enin oldu
Bir olup derd-i 'aşkla bu dil beyt-i harim oldu

Çıkardı dü cihânın fikrini ann içre 'aşk
İrüp ıtlaka arayış kırdan dil emin oldu

Sivâ cündü gönül kalasına yol bulmak için
O kala 'aşkın imdâdı ile gayret metin oldu

Gönülde devr olunanlar devr olur belki haktan da

Olunanlar yakın gönle olar hakka yakın oldu

5. Cemâli bir dil-i hak kim tecelli hânesi ide
O dil külli sivâdan arınup arş bir yen oldu

390

---/---/---/---/---

1. Şol ki 'ayândan hakkı kendi nihânda buldu
Bu vartadan o özün daru'l-imânda buldu

Haktan nişânı sanma ol ki anda bunda
Anda nişâmı sanma ol ki onda bunda

Yerde ve gökte hakkı arama kim bulamaz
Ana irüp bulanlar kendide cânda buldu

Arama gayrı perde hak sendedür ana bul
Zannetme sen bulanlar anı yabanda buldu

5. Bu murg-ı cân tabi'ât damen kıra Cemâli
Kendini aslı olan ol âşiyânda buldu

391

76a (vk.)

---/---/---/---

1. Bu cânım bir acep sevdâya düşdü
Ki 'aşk aldı anı deryâya düşdü

İçildi bir kadeh ma'suk elinden
Harâbat olup mestâne düşdü

Cemâl pertevi yağmalandı

Bu cânım gafil gavgaya düşdü

Cemâli şeminde yandı kim derviş
Nice sencileyin pervâne düşdü

5. Ne içmek vahdetin hemhânesinden
Kesildi gayrıdan divâne düşdü

Kerem kıl vaslına bende eyle ey cân
Ki Mecnûna bugün sahrâya düşdü

Basıldı Cemâli halveti meydâna 'âşık
Ki cânndan geçen murâdına düşdü

392

---/--/--/--/---

- 76b 1. Kâfire küfrimi virdim mü`mine imânımı
Zâhide zühdimi virdim fâsıka isyânımı

Sâlike virdüm sülûkum mühmele ihmâlîmi
Kâmile virdim kemâlîm nâkısa noksânımı

'Âleme ilmimi virdüm câhile cehlîmi de
'Âşıka 'aşkıımı virdüm 'ârife inkârımı

İnkârım münkire virdüm muhalife ikrarımı
Sadıka sıdkımı virdüm sofiyâ seyrânımı

5. Ey Cemâli fari' u âzâde oldum Cemâlden
Vuslatım ehline virdüm ehline hicrânımı

393

--./--./--./--.-

1. Sâlik isen hakka eğer turma gel it hak zikrini
Nefse diler isen zafer turma gel it hak zikrini

Hak zikri yola girüp hak zikri menzil aldılar
Hak zikri hakkı buldurur turagil it hak zikrini

Terk ile hâb-ı gaffleti sa'y giçürme fırsatı
Dâim anagör hazreti turmagil it hak zikrini

Tâ bozulacak bu nefsin tükenecek dildeki sis
Kalma zikirde bir nefes turmagil it hak zikrini

5. Dinle Cemâlinin sözüm bulmak diler isen özüm
Giceye katup gündüzün turmagil it hak zikrini

394

-.-/---/-.-/-.-

1. Açılıcak bâğ-ı gönlüm içre ki vuslat gülü
Ana karşı başladı feryâdı mecânîk bülbüle

Ayıldı aklım perişan baş sevdâsî düşüp
Yâr zülfü denilen ravzana hüsnün sünbülü

Hiç bahârın hakikat bağının irmez hazan
Solar anı dâ'ima 'âşıkların eşk-i seli

Dostu bulur çıkarın dilden yola 'aşk iline
Zirâ dosttan o ilk virür curasın yeli

5. Turur istinad itmez baş cihân sultânına
Ey Cemâli şâh-ı 'âşıkın belki bir ednâ kulu

395

-.--/-.-

- 76b (vk.) 1. Yâ Rab zâtın hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Cümle sıfatın hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Musa nın Tur hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Muhammed nur hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

5. Menzil-i kelâmın hakkıyçün
Vâsıl-ı gulâmın hakkıyçün

Daru'l-islâmın hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Hab-ı Muhammed hakkıyçün
İrfan Ahmed hakkıyçün

Oı Ali Kadir hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Kurb-ı melikler hakkıyçün
Kader felekler hakkıyçün

10. Gerçek dilekler hakkıyçün
Göster bize Cemâlini

Yanar Cemâlinin özü
Kan yaş döker iki gözü

Evvel ahir budur sözü
Göster bir an Cemâlini

Turur istinâd itmez baş cihân sultânına
Ey Cemâli şâh-ı 'aşkın belki ana bir kulu

396

.---/.---/..--

- 77a 1. İrişdim bir ile yoktur senâsı
Ebed hakkı turur anın bekâsı

O ilde bir şarâbdan içilir kim
Hiç ayılmaz anın zevk u sefâsı

O il içinde bir derd ehli yoktur
Hiç ayılmaz anın zevk u sefâsı

O il içinde bir derd ehli yoktur
Hiç ayılmaz anın zevk u sefâsı

5. O il içinde bir derd ehli yoktur
Kamu derdin hep andadır devâsı

Olur kul kim o illi şöyle sultân
Ki hiç kalmaz anun havf u recâsı

Ne yâr u virâne bigâne o ilde
Kamusu birbirinin aşınâsı

O ilde bir başka Firavn u Musa
Tükenmes firâvının edâsı

Koyun kurt ile yürür bil ol ilde
Muhabbetlenmiş anların anası

10. Nâzâr it o illeri her ne yana
Tecelli eylemiş görür hüdâsı

Hakikat ilidir o il Cemâli
Anın yok ibtidâ vü intihâsı

397

---/--/--/--/--

1. Hakka rızası için eyleyiver ta'âti
Dünyâ vü ukbâ için eyleme o hürmeti

Bir şey ümidi ile itme ibâdet sakın
Dileme haktan utan kulluk için ücreti

Bende-i halâs olan gözetir ancak rızâ
Ona ne ider havf-ı nar ve ne ider cenneti

Olan ki mevlâsının eğer mi eğermelerin
Kulluğuna göre o itmedi mi izzeti

5. Sen hesan ara rızâ-i hakkı pür hoşnud it
Her şeyi irgörmeğe vardır anın kudreti

Birine bin virir ol kim ki rızâsın tutar
Had u payansız turur rahmetinin vüsâtı

Çünkü Cemâli kulu mevlâ rızâda diler
Ol rızâsında müdâm etme ana gafleti

398

-.-/-.-.-/-.-

- 77b 1. Menzile varmak dilersen sen kolay
Doğru ok veş eğri olma misl-i yay

Halâ sakman bulmadı cânânını
Ger ara sen anı nice yıl ve ay

Sun`ı cânân yoluna vir cânını
İşini sanma bitirir huy-ı yay

'Âşık isen al sabk pervânedan
Şimdi yanar gör o itmez ah u vay

5. Her şeyin aslın Cemâli duyalı
Ana bir oldu kamu bay u gedây

399

-.-/-.-.-/-.-

1. Ey hâbib-i kibriyâ ey ser zâtın Muharremi
Hak seninçün eyledi halk onsekizbin 'âlemi

Amma lâ şeyâsın kamunun sensin aslı şüphesiz
Senden indirdi zuhur hak cedd-i pakiñ Ademi

Her beliden sonra geldik gerçi 'âlem iline
Sen idin ervâh ilinde cümlesinin akdemi

Teşrifinle yerde gökte yara dilin oldu reşâd
'Âlemin rahmet olup kaldırdın aradan gam

5. Kıl şefaata ana sen ey ilinin çekermi

400

---/-----

1. Bağ-ı visâlin virdi açıldı

Cân bülbülünün virdi açıldı

Dil nashına cân guşun tuttun

'Aşk üzre olan bendi açıldı

Eğer 'aşkı kılıp suretin

Kalbinde evvelâ zerdi açıldı

Nefs-i ahenini 'aşk ateşinde

Nerm etmeyenin serdi açıldı

5. Zehrini 'aşkın kim ki ide nuş

Zehr için ana şehri açıldı

401

---/-----

77b(vk.) 1. Kâfire küfrimi virdim mü'mine imânımı

Zâhide rahmimi virdim fasıka isyânımı

Bilmemek nakışlığıyla mezhepden çıkup

Alime ilmimi virdim cahile noksanımı

Hakkı hak sevdi o hem bildirdi yüzünden
'Âşıkâ 'aşkıma virdüm 'ârife irfânımı

İrmemek irmek inanma sen inançdan geçüp
Sadıka sıdkımı virdim sofıya seyrânımı

5. Ey Cemâli fari' vü azâd oldum cümleden
Vuslatım ehline virdüm ehline hicrânımı

402

---/..---/..-

78a

1. Cân murgı asıl şimdi uçtu Cemâli

Tendeki dam ve bendi açıldı

Gazel-i heft Nakşi Tahmis Hazreti Seyyid Cemâlledin Uşşâki

(k.s.)

403

.---/..---/..---/..---

1. Nedendir senden o kim natuvanhan söyler
Sen anı dedin yâ kim nedir öz olan söyler

Kamu natık için setr olup da bulunan söyler

Ayasın sanma kim senden bu güftârı dehân söyler

Veya terkip olan unsur yahud dilhem zebân söyler

Nedir aslın ezelden fikr idermisin senin aya

Bu suret içre duyduğumu nedir ma'nâdaki ma'nâ

Kabıp taşramı içerden içerisin seni anla

5. Seni ol seni bildirmek uradı kasd idip mevlâ
Anasırdan giyüp bir tok yüzünden tercemân söyler

Hakikat üzre ger sende duyam dersen seni sende
Der alsın kim nedir aslın deki bu ben olan bende

Derd düşer sen sen gel kavlen tutup yürü bu bende
Hayal-i zıl yeter gayret görinen tende

Değildir nutk iden suret-i derununda duran söyler
Hakikat hiç kimseden bikme sana geldikçe o hayrveş

Hakikatte anları haktan özge bildürür işler
Ki haktan gayrı burcu bir kimin var kudreti

10. Kimindir bu nücüm-ı cünbüşler kimindir natuvandandan gevher
Özünden olmadan arın kin senden özge kâne söyler

Bulup evvelki kânımı devir kürsin ne gevhersin
Ki kendi râzın içre gizli bir hurşid-i nursun

'Ârif dersin hüdâ cehd ile gönülden sana virsün
Şular kim bilmedi nefsin erinden almadı dersin

Değilmidir hakka 'ârifler özün bilmez yalan söyler
Olur ki kendisi ile hak ezelden kendi evvel anda

Ki andan bu akis cânlar turur kim cüme cânânda
Murad attı ol evvelâ kendisini kendisi seyrânda

15. Yırttı cümle eşyayı özün pinhan idüp anda
Göründü cümle yüzlerden veli kendisi nihân söyler

Cemâlives kapuna yüz süreli aıklar ey nakşi
Ayağın bezmine 'aşkın basan 'âşıklar ey nakşi

78b O bezmin destine câmın alan 'âşıklar ey nakşi
Sefihem rehim hamrın içen 'âşıklar ey nakşi

İrer maşukuna anlar mekândan lâ mekân söyler

404

.---/.---/..--

1. İlâhi hamd-ı şükr olsun sana çün
Bize lütfettiğine huducet yok

Garık-ı bahri lutfunım aya hak
İdemem katresi şükriini ilhâk

İşim her dem benim cürm ve kusurdur
Afv kıl çün senin ismin afvıdır

Efendim tut tamam eksiğim hep
Sanup kulluk kabul it ittiğim hep

5. Ne dilerse idersin sana güç yok
Akl irmez işine hikmetin çok

Zuhur-ı kudretinler hayır ve şerrin
Biri lutfundur anın biri kahrın

Münezzehsin kamu şekil ve misâlden
Müberrâsın dâhi zan ve hayalden
Şeriksizdir nâzırsız zâtu bakın
Senin hiç kimseden yok asla yakın

Merid u hay semi' hem halimsin
Basir ve Kadir hem sen kadimsin

10. Zebânım viridi et lütf it merâmı
Çerâğa salatıyla selâmı

Anınçün yarattın Âdemi sen
Dâhi bu onsekizbin 'âlemi sen

İmâm ittin anı sen enbiyâya
Delil ettin ve dâhi hem evliyâya

Kamu ahına car-ı yarına anın
Muhâcirin ensârına anın

79a 15. Dâhi ezvâcına hem ümmetine
İrince evvelinden gayretine

Kamusunun bunun ey ferd-i yezdan
Salâtıyla selâm olsun hezaran

Nebiler hürmetine billâhi
Veliler izzetine billâhi

Sen feyz idüp bana gel it bu demde sen imdât
Tarıkım silsilesin eyleyen yâd
Virüp kudret bana it inâyet
Azizan ismin ikâm ta nihayet

20. Nice almış olanlar o resulden
Nice gelmiş gelenler işbı yoldan

Bu esrâra batan bata kim gelmesin
Emanet assı kim kimden almış

Azizimden ta resule varınca
Dimem bir bir tamamına irince

Anınçün anmışım ehl-i kemâli
Bizimdir dirler kemter Cemâli

Azizim ismin evvel anayım
Anı yâd itmekle başlayayım

25. Işığdır anın her dem penâhım
Sordum yüzüm odur kıblegâhım

Dehânım açmam onun himmetidir
Zebânım nutkı anın kuvvetidir

Benim o derdli kim Lokmânım oldur
Benim ol bend ki sultânım oldur

Teninde cânımın cânânıdır ol
Bu sözüm gevherinin kâmdır ol

İşit imdi diyem kimdir sen anı
Veli anın bile kadrini kanı

30. Anın ismi şerifidir Muhammed
Dilimde doludur mâyâ-i Ahmed

Ana Bağdadi ve hem Hamdi dinür
Yürüversin yüzünü pâyına sür

Anında şeyhidir Osman Sıddıki
Yüzünden niceler bulmuştu hakkı

O debbağhaneli dimekle meşhur
Harâp gönülleri irerdi mamur

- 79b Anında şeyhi pir Abdulkerimdir
Ki vasf olmaz kemâlat-ı azimdir

35. Anında mürşidi bi-şeyh Ömerdir
Doludur gevher irfana kândır

Memicândır anın şeyhi ve piri
Resulün elidir bil ol emiri

Anın şeyhin Hüsammeddin olupdur
Ana uyan hakkı hakla bulupdur

O dur pir-i ser uşşâkiyan evvel
O dur bil rehnümâyı irfân evvel

Anın şeyhi Semerkandi pir Ahmed
Sahih-i ilâldir ol el mahdut

40. Anında şeyhi Şeyh Ümmi Sinândır
Ki Şemseddin Yiğitbaşdır ol ar

Anın şeyhi Alâaddin oluptur
Kemâl şehri uşşak doluptur

Anında Şeyhi İbrahim Efendi
Ki Taceddin busi anın levendi

Anın şeyhi Muhammed Pir Molla
Ki Erzincanidir evvel mürid-i dana

Anında şeyhi seyyid Yahya oldu
Seraser 'âleme irşâdı doldu

45. Bu kavmin seydidir bil ol sultân
Tulu` olunan bir şehir-i şirvan

Anında şeyhi Sadreddin Hıyâmi
Haktan kaim idi ol müdâmı

Ama şeyh Cemâli İzzeddin oluptur
Açup hak gözünü hak beyn olupdur

80a

Anında şeyhi Kutbedin Birâder
Ki şehir-i ebheridendir ol ar

Anında şeyhi Ziyaeeddin denildi
Ki Abdulka oldu sehr virdi

50. Anında şeyhi Vecdeddin Kadı
Ne gelse haktan ol olmuştu razı

Anında şeyhi Muhammed Bekridir bil
Cihânın kutbu olmuştu nice yıl

Anında şeyhi Muhammed ismim bâki
Ki dinüridendir anın cismi baki

Anında şeyhidir dinur Osman
Yüzünden niceler olmuştu irşâd

Anında şeyhi Cüneyddir bil sen anı
O idi vaktinin sahib-i zamânı

55. Ebu'l-Kasım ve Bağdâdidir olar
Odur ehl-i tarike birür haber

Anında şeyhi irşâdı Sırrıdır
Sukut şehrinin ol gerçek eridir

Anında şeyhi Maruf-ı Kerhi
Nice dem kutb olup çevirdi çarlı

Anında Şeyhi Davudu'l Dani
Devâ ol ehl-i derde dani

Anında şeyhi irşadı habibidir
Gönüller derdini anlar tabibidir

80b 60. Anında şeyhi Basri-i Hasandır
Bulup hakla hak hakka irendir

Anında şeyhi irşâdı Alil dir
Veliler eşref gerçek velidir

Şeca'atte odur öşür biz dane
Sehâvette odur evvel kân-ı ihsân

Resûle varis gelir ol sultân
Her esrarına muharremdir

İlm şehri resul oldur kapusun
Ma'ârif ehlinin oldur tapusu

65. Anında şeyhi irşâdı Muhammeddir
Hamid u hamd ve Mahmud-ı Ahmed

O dur kim rahmete'l-'âlemeyndir
O dur kim şefaâtü'l-müzennimedir
O dur taht-ı nübüvvette şâhenşâh
O dur servelâyet burcuna mah

Efharu'l murseleyin hatem-i resûldür
Kamu 'âlemler ehli ana kuldur

Bilindi abid andan hak sıfatı
Bulundu hakkın andan râh-ı zâtı

70. Niyâz attı hakka sair nebiler
Bizi eyle ama ümmet didiler

Ne kadirdir anın vassâfına insân
Anın vassâfidır anıla rahman

Anın lütfu benim oldu refikam
Ki ittim yâd-ı ba`s fi tarikim

Niyâza gelmişem senden ilâhi .
Ki sensin padişâhlar padişâhı

Kapuna gelmişem yüzüm sürececek
Yüzüm karasına bakma diyerek

75. Yoluna gitmeğe yok bende takat
Kerem eyle bana eyle delâlet

Dir nemiyim kemâl aslına bakup
Yâ gelmeyem gönlüme ser hakikat
İde pak taşramı nur-ı şeri`at
Tola hem gönlüm sırr-ı hakikat

Beni bir dem ayırma izlerinden
Ba`id itme kerem et yüzlerinden

81a

405

-.-/-.-/-.-

1. İlâhi enbiyâ ve evliyânın
Dahi hem âsfiya ve âtkiyânın

Hususa evvel Muhammed Mustafanın
Dahi hem çâr-ı yâr-ı bi-sâfanın

Cemâlinin bunların hürmetine
Müdâm düşür anı sen hayretine

406

-.--/-.--/-.--/-.--

NUTK-I CEMÂLEDDİN

1. Tâ ezelden sen benimle ahd-i peymân eyledin
Gösterüp hub Cemâlin bana pinhân eyledin

Demedinmi se beni derdine dermân olayım
Sevdiğim için arttı derdim bana dermân olayım

Bir kuluna virmedin dünyâda birgömek giye
Bir kuluna kul iken Mısra sultân eyledin

Bir kulun susuz şehid
Bir kuluna mülk virüp hem Süleymân eyledin

5. Hem kuluna rahm-ı resûlün şâh-ı kevnîyâ Mustafa
Onsekizbin âlem içre anı sultân eyledin

Ey Cemâli ağlamaktan gözlerinden kan saçar
Yeri göğü arşı kürsi dostum seyrân eyledin

407

-.--/-.--/-.--/-.--

MERSİYE

1. Mayem-i mâh-ı muharremdir bugün eyle figân
Gözlerimden yaş yerine ılıkâb kanlar akar

Ger bu meydânına girdi iki şehzadegân
Çağırurlar yâ resûlallah şefa'âtu'l-aman

Ceddi pâk-i Mustafadır hem imâm-ı enbiyâ
Âsâsı şâh-ı velâyettir imâm-ı evliyâ

Validesi anların Fatıma-i hayru'l-nisâ
Çağırurlar yâ resûlallah şefa'ât'ul-aman

- 81b 5. Kurretü'l `aynım buyurdu anlara sultân diye
Mümineyn rahmetullah aleyhim ecmâ`in

Lâ'netullahi 'ala kavmi yezidü'z- zamân
Çağırurlar yâ resûlullah şefaatu'l- aman
Birisi bahr-ı nübüvvet ilminin ummânıdır
Birisi ser velâyet tahtının sultânıdır

İkisi de 'âşıkânın dinidir imânıdır
Çağırurlar yâ resûlullah şefaatu'l- aman

Evvel Hasan-ı Haluku'l Rızâya zehr içirdi yezid
Şah Hüseyini Kerbelâda çölünde ittiler şehid

10. Mümin isek virdin olsun durma her dem lanet it eydan
Binbir ayak üstüne dorğt zaman /Kanlı gömlek elinde gele ol
hayru'l-enâm

Ol Aliyu'l Murtaza dava ide ol zamân eydan

Mümin-i Kâmil olandan hiç onulnaz bu yara
Haşr olup dava görünce tükenmez bu mâcera

Matam etti anlara kavmu'l ali tahtu'l-kara eydan

Anlara câm-ı şehâdet sundu Allah-ı Kerim
El evladıyla miskin oldu cennetu'l-naim

15. Mazharu'l esmau'l hüsna sırrı rahmanu'r-rahim eydan
Ey münâfik hiç düşünmedin mi ruz-ı mahşeri

Cedd-i pâki onların ol enbiyânın süruru

Ol iki dilber değil mi dü cihânın envârı
Yâ ilahi anlardandır bahl yirime ta ebed

Her nefes yüzbin salâtıyla selâm lâyık
Evvelde varsa imâmân şefkatiyle kıl meded

Dembedem rahmetler olsun ol tevellâ ehline
Sad hezâru'l minnetler olsun ol teberrâ ehline

20. Ehl-i atide buyrulan sırrı rumuzu bilene eydân
Handân-ı Mustafanın çağırayımıbi riyâ

Andan oldular ulemâsı feyzin sâki`-i evliyâ
Hâkiyây-ı onların her demde mücrim-i sahraya

408

---/---

82a

Destur

Bir şem'i hak yakar

Pervânesiz kalur mı

Bahar gülünde bülbül

Gülistânsız kalur mı

Câmı cânâna virmek

Kolay gelür 'âşika

Nakd-ı câmını sarf iden

Cânânesiz kalur mı

Zencir-i ışkî elemde

Sakın divânelerden

Hakkın bimârhanesi

Divânesiz kalur mı

Mürşide mürecci ferveş

Küh-ı sahra büklüsüz

Bi- gülistân-ı 'aşklar

Meyhânesiz kalur mı

Dörd dile dileyür dosttan

Tenini eyle hem derdli

Dost derdine düşenler

Dermânsız kulu kalur mı

409

-.---/-.---/-.--

82b

Behey yalancı dünyâ kaçan senden

Evvelki sevdâyı kesen senden

Tevhidim olup ta kaçan senden
Nice kuşlar kondı sende yuvana
Bende bir kuştım uçtım senden

